

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

נתן פלדמן

פרשת בהעלותך | גיליון 179 | סיון תשפ"א

כל הכתוב לחיים

ניצוצי נוגה
ודברי הדרכה מיוחדים
ממשנתו והליכותיו של
רבן של בני הגולה
רבינו חיים מוולאזין זצלה"ה
לרגל מלאות מאתיים שנה להסתלקותו
י"ד סיון תקפ"א - תשפ"א

השבוע ב"אוסף גיליונות"

ברומו של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים
העוסקים בעניני תפילה
"וציונו על נשילת ידים"

שיעורי דעה

שיעורי הגאון רבי גרשון מלצר שליט"א
הלכות צדקה

פניני פרשת השבוע

מאת מגיד השיעור הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א
כיצד עץ רב פארות שבק חיים בפתע פתאום?

מים זכים

יעש כן אהרן - להגיד שבחו של אהרן שלא שינה

פרפרת לפרשת בהעלותך

מאת הגאון רבי אליעזר מיכאל סורוצקין שליט"א
הפרשה הסתומה של "והאיש משה עניו מאד"

נחל אליהו

כלל ישראל במדבר היו בהשגחה פרשית
כאמה לבנה האהוב על פי ה'

מתוקים מדבש

בית המדרש לאמונה - בימי דור המדבר ובזמן הזה

יעלת חן

שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות

תמצית

תמצית הדף היומי, משנה ברורה ומוטר, פינת הריבית

לדעת

מבחנים בדף היומי ובספרי מרן החפץ חיים

עינינו גל

לעבור את תקופת המבחנים כ"חוויה"

חשבתי דרכי | בנתיבות יצחק | מגיד דבריו ליעקב | שיעור חומש | שיעורי בינה | ועד ליל שבת | יעלת חן | עומק הפשט | בירור הלכה | פניני הלכה | סודות אמונה בין בתרי הפרשה | אז נדברו | דרישה וחקירה | הפרשה המחכימה | בנתיבות המסורה | טמונה בפרשה | לקראת שבת - דרשו

לעילוי נשמת ר' צבי הערש ב"ר שרגא פייבל קנול ז"ל נלב"ע י"ח ניסן תשי"ג תנצב"ה

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת בהעלותך

ר"ת	יציאה	כניסה	
21:03	20:20	19:03	ירושלים
21:06	20:22	19:17	בני ברק
21:08	20:23	19:10	חיפה
21:04	20:21	19:12	מודיעין עילית
21:04	20:20	19:01	בית שמש

לחתן את כולם בכבוד? איתנו זה אפשרי!

הפתרון הבלעדי לחיסכון לחתונות הילדים מגילאי 6-14

עפ"י המודל הפיננסי של גמ"ח 'אושר בכבוד' הבנוי על חסד ועזרה הדדית, ההורים מפקידים סכום לפי בחירתם והזוג הצעיר מקבל הלוואה עד 300,000₪ בפריסה נוחה במיוחד!

שקיפות מלאה ונגישות
נוחה למידע האישי

תוכנית משפחתית ייחודית
למשפחות מ-5 ילדים

מסלולים מותאמים
לכל כיס

מודל פיננסי שנבדק ואושר
ע"י בכירי הכלכלנים

ט.ל.ח.

למידע מפורט צור קשר עכשיו <<<

073-3679295

פיקוח הלכתי: גלאטהון

ועד ההלכה שע"י דייני בתי הדין
של הגר"י קרליץ והגר"ש ואזנר זצ"ל
חברי הועד: רבי יעקב לנדו ורבי נעם פל שליט"א

פיקוח פיננסי
וליווי משפטי:
HERZOG
HERZOG FOX & NEUMAN
Wise
Consulting Group
חברת וויז, מודל כלכלי
הרצוג פוקס נאמן, ע"ד

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים

ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות” בחיפוש קופת ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת ’אוסף גיליונות’ ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה’אוסף’ ולפעול לפי ההנחיות

מערכת ’אוסף גיליונות’
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’

הוצאה לאור

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פניני הלכה | 53

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

עומק הפשט | 57

דיוני הלכה אקטואליים

שיעורי דעה | 61

מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

ברומו של עולם | 63

גיליון חדש היוצא מבית ועד לחכמים העוסקים בעניני תפילה

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 65

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

פניני פרשת השבוע | 67

מאת מגיד השיעור הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

אז נדברנו | 69

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 75

מעלת השבת וקדושתה

דרישה וחקירה | 77

קובץ תורני לכל המשפחה

מים זכים | 79

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 81

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

פרפרת לפרשת בהעלותך | 83

הגאון רבי מיכאל סרוצקין שליט"א

בנתיבות המסורה | 85

עיונים בעניני המסורה והניקוד

שמונה בפרשה | 89

עלון לבני הנעורים

לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

כל הכתוב לחיים | 92

ניצוצי נוגה ודברי הדרכה מיוחדים

ממשנתו והליכותיו של רבן של בני הגולה

רבינו חיים מוולאז'ין זצלה"ה

לרגל מלאות מאתיים שנה להסתלקותו

י"ד סיון תקפ"א - תשפ"א

לקראת שבת | 96

לקט נבחר מתוך הגיליון הנפלא של "דרשו"

עם הספר | 108

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

בנתיבות יצחק | 11

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל

שיעור חומש | 13

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 15

שיעורים על סדר המצוות

מאת הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ועד ליל שבת | 17

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מפי הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 19

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת כף החיים

נחל אליהו | 25

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 29

ליקוט נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

יעלת חן | 31

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א

אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 33

תמצית דף היומי

לדעת | 36

מבחן בדף היומי

תמצית החפץ חיים | 37

סיכום קצר וברור של ספרי החפץ חיים

לדעת | 41

מבחן בספר ח"ח ואהבת חסד

תמצית מוסר | 42

סיכום קצר וברור של דברי רבותינו בעלי המוסר

כירור הלכה | 44

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

עינינו גל | 49

מאמרי 'עין לא ראתה'

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

רחוב סוקולוב 46 (מינימרקס ברכת השם)

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

שלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיויתי"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה'
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת בהעלותך תשפ"א | גליון מס' 175

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

הגאולה תגיע רק בכח התפילה – שאליה מביא אותנו ישמעאל

שמה שנדרש זו מחשבה בלבד, אין לקטן שייכות, היינו, כאשר המבוקש הוא הדעת בעצמה, המחשבה בעצמה, את זה אין לו.

עתה, כאשר מדברים על נקודת התחלה, נקודת הראשית של צורת אדם, כשמדברים על המערכת הזו, הראשית הזאת נקראת בכור, זה כוחו וזה עניינו של עשו, כוחו של עשו הוא במעשה, וכל עצמו של עשו, אין לו עניינים עם מערכת יותר גבוהה השייכת אך ורק לקול ודיבור. יש לו שייכות רק עד כמה שהדעת נחוצה כדי לבצע מעשה, את זה יש לו, הוא איש מעשה.

כך הם גם פני הדברים, בתחילתו של קטן, תחילתו של אדם שגדל והולך, הוא מסוגל לעשות מעשים, הוא מסוגל להביע את עצמו על ידי מעשים, את כל מה שיש לו לומר הוא אומר דרך מעשים, בין אם זה מעשה קפיצה, ריצה, או בעיטה, כך או כך, הוא אומר משהו עם מעשה, כשהוא לא רוצה הוא עושה מעשה מסויים, הוא אומר במעשה שהוא לא רוצה, וכשהוא כן רוצה, הוא אומר במעשה שהוא כן רוצה, וכן הלאה. זאת ההתחלה והראשית של צורת אדם, המעשה, עד שהוא גדל לאטו, ובשלב הגבוה יותר, הוא יכול לומר זאת גם בדיבור, בפה, לומר זאת בתוך מערכת מושגים. שם, צורת אדם מגיעה עד כדי אפשרות לבטא את עצמה ולהביע תוכן בדיבור. ומובן, שבזמן שכל מה שאפשר להביע זה רק בפעולה, ההבעה מצומצמת מאד. המעשה, מביע רק אפס קצה של התוכן שרוצים להגיד, וכל מי שלא יכול להגיד יותר מאשר מעשה, הוא מצומצם מאד מבחינת הפנים.

בצורה הנכונה – כפי שראה יצחק – עשו מצטרף ליעקב

עשו צריך להיות כל הכח הפנימי שמונח במעשה. כל הכח הפנימי שנצרך כדי לעשות מעשה, כל זה נמצא בידו של עשו, זה התפקיד השייך לעשו. ולכן, כפי שהדברים היו נראים בעיניו של יצחק, עשו היה אדם כשר, והוא רצה לתת לו את כל הברכות, משום שבצורה האמיתית של הדברים, כפי שהם צריכים היו להיות, עשו צריך לעסוק בחלק המעשה השייך לענייני העולם, ועל ידי כך יוכל יעקב להשמיע את "קול יעקב".

יצחק הרי לא ראה את הצורה המשובשת של הדברים, הוא היה סומא כלפי כל הקלקולים של העולם. ענינו של יצחק היו טהורות, והוא ראה את הדברים רק כפי שהם צריכים להיות. יצחק שהוא מידת הדין רואה את הדברים כפי שהם צריכים להיות. "וידי כי זקן יצחק ותכהין עינו מראות", יצחק אין לו כלל עיניים לראות את כל הנפילה, איך הדברים מדרדרים והולכים עד שהם הופכים להיות ההיפך הגמור מצורתם האמיתית והראויה, את זה יצחק כבר לא רואה, לזה אין לו עיניים, וכך, הוא רצה להעניק את כל הברכות כולן לעשו, משום שבעיני יצחק עשו צריך היה להיות החלק הבראשית יותר, החלק הנמוך יותר, החלק המתחבר לענייני העולם של אותה צורת אדם שהיא יעקב.

כי הנה, יעקב הוא איש שמשבח בקולו, יעקב הוא איש תורה, יושב אהלים, הוא מדבר את דבר ה', אבל מי יחבר את יעקב לעולם הזה, מי יתן לו, מי יעשה עבורו את כל מה שהוא צריך לעשות בתוך המערכת הנמוכה של העולם הזה, זה היה בעצם עניינו של עשו, היינו, עשו, כפי שהוא היה בעיני יצחק, וכפי שהוא צריך היה להיות, הוא היה צריך להיות הנעשה קודם לנשמע של יעקב, הוא צריך היה להיות זה שעל ידו יצא לפועל כל הנעשה כולו, ודרכו

בקבלת התורה נטלנו את חלקם של עשו וישמעאל

בתחילת מסכת עבודה זרה (ב' ע"ב) מאריכה הגמרא בטענותיהם של אומות העולם לעתיד לבוא, ואיתא התם "אומרים לפניו, רבונו של עולם, כלום נתת לנו ולא קיבלנוה, ומי מצי למימר הכי, והכתיב ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, וכתיב אלוה מתימן יבוא וגו', מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן, א"ר יוחנן מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שבא אצל ישראל וקבלוה".

הגמרא מבארת את הפסוק, "וזרח משעיר לנו הופיע מהר פארן", מה מחפש בורא העולם בשעיר ובפארן, ולומדת מכאן שבורא העולם ביקש לתת את התורה גם לשעיר, היינו, בני עשו היושבים בשעיר, וגם לבני ישמעאל היושבים במדבר פארן, והם לא קיבלוה, ומשם הוא בא לישראל, והם כן קיבלוה.

לכאורה, הלימוד עבורנו הוא רק שהם לא רצו לקבל, ואילו אנחנו כן קבלנו. שבורא העולם היה קודם שם ואחר כך בא אלינו. אבל בזה אין די לומר שעצם קבלת התורה היתה משעיר ומפארן, כפי שמשמע בפסוק "וזרח משעיר לנו הופיע מהר פארן", כתוב כאן יותר מזה, שההופעה אלינו היתה משעיר והיתה מהר פארן, היינו, הנתנה לנו, באה מהנסיון שהיה לתת להם, והם לא קיבלו, ומתוך כך אנחנו קיבלנו את התורה. עלינו, הוא הופיע מהר פארן, עלינו, הוא זרח משעיר,

הגר"א, באדרת אליהו [שם] כותב, שעשו, כשמו, כוחו מעשה, וישמעאל, כשמו, כוחו שמיעה, ומתוך כך, שעשו וישמעאל לא קיבלו את התורה, אנחנו זכינו. וכך, זכינו למעשה קודם לנשמע. משום שנטלנו את בכורתו של עשו שהיא בחינת נעשה, ומכח חלקו של ישמעאל, שאף הוא היה בכור לאביו, נטלנו את בכורתו בזה שקיבלנו את מעלת נשמע.

הדברים נראים סתומים מאד, ולבאר עניינם, נפתח מעט בביאור עניין חלקו של עשו בקבלת התורה שלנו, ולאחר מכן נבאר בעניין ישמעאל, ונראה מעט יותר, בענייני דיומא [הדברים נאמרו ביום חמישי פרשת בהעלותך, י"ב סיון תשס"ג, ואף עתה הם ענייני דיומא].

כח המעשה תמיד קודם לכח הדיבור – הוא הבכורה

עשו במהותו הוא אדם שכל עצמו עשיה, זה כל כוחו, מנגד, יעקב עניינו קול, "הקול קול יעקב, והידים ידי עשו", יעקב נתברך ונשתבח בקול ועשו נשתבח בידים, במעשה, זה מתגאה בירושתו וזה מתגאה בירושתו (עי' שמות רבה כ"א א').

עשו היה הבכור, כך הוא הכלל הגדול בצורת אדם, לעולם כח המעשה קודם, המעשה תמיד קודם, ודרכו אנו מגיעים לדיבור, דרך המעשה אנחנו מגיעים לתוכו של הדבר. אולם התפיסה הראשונה הבסיסית וההתחלתית, הבכורה, שייכת תמיד לכח המעשה.

איתא בחולין (י"ג ע"א), קטן יש לו מעשה ואין לו מחשבה. קטן יכול לעשות פעולה, אף שגם היא מצריכה משהו של דעת כמוכין, אך כאשר הדעת מצורפת אל המעשה, אף שהמעשה נעשה בדעת, אבל זה מעשה. אולם בזמן

יוכל להתגלות מה שיעקב רוצה להביע בקול, וכך יוכל יעקב להגיד את דברו, ולהשמיע את הקול קול יעקב. עשו בעצם היה משועבד שכל כח המעשה שלו יהיה מכוון להביא לכך שהעולם יהיה מכוון רק שישמע בו קול יעקב. עשו היה זה שדרדר והוריד את ידיו עד לדרגה שהברכה המגיעה לו היא "על חרבך תחיה", עשו לקח את כח המעשה שלו והפך אותו לחרב, לכח רצח.

בזמן שבורא העולם בא לתת תורה, וכמובן, כשהקב"ה רוצה לתת תורה לעולם צריך להגיע התיקון, כאן, במתן תורה, גם לעשו היתה הזדמנות, הוא יכול היה לחזור לבכורתו, לכן הוא היה הראשון שפנו אליו, קבל תורה. אילו היה עשו מקבל תורה, הוא היה חוזר למעלת נעשה קודם לנשמע, שזאת בעצם מעלתו המקורית. הוא זה שקלקל את עצמו, והביא את עצמו עד להיפך הגמור ממה שהוא נברא אליו, אבל היתה לו הזדמנות לקבל את התורה בכוחו שלו, ולהביא בחזרה את אותו נעשה קודם לקולו של יעקב. כאן הוא היה יכול להחזיר לעצמו את אותו כח, שבעצם מלכתחילה היה שלו, אכן, עשו לא קיבל, היינו, כאן היה בעצם האישור הסופי לכך שהבכורה שייכת לנו, לישראל.

כאשר יצחק ראה שאצל אותו אדם שנכנס לקבל את הברכות נמצאות ומצורפות בו שתי התכונות גם יחד, "הקול קול יעקב והידים ידי עשו", לכן הוא בירך אותו, זה היה הדבר שיצחק חיפש, צורת אדם המצורף מידי עשו כפי שהן צריכות היו להיות, ומקולו של יעקב, שאף הוא נשאר כפי שהוא צריך היה להיות, אבל מה שקרה, יעקב קנה את ידי עשו, וכעת, אצל יעקב נמצא גם כח המעשה שהיה בעצם שייך לעשו, וגם כח הנשמע.

זה פירוש דברי הגר"א בחלק הזה. היינו, "זורח משעיר למו", כאן אנחנו קיבלנו את הנעשה הקודם לנשמע. החלק השני הוא "הופיע מהר פארן", כאן זה מכוחו של ישמעאל, וכאן הדברים נראים קשים ורחוקים יותר, ונוסיף לכאר בזה.

כתר נשמיע המגיע אחר נעשה – מגיע מישמעאל

בגמרא בשבת כתוב (פ"ח ע"א) "דרש רבי סימאי, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע", מפורש בבירור בגמרא, שכשאמרנו נעשה קודם לנשמע זכינו בדבר הזה בשני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. אילו היינו אומרים נשמע קודם ואחר כך נעשה לא היינו זוכים לשום כתר, אבל כשאמרנו נעשה קודם לנשמע זכינו לשני כתרים.

אנו לומדים מכאן, שכשם שישנה מעלה במעשה, בנעשה שהוא קודם לנשמע, כך ישנה מעלה בנשמע, שהוא מגיע אחרי הנעשה שקודם לנשמע, ואותה מעלה, היא הכתר נשמע.

עתה, כפי שמתבאר מדברי הגר"א, הלא זה המשך הדברים, הבכורה של ישמעאל היתה בכח הנשמע, וכוחו של ישמעאל בעצם, היה אותה מעלת נשמע שבא אחרי הנעשה שקודם לנשמע. היינו, ישמעאל היה צריך להיות מכוון כנגד כתר נשמע, והוא גם יכול היה לזכות באותה בכורה שניטלה ממנו, כפי שנאמר (בראשית כ"ה ה'-ו') "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם וישלחם מעל פני יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם", ומפורש בסנהדרין בפרק חלק ("צ"א ע"א) שזה כולל גם את ישמעאל שאף הוא אחד מבני הפילגשים אשר לאברהם, כדאיתא התם שבני ישמעאל הזמינו את ישראל לדין תורה אצל אלכסנדר מוקדון, וטענתם בפיהם שהם לפחות שווי ערך עם יצחק, וגם להם מגיע, והתשובה אליהם היתה, הרי אתם באים מכח התורה, ובתורה כתוב "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. ולבני הפילגשים נתן מתנות וישלחם", אם כן, עליכם להסתפק במתנות שקיבלתם.

עתה, עלינו לנסות להבין עד מקום שידינו מגעת, מה יש בישמעאל, הלא מדובר פה על כתר נשמע, אותו נשמע שצריך להגיע אחרי שקדם לו הנעשה, ואותו כח נשמע שצריך להגיע אחרי נעשה שקודם לנשמע, הוא בעצם מעלת ישמעאל.

כאן, התורה אינה מדגישה את ענין הבכורה בישמעאל. כתוב בתורה שישמעאל נולד שנים רבות קודם, אבל הדברים לא נאמרו בתורה בפירוש, אולם בדברי חז"ל מבואר שזה היה הנידון, וישמעאל טען לבכורה, [ע"י בראשית רבה נ"ג י"א וס"א ז'], אבל משמעות הבכורה של ישמעאל, זה דבר שצריך ביאור. ובעצם הדבר עלינו להבין, מה הביטוי לאותה מעלת נשמע, שיכולה לבוא רק אחרי שקדם לה נעשה. המדובר באדם שיכול לזכות לאותו כתר נשמע, אולם הוא ניתן לזכות בו רק אם הוא הקדים נעשה לנשמע. מה הוא אותו כתר נשמע שזוכים לו רק אחרי נעשה שקדם.

מאז דור הפלגה איננו שומעים איש שפת רעהו

באמת, כשמתכוונים, הדברים ברורים. מאז דור הפלגה, כשבורא העולם כל את שפת כל הארץ "אשר לא ישמעו איש שפת רעהו", הרי שכאשר בני אדם מדברים זה עם זה, מר אמר חדא ומר שמע חדא ורק במקרים נדירות לא

פליגי. כשהיתה "כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים" בני האדם יכלו להידבב ביניהם הידברות מלאה, זה אמר את מה שהוא אמר, והשני שמע, בדיוק, או מה שאמר האומר, אכן, מאז שבלל ה' את שפת כל הארץ, השני שומע בדיו את הכל, חוץ מאת מה שרעהו אומר. כשהוא שומע, הוא שומע את מה שהוא שומע, ואת זה בלבד, אבל הוא אף פעם אינו מסוגל לשמוע את מה שהשני אומר. זה אמר את מה שאמר והשני שמע את מה שהוא שמע. "לא ישמעו איש שפת רעהו", בני אדם לא יכולים לשמוע את מה שהשני אומר בשום אופן, אי שום אפשרות.

עתה, כלפי בורא העולם, שאומר לנו את כל התורה כולה, מדבר איתנו או הידברות, לומד איתנו את כל התורה כולה, איך אנו יכולים לצאת ולהשתחרר מכך, לצרף את עצמנו ולשמוע באמת את מה שהוא אומר, לא לשמוע את מזו שאנחנו שומעים, כדרך "אשר לא ישמעו איש שפת רעהו", אלא לשמוע באמת לשמוע את מה שנאמר, לשמוע את מה שהוא אמר, לשמוע את דבריו ש האומר.

הדבר מובן, שהאפשרות האחת והיחידה לשמוע את מה שהאומר אומר היי רק בזמן שמלכתחילה אני מכוין את עצמי להיות באופן כזה שאין לי דיבורי משל עצמי.

נעשה קודם לנשמע – המעשה משועבד לקיים דבר ה

בעצם, מה פירוש הדבר שאדם מקדים נעשה לנשמע, המכוון בוד שמלכתחילה נקבע שהדיבור שלך הוא הקובע עבורי, זאת קבלת עול עד כדי כך, באופן כזה שאדם נותן את ידיו לגמרי, נותן את כל כח המעשה שלו, ומעמי את עצמו כמי שהוא כלי להוציא לפועל, לא את דיבורו שלו, אלא את דיבור של המדבר, את דיבורו של בורא העולם. פירוש המילים "כל אשר דיבר ד נעשה", אנו לא נעשה זאת משום ששמענו, משום שהבננו, משום שאנו מצטרפים לדיבורים האלה, אלא רק משום שאת זה דיבר ה'. הוא דיבר, ואנחנו מכוונים לעשות את מה שהוא דיבר, זה פירוש המילים "כל אשר דיבר ד נעשה".

באופן טבעי, כל אדם חש ותופס שעצם חייו זה להוציא לפועל את עצמו אם נשתמש במילים שמדברים בהם היום, היום זה מושכל ראשון, דבר פשוט וברור, שכל אדם חייב לממש את עצמו. כל אחד מבין זאת, את הדבר הזה יודעים כולם, מקטן ועד קטן, ואין בו ספק, אדם חייב לממש את עצמו, זה נקרא חיים, זה נקרא לחיות, לחיות.

לכן, כשהוא רואה אדם העושה מעשה שלא יעשה, הוא מגיב כאותו צדוקי (כדאיתא בשבת פ"ח ע"א) שראה את רבא מעיין בעומק דברי תורה ואצבע היתה מונחת תחת רגליו, ובאיזה אופן הוא לחץ את האצבע עד שנבע ממנה דו רב, ורבא כלל לא חש בזה, וכאשר אותו צדוקי ראה את המחזה הזה, הוא אמר הנה, ראו אלו בני אדם אתם, עמא פזיזא, ועדיין בפחזותייהו קיימיתו. כבר א הייתם בני אדם מבוהלים, כבר אז אמרתם נעשה קודם לנשמע, ואתם עדיי אותם מטורפים, כך אומר אותו צדוקי, ורבא עונה לו אתה צדוקי, אנחנו עדיי אותם שהקדימנו נעשה לנשמע.

מעשה, אם אנו רוצים ציור איך נראה נעשה קודם לנשמע, זה נראה בצורו כזאת, שגם האצבעות שותפות בקבלת התורה, גם האצבעות מקבלות תורה, גו כח המעשה נותן ומשעבד את עצמו, באופן, שכל עצמו מכוון לממש את כ אשר דיבר ה' נעשה. אנו מעמידים את עצמנו באופן שכל כולנו מכוון לממז את דבר ה', וממילא, מי שמעמיד את עצמו כך, מי שכך תופס את עצם קיומו את עצם חייו, רק הוא האחד והיחיד שפתוח לשמוע את דברו של בורא העולם משום שלא שייכת שום התנגדות, אין לו דבר משלו שיעמוד כנגד דברו ש בורא העולם, ממילא הוא פתוח לגמרי, במפולש, לשמוע את דבר ה', זאו המעלה של נשמע.

אבל, למי שאינו כך, למי שמעמיד את כח המעשה שלו להוציא לפועל או דיבורו שלו, כאשר הוא אכן מוכן לשמוע את מה שאומרים לו, אבל באופן ש'שמיע לי' פירושו 'סבירא לי', (ע"י עירובין ק"ב ע"ב), ורק כאשר הוא ישמ' ויסבור ויקבל את מה שנאמר לו, והדברים כבר יהיו דבריו שלו, או אז הוא יכוי להוציא את דבריו שלי אל הפועל, ובזה הוא באמת יממש את עצמו, אדם שהו: כך, לא יכול בשום פנים ואופן לשמוע לגמרי, להיות מכוון לשמוע את דברו ש השני, הוא כבר מלא דיבורים של עצמו, והדיבורים ההם נכנסים ומצטרפיו לדיבוריו של עצמו. רק עד כדי כך הוא מסוגל לקלוט אותם, רק עד כמה שאותו דיבורים מצטרפים להיות דיבוריו שלו, ויותר מזה הוא לא מסוגל.

אברהם חידש בעולם את כח התפילה

עתה נשוב לעניינו של ישמעאל. מפורש בתורה שישמעאל נקרא כך, על שו התפילה, שמו ניתן לו עוד קודם לידתו, ונאמר בו "וקראת שמו ישמעאל כ שמע ה' אל ענין".

הנה, אברהם, בעצם מביא את התפילה לעולם. אברהם הוא הראשון שכתוב עליו (בראשית י"ב ח') "ויקרא בשם ה'", הקריאה הזו היא אחת מלשונות תפילה, וכפי שכתוב בתרגום "וצלי בשמא דה'", היינו, הוא התפלל בשם בורא העולם.

אברהם היה המתפלל הראשון, וכפי שמצינו הוא התפלל גם על בני דורו, הוא הביא לעולם את כח התפילה. התפילה הראשונה כשאדם קם, כשהיום מתחיל, תפילת שחרית, נתקנה ע"י אברהם. אז הוא ראשית כח התפילה, וראשית הגילוי של המידה הזאת שנקראת תפילה שייכת לאברהם. הוא פתח את השער הזה, את הפתח הזה.

למדנו, שכאן נמצא עיקר כוחו של אברהם, גילוי כוחו של אברהם בעולם. אברהם נצטווה יתר על שבע מצוות בני נח, במילה, וזה היה מעשה ברית. אבל מה היתה נקודת החידוש שאברהם הביא לעולם מעצמו, מה היה החידוש שאברהם חידש בעולם, החידוש היה כח התפילה, וכך כותב הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ט ה"א) "בא אברהם ונצטווה יתר על אלו במילה, והוא התפלל שחרית". עתה, ודאי מן הראוי, שאצל בכור בניו צריך להתגלות הכח שהוא עיקר כוחו של אברהם, הכח שאברהם גילה בעולם.

כיון שהסוגיות האלה עיקריות מאד, אלה סוגיות של עיקר שבהן נמצאים שרשי השרשים של כל סדר הדברים, כאשר כל מה שנתגלה אחר כך שרשו בדברים האלה, לכן עלינו לדקדק בהן, ולנסות להבין היטב.

אברהם גילה שיש מנהיג-ואליו הוא פנה והתפלל

הנה, שני דברים אנו יודעים שאברהם אבינו עשה. הדבר הראשון שאברהם עשה, היה דבר של עיקר, הוא הסתובב בעולם והוליד בו מיני דיבורים כאלה שלא נשמעו בעולם כמותם, וגם אותם הוא חצב מעצמו, הוא הוציא את הדיבורים האלה מתוך עצמו. כל מה שאברהם אבינו גילה, בתמצית שבתמצית, הדיבורים האלה נכללו במשפט שנאמר בבראשית רבה (ל"ט א') "לפי שהיה אבינו אברהם אומר, תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג", לא יתכן שהעולם הזה קיים בלי שמישהו ינהיג כל פרט ופרט שבו, זה היה הדיבור של אברהם אבינו חצב מתוך עצמו, זה היה הדיבור של אברהם, ואל אותו 'אי אפשר לעולם בלא מנהיג', אל אותו אחד, אברהם אבינו דיבר. הוא פנה אליו בדברים, היינו, הוא התפלל אליו, צלי בשמא דה'.

סדר הדברים היה כך, אברהם אבינו הסתובב בעולם וראה מה שראה, וכך הוא החליט והגיע למסקנה הזאת, והוציא את הדיבורים האלה מעצמו, מליבו, כנגד כל העולם כולו, אברהם העבר, "שכל העולם כולו לעבר אחד והוא היה לעבר אחד", [כלשון הפסיקתא פיסקא לגן]. אלו הדיבורים שהם הם היסוד לכל כלל ישראל, היסוד לכל התורה שניתנה לנו. היסוד לכל הקיום שלנו, והיסוד של כל העולם כולו, כלשון הרמב"ם, (פ"א מהלכות ע"ז ה"ב) "עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו", הוא עמודו של עולם, עליו העולם נשען, וכדאיאת בבראשית רבה (י"ב ט') "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אמר רבי יהושע בן קרחה באברהם, בזכותו של אברהם", אברהם הוא הבראם של העולם.

עניינו של אותו אברהם אבינו שהוא עמודו של עולם היה בגילוי הדברים האלה, הדברים האלה הם עמודו של עולם, אי אפשר לעולם בלא מנהיג.

כתוצאה מכך, כפי שממשיך המדרש שם בבראשית רבה "הציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני הוא בעל הבירה" (בראשית רבה, שם), ומאז, כביכול, אברהם אבינו ובורא העולם מדברים זה עם זה. בורא העולם מציץ עליו ואומר לו, והוא, מדבר אל בורא העולם, היינו, מתפלל אליו, פונה אליו. אברהם אומר לבורא העולם את דבריו שלו, ובורא העולם מגלה לאברהם את כל דבריו שלו, כפי שאומר הקב"ה "המכסה אני מאברהם את כל אשר אני עושה" (בראשית י"ח י"ז), שניהם מדברים זה עם זה.

זה היה עיקר עניינו של אברהם אבינו, והדבר הזה צריך היה להיות שייך לכל בניו. אברהם אבינו עצמו הרי אמר (בראשית י"ז י"ח) "לו ישמעאל יחיה לפניך", [ואין כאן המקום להאריך בזה איך יתכן הדבר], היינו שיתכן שכל מה שהובטח לו יוכל להתקיים על ידי ישמעאל, והקב"ה צריך היה להתנוכח איתו ולומר לו "אבל שרי אשתך יולדת לך בן". כל ההבטחות שכבר הובטחו לאברהם היו יכולות להתקיים בישמעאל, בכור הבנים, היינו, הוא ההמשך של אברהם, הוא נושא בתוכו את ההמשך של מה שאברהם אבינו גילה, כך צריך היה להיות, וכך זה גם היה מלכתחילה, עד שאברהם אבינו ראה מה שראה, ושילח אותו מעל פני יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם, את כולם הוא שילח מעל פניו ואת כל אשר לו נתן ליצחק.

דיבור חייב להיות בין שנים-רק השומע יכול לדבר

המילה דיבור, בלשון הקודש, עניינה קשר הדדי. כשאחד עומד ומדבר, זה לא נקרא דיבור באמת, אלא רק כשהדיבור הדדי, כשמדברים זה עם זה, וכפי

שמביא הגר"א מספר פעמים בפירושו את דברי המשנה בכתובות (ט"ז ע"א) "ראוה מדברת", ומבואר שם בגמרא שהמדובר על קשר ממש. הדיבור, הוא דיבור יחד, דיבור מצורף, דיבור של קשר, של חיבור, של צירוף, מדברים זה עם זה.

בפסוק במשלי (כ"ח ט') נאמר "מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה", [ע"י שבת י' ע"א], היינו, אדם שאין לו אוזן כרויה לשמוע תורה, גם תפילתו תועבה, הסיבה לכך, משום שלא יתכן דיבור מצד אחד. מי שיכול לשמוע את מה שמדברים אליו, יכול להשמיע את מה שהוא מדבר, אולם מי שלא פתוח, מי שלא מסוגל לשמוע את מה שמדברים אליו, גם דיבורו שלו הוא לא דיבור שמכוון אל האחר אלא כלפי עצמו, לכן הוא לא שומע, ולכן הוא לא מדבר. שומע ואינו מדבר, יש, אולם מדבר ואינו שומע, אין.

מי שמסיר אזנו משמוע תורה דיבורו לעולם לא יהיו דיבורים של תפילה. דיבורי אמת, המכוונים כביכול להשמיע במרום את דברו, לדבר אל בורא העולם, לדבר עם בורא העולם, יכול רק מי שאזנו פתוחה גם לשמוע. דיבור יכול להיות רק כשיש דיבור הדדי בין שנים. אז, גם שומעים את מה שנאמר, וגם שומעים את המדבר. הוא יכול להשמיע אם הוא יכול לשמוע, "ואיש שומע לנצח ידבר" (משלי כ"א כ"ח), איש שומע יכול לדבר.

אברהם אבינו, כאמור, היה זה שגילה בעולם את דיבורו של בורא העולם, אי אפשר לבירה בלא מנהיג, היינו, כל מה שאנו רואים, זה בעצם מה שבורא העולם מדבר. משהו אומר כאן משהו, משהו מדבר פה, משהו אומר פה את דברו.

אותו אברהם אבינו שגילה את דברו יתברך בעולם, היה זה שפנה בדבריו שלו אל בורא העולם. הוא היה הראשון, ראשית התפילה בעולם, "והוא התפלל שחרית". כאן נמצא עוד ביטוי לאותו כח נשמע, שהוא כתר נשמע. כאן נמצאת אותה נקודת נשמע, שהיא הנשמע המגיע אחרי נעשה קודם לנשמע. זה אותו נשמע השומע את הדיבור של המדבר. הנשמע הזה, זה אותו אחד שאינו מסיר אזנו משמוע תורה, לכן, גם תפילתו נרצית, כמו שנאמר (שם ט"ו ח') "זבח רשעים תועבה ותפילת ישרים רצונו". מסיר אזנו משמוע תורה, גם תפילתו תועבה, אבל יש תפילה שהיא רצונו, ההיפך הגמור מתועבה, כביכול בורא העולם מצפה לתפילה הזאת, זאת התפילה שאותה הוא רוצה, וכלשון הגמרא (יבמות ס"ד ע"א) "הקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים".

כח התפילה של ישמעאל יתגלה בזרעו של יצחק

כאן היה הגילוי. ישמעאל, שבעצם, מעיקר תולדתו, הוא הבכור של אברהם, הבכור, זה מי שנושא בתוכו את נקודת הבכורה, נקודת העיקר של אברהם, וישמעאל נשא זאת בתוכו, לכן הוא נקרא כך, על שם כי שמע ה', תפילה שנשמעה, זה שורש מציאותו של ישמעאל, ואחר ישמעאל סולק מבית אברהם, כמובן, זה כלול ב"ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק", את כל מה שהיה שלו עצמו באמת, מה שנקרא "כל אשר לו", הוא נתן ליצחק, ולהם הוא נתן מתנות. מתנות, אלו דברים שאפשר לוותר עליהם. אבל כל אשר לו, ניתן ליצחק.

עתה, כמתן תורה שוב היתה הזדמנות לישמעאל לחזור אל אותה נקודת בכורה, וישמעאל צריך היה לקבל את התורה, באופן, שהוא לא יהיה מסיר עצמו משמוע תורה, כדי שתפילתו תהיה תפילת ישרים, תפילה שמתקבלת, היינו, קבלת תורה בכח שמיעה אמיתית, אכן, ישמעאל לא קיבל, וכאן שוב ניתן אישור, ניתנה הודאה, שאותה בכורה שייכת ליצחק. כשם שבכורת יצחק שייכת ליצחק משום שעשו לא קיבל את התורה בכוחו שלו, כך בכורת אברהם שייכת ליצחק ולא לישמעאל.

אבל, הואיל והדבר הזה הוא בעצם שמו של ישמעאל, זה דבר שלא יכול להימחק. ישמעאל, היינו, "ישמע אל ויענם", (תהלים נ"ה כ'), נקרא על שם "כי שמע ה' אל עניך" (בראשית ט"ז י"א). עשו נקרא על שם עשיה, גם הריגה בחרב נקראת עשיה, וכך עשו יוצא ידי חובת שמו ב"על חרבך תחיה" (שם כ"ז מ'), אבל ישמעאל נקרא כך משום שמידת שומע תפילה צריכה להתגלות על ידו, ושמו הרי נשאר ישמעאל, לא החליפו את שמו.

אמור מעתה, הדברים מוכרחים, וכך מפורש בפרקי דרבי אליעזר (פל"א) "ולמה נקרא שמו ישמעאל שעתידי לשמוע הקב"ה באנקת העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים לפיכך נקרא שמו ישמעאל", היינו, אותו כח תפילה שצריך להתגלות על ידי ישמעאל, כיון שזה לא יכול להתגלות על ידו, כי הוא הוציא עצמו מזה, מעתה, על ידי ישמעאל צריך להתגלות כח התפילה האמיתי, כח התפילה שהועבר ליצחק, עדיין צריך להתגלות על ידי ישמעאל, לכן הוא עדיין נקרא כך, הוא נשאר בשמו, אבל את מי "ישמע אל ויענם", כאן זה כבר חוזר ליצחק, לזרעו של יצחק, עתיד הקב"ה לשמוע אנקת עם ישראל ממה שיעשה להם אותו ישמעאל באחרית הימים.

נמצא, ישמעאל נקרא כך משום שהוא צריך לגלות את כח התפילה בעולם, אך מכיון שכח התפילה ניטל ממנו ונמצא אצלנו, כל אשר לו, לאברהם, ניתן ליצחק, אבל ישמעאל הוא "ישמעאל", לכן חייב להיות כך, שמי שילמד אותנו להתפלל, יהיה ישמעאל.

זה הדבר, זה מה שמונח בשמו של ישמעאל, וזה מפורש בדברי חז"ל. עתיד הקב"ה לשמוע, היינו, ישמע אל, את תפילתנו שלנו, אבל הוא ישמע את תפילתנו שלנו, כי אנחנו נתפלל מכח מה שאותו אחד יעשה לנו באחרית הימים, הוא יביא אותנו להתפלל, ועל ידי כך יתגלה כח התפילה בעולם, אבל זה כבר לא יהיה שלו, זה יהיה שלנו, כי הכח הזה ניתן לנו, בזמן ש"ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק", הוא שייך לנו, אבל נשתייר ביד ישמעאל, שהוא יהיה זה שיביא אותנו להתפלל כך שבורא העולם ישמע את קולנו. הדברים הם מאד ברורים, אלו הם דברי חז"ל.

יש כאן דבר של עיקר, ובו אנו עוסקים. מאז שישמעאל היה מסיר אזנו משמוע תורה, וסירב לקבל את התורה, הרי שגם תפילתו תועבה, ואת הכח הזה קיבלנו אנחנו. זה פירושו המילים "הופיע מהר פארך", כביכול, בורא העולם הופיע עלינו, נתן לנו תורה, ואנחנו לא הסרנו אזנו משמוע תורה, אנחנו קיבלנו תורה, וקיבלנו כאן גם את אותה מעלה שצריך היה ישמעאל לקבל, היא עברה אלינו, והיא זאת שעל ידה אנו נקראים לא מסירי אזנו משמוע תורה, היינו, האזנים שלנו הם פתוחות באמת לשמוע תורה.

רק אם נשלים את התפילה והתשובה נזכה להיגאל

על הפסוק בתהילים, (ק"ו מ"ג) "פעמים רבות יצילם", כתוב בדברי חז"ל בילקוט שם (רמז תתס"ה) "אמר רבי אלעזר, אין ישראל נגאלין אלא מתוך חמישה דברים, מתוך צרה מתוך תפילה מתוך זכות אבות מתוך תשובה מתוך הקץ".

שלשה דברים נמצאים בידינו, היינו, צרה זכות אבות וקץ, צרות יש לנו בשפע, זכות אבות יש לנו גם בשפע, והקץ, אנו מקווים בכל יום שהוא יגיע במהרה בימינו, "קץ שם לחושך" (איוב כ"ח ג'), יש גבול עד היכן הצרות יכולות להתפשט, זה נקרא קץ, אלו שלושת הדברים שכבר נמצאים בידינו.

אכן, ישנם עוד שני תנאים שאם לא נמלא אותם, כמו שכתוב כאן, לא ניגאל, שום דבר לא יעזור. כך היתה גאולתן של ישראל בגאולת מצרים, כמו שממשך שם המדרש, "וכן אתה מוצא כשנגאלו ישראל ממצרים מתוך חמשה דברים נגאלו, מתוך צרה וינחמו בני ישראל מן העבודה, מתוך תשובה ותעל שועתם, מתוך זכות אבות ויזכור אלקים את בריתו, מתוך רחמים [כאן חז"ל קוראים רחמים למה שנקרא תפילה קודם לכן] וירא אלקים את בני ישראל, מתוך הקץ וידע אלקים", וכך בדיוק היתה גאולתן של ישראל.

על הקץ נאמר (ישעיהו ס"ג ד') "כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה", הדבר הזה הוא כמוס וטמון כביכול בלבו של בורא העולם, והכי איתא בסנהדרין בפרק חלק (צ"ט ע"א) "אמר רבי יוחנן ללבי גיליתי לאיברי לא גיליתי", רק לבי יודע על זה, ואפילו לאברי לא גיליתי, זה יום נקם, אבל הוא נמצא עמוק בלבי שלי. כך היתה גאולת מצרים, וכך תהיה הגאולה במהרה בימינו.

צרות, זכות אבות, וקץ, אלו דברים שנמצאים, הם קיימים, יש לנו אותם, אבל שני הדברים שאנו צריכים להשלים ולחדש, הם תפילה, וכמו שחז"ל קוראים לזה כאן זו תפילה בבחינת לעורר רחמים, ותשובה.

עלינו להשיב ולכוין את הדיבורים אל בורא העולם

והנה, את התשובה שעליה מדברים פה, לומדים חז"ל מהפסוק "ותעל שועתם אל האלקים", מכאן שהיתה תשובה במצרים, כתוב כאן חידוש עצום, זה לא פשוטם של דברים. בפשוטם של דברים "ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה", זה חלק התפילה של גאולת מצרים, ולא חלק התשובה, אולם כאן כתוב ש"ותעל שועתם אל האלקים" זה חלק התשובה של יציאת מצרים, זאת לא התפילה שעל ידה נגאלנו ממצרים, ואילו "וירא אלקים את בני ישראל" זה חלק התפילה של גאולת מצרים, חלק הרחמים.

לא כדאורי, איזו תשובה מונחת ב"ותעל שועתם אל האלקים", אכן, התשובה שמונחת כאן, זה להחזיר את הדיבורים שאנחנו מדברים לחלל העולם, לדבר ולכוין אותם אל בורא העולם, זה נקרא "ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה", לדבר אליו.

זה הדבר שאנו צריכים ללמוד הרבה כדי שהוא יתאפשר, כדי שנוכל לעשות אותו, להוציא אותו לפועל, זה הדבר שאנחנו באמת לא יודעים, הלא הדברים קל וחומר, כי הלא גם לחברנו איננו יודעים לדבר, אנחנו שומעים את עצמנו, מדברים אל עצמנו, אנחנו חיים ומסובבים רק עם עצמנו, אכן, לכאן צריכים להביא אותנו, ל"ישמע א-ל", ל"ותעל שועתם אל האלקים", מכאן הגיעה גאולת מצרים, כשהשועה מכוונת זה נקרא שהתפילה עולה ומגיעה אל המקום ששולחים אותה. כשמכוונים אותה אל המקום, לשם היא מגיעה, אולם

כשמכוונים אותה לשום דבר, היא מגיעה לשום מקום. כשלא מכוונים אותה בכלל, היא כלל לא קיימת, אולם כשמכוונים אותה אל מי שצריך לכוין אותה, היא מגיעה אליו.

אנו רואים שאין אף פתרון – מכאן עולה התפילה

כך הדברים נראים, חז"ל מגלים לנו שמי שיחזיר אותנו להיות מתפללים זה ישמעאל, הוא נקרא ישמעאל על שם שעתיד הקב"ה לשמוע את נאקתנו שלנו ממה שיעשה לנו אותו ישמעאל באחרית הימים, והנה הגענו לאותה אחרית הימים שחז"ל הבטיחו לנו. הדברים כתובים כבר מאות שנים במפורש על ספר, בזמן שאף אחד עוד לא העלה זאת על דעתו, אלה דברים שכשהם הושמעו בשעתם, הם נשמעו כחלומות באספמיה, בלתי אפשריים, ועתה הכל מתקיים לעינינו עד לפרט האחרון.

כל אחד רואה שאין שום עצה כנגד הדברים האלה, בדבר כזה אי אפשר אף פעם להתגבר על משהו. אי אפשר לנצח משהו שמלכתחילה אי אפשר לאיים עליו שאם הוא לא ישמע בקולי אני אהרוג אותו, הלא אדרכא, היא הנותנת, זה מה שהוא רוצה.

מצב כזה, מערכת כזאת, מביאה אותנו רק להתפלל, [אכן, חז"ל קורים לזה רחמים, ואיתא בכרכות (ל"ג ע"א) "כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו"], במצב של היום אין אפשרות אחרת בשום צד בעולם, האפשרות האחת והיחידה היא רק להתפלל.

הלא אנו רואים לעינינו איך העצות נראות. נותנים עצה יותר טובה, ואומרים שיהיה עוד יותר טוב, אולם כנגד כל עצה יותר טובה, יש גם בצד שכנגד עצות יותר טובות. הדברים ברורים, אין מה לעשות, אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים, כלשון המשנה בסוף סוטה, אנחנו חייבים אך ורק להתפלל. מי שלא מבין זאת, מעכב, והוא פשוט גורם לשפך דם, ויכול להאשים את עצמו, לא ברצח בלבד, אלא בשפיכות דמים המונית.

מה מבקשים מאיתנו, לאן מביאים אותנו, מביאים אותנו רק להתפלל. להתפלל פירושו לפנות כביכול אל בורא העולם בדברים, לדבר אליו, זה הדבר הבסיסי והפשוט ביותר, וזה הדבר שהוא הכי רחוק מאיתנו, אנחנו אפילו לא יודעים על מה מדברים.

חז"ל מגלים, וחוזרים ומגלים, לזה מביאים אותנו. עתיד הקב"ה לשמוע את נאקת העם, עם ישראל, ממה שיעשה להם אותו ישמעאל באחרית הימים.

לכל דבר שבעולם יש באיזה אופן שהוא עצה, אבל כל מי ששש, כל מי שהולך בשמחה, כמו שאנחנו רואים לעינינו, והורג את עצמו כדי להרוג יהודים, כמה תוכל להתגבר עליו. מדובר פה על אלפים, עשרות אלפים, מאות אלפים. וזה הולך ומתרבה כמגפה. בכל יום, בכל שעה, בכל רגע, זה הולך ומכפיל את עצמו, המספרים לבד מבהילים. כל בר דעת מבין זאת. כל מי ששוגה בחלומות שיש פתרון כזה או אחר, זה יהיה טוב יותר, זה יהיה עוד יותר טוב, רק נעשה את זה, והכל ילך, ובינתיים הדברים הולכים מדחי אל דחי. אבל כמו תמיד, כמו כל אשליה, חושבים שהנה, שם, בפניה ההיא, נמצא הפתרון, וכשמגיעים לשם רואים להדיא שהפתרון נמצא בפניה הבאה, וכשמגיעים לפניה הבאה שוב רואים להדיא שהפתרון הוא בפניה הבאה. אנחנו חיים בצורה כזאת כבר עשרות, ואפשר לומר גם מאות שנים, והבעיה גדלה והולכת, וכבר מזמן היא הפכה להיות בלתי אפשרית, אלא שאנחנו מספיק עבים, עד שיגיע להרגשה העדינה שלנו שזה באמת בלתי אפשרי, זה לוקח הרבה זמן.

לאן כל זה הולך, מה רוצים מאיתנו, לאן בורא העולם לוקח ומוכיל אותנו, הדבר ברור וזה חד משמעי, חז"ל אומרים בדברים מפורשים, זה ברור כשמש, וכל אדם, כל בר דעת, רואה זאת, מביאים אותנו להתפלל, רוצים שנתפלל, כאן חייבים להתפלל.

אכן, התפילה מונחה, "מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה", אנו צריכים להגיע לאותה מעלה שיש בה משהו, כלשהו, מהטעם של אותו נשמע אמיתי, וכפי שכתוב במדרש (שמות רבה כ"ז ט') שלאחר שחטאנו בחטא הגדול, חטא העגל, אמר לנו הקב"ה "שני כוסות מזגתם בסיני נעשה ונשמע, שברתם נעשה, עשיתם לפני עגל, הזהרו בנשמע", את הנעשה שיברתם, הזהרו, שאת הנשמע לא תקלקלו.

עדיין אנו יכולים, באיזה אופן שהוא, לא להיות "מסיר אזנו משמוע תורה", עדיין אנו יכולים להיות פתוחי אוזן, לשמוע, ואם נוכל לשמוע, אז נוכל גם לדבר אל מי שאנחנו שומעים אותו מדבר אלינו. בורא העולם מדבר אלינו, צועק אלינו מכל פינה. מי שלא שומע, לא יוכל לדבר, אולם מי ששומע, הרי שלתפילה שלו מחכים.

באמת, אין עוד דבר שהוא כל כך בנפשנו כמו הדבר הזה, ה' יעזרנו ונוכל להתפלל, ובורא העולם ישמע את תפילתנו.

ענוה ותורה

בשלימות, וכמאמר חז"ל (תענית ז.) למה נמשלו ד"ת למים כו' מה מים מניחין מקום גבוה והולכים למקום נמוך אף ד"ת אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה עליו, ור"ל כמו המים הולכים ממקום גבוה דרך מדרון למקום הנמוך ושם מתקיימין, אף ד"ת אין מתקיימין דוקא אלא במי שדעתו שפלה, כן נתגלגלה התורה עד משה שהוא היה העניו מכל ושפל ונמוך ביותר, וכמו כלי כל מה שדופנו יותר דק מחזיק יותר עד שאם תהי' כקליפת השום היא כמעט כולה בית קיבול, כן האדם כל שרוחו יותר נמוך נשאר ביותר מקום פנוי ובית קיבול לתורה, ורם לבבך ושכחת ר"ל כיון שגבה למעלה וממילא לא נשאר מקום פנוי לתורה ע"כ תצא התורה ח"ו, וכמאמר הכתוב כי מלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים, כמו המים המכסים לים במקום שהוא עמוק ביותר נכנסים גם המים שם יותר הרבה וכו', ולפי רוב הענוה של משה רבינו ע"ה כו' ולכך ניתנה התורה לו במתנה, וכמאמר חז"ל (עירובין נד.) ומדבר מתנה אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו [שאיין לו גסות הרוח – רש"י] ואין מקפיד כלל על כבודו, התורה ניתנה לו במתנה, ולא ישכח – רש"י] ולכן לא היה משה שוכח שום דבר מהתורה, יען שלא הקפיד כלל על כבודו.

ולמתבונן בדבריו נראה, שלא רק שע"י הענוה אינו משכח תלמודו, אלא שמי שדעתו שפלה זוכה ומקבל יותר, כי כל שרוחו של האדם נמוכה יותר, הוא יותר בית קיבול לתורה.

ועיין בנפש החיים (שער ד' פרק ה') שכתב לגבי יראת שמים "הוא ית"ש ידו פתוחה כביכול להשפיע תמיד לכל איש מעם סגולתו רוב חכמה ובינה יתירה וכו', אמנם הדבר תלוי לפי אוצר היראה וכו', שאם הכין לו האדם אוצר גדול של יראת ה' טהורה, כן ה' יתן לו חכמה ותבונה ברוב שפע כפי שתחזיק אוצרו, הכל לפי גודל אוצרו, ואם לא הכין האדם אף אוצר קטן שאין בו יראתו יתברך כלל ח"ו, גם הוא יתברך לא ישפיע לו שום חכמה כלל".

ונראה דהן הן הדברים גם במדת הענוה שעל ידה נעשה האדם כלי קיבול לתורה, וכפי הבית קיבול שלו כך הוא יתברך נותן לו תורה.

ועיין באור החיים (שמות י"ט ב' ד"ה ויסעו מרידים) שמבואר בדבריו שאחד מעקרי ההכנה לקבלת התורה, שבאמצעותם נתרצה ה' להנחילם נחלת שקי תורתנו הנעימה, הוא השפלות והענוה "כי אין דברי תורה מתקיימין, אלא במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר, וכנגד זה אמר "ויחננו כמדבר", פירוש לשון שפלות וענוה כמדבר שהכל דורכים עליו".

ראשכחן דלפי הענוה לא רק שזוכה האדם שהתורה לא תשתכח ממנו, אלא ע"י הענוה זוכה לסייעתא דשמיא בהשגת התורה, וכמבואר בגמ' (עירובין יג.) "מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן, מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהם ודברי ב"ש, ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהן וכו', ללמדך שכל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו".

[אך לפי"ז צ"ב דברי הגמ' במגילה הנ"ל שלחודדי הדבר תלוי רק ביגיעה, אבל לאוקמי גירסא סיעתא מן שמיא, ולמבואר כאן הרי גם

ע"י הענוה זוכה שהתורה מתקיימת אצלו

"והאיש משה ענו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר י"ב ג'), ונבאר את מעלתה של הענוה שעל ידה זוכה האדם לתורה.

איתא בגמ' (תענית ז.) "אמר רבי חנינא בר אידי למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב "הוי כל צמא לכו למים" לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה, אמר רבי אושעיא למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו במים וביין ובחלב, דכתיב "הוי כל צמא לכו למים" וכתב "לכו שברו ואכלו, ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב", לומר לך מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים [במאני דפחרא – רש"י], אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה, כדאמרה ליה ברתיה דקיסר לר' יהושע בן חנניא, אי חכמה מפוארת בכלי מכוער, אמר לה אביך רמי חמרא במני דפחרא, אמרה ליה אלא במאי נירמי, אמר לה אתון דחשביתו רמו במאני דהבא וכספא, אזלה ואמרה ליה לאבוה, רמייא לחמרא במני דהבא וכספא ותקיף [החמיץ – רש"י], אתו ואמרו לה לברתיה מאן אמר לך הכי, אמרה ליה רבי יהושע בן חנניה, קריוהו, אמר ליה אמאי אמרת לה הכי, אמר ליה כי היכי דאמרה לי אמרי לה, כי היכי דאמר לי אי חכמה מפוארת בכלי מכוער, הכי אמרי לה דיין משתמר בכלי מכוער, אף התורה מתקיימת בי ביותר משאילו הייתי נאה – רש"י] והא איכא דשפירי וגמירי, אי הוו סנו [אותם נאים שהם חכמים – רש"י] טפי הוו גמירי" [שא"א לנאה להשפיל דעתו ובה לידי שכחה – רש"י].

והנראה מדברי רש"י דאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה, היינו דמי שאין דעתו שפלה שוכח תלמודו והיינו אין ד"ת מתקיימין, אלא נשכחים ממנו, ואתי שפיר המשל דמים מניחים מקום גבוה והולכים, וכן המשקים אינם מתקיימים בכלי שאינו פחות אלא מתקלקלים בהם.

עוד איתא בגמ' (מגילה ו.) "ואמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, יגעתי ומצאתי תאמין, הני מילי בדברי תורה וכו', לא אמרן אלא לחדודי אבל לאוקמי גירסא [שלא תשתכח ממנו – רש"י] סייעתא מן שמיא" [ויש יגע ואינו מוצא – רש"י].

היינו דקיום התורה דלא תשתכח, אינו נקנה ביגיעה אלא בסייעתא מן שמיא, והסייעתא מן שמיא ניתנת למי שדעתו שפלה, אבל מי שאין דעתו שפלה אין לו את הסייעתא דשמיא שלא תשתכח ממנו התורה, וכמבואר בגמ' (פסחים טו.) "כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו".

ע"י הענוה זוכה להיות כלי קיבול לתורה

אמנם ברוח חיים (פ"א דאבות מ"א ד"ה ועוד אפשר להסביר הענין) כתב "כי ע"י הענוה זוכה האדם הכל, וכמו משה רבינו ע"ה שהיה אדון הנביאים ואב החכמים, לא נשתכח אלא בענוה וכל מה שזכה הוא בעבור ענותו, ואלו היה עכשיו אדם ענו כמשה היה ודאי זוכה לתורה

הבנת והשגת התורה הדבר תלוי בסיעתא דשמיא לפי רוב מדת הענוה שבו, ועי' להלן מש"כ בזה].

הטעם שע"י הענוה זוכה האדם לתורה

כתב באור תורה (להגרי"א חבר זצ"ל בהערות על ספר מעלות התורה אות ס"א) "וכל מי שהוא עניו ביותר, התורה מתגלה לו ביותר, שלכן משה שהיה עניו מאד מכל האדם, הוא יותר גדול בתורה מכל ישראל ועל ידו ניתנה וכו', וכן כתיב (איוב כ"ח י"ב) "והחכמה מאין תמצא" במי שמישים עצמו כאין. ועל זה אמרו רבותינו ז"ל (שבת פח:): הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים עליהם הכתוב אומר ואזהביו כצאת השמש בגבורתו, שהם זוכים לאור התורה".

עוד כתב שם "והטעם כמ"ש (ישעיה נ"ז ט"ו) "אשכון את דכא ושפל רוח" וכל מי שמתגאה אומר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור במקום אחד ואורייתא וקב"ה חד הוא, ואין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד ואמרו רז"ל סימן לגסות הרוח עניות דתורה".

הרי מבואר בדבריו שהטעם שע"י הענוה זוכים לתורה, הוא משום שקוב"ה ואורייתא חד, והקב"ה שוכן את דכא ושפל רוח.

ונראה להוסיף ולבאר הדברים בטעמא דמילתא דאין אדם זוכה לתורה ושתתקיים אצלו אלא אם דעתו שפלה.

דהנה כתב הרמח"ל בדרך ה' (חלק ד' פרק ד') "ככלל ההשפעות הנשפעות ממנו יתברך לצורך כריתו, יש השפעה אחת עליונה מכל ההשפעות וכו', וקשר הכוורא יתברך שמו את השפעתו זאת בענין נכרא ממנו יתברך לתכלית זה הוא התורה וכו', באופן כשידברו הדברים [של התורה] תמשך ההשפעה הזאת למדבר אותם וכו', וכן בהשכלת מה שנכלל כדיבורים ההם וכו' תמשך ההשפעה הזאת למשכיל אותם וכו', וכל כחה של התורה אינו אלא כמה שקשר ותלה יתברך את השפעתו היקרה בה, עד שע"י הדיבור בה וההשכלה תמשך ההשפעה הגדולה ההיא וכו', והנה מי שירצה להמשך ההשפעה, ראוי שיהיה הוא הגון ומוכן להמשיכה, אכן אם הוא מטמא את עצמו באשמות ופשעים ומרחיק עצמו מבוראו וכו', איש כזה ודאי שתורתו לא תמשך מן ההשפעה שזכרנו שום מדרגה כלל".

העולה מדבריו כי בלימוד התורה זוכה האדם לשפע רוחני, ונראה דאותה השפעה רוחנית אינה מגיעה למי שיש בו גסות הרוח, דאין לך מי שמרחיק עצמו מבוראו כמו מי שיש בו גסות הרוח, ולכן תלמודו משתכח, ואינו זוכה לקבל ריבוי של השגה בתורה.

התורה יש בה בחינה מקח ובחינת מתנה

עוד יתבאר עפ"י מש"כ הגר"י בלזר זצ"ל (בהקדמה לספרו פרי יצחק ח"א, ועיין בבית הלוי עה"פ יתרו בד"ה עלית למרום) "והנה בענין נתינת התורה אל האדם מצינו שני בחינות, א'. בחינת מכר כדכתיב "כי לקח טוב נתתי לכם" ואמרו חז"ל (ברכות ה.) שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ וכו', ב'. בחינת מתנה, כאמרם וממדבר מתנה כיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנת לו במתנה וכו'.

הנה בהשגת התורה יש שני בחינות, האחד הוא מה ששיגי האדם בכח שכלו ותבונתו, וזה תלוי לפי גדולת האדם ולפי רוב עמלו, כי יותר שיהיה חכם ויוסיף להיות עמל ככה ימצא דעת ומטמוני מסתרים, אולם עוד כפלים לתושיה, כי לפעמים יוכל האדם להשיג למעלה יותר מכפי ערך שכלו ותבונתו בכח הופעת רוח מרום, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב יב.) חכם עדיף מנביא, תדע דאמר גברא רבא מילתא, ומתאמרא הלכה למשה מסיני כותיה, ופירש"י סברת הלב הבאה לו בנבואה, וזכה להסכים הל"מ.

והנה עד"ז י"ל כי מה ששיגי האדם בתורה בערך תבונתו ושכלו, זהו בחינת מקח פרי עמלו ויגיעו, אולם מה שזוכה האדם להשיג בתורה יותר מכפי ערך כח הבנתו ושכלו, הוא גדר כחי' מתנה מנותן התורה ית"ש ליראי ה' הדבקים בתורתו, כי יתן את רוחו עליהם להאיר עיניהם באור תורתו ית"ש.

והנה ידוע כי עיקר השגת התורה הוא רק כאשר זוכה האדם למדת הענוה, וכפרט לבא לבחינה זו שיהיה התורה בגדר מתנה, בודאי צריך להגיע למדה זו להיות עניו ושפל כרך וכו', וזהו מה שאמרו ז"ל וממדבר מתנה כיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנת לו במתנה, שזוכה להשפעת רוח ממרום לסברת הלב למעלה יותר מכח שכלו ותבונתו, עכ"ל הגר"י בלזר.

והנה לפי דבריו יוכן נמי הא דמבואר בגמ' במגילה הנ"ל שלחודדי אין זה סיעתא מן שמיא, אלא תלוי רק ביגיעה, ויגיעת ומצאת תאמין, וצ"ב שהרי כבר נתבאר לעיל שלא רק שע"י הענוה זוכים שהתורה תשמר אצלו, אלא ע"י הענוה זוכים גם להבנת והשגת התורה, ולדבריו ניהא שהבחינה של התורה שהיא בחינת מכר כזה הדבר תלוי ביגיעה והעמל של האדם, וע"ז אמרו חז"ל שלחודדי יגיעת ומצאת תאמין, ורק לאוקמי גירסא שלא תשתכח ממנו סיעתא מן שמיא, וזה תלוי בדרגת הענוה של האדם, וכמבואר לעיל מדברי חז"ל "למה נמשלו ד'ת למים וכו', לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקימין אלא במי שדעתו שפלה".

אמנם הבחי' השניה של התורה, והיא להשיג את התורה במתנה יותר מכפי כחו, בחינה זו לא רק שע"י הענוה התורה מתקיימת אצלו, אלא גם הבנת והשגת התורה הדבר תלוי בגודל הענוה של האדם, וכמבואר בחז"ל "ממדבר מתנה" שכיון שעושה אדם עצמו כמדבר, התורה ניתנת לו במתנה.

הדרך להגיע אל הענוה

ובדרכי קניית הענוה כתב הרמ"ק (תומר דבורה סוף פרק שני) "ואני מצאתי תרופה להרגיל האדם עצמו בדברים אלו מעט מעט, אפשר שיתרפא בה מחולי הגאווה ויכנס בשערי הענוה".

ואחד מהדרכים שכתב שם להגיע ע"ז לענוה הוא "לכבד הנכבדים כולם, אחר שיכיר בהם מעלת הבורא אשר יצר האדם בחכמה, וכן כל הנכבדים חכמת היוצר בהם, ויראה בעצמו שהרי הם נכבדים מאוד מאוד, שנטפל יוצר הכל החכם הנעלה על כל בכריאתם, ואלו יבזה אותם, ח"ו נוגע בכבוד יוצרם, והרי זה ידמה אל צורף חכם, עשה כלי בחכמה גדולה, והראה מעשהו אל בני אדם והתחיל אחד מהם לגנותו ולבזותו, כמה יגיע מהכעס אל החכם ההוא מפני שמבזין חכמתו בהיותם מבזים מעשה ידיו, ואף הקב"ה ירע בעיניו אם יבזו שום בריה מבריותיו".

ע"י הענוה זוכים להנצל מחרון אף ה'

כתיב (צפניה ב' ג') "בקשו צדק בקשו ענוה אולי תסרתו כיום אף ה'", וכתב רבינו החפץ חיים (קונטרס ליקוטי אמרים סוף פרק י"ד) "בימינו אלה שנתגברה מאוד מדת הדין בודאי צריך להתרחק מהגאווה, ולהחזיק כמדת הענוה וכמאמר הכתוב בקשו צדק וכו'".

ומבואר שבזמן שמתגברת מדת הדין בעולם, חסד ה' יסוכב את מבקשי הענוה וברחמים גדולים ינוהגו, להצילם מן השעות הרעות המתרגשות וכאות לעולם.

על כן מי האיש החפץ חיים, יראה להתחזק בכחינה של "בקשו ענוה", ובזה יזכה להסתתר כיום חרון אף ה'.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת בהעלותך תשפ"א

ישראל הקריבו את הפסח בראשון, מעתה יש לומר דלכך שפיר נחשב הקרבת פסח שני, שהיא נעשית 'בתוך בני ישראל', דאינה נעשית רק אם גם ישראל עשו את הפסח בראשון.

ויש להוסיף בזה עוד, דמדויק זה דאין היחידים עושים את השני, אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון, הוינן דהקרבת הפסח שני מצטרף להקרבת הפסח הראשון, ומהאי טעמא בעינן שיהא הפסח נעשה בראשון, דאז אפשר שהקרבת הפסח שני, יצטרף להקרבת הפסח ראשון, ולפי זה הרי בודאי חשיב שהפסח שני נעשה 'בתוך בני ישראל', ושפיר נענו הטמאים גם בשאלתם שיהא נעשה 'בתוך בני ישראל'.

ויהי בנסוע הארון וגו' (י', ל"ח).

הנה פרשה זו יש לה סימניות של נו"ן הפוכה לפנייה ולאחרייה, וברש"י הביא דברי הגמ' בשבת דף קט"ז ע"ב, הטעם שנכתבו הסימניות, לומר שאין זה מקומו, ולמה נכתב כאן, כדי להפסיק בין פורענות לפורענות. והרמב"ן הוסיף בזה, שההפסק הוא כדי שלא יהיו שלש פורעניות סמוכות זו לזו, ונמצאו מוחזקים בפורענות.

והנה בגמ' בשבת שם, הוא מחלוקת תנאים בטעם הדבר, דמה שהביאו רש"י והרמב"ן הוא דעת רשב"ג, אבל דעת רבי שם הוא דלא מן השם הוא זה, אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו.

ונראה דלפי דברי הרמב"ן שטעם ההפסק הוא כדי שלא יחזקו בפורענות, יש לומר פלוגתתם היא לשיטתייהו בדין חזקה, דהנה בגמ' ביבמות דף ס"ד ע"ב תניא, מלה הראשון ומת, שני ומת, שלישי לא תמול, דברי רבי, רבן שמעון בן גמליאל אומר שלישי תמול, רביעי לא תמול, הרי דנחלקו בדין חזקה, דדעת רבי דחזקה הוא בשתיים, ודעת רשב"ג דחזקה הוא בשלוש, וא"כ נמצא דלדעת רבי לא יהני ההפסק דפרשה זו, להפסיק בין הפורעניות שלא יחזקו בפורענות, דהרי גם בשתיים נעשים מוחזקים לפורענות, ורק רשב"ג לשיטתו דבשתיים לא הוה חזקה, מועיל הפסק פרשה זו להיות הפסק שלא יחזקו בפורענות לשלושה פעמים.

ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויבך וינסו משנאיך מפניך. (י', ל"ח).

ופירש רש"י, וינסו משנאיך, אלו הרודפין שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל, שונא את מי שאמר והיה העולם, שנאמר ומשנאיך נשאו ראש, ומי הם, על עמך יערימו סוד. וצריך ביאור מה השייכות של תפילה זו כנגד שונאי ישראל, בעת נסוע הארון.

ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו'. למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל. (ט', ר).

הנה בשאלת הטמאים למה נגרע, מלבד השאלה על עצם הקרבת קרבן פסח, נכלל גם עוד שתי שאלות שביקשו, שהקרבתם תהיה 'במועדו', ו'בתוך בני ישראל', וכמו שכתוב 'למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל'. והנה על עצם הקרבת הקרבן פסח, נענו בזה שנתחדש להם זמן של פסח שני, אבל על מה ששאלו למה נגרע שיהא זה 'במועדו' ו'שיהא 'בתוך בני ישראל', על זה לכאורה לא נענו, דהרי מקריבין בזמן אחר, ובנפרד מכל בני ישראל.

והנה על מה ששאלו שיהיה זה במועדו, נראה דיש לומר בזה, דהנה נתייחד יום י"ד אייר, שהוא יהיה זמן ההקרבה של פסח שני. והנה אמת דכן הוא הגזירת הכתוב, ד"ד אייר הוא זמן דפסח שני, ואין צריך ליתן טעמים בזה, אמנם נראה דיש לומר בזה, על פי דברי הגמ' בסנהדרין דף י"ב ע"ב, גבי חזקיה מלך יהודה, שעובר ניסן בניסן, דמסקינן בגמ' שהיה כיום שלושים של אדר, ואמר שמואל, דאין מעברין הואיל וראוי לקבעו ניסן, ומבואר דמשום שראוי החודש להיות ניסן, הוא חשוב בניסן, שלא לעבר את השנה.

אשר לפי זה יש לומר, דזהו הטעם דדוקא יום י"ד באייר נקבע לזמן הקרבת קרבן פסח שני, דהואיל וראוי לקבעו ניסן, שהרי אם יעברו בית דין את השנה, יהא נעשה חודש להודש ניסן, נמצא דאייר ראוי לקבעו ניסן, ועל כן יש לומר דמישך שייך לניסן, וחשיב יום י"ד שלו, כיום י"ד בניסן, ולכן קבעה תורה יום זה למועד להקרבת קרבן פסח שני.

ולפי זה נראה, דמהאי טעמא יש לומר דגם חשיב 'במועדו', דכיון דמה שנקבע יום זה שיהיו מקריבין בו הוא משום החודש זה מישך שייך לניסן, א"כ ע"ז נחשב שהוא מקריב ב"ד ניסן, וא"כ חשיב שמקריב 'במועדו', ונמצא דנענו הטמאים במשאלתם להקריב קרבן ה' 'במועדו', דעיקר הזמן של קרבן פסח הוא ב"ד ניסן, ו"ד אייר יש לו בחינה שהוא חשוב י"ד ניסן.

והנה על מה ששאלו שיהיה זה 'בתוך בני ישראל', נראה לומר עפ"י מה דאיתא בגמ' בפסחים דף פ' ע"א, ונפסק ברמב"ם פ"ז מהל' קרבן פסח ה"ד, מימרא דרב, דאם רוב ישראל לא הקריבו את הפסח בראשון, וכגון שהיו רוב הקהל זבים, וזמזמאת זיבה לא הותרה בציבור, אין היחידים מביאין בפסח שני, וז"ל הרמב"ם שם 'שאין היחידים עושים את השני, אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון. אשר לפי זה נמצא, שכל דין הקרבת פסח שני, הוא רק אם רוב

ונראה לבאר, עפ"י דברי הגמ' ב"ה דף ג' ע"א, על הפסוק בפרשת חוקת, זישמע הכנעני מלך ערד, מה שמועה שמע, שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה רשות להלחם בישראל, ומבואר שבעת סילוק הענן, סבורים שונאי ישראל שאפשר להלחם בישראל.

ולפי זה יש לומר, דהנה בעת נסוע הארון, היה עמוד הענן מתקפל, וכמו שכתב רש"י לעיל בפ"ט פסוק י"ה, שכיון שהיו ישראל נוסעין, היה עמוד הענן מתקפל, ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה, והוא ענין נשגב, ועיין בזה בדברי הגר"א, מעתה יש לומר דכשם שבעת שנסתלקו ענני הכבוד במיתת אהרן, סבר הכנעני מלך ערד שנתנה רשות להלחם בישראל, כן יסברו שונאי ישראל בעת נסוע הארון, שגם אז הענן מתקפל, לכן התפלל משה בעת נסוע הארון, שיפוצו אויבך וינסו משנאיך.

והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה. (י"ב, ג).
וצריך ביאור למה נכתב ענין זה שהוא עניו מאוד מכל האדם כאן. וברמב"ן כתב שהוא להגיד כי ה' קנא לו בעבור ענותנותו כי הוא לא יענה על ריב לעולם, ור"א מפרש ואמר כי הוא לא היה מבקש גדולה על שום אדם ולא יתגאה במעלתו כלל אף כי על אחי והם הוטאים שמדברים עליו חנם.

וברמב"ם סוף הלכות טומאת צרעת כתב ז"ל והוא לא היה מקפיד על כל אלו הדברים שנאמר והאיש משה עניו מאוד. ומשמע דזהו הטעם שנכתב דבר זה כאן, לומר שמושה לא היה מקפיד על זה. ונראה לומר כזה בעוד אופן, דהנה רבנו חיים מוואלוז'ין כתב ברוח חיים (ריש פרק א' דאבות), דהטעם דאצל משה הייתה שכינה

מדברת מתוך גרונו, מפני שנודרך אצלו הגוף כל כך, עד שלא היה חוצץ ומפסיק כלל הארת הנשמה כשהיה בעולם העליון לכשהיה בגוף, וזה היה מפני רוב שפלותו וענותו, שחשב עצמו כאלו הגוף אינו, ואמר ונחנו מה, ולכן אמר השכינה מדברת מתוך גרונו של משה, מחמת שלא היה הגוף מסך מבדיל, הייתה שכינה מדברת מתוך גרונו ממש. והוסיף שם ברוח חיים עוד, דמה שאהרן ומרים דברו במשה, הוא מפני שחשבו שאצלם גם כן נודרך החומר כמו במשה, ולכן אמרו הרק אך במשה דבר, כלומר לא בו בלבדו השכינה מדברת מתוך גרונו בו ממש, הלא גם בנו דבר, חשבו שגם נבואתם במדרגה כזו, והשיב להם הקדוש ב"ה אם יהיה נביאכם ה' וכו', לכן אמר להם כאן, שאל ידמו שהנבואה שלהם במעלה גבוהה כל כך כמו של משה וכו', וכל זה זכה מחמת רוב ענוה שהיה בו שהיה הגוף נחשב אצל כדבר מה.

הנה מבואר מדבריו דהטעם דדברו אהרן ומרים במשה, הוא מפני שחשבו שנבואתם היא במדרגה ובמעלה גבוהה כל כך כמו של משה, אבל האמת שאינו כן, והטעם דרק אצל משה הייתה הנבואה במדרגה ובמעלה גבוהה של שכינה מדברת מתוך גרונו בו ממש, משום רוב ענוה שהיה בו.

אשר לפי זה מבואר היטב למה הזכיר הכתוב כאן את ענין ענותנותו של משה, דהתשובה שהשיב הקב"ה לאהרן ומרים היא שנבואתם אינה באותה מעלה גבוהה כמו של משה, והטעם שרק משה זכה לנבואה במדרגה ובמעלה זו של שכינה מדברת מתוך גרונו, שלא זכו נביאים אחרים, הוא מפני רוב ענותנותו, לכן הזכיר הכתוב את ענין ענותנותו של משה, שכזה מקדים את הטעם למה משה רבנו זכה לנבואה במדרגה זו, ולכן הוא חלוק מאהרן ומרים.

'למה נגרע' - 'רצוננו לראות את מלכנו'

מתוך משא הכנה לקבלת התורה בבית המדרש הגדול 'שערי תבונה', רמות - שלושת ימי הגבלה תשפ"א

בפרשת בהעלותך כתוב שהטמאים שאלו למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו, ואחרי זה נתחדש להם דין פסח שני, וברש"י כתב שראויה הייתה פרשה זו ליאמר על ידי משה רבנו, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן. הרי שעל ידי שאלתם למה נגרע, על ידי זה נתחדשה ונמסרה הלכה זו של פסח שני.

ויותר מכך מצינו במעמד הר סיני גופא, בפרשת יתרו כתוב שהקב"ה אמר למשה שהוא בא בעב הענן 'בעבור ישמע העם בדברי עמך', ומסיים הפסוק 'ויגד משה את דברי העם אל ה', רש"י מביא את דברי חז"ל שמה היו דברי העם, תשובה אל הדבר שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו, וממשיך הכתוב ואומר 'ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וגו', אומר רש"י, שהקב"ה אמר למשה 'אם כן שמזיקין לדבר עמם לך אך העם וקדשתם וזימנתם שיכינו עצמם וכו'. הנה מבואר שכל האופן איך שיהיה מעמד הר סיני, ובאיזה אופן יהיה כל הצורה של קבלת התורה, אם יהיה באופן שהדיבור הוא אל משה וישראל שומעים, או שהדיבור עצמו יהיה עם כלל ישראל, אם יהיה גילוי שכינה לכל ישראל, כמו שכתוב בפסוק להלן 'והיו נכונים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני', הרי שרק אחר הבקשה לשמוע מפי המלך, ואחרי שביקשו 'רצוננו לראות את מלכנו' רק אז נתחדש שהקב"ה 'ירד לעיני כל העם', כל הדברים הנשגבים האלו והמדרגות העצומות האלו, כל הזכיה של כלל ישראל, הכל תלוי ברצון של כלל ישראל, הכל בא מכח הרצון, מכח הבקשה של 'רצוננו לראות את מלכנו', מכח איתערותא דלתתא, מכח מדרגה ש'מזיקין לדבר עמם',

הרי לפנינו מבואר איך הדרך לזכות לדרגות הגבוהות ביותר, לגילוי שכינה של פנים בפנים דיבר ה', הכל תלוי בביקוש ובכח הרצון, אם תבקש אם תרצה, על ידי זה גופא תבא הזכיה. וקמי שמיא גליא, יודע מחשבות יודע אם אתה באמת מבקש, אם הבקשה היא מעומק הלב, או שהוא רק מן השפה ולחוץ, אם זה לא אמיתי אי אפשר לזכות, לזכות אפשר רק אם זה אמיתי. גם בזה גופא יש הרבה מדרגות, וצריך לרכוש את זה גופא, לרכוש את הרצוננו לראות, צריך לעבוד על עצמו, להתחיל בבחינות הקלות והחלשות, ומהתחלה זו היא 'אורח חיים למעלה למשכיל', צריך להתבונן בגודל ורוממות הענין של 'רצונם לשמוע ממך', ועל ידי הכרת החשיבות והבנת המעלה, להתחיל לרכוש את המעלה הזו וליכנס למצב הזה.

מצוה קט

להיות הטהרה מכל הטומאות בטבילה במי מקוה
שנאמר ורחץ במים את כל בשרו.
כך למדו מפי השמועה שרחיצה זו במים
שכל גופו עולה בהן בבת אחת

מצות טהרת טמאים אינה חובה

מצוה טהרה לטמאים מתקיימת באחד מב' אופנים - טבילה במקוה או טבילה במים חיים במי מעיין [ואין כאן המקום לעסוק בחילוקים שביניהם]. וכתב הרמב"ם דאין המצוה להיטהר מהטומאה ואין חובה לכל טמא לטבול לטהרתו, אלא נאמרה פרשה בתורה שכל הרוצה להיטהר מטומאתו עליו לטבול במקוה ולהיטהר, לטהרתו. וכבר נתבאר בעבר (מצוה טד) דדרכו של הרמב"ם במנין המצוות, למנות כל פרשה שבתורה כמצוה ולא רק את הציוויים. ולכן מנה כל טומאה כמצוה בפני עצמה ואת קרבן חטאת חילק לשתי מצוות - מצות הבאת החטאת ומצות מעשה החטאת וכיו"ב, ולכך הטבילה במקוה שהיא פרשה בתורה, נמנית כמצוה בפני עצמה.

טבילה בזמנה מצוה או לא

אכן, נחלקו בגמ' בדבר זה אי טבילה בזמנה מצוה והטמא מחויב לטבול לטהרתו בזמנו או לא, כמו שמצינו בגמ' בכמה נידונים:

(א) הגמ' בסוף יומא (פח). לענין טמא שהגיע זמנו לטבול ביו"כ דאי אמרי' טבילה בזמנה מצוה, טובל כדרכו אע"פ שאינו יכול לאכול תרומה וקדשים עד הערב.

(ב) במשנה בביצה (יז). אמרו דטובל אדם בשבת וביו"ט אע"ג דאינו אוכל בתרומה וקדשים מאחר וצריך הערב שמש, ומ"מ אם טבילה בזמנה מצוה טובל בשבת וביו"ט.

(ג) בריש יומא (ת). אמרו דהכה"ג טובל הגם שאינו ודאי טמא, משום שטבילה בזמנה מצוה.

(ד) הגמ' בנדה (ל). מחשבת הכ"ת שאדם מחויב לטבול צ"ה טבילות, כשבא על ספק זבה ספק נדה ספק יולדת, ומסקנת הגמ' שיש לו לטבול כל טבילה בזמנה ולא אמרי' שייטבול באחרונה, היות וטבילה בזמנה מצוה. ורבי יוסי ברבי יהודה סבר דיה לטבילה באחרונה ולא אמרי' טבילה בזמנה מצוה.

(ה) נתבאר בכמה מקומות בגמ' (שבת קכ): במי שהיה כתוב שם על בשרו שאסור לרחוץ ולסוך ולא יעמוד במקום הטינופת, ודנה הגמ' דאי אמרי' דטבילה בזמנה מצוה יוכל לטבול אע"פ שהשם ימחק ובלבד שלא ישפשף.

טבילה לאחר הזמן אינה מצוה

מבואר בתוס' (ביצה יח): ונפסק להלכה בשו"ע (או"ח תקנד ח והובא ביו"ד קצז ב) דאף אי אמרי' דטבילה בזמנה מצוה, איכא מצוה לטבול רק בזמנה ממש, אבל אחר שעבר הזמן אינה מצוה ואם לא ירצה לא יטבול. ולפי"ז יתכן דדברי הרמב"ם יתיישבו אף למ"ד טבילה בזמנה מצוה, דלדברי התוס' אין מצוה להיטהר אלא המצוה היא לטבול בזמן וכל שעבר הזמן יכול להישאר בטומאתו, וכמש"כ הרמב"ם.

מקור דין טבילה בזמנה

מקור ההלכה של טבילה בזמנה מצוה, נתפרש ברש"י בשתי מקומות - בשבת (קכא). הביא ללמוד מדכתיב "והיה לפנות ערב ירחץ במים" (דברים כג יב), וביומא (ת). למד מקרא אחרית דכתיב בטמא מת "וחטאו ביום

השביעי" (במדבר יט יט) - "לא בא זה אלא ללמד על הטבילה שתהא ביום השביעי".

מהי המצוה בטבילה בזמנה

ויש לעיין מהו הדין של טבילה בזמנה. דזה ודאי דאין המצוה מחמת שיש איסור לטמא להישאר בטומאתו, כדחזינן דלאחר שעבר זמן הטבילה אינו מחויב לטבול ויכול להישאר בטומאתו. ועוד דלא מצינו איסור כזה, אלא אמרו בגמ' "ואמר רבי יצחק חייב אדם לטהר את עצמו ברגל, שנאמר ובנבלתם לא תגעו" (ר"ה טז): ומשמע דחייב זה אינו נוהג בזה"ז וכן פסק הרמב"ם (פ"ט מהל' טומאת אוכלין ה"י) דבשאר ימות השנה אין אזהרה על הטהרה ברגל.

ובגמ' ביומא (שם) דנה אם כשם שטבילה בזמנה מצוה, כך הזאה שמזים על טמא מת ביום השלישי וביום השביעי מצוה או שהזאה אינה כטבילה ואין מצוה בהזאה בזמנה. והק' בגבורת ארי דאם לא יזה בזמן ההזאה לא יוכל לטבול, ומונע את הטבילה בזמנה שהיא מצוה. ומיישב הגבוי"א דבזמן שצריך להזות אינו יכול לטבול כיון שלא הגיע זמן הטבילה וממילא לא חשיב שמונע את המצוה של הטבילה. ואי נימא דהטבילה מצוה מחמת האיסור להיות טמא אין מקום לתירוץ של הגבוי"א, דכל מה שעושה להיטהר מטומאתו בכלל החיוב והמצוה, ומה שייך לומר שלא הגיע זמן מצותו. ויש לברר את גדר המצוה של טבילה בזמנה.

מפני מה מברכים על הטבילה

עוד יש לעיין במצות הטבילה, דאי נימא כהרמב"ם שטבילה בזמנה אינה מצוה או אף להבנת התוס' שלאחר זמנה בוודאי אינה מצוה, מדוע מברכים על הטבילה. ובפשטות היה נראה לדמות את הטבילה לשחיטה ולהפרשת תרומה, דהגם שאין מצוה לשחוט בהמה אלא כשירצה אדם לאכול בשר בהמה עליו לשחוט אותה, וכן דנו האחרונים (ט"ז ורעק"א י"ד ס"א וכן במג"א ס"ח סק"ב וכן פירש"י להדיא בגיטין מז): דהפרשת תרומה אינה מצוה אלא כשרוצה לאכול יפריש, ואפ"ה כששוחט בהמה ומפריש תרומה מברך. אך יש לדחות דלא דמי טבילה לשחיטה, דבשחיטה ובהפרשת תרומה עצם מעשה השחיטה וההפרשה הוא מצוה. ואילו בטבילה הגם שבכדי להיכנס למקדש או לאכול קדשים ותרומה הוא מחויב לטבול, מ"מ אין מעשה הטבילה מצוה מצד עצמה ואין הלכה המחייבת טבילה קודם אכילה, אלא על הטמא לסלק את הטומאה ולהכשיר את עצמו להיות ראוי לאכילת קדשים ותרומה ע"י הטבילה. והיכא שלא נטמא אינו מחויב לטבול, וא"כ אין הטבילה חלק מהמצוה כלל.

[ולכא' ניתן לדמות את הטבילה למי שרוצה לאכול ירק וצריך לבודק מתולעים, דאין הבדיקה מצוה אלא מאחר ויש איסור לאכול תולעים ממילא האופן לאכול ירק בהיתר הוא רק ע"י בדיקה מתולעים, וכפישיא שאין מברכים על בדיקה זו].

וא"כ צ"ב מהי המצוה בטבילה ומדוע מברכים עליה.

ולפי"ז נראה לפרש דהטבילה במקוה אינה מסירה את הטומאה, אלא הטבילה מטהרת. וכבר הובא בעבר (מצוה צו - טומאת נבילה) דבתו"כ נאמר דהו"א דאדם הנוגע בכלי חרס שהוא ראשון אסור להיכנס למקדש, ואחר דאמר קרא "או בנבלת שרץ טמא" למדנו דאינו נטמא אלא כשנגע באב הטומאה. והנה אי אמרי' כההו"א דאסור להיכנס למקדש, אם יטבול יהיה מותר לבוא אל המקדש ואף שאינו טמא, ובע"כ דכל טבילה מוסיפה טהרה וממילא סרה הטומאה ועי"כ יהיה מותר. ואהכי חשבינן לכל טבילה מצוה גמורה, ואיכא למ"ד דטבילה בזמנה מצוה מאחר והיא מעשה המטהר שיש לו שם בפני עצמו.

ויש לפרש דלכך הטבילה מצד עצמה בעיא כוונה גם מדאורייתא ע"מ להחשיבה כמעשה המטהר, דאם הטבילה במים מנקה את הטומאה כרחיצה מטיט או צואה אזי עצם הכניסה למים היתה מטהרת, אך אחר שהטבילה היא מעשה מטהר, אין הכניסה למים חשובה טבילה לטהר כשעושה אותה בלי כוונה. וממילא א"ש לשון הרמב"ם שכתב שכל שלא נתכוון כאילו לא טבל, דמעיקר הדין אין זה מעשה מטהר.

וי"ל דפליגי תנאי בזה, האם עצם המעשה מצד עצמו חשיב כמו שנתכוון, כיון שהוא מעשה טהרה מעצם מציאותו וחשיב כאילו נתכוון הגם שהיה מעשה בלא דעת וכמתעסק בעלמא, או שצריך כוונה להדיא שבא במים לצורך טבילה לטהרתו. להלכה פסק הרמב"ם דגם טבילה בלי כוונה מועילה, כיון שהמעשה שעשה מוכיח על עצמו שהוא מעשה טבילה ובמציאות נעשה מעשה מטהר אף בלא כוונה וחשיב כאילו כיוון לטבול לטהרתו.

ולדרך זו נתיישבו דברי רב האי גאון שתלה את הכוונה בטבילה אם מצוות צריכות כוונה או לא. דכשם שלמ"ד מצוות צריכות כוונה התוקע לשיר מחיל על מעשהו שם תקיעת שופר רק היכא שנתכוון, כך מחשבת הטובל משהו את הטבילה כמעשה המטהר ע"י כוונתו. אבל הרמב"ן מחלק וסובר שאין לדמות מעשה מכשיר למעשה מצוה, דבמעשה מצוה הכוונה משהו למעשה שם מצוה, ואילו במעשה מכשיר אין צורך בעצם הכוונה אלא צריך להגדיר את המעשה כמעשה טבילה או שחיטה.

ומעתה לא יקשה מפני מה מברכים על הטבילה, דאין הטבילה רק מצד דטמא אסור באכילת קדשים אלא דבכדי לאכול קדשים צריך להיות טהור כמו שנאמר "כל טהור יאכל בשר" (ויקרא ז ט), והטהרה אינה רק סילוק הטומאה שתאפשר לו לאכול, אלא דמיא ללבישת בגדי כהונה לצורך עבודה שהיא מצוה שמברכים עליה והאופן להיות טהור הוא ע"י מעשה הטבילה שהוא מעשה מטהר. והדברים מפורשים בדברי הגמ' בסוטה (כט). דמי שהוא ספק טמא ספק טהור לא יאכל בשר קדשים, כיון שהקפידה תורה שרק הטהור יאכל בשר - טהור ודאי ולא ספק טהור.

ובוודאי שגם מי שלא נטמא מעולם יכול לאכול קדשים, דנחשב טהור, אך נתחדש בלשון הרמב"ם דיותר טהור מי שנטהר.

נמצא - אין הטבילה מסלקת את הטומאה אלא היא מעשה המטהר, ולכן מברכים על הטבילה ושייך לומר דהטבילה בזמנה מצוה.

נבוא לברר את שיטת הרמב"ם בענין הטבילה והטהרה במקוה.

הגמ' בחולין (לא.) מביאה שהטמא שטבל ולא נתכוון לטבול, עלתה לו טבילה מדאורייתא והוא טהור, אבל החמירו וחילקו רבנן ואמרו דה"מ לחולין אבל לתרומה ולקדשים בעי כוונה. וכן שנינו בחגיגה (יח) את המעלות שעשו חכמים בטהרה, שאם טבל ונתכוון לאכול חולין מותר בחולין ואסור לאכול מעשר עד שיתכוון למעשר, וכן כל שאר המעלות שנמנו שם. ומסיקה הגמ' בחולין (שם): דלא זו בלבד אלא אף אם לא נתכוון כלל לטבול אלא נפל למים עלתה לו טבילה.

וברמב"ם (פ"א מהל' מקוואות ה"ח) הביא את ההלכה של טבילה בלא כוונה וכתב "כל הטובל צריך להתכוין לטבילה, ואם לא נתכוין עלתה לו טבילה לחולין" (וכע"ז כתב בריש פ"ט מהל' אבות הטומאות), ותמוה מה שייך לחייב מלכתחילה לכוון בטבילה, הא מדאורייתא עלתה הטבילה אף בלא כוונה. ועוד, דהכא לא שייך כלל לחלק בין לכתחילה לבין דיעבד, אלא אם טבל כשר ואף לכתחילה. דכן כתבו בתוס' (נדה סו:) דרק במצוות שייך לומר שאפשר לקיימם לכתחילה ובדיעבד, אבל כאן שהטבילה מכשירה ומטהרת את הטמא כיון שטבל נטהר לגמרי.

כתב הרמב"ם (סוף הלכות מקוואות) "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן... וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים, אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב... ואעפ"כ רמז יש בדבר כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור, ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור, הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וכו'". והדברים טעונים הסבר, מה ההשוואה בין טהרת המקוה לטהרה של תשובה, והלא במקוה אין צריך כוונה כלל לטבול וכל שבא במים טהור ואילו עיקר הטהרה שבתשובה היא ע"י כוונת השב לטהר נפשו מטומאות הנפשות.

ומאיך בפיה"מ (חגיגה ב ז) כתב הרמב"ם "ואם טבל סתם ולא נתכוון לשום דבר לא למעשר ולא לזולתו כאילו לא טבל, ואינו אוכל באותה טבילה אלא חולין בלבד". ומלשונו נראה שהכוונה היא מעיקר הדין וטבילה בלא כוונה אינה טבילה, וצריך ביאור.

אם כוונה בטבילה וכשחיטה שייכא למצוות צריכות כוונה

עוד יש להבין דבסוגיה בחולין מדמה הגמ' טבילה בלא כוונה למחלוקת התנאים אם שחיטה בלא כוונה כשרה או לא. וברמב"ן בראש השנה (מלמחמת ה' דף ז: מדפי הרי"ף) הביא בשם רב האי גאון דענין זה של שחיטה בעי כוונה וטבילה בעי כוונה, תלוי בנידון אם מצוות צריכות כוונה או אין צריכות כוונה. ומאיך בחידושי על חולין כתב הרמב"ן דטבילה ושחיטה מכשירות למצוה ואין ענין הכוונה שבהם שייך למצוות צריכות כוונה. וצ"ע.

טבילה - מעשה מטהר

בגמ' ביבמות (עג.) ילפי' מדכתיב "וזהה הטהור על הטמא" (במדבר יט) - טהור מכלל שהוא טמא, ומשמע דטבול יום כשר כפרה. בראשונים שם ביארו את הילפותא, וברמב"ם (בפיה"מ פ"ג מ"ג) פירש דמי שהוזה עליו הוא במדרגה גדולה יותר של טהרה לפי שהפסוק כבר שפט עליו

הודפס לע"נ ר' קלמן ב"ר משה הכהן ז"ל ומרת פרומה ב"ר דב בער ע"ה

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

"חטוף ואכול חטוף ושתי"

ניצול הזמן - ע"י התבוננות במהות החיים

בדרך כלל אנו מנסים להדחיק את המחשבות על החיים שלאחר המוות, על הגן עדן והגיהנום, אבל גם מי שלא יחשוב על זה בסוף יגיע לשם... אין אפשרות לחמוק מכך. זאת היא האמת ואין להתעלם ממנה. חיי האדם בעולם הזה קצובים הם, ובסופו של דבר יאלץ ליתן דין וחשבון. ההתחמקות לא תועיל לו לאדם, ורק אם הוא יחשוב על כך יהיה בכוחו להתעורר על פי זה ולתקן את דרכיו.

האדם גדל ע"י הניסיונות והקשיים

וכשאני לעצמי מה אני, כתב רבינו יונה משל למה הדבר דומה "למלך שנתן שדהו לעבדיו ופסק עמהם בשלשים כור לשנה, טרחו בה הרבה והביאו לו רק חמשה כורין. אמר להם המלך והלא פסקתם עמי בשלושים כורין, אמרו לו אדוננו המלך, שדה שנתת לנו זבורית היתה טרחנו בה הרבה ולא היינו יכולין להוציא ממנה יותר מחמשה כורין".

והנמשל הוא לאדם. כל אדם הוא 'זיבורית' מבחינה מסויימת, יש בו עפריות גסה שמושכת אותו למטה לארץ, קשיים ונסיונות שצצים על כל צעד ושעל, ועליו להתגבר, להתאמץ, לטרוח בה הרבה ולהביא למלך כל מה שתעלה מצודתו.

וכלשון רבינו יונה: "אפילו כשאדם טורח הרבה לעשות הישר בעיני ה' אין אדם יכול להשיג אלא לדבר מועט ממה שחייב לעשות וזהו שנא' "כי הוא ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו". שאם לא מפני יצר הרע הרבה באדם אפי' בלא שיטרח ויחזור אחר המצוה היה עושה מהם הרבה כשדה עדית אפי' אם לא יטרוח בעבודת אדמתו יצא ממנה שום דבר. אבל עכשיו שידוע שאפי' אם יטרח הרבה לא ישיג אלא המיעוט מפני יצר הרע שמקלקל גופו. כל שכן אם לא יטרח תשאר נפשו ריקה מן המצות כמו שדה זבורית אם לא יטרח בה ואם לא יזבלנו ויחרישנו לא יצא ממנו שום דבר... ומפני זה סמך עוררות אחרים ועוררות עצמו ואמר אם אין לי מי לי, ואם לא אטרח ומעורר את עצמי לחזר אחר המצות שאר מהן ריקן, שאף כשאני לעצמי וטורח בהן איני משיג לחלק קטן מכמה חלקים ומה אני משיג אם לא אטרח כלל".

אמנם יש להבין, אם עבדי המלך, לאחר כל מאמציהם, אינם מסוגלים להביא לו כי אם חמשה כורין, מדוע מעיקרא הוא גוזר עליהם יותר מכפי יכולתם ופוסק להביא לו שלושים.

ועל כרחך שהתביעה אינה לשם תביעה, שבאמת יוטל על העבד להביא את מלוא הסכום שנקצב עליו, אלא רק להמחיש לו היכן היעד ומה הם הקשיים האורבים לפניו ומרחיקים אותו מהיעד. באמת מוטל עליו רק חמשה כור, אך שיידע שאין זה מפני שזהו מלוא הסכום הנצרך, אלא משום שזוהי השדה שניתנה לו - שדה זיבורית שאי אפשר להוציא ממנה יותר.

וכך הוא בעבודת הבורא, הקב"ה לא דורש מהאדם למעלה מכפי יכולותיו, אבל רצונו שיידע האדם את הקשיים הניצבים בדרכו ויכיר בכך שעליו לעמול ולהתגבר על הקשיים, וזוהי גופא המטרה, לא שיספק סתם כך שלושים כור אלא שאת שאת המעט שכן השיג, יגיש בעמל וביגע.

הקב"ה אינו זקוק למלאכים, בכוונה תחילה הוא ברא בני אדם קרוצי חומר, שמתוך הנמיכות וטבעם החומרי יתעלו ויתקרבו אליו, וזה חביב לפניו יותר מהכל. אותה זיבורית שהאדם מביא לבסוף, נחשבת הרבה יותר מעידי עידי. משום כך היחס לקושי לא אמור להיות כאל קושי אלא כאל אתגר וקרב קפיצה, שמיועד להתרומם מעליו וממילא להתרומם ממנו. וכך כותב הרמ"ק, שככל שהקשיים הנישאים על האדם יותר גדולים כך סימן שהאדם יותר גדול, ולפיכך דוקא הערים עליו הבורא קשיים על גבי קשיים - להרימו ולקרבו אליו, כמידת הקשיים כך מידת התרוממות.

מעתה, אם האדם צלח קושי מסויים, אין זה סיבה שכעת תהיה לו מנוחה והוא ייפטר מלעבוד, אלא אדרבה, שיבואו אליו עוד קשיים, כי הרי כעת הוא התרומם ועמד בניסיון, ואם כן עליו להתרומם עוד. הקושי אינו בעיה אלא מעלה, הוא אתגר המזניק את האדם אל על.

פרק א' משנה י"ד. "הוא היה אומר אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו אימתי".

להתבונן בשביל מה אנו חיים

כתב רבינו יונה: "אם לא אוכיח עצמי שאזרז עצמי במצוות מי לי להוכיח ולזרזני, כי זרזו האחרים טוב הוא לפי שעה אבל כשיעורר האדם את עצמו בכל יום ויום יוסיף לחשוב מחשבות לעשות מלאכת ה' ואין שכחה לפניו כאשר לבו חפץ, והוא דרך ישר לפני איש".

מבואר בדבריו ההבדל בין תוכחה שמוכיחים האחרים את האדם לבין תוכחה שהוא מוכיח את עצמו, בתוכחה אחרים המסר חולף ומשתכח עם הזמן, מה שאין כן בתוכחה עצמו האדם מחזיק את ההתעוררות לאורך ימים והרושם נותר לזמן רב.

ולכשנתבונן בדבר עלינו להבין את טעמו, האם זהו חילוק יבש גרידא במשך זמן תפוגת התוכחה, או שמא יש חילוק מהותי, בין התעוררות שבאה מהאדם עצמו לבין תוכחה שנשלחה אליו מאחרים.

ובאמת שורש החילוק טמון בלשון רבינו יונה: "ואין שכחה לפניו כאשר ליבו חפץ". דהיינו שהסיבה שהאדם אינו שוכח את תוכחה עצמו היא לפי שליבו חפץ בכך, הוא עצמו גורם את ההתעוררות והוא שם את הלב לאן עליו להועיד את פניו.

אין אדם שלא רוצה לחיות. העולם מלא באנשים שרוצים לנצל את החיים, זה מה שליבם חפץ. אבל הסיבה שהבריות אינן עומדות ביעד זה, אינו משום שאינן רוצות את החיים, אלא מפני שפשוט לא יודעים מהו חיים.

אם האדם רוצה למלא את ימיו ושנותיו, עליו להתבונן בשביל מה הוא חי ומה המטרה שלו בעולם, וכך הוא יוכל להוביל את רצון החיים למקומו האמיתי, להתחיל לעבוד, לעלות ולנצל את החיים.

וכך כותב הרמב"ל בחיבורו 'דרך עץ חיים': "הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקיו, עסקי חיי שעה, ולמה לא ישים אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממש - מה הוא, ולמה בא לעולם, או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ומה יהיה סוף כל עניניו". "זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה ופריה רב, שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות לחשוב רק על הענין הזה שאמרתי".

חובת לימוד המוסר

זוהי גם מטרתו של 'סדר מוסר'. שהאדם יישב עם עצמו לבד פרק זמן מסויים, ופשוט יחשוב. למה הוא חי, לאן הוא צריך להתקדם בחיים ומה הוא צריך לעשות עבור זה. רק כאשר מתבוננים בזה ניתן לנצל את החיים שניתנו לו כפי שצריך לנצל.

כי כאמור, כל אחד יודע, אין אחד שלא מכיר בערך החיים וברור לו שצריך לנצל אותם, כל הנושא הוא האם האדם חי את הדברים או שהוא חי כסוס שוטף במלחמה. העצירה והמחשבה גורמות להחזיר את הכל מן השכל אל הלב, וכך לנהל את החיים על פי זה. אפילו סדר המוסר עצמו יכול להתנהל בצורה של 'מלומדה', וכדי לעורר את הלב יש לחשוב מחדש כל פעם מה אני והיכן אני אוהז.

ובעלי המוסר אמרו, שהמרחק בין 'יודעת היום' לבין 'השבות אל לבבך' הוא מרחק שמיים ארוך. יש הבדל עצום בין מה שהאדם יודע לבין מה שהוא מצליח לחיות למעשה. יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא ש'יתברר ויתאמת' אצל האדם מה חובתו בעולמו, דהיינו שלא מספיק שהדברים יהיו 'מבוררים' אצל האדם אלא הוא זקוק 'לאמתם' בליבו, שיחדרים היטב בליבו. אדם שלומד מוסר בקביעות ושאינו לומד הוא לא אותו אדם, כי ע"י ההתבוננות בכל יום לפרק זמן מסויים - חשים יותר את העוה"ב, כדי לנצל את החיים כאן בעולם עלינו 'לחיות' את העוה"ב, רק כך נכין את עצמנו אליו כיאות.

פעם הגיעה אלי בעיר אשדוד אשה מרת נפש שנתגרשה מבעלה ל"ע, והתלוונה במילים הללו: 'מדוע הקב"ה פירק אותי?...' אמרתי לה, עליך לדעת שגם אם הקב"ה עשה לך כך הוא לא פירק אותך, הוא פירק את הבית שלך בשביל לבנות אותך. כל קושי שיש לאדם לא נועד בשביל שיהיה קשה לו אלא בשביל שיתגבר עליו ויבנה ממנו, ואם הקב"ה שלח לך כזה קושי בודאי שהמטרה היא שתבני ממנו בנין רב קומות.

דא עקא, שרוב בני האדם אינם ניגשים אל הקשיים במבט הנכון, וחושבים שהוא מטרה שחבל שקיים ומעיק עליהם סתם כך. אבל האמת היא הפוכה בדיוק. אמנם כל אחד חושב שיש לו קשיים מיוחדים שקיימים רק אצלו, יותר מכל האחרים, והוא מתלונן מדוע נשלחו דוקא לו, אך לעומת זאת האמת לאמתיה שלכל אחד יש קשיים ובאותה רמת קושי, וזהו התפקיד של האדם, להתגבר על אותם קשיים ולעלות.

לפעמים בחורים באים ומתלוננים על הקשיים הגדולים שיש אך ורק להם ולא לאף אחד אחר, ואינם יודעים שזו התלוונה שיש לכולם. כי אין למישהו אחד קשיים יותר מאחרים, לכל אחד יש את התפקיד שלו בעולם, תפקיד מיוחד בשבילו, וחלק ממילוי התפקיד הוא לדלג על הנסיגות שנשלחו במיוחד אליו. (פעם ניגש אלי בחור מהישיבה בעל כשרון גדול שכל רואיו הועידוהו לגדולות, וטען שקשה לו יותר מכל האחרים. כולם מבינים את הסוגיות בקלות ובמהירות, ואילו הוא מלא בחבלי קושיות... אמרתי לו, אדרבה אשריך שזכית, הרי זה נובע ממעלה ולא מחסרון. מחמת אפאתה בעל כשרון לכן אתה חושב על כל הקושיות בסוגיא, ולאחרים זה אפילו לא מתעורר. אולם הוא טען, סוף סוף יותר קשה לי... ענית לו, תביא לי את שם אמך ואתפלל עליך שתהיה כמו כולם... הלה נבהל מיד, והלך לו...)

ניצול הזמן בימי הכרות

ואם לא עכשיו אימתני, ברבינו יונה כתב: "שלא יאמר אני היום עסוק במלאכתי למחר אפנה ואעסוק ואתקן עצמי, כי שמא לא תפנה, ואפי"אם יפנה - היום ההוא חלף עבר ובטל אותו ממלאכת ה' ולא יוכל לשלמו כל ימיו, כי כל הימים אשר הוא חי על האדמה חייב הוא לתקן עצמו ולעסוק במצות ואין לו רשות ליבטל ממלאכתו ואפי"א שעה אחת".

כל אדם צריך לדעת שלא חיים כאן לנצח, יבוא יום ובו האדם יעלה למעלה ויתן דין וחשבון על כל מעשיו, ובטרם יספה וימו יבוא עליו לנצל את הימים ולעשות כל אשר בכוחו. כי אם לא עכשיו - אימתני.

בחורים צעירים חושבים בדרך כלל שהזמן עוד לפניהם, אין צורך דחוף להתקדם עכשיו, החיים עוד ארוכים ואפשר להספיק בהם הכל. גם אם לא כעת, אז בכלל, ואם לא אז - לאחר שיחתנו את הילדים, וכו' וכו', וכך

האדם אומר לעצמו משחר היותו, אם לא עכשיו אז בשלב הבא. אולם צריך לדעת שהחיים חולפים ועוברים מהר, אם האדם לא יתחיל עכשיו, ועכשיו דוקא, הוא ימצא את עצמו עומד בסוף ימיו ורואה ח"ו שנשאר אותו דבר. אותם תירוצים שקיימים כעת קיימים גם אחר כך, האדם פשוט צריך להתחיל מיד ולדעת שאין יותר מאוחר.

יש פתגם בגרמנית, שהאומרים 'מחר' הם עצלנים, אין להם רצון לעשות ולהתקדם ולכן הם דוחים את זה הלאה. ובשם חסידים מליצים שזו כוונת חז"ל בענין התשובה (יומא פו:), 'באותה אשה באותו פרק ובאותו מקום', יען כי תמיד האדם דוחה את מעשיו למחר ועל שם העתיד, שאחרי זה יהיה כבר יותר טוב, אך לבסוף הוא מגלה את עצמו 'באותה אשה, באותו פרק ובאותו מקום', כשהוא נשאר אותו דבר...

בענין זה שמעתי מהגרי"פ גולדווסר שליט"א לפרש את הפסוק 'ה' מלך ה' מלך ה' מלך לעולם ועד', דלכא'ו יש לתמוה מדוע הוקדם ההווה לעבר וקודם כל כתיב 'ה' מלך' עוד לפני 'ה' מלך', ואמר ע"ז דבר נפלא, שאמנם הכי נח לאדם להמליך את הקב"ה על העבר או על העתיד, אולם הדבר הראשון, העיקרי והקשה ביותר הוא להמליך את הקב"ה על ההווה...

זקני ז"ל, כאשר היה בסוף ימיו כבן תשעים שנה, אמר לי שכשם שבגיל ארבעים מסתכלים על החיים ורואים כיצד הם חלפו מהר, כך זה בדיוק בגיל תשעים. אין הבדל בין אז לעכשיו. הלילה לאחר מעריב אמרתי את הדברים למרן המשגיח שליט"א, והוא אמר לי: 'נכון'. וזכרוני בהיותי בערך בגיל עשרים, עזות היתה בי וניגשתי לאדם מבוגר זצ"ל שהכרתי, שהיה כבן שמונים, ושאלתי אותו האם בגילו הוא חושב על יום המוות יותר ממני. אמר לי הזקן, בדיוק כפי שאתה מתעלם כעת מהמוות ומעדיף שלא לחשוב עליו, כך בדיוק אני, אין כל הבדל ביני לבינך, שנינו יודעים שבסוף אותו יום יבוא אלא ששנינו מתעלמים ממנו... (וגם אני יכול להעיד על עצמי בזמן הזה, כעת אני קרוב יותר לגיל השמונים מאשר לגיל העשרים, ובכל זאת אינני מרגיש שינוי ממש בהרגשת יום המוות מיני אז, כל הימים שווים...).

סיפר לי יהודי ז"ל בשם יהודי אחר, ששמע מיהודי שלפניו ששמע בעצמו מתלמיד הקצות החושן, שלאחר שנותיו אצל הקצות פנה לחזור לביתו המרוחק, וניגש אל רבו לקבל ברכת פרידה. תפס הקצות בידו, ואמר לו את לשון הפסוק "שמח בחור בילדותו" ויטיב לבך בימי בחורותך והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך, ודע כי על כל אלה יביאך האלוקים במשפט"...

בהיות האדם בשנותיו הצעירות עולות בו מחשבות שכדאי לו כעת 'ליהנות מן החיים' ולעשות ככל העולה על רוחו, אחרת חלילה עתיד ליתן את הדין... אך לא. אין הבדל בין הזמן הזה לימים הבאים. החיים ניתנו לאדם בשביל לנצל אותם עד תומם, ועל הכל יביא הקב"ה במשפט.

מידת הזכיה כמידת השאיפה

מתוך שיחת של"ס על הפרשה (משנים קודמות)

להראותה לו, הרי בלא"ה עשייתה לבסוף לא היתה מחמת ראייתה.

ויסוד על יסוד נגלה לנו כאן, שכדי לשאוף ולזכות על ידי השאיפה יש לדעת במדויק מהי המטרה ולהיכן ניתן להגיע, וכאשר האדם יודע אל נכון למה הוא שואף ולהיכן הוא נכסף כך השאיפה תוכל לזכותו כאמור לכבוש את היעד, ולפיכך משה שרצה להכניס במעשה המנורה (וכמב' ברמב"ן שלא היה זה מעשה ונו לא אלא חכמה נעלמה וזה מה שנתקשה משה) הראהו הקב"ה מנורה של אש, שיידע לאיזו חכמה הוא צריך להגיע.

וכיצעא בזה מבואר בהא דאשכחן בירושלמי, דהנה ידוע מבבלי עירובין (יג:) "אמר רבי האי דמחדדנא מחבראי - דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה" ובירושלמי ביצה (ה'), (ב') א' שרבי אמר שזכה לתורה רק בגלל שראה את אחוריו ר' מאיר. ואם כי אין לנו מושג מה ראה רבי באור המאיר אחוריו של ר"מ, אך יש להבין וכי יכל רבי לדרוש מעצמו יתר ממה שעשה עד כעת שעל זה אמר שרק מעתה זכה לתורה, הלא יגע בעשר אצבעותיו בתורה ולא נהנה בהם כמלא אצבע קטנה (כתובות קד).

והמבואר שאף שגם קודם עסק בתורה לשמה ככל יכולתו, אך כאשר גוברת השאיפה בלב האדם והוא רואה כמה ניתן להשיג עוד יותר, גם יכולותיו מתגברות עוד יותר בהתאם למידת השאיפה. וכאשר ראה רבי או רואה כל גדול בדורו שהדרגות העליונות גבוהות עוד יותר והוא מכיר בגודל מה שניתן להגיע אליו, גם מה שעשה עד כאן לא נחשב בעיניו לעומת מה שהוא רוצה ויכול להשיג מעתה, ובידו לזכות ולהשיג עוד ועוד עד רום שמיים.

וכן הוא גם אנו בדיון, יש דברים שנראים לנו כמעלה מהשגתנו, אך אם נכיר במה שאנו שואפים אליו ונדע בדיוק לאן אנו יכולים ולאן אנו חותרים להגיע, יפתחו לפנינו כל השערים ואין דבר שיהיה מנוע מאיתנו. די להביט ולראות ימין אל אותם מבינינו שכן זכו כדי להכיר במטרה, וכך לשאוף וממילא לזכות עד אליה.

בפרשה אנו מוצאים את ענין 'למה נגרע', שהאנשים הטמאים לנפש אדם אמרו אל משה למה נגרע מלהקריב את קרבן ה', וכן יש גם לקמן פר' פנחס גבי בנות צלפחד שאמרו למה נגרע מלהיות לנו חלק ונחלה. וברש"י כתב: "וראויה היתה פרשה זו להאמר על ידי משה כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהם, שמוגלגלי זכות על ידי זכאי" (וכע"ז כתב לגבי בנות צלפחד להלן כ"ז). ומבואר שזכו אותם אנשים לזכות נשגבה שלא מצינו כמותה, שתכתב הפרשה על ידם (וברור שאין הכוונה שהפרשה לא נאמרה על ידי משה, הן כל התורה המצויה עתה בידינו היא הנתונה למשה רבינו ע"ה, אלא הכוונה לסיבה שמחמתה נאמרה הפרשה, שזכו אלו שתאמר על ידיהם ומחמתם).

אך לכא'ו יש להבין בעיקר הדבר מה טענה היא זו, הרי הלכה פסוקה היא שבמקרים כאלו אין את דיני התורה, וכי רצו האנשים ובנות צלפחד לחדש להם דין חדש. כל הגריעותא קיימת רק כאשר אמור להגיע להם משהו ולבסוף הוא אינו מגיע, אך כאן מה מגיע להם. ואדרבה, מאי שנא מקרח שטען שגם הוא חושק בכהונה ועל כך השיבו לו 'גבולות חלק הקב"ה בעולמו', ולא היתה לו רשות לעלות וליראות יותר מכפי הראוי לו.

ועל כרחק המבואר בזה **שעצם השאיפה היא סיבה לזכות על ידה**, שכאשר האדם אינו מוותר וחושק להגיע למעלה למעלה זהו עצמו סיבה וזכות שבאמת יגיע, וכאשר האנשים הטמאים ובנות צלפחד לא יכלו לוותר על הזכות ליגש הלוים עצם השאיפה הביאתם לזכות במה שהשתוקקו אליו, ותורה חדשה ניתנה להם מן השמיים.

והנה גבי משה רבינו מצינו במדרש שפרשתו שנתקשה במעשה המנורה והראה לו הקב"ה מנורה של אש ואעפ"כ נתקשה בעשייתה עד שעשאה על ידי השלכת הכר לאור, ולכא'ו אם גם לאחר שהראהו השי"ת המנורה באש נתקשה מה היה הענין

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

להערות והארות
ולחצטרפות לשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת בהעלותך

הדבר שהם מתלוננים על האבטיחים והקשואים? אלא שבאמת את הטעם של אלו הם לא יכלו לטעום. ומדוע?! – מפני שהם קשים למניקות. הסיבה שהמן לא היה מתהפך לטעם של קשואים או שומים ובצלים, לטובת עם ישראל היתה, אבל הם תפסו על זה והתלוננו, רבונו של עולם, למה אין לנו את הטעם של האבטיחים ושל הבצלים?! האי כל מעדני עולם יש לכם? אתם יכולים לטעום טעם של כל דבר אחר, אז אתם לא יכול לטעום בצלים ושומים, ולטובתכם, מה יש? – אבל ישראל אומרים – 'ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו'.

הנה לנו איך תתכן מציאות כזו שכלל ישראל מוקפים בחסדי ה' יתברך ומקבלים ממנו טובה אחר טובה, ואף על פי כן כופרים בטובה ומוצאים מקום להתרעם ולהתלונן.

דרך ברייתו של אדם להיות נמשך אחר ריעיו וחבריו
והיכן היה הקלקול הגדול? – וישבו ויבכו בני ישראל. האספסוף היה הערב רב, אבל הם גרמו שגם בני ישראל בכו, כי כך בטבעו של עולם, שגם אם יש מישהו צדיק וטוב, אבל אם יש לו סביבה רעה, הרי זה בוודאי ישפיע בסוף גם עליו.

הלא הפסוק מעיד: והמן כזרע גד הוא, ועינו כעין הבדולח והיה טעמו כטעם לשד השמן, הכל היה בו, הן בגשמיות והן ברוחניות. לשון הרמב"ן: הם המשילו בנפשם תאוה רבה כמתאוים לאכול פחמים ועפר ומאכלים הנבאשים. היה להם כל טוב סלה, והם בקשו עפר! את זה הם רצו! והייתכן? אבל כשאתה נמצא בסביבה רעה אתה יכול לאבד את כל הדעת ולהיות מושפע מהסביבה. בני ישראל הושפעו מהאספסוף, עד שגם הם התלוננו והתרעמו בדבר הזה.

זהו יסוד אחד שעלינו ללמוד מכאן. יש הרבה פעמים שאדם מצד עצמו הוא טוב ונפשו חושקת לקיים תורה ומצוות, אבל מחמת שיש לו חברים רעים וסביבה שאינה מהוגנת, הוא מתקלקל. הוא לא יכול לעמוד נגד הזרם, ואף הוא מתנהג כמו החברים שלו. וכך לשון הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ו ה"א): דרך ברייתו של אדם, להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו. וזהו ענין בדוק ומנוסה.

המפרשים אמרו בדרך מוסר, כי כידוע משה רבינו היה לו מטה אלוקי שמקורו מגן עדן, והרבה ניסים היו בו. אבל כל זה מתי היה? רק כשהמטה היה ביד משה. בו ברגע שמשה זרק את המטה הזה לפני פרעה, מיד נהפך המטה הזה לנחש (שמות ז, י). מדוע? – כי כשהמטה עומד ליד חבר רע, ליד פרעה, גם אם הוא מטה אלוקי שמגיע מגן עדן הוא יכול להתהפך לנחש. רק כאשר משה לקח אותו שוב, הפך להיות עוד פעם מטה אלוקי.

ויהי העם כמתאוננים

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן ולעיין בפרשת השבוע, פרשת בהעלותך.

בפרשה שלנו כתובים כמה פעמים עניני התרעומת והנסיונות שניסו ישראל את הקב"ה, וכמו שנאמר בפסוק (במדבר יא, א): ויהי העם כמתאוננים. אין ויהי אלא לשון צער, ופירש רש"י: 'העם – אין עם אלא הרשעים'.

לאחר מכן: והאספסוף אשר בקרבו התאוה תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר, זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים. ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו.

גם כאן מפרש רש"י: 'האספסוף – אלו הערב רב'. 'אשר בקרב' – לשון קרביים, כי האספסוף נדבק לישראל ונבלע בו. 'נתאוה תאוה' – ביארו המפרשים, כי הכוונה היא שהם התאוה שתהיה להם תאוה. עד כדי מזדרגה נוראה זו הגיעו.

כתב הרמב"ן, כי אל לך לחשוב שבאמת הם היו מסכנים והיה חסר להם משהו, כי באמת לא היה חסר להם דבר, כי היה להם המן לשובע והיו עושים בו מטעמים שונים בטעם חשוב מאד. כך אמרו רבותינו (ספרי שם וילקוט שמעוני רמז השל"ה) שכל מי שאכל את המן אם היה חושב בשעת אכילתו שרוצה שיהיה למן טעם מסויים כמו מאכל אחר, מיד היה טועם את טעם המאכל ההוא במן. וחזן ממה שיכלו לעשות בו מטעמים כמו שרצו וכמו שכתב הרמב"ן שהיה בו טעם חשוב מאד, עוד מעלה היתה במן שהיתה האכילה מרוממת מטהרת ומקדשת את ישראל, וכמו שרבותינו הקדמונים (רמב"ן שמות טז ויעוד) כותבים שהמן הוא 'זיו השכינה שהתגשם', וכך דדשו רבותינו (יומא ע"ה): על הפסוק 'לחם אבירים אכל איש' – לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו.

אף על פי שהיה להם את כל הטוב הזה, הם מתאוננים ומתמרמרים, 'זכרנו את הדגה אשר אכלנו במצרים חנם. ורש"י מביא בשם רבותינו, וכי יתכן שמצרים נתנו לישראל דגים חנם, והלא כבר נאמר ותבן לא ינתן לכם, אם תבן לא נתנו להם חנם דגים נתנו להם חנם? – אלא חנם מן המצוות. אמרו ישראל, נכון שיש לנו כאן את המן, אבל הוא מגיע לנו בגלל שקבלנו עלינו את התורה והמצוות. במצרים היינו יכולים לאכול את הדגים בלא תורה ומצוות! ואנו איננו רוצים את עול התורה.

ואת הקשואים, מביא רש"י את דברי רבותינו בספרי: אמר רבי שמעון, מפני מה נשתנה המן לכל דבר חוץ מאלו? הרי הבאנו שכל טעם שהיו רוצים לטעום במן היו טועמים, אז לכאורה מה פשר

גם כאשר ברור שהסביבה טועה, הסביבה משפיעה. הגה לנו, באים כאן האספסוף בטענות שכאלו, 'זכרנו את הדגה ואת האבטיחים'. הרי יש לכם את המן שהוא טעם חשוב מאד! כל הטעמים שאתם רוצים יש לכם בו, וגם אלו הטעמים הבודדים שאין לכם הרי זה לטובתכם, והוא לחם המקדש את האדם גם ברוחניות, ועם כל זה הם מתלוננים, ועם כל זה בני ישראל מושפעים מהם.

אדם יכול להיות מוקף בטובה ולמצוא מקום להתרעם

עוד רואים כאן את היסוד, שמי שירצה להתלונן תמיד ימצא על מה. הגה, הם מוקפים בחסד אל, מקבלים מן יום מן השמים אשר טעמו כטעם לשד השמן, לחם שמלאכי השרת אוכלים (וימא ע"ה ב), והוא מזון רוחני וגשמי כאחד, ואף על פי כן כיוון שחיפשו הערב רב למצוא מומים וחסרונות, מצאו על מה להתלונן.

זו היא תכונת הזבוב. כמו זבוב שתמיד מחפש איפה יש לאדם איזה פצע או שריטה ולשם הוא הולך, ולא מעניין אותו שיש לאדם עוד הרבה איברים שלמים ובריאים, כך יש כאלו אנשים שתמיד הם מחפשים את החסרונות שיש. הם לא יכולים לטעום את טעם החציר. חציר?! – זה מה שחסר לכם? הרי זה מאכל סוסים וחמורים! אבל לא, הם רוצים לטעום את החציר, ואם אין להם את זה – הכל לא שווה להם כלום.

אסור לאדם להיות כך. ההתבוננות במגרעות ובחסרונות היא תכונה שלילית בנפש האדם, ואדרבה, אדם צריך תמיד לחנך את עצמו להיות מחפש תמיד את הטוב ואת המעלות שיש בכל אחד ובכל דבר.

זה היה התלונה על המן, ובהמשך יש גם את התלונה שלהם על הבשר. שוב מגיעים ומתלוננים, והפעם מבקשים בשר. משה רבינו עומד לפני הקב"ה ואומר לו, רבון העולמים, למה לא מצאתי חן בעיניך לשום את משא כל העם הזה עלי, האנוכי הריתי את כל העם הזה אם אנוכי ילדתיהו... מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמור תנה לנו בשר ונאכלה.

ולכאורה, וכי חסר להם בשר? הרי כל אחד ואחד יצא עם כמה עדרים כמו שכתוב (שמות י' כ"ו ועוד), ובטח בכל שנה ושנה נולדים עוד עגלים ומתוספים עוד לעדר, ואם כן מה איפוא הבעיה? אתה רוצה לאכול בשר, תשחט עז! לא מספיק לך, תשחט גם פרה, אבל מה זה שאתם בוכים שאתם צריכים בשר? ולא די בזה, אלא ישראל אומרים: כי טוב לנו במצרים. האמנם? היה לכם טוב במצרים? וכי שכחתם איך הייתם משלמים בנפשכם ובנפש בניכם בעבודה במצרים?!

אבל זו היא דרך המתרעמים, שהכל יש להם, אבל הם יושבים ובוכים. ואז אמר הקב"ה למשה רבינו, בסדר, אביא להם בשר. ורוח נסע מאת ה' ויגזו שלווים מן הים. הגמרא אומרת (וימא ע"ה) שבשר השליו היה כל כך דשן וטעם, שגם אם היו שמים אותו מעל לשלוש עשרה שכבות של פרוסת לחם, השומן והטעם שלו היה מטפטף עד למטה.

☞ ☞ ☞

אכתי חביבותא גבן

ואומר הפסוק: ויטוש על המחנה כדרך יום כה וכדרך יום כה סביבות המחנה וכאמתים על פני הארץ. ויקם העם כל היום ההוא וכל הלילה

וכל יום המחנת ויאספו את השליו. הם עבדו בפרך, יום וילילה ויום שאחריו, ואספו עוד ועוד. הממעייט אסף עשרה חמרים וישטחו להם שטוח סביבות המחנה. ומפרש רש"י מי הוא זה 'המעייט'? – מי שאסף פחות מכולם, העצלים והחגרים. וגם אחד כזה, חיגר בלא רגל, הצליח לאסוף עשרה חמרים שזו כמות עצומה. ואם זה מה שאספו העצלנים והחגרים, מי יודע כמה טונות בשר אספו אלו הזרזים.

כאמתים על פני הארץ, מפרש רש"י שהשליו הזה לא היה נמוך על גבי הקרקע ולא היה מרחף גבוה בשמים אלא אמתים, פורחות בגובה כנגד גובה לבו של אדם. מה הטעם? – כדי שלא יהיה טורח באסיפתו, לא להגביה ולא לשחות. אם השליו יהיה מונח על הארץ, אז יהיה צורך להתכופף להרים אותו, וזה טרחה, ואם יעוף קצת בגובה והאדם יצטרך לקפוץ ולנתר כדי לתפוס אותו יש בזה קושי, ולכן היה השליו בדיוק בגובה לבו של אדם.

והנה המתבונן כאן יראה דבר מבהיל. למרות כל התרעומת ולמרות כל העלילה שחסר להם בשר, שהרי כמו שאמרנו היה להם בשר בשפע, למרות כל זאת הקב"ה שומע להם ונותן להם בשר. וכשהוא נותן? – הוא נותן את זה בעין טובה וברחמים גמורים, כנגד לבו של אדם כדי שלא יצטרכו לטרוח. כמה טרחה יש בזה, להתכופף לקרקע ולהרים את השליו? לא הרבה. ובפרט למאן דאמר בגמרא (וימא ע"ה א') שביחד עם השליו ירדו להם גם אבנים טובות, וכי זה נחשב טרחה להתכופף להרים שליו ומרגליות? – אך הקב"ה חס עליהם שלא יהיה להם טרחה כלל. ובאמת גם אלו שמתו לאחר מכן, מבואר בתרגום יונתן (במדבר יא, לג) שרק הרשעים מתו אז, אבל הטובים והכשרים שהיו בישראל לא נפגעו.

כאן אנחנו רואים את מדתו של הקב"ה, שאפילו כשהתרעמו עליו, הוא השפיע להם טובה וברכה. ורבינו בחיי (בראשית ג, כא) מדקדק את לשון הפסוק הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, הנני, אני ולא אחר. למרות שישראל מתרעמים על המן שכמו שאמרנו היה זיו השכינה שהתגשם, שבוודאי הסברא נוחתת שאם ישראל מתרעמים על הטובה נתגל מהם הטובה, מדתו של הקב"ה היא להיפך, הנני ממטיר לכם, ולא די בזה, אלא הנני, אני ולא אחר. מפני שגם אחרי שישראל מתרעמים על טובתו של הקב"ה, 'אכתי חביבותא גבן' (שבת פח:), עדיין אהבתו של הקב"ה לישראל בעינה עומדת.

מוסיף רבינו בחיי, צא וראה מה הוא החטא הכי גדול שהיה בבריאה? זה הוא חטא אדם הראשון שגרם את הקלקול הגדול ביותר, ועד היום עדיין עושה החטא הזה פירות ופירי פירות שהרי גזירת מיתה עדיין לא בטלה מאתנו. ועם כל זה כתוב שם בפרשה (בראשית ג, כא), ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, שהקב"ה עצמו תפר לאדם וחווה את הבגדים שלהם. ולכאורה, אחרי חטא גדול שכזה, היה מן הראוי שהקב"ה יגער באדם הראשון בניזיפה ויזרוק אותו מגן עדן בלי להתעסק אתו עוד, אך לא. הקב"ה אומר, אני רוצה לתפור לו את הבגדים, ואני בעצמי. ומה ההסבר בזה? – 'אכתי חביבותא גבן'. וכך גם אצלנו, נכון, ישראל מתרעמים ורוצים בשר, אבל הקב"ה שומע ומביא בשר. ולא סתם מביא, אלא כנגד לבו של אדם.

☞ ☞ ☞

חסדי הבורא עם האדם בבריאתו

בחובת הלבבות יש שער שלם שנקרא 'שער הבחינה', וענינו לעורר את האדם להתבונן בחסדי ה' יתברך. אנחנו, בגלל שאנו גדלים בתוך

חסדי ה' יתברך ומוקפים בהם כל רגע ורגע, אנחנו לא נותנים את הדעת ואת הלב להתבונן ולראות את טובת ה' יתברך. אדם צריך להתבונן בדעתו לראות את חסדי ה' המקיפים אותו בכל צעד וכל שעל, שלא לפי ערך מעשיו.

רבינו הגדול הסטייפלער זצ"ל בספרו חיי עולם (פרק ראשון ושני) מדבר על הנושא הזה של ההתבוננות שצריכים לתת על חסדי ה' יתברך, ואלו דבריו: זכרון קצת טובות הבורא ביצירת האדם. אי אפשר לדבר ולזכור את כל טובות ה' יתברך, כי מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו (תהלים קו, ב)? אנחנו לא יכולים לתאר את כל הטובות וכל הניסים שהקב"ה עושה אתנו, אבל לפחות משהו, במקצת מהטובות, עלינו להתבונן ולתת עליהם את הדעת.

אמרו רבותינו ז"ל (שבת עז:), אמר רבי יהודה אמר רב כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה. אין בבריאה אפילו דבר אחד לבטלה, כי את הכל ברא הקב"ה בחשבון במה הוא יכול לשמש את האדם, וכל שכן האדם שהוא מבחר היצורים שלא נברא בו דבר לבטלה חלילה, וכשיתבונן האדם בעצמו לבבו יבין ויראה מה רבו חסדי ה' יתברך בבנין כל גופו ואיבריו המשוכללים בתכלית הטוב והמועיל. גם בעצמו אדם צריך להתבונן ולראות איך כל דבר ודבר יש בו צורך, ואיך אם יחסר לו משהו הכי קטן כבר הוא לא יוכל לתפקד.

דרך משל, אילו היה חסר לאדם חוש הראות, כמה היה מחוסר טובה לכל עניניו, עד כדי שאמרו רבותינו (נדרים סב:) שמי שאינו רואה נחשב כמת. ובאמת זה כך, כי מה יכול אדם לעשות בלי חוש הראיה? אבל לא רק העינים, אלא גם העפעפיים שליד העינים, למה יש אותם? כדי להגן מן האבק והעשן וכיוצא בזה, והראיה היא, שדגים שנמצאים תמיד במים ואינם צריכים הגנה על העין מפני אבק ועשן, באמת אין להם עפעפיים.

ויותר מזה אומרת הגמרא (שבת עז:), שחכם אחד שאל את חברו, אמור לי, למה כשאני מסתכל על התרנגול אני רואה שצורת העפעפיים שלו שונה מהצורה הרגילה בבריאה, שהעפעף התחתון שלו עולה ומכסה את העליון? וענה לו חברו, זהו בגלל שהתרנגול נמצא בבית על הקורה, כמו שהיה נהוג בעבר, וכאשר בעל הבית מבשל בבית עשן הבישול עולה למעלה ויכול העשן לעזור את התרנגול, ולכן עשה הקב"ה שהעפעף התחתון שלו יכסה את העליון ויגן על העינים שלו מפני העשן.

אילו היה חסר חוש השמע לאדם, כותב הסטייפלער, כמה היה חסר השלימות בהתלמדות ובחיי החברה. ובתלמוד אמרו רבותינו (בבא קמא פה:), חירשו, אם אחד נתן לחבירו מכה ועשה אותו חרש, נתן לו דמי כולו. משלם לו כאילו הפסיד אותו לגמרי. וכיצד משערים את זה? – בעבד. אדם שהיו מציעים לו עבד לקנות, והיה רואה שחסרים לו לעבד יד ורגל, וכי היה משלם עליו בכלל? אולי כמה פרוטות, ואולי גם זה לא. וזה כששמים עבד בלי יד ורגל, אבל זה שחירש אותו, שמים את כולו, כמה שווה עבד בשוק, ואת כל השווי הזה הוא צריך לשלם לו.

חוש הטעם, אם היה נחסר לאדם, כמה זה היה חסר. הרי זה מה שמהפך את פעולת האכילה להנאה ותענוג. או חוש הריח המענג בריח טוב והמלמדו להתרחק מכל מיני ריחות רעים המזיקים ברובם לגופו, וכנהנה וכנהנה.

זהו, אמר רבינו הסטייפלער, באופן כללי. אבל ביתר פירוט, גם אם לא נדבר על העינים או האזניים שהם האיברים היותר מפורסמים

ונצרכים לאדם, אלא אפילו על הדברים שהם לכאורה יותר שוליים, אם אדם מתבונן הוא רואה כמה שלא היה מוצא ידיו ורגליו בלעדיותם. נקח לדוגמה את האצבעות, אדם שמסתכל עליהם, מה הוא רואה? – לא משהו מיוחד. אבל אם נתבונן, יש בכל יד חמש אצבעות, ארבעה יוצאים מצד אחד, והאגודל יוצא לעצמו. למה האגודל יוצא לעצמו ולא יחד עם הארבע האחרים? ולמה לא כל האצבעות באותו אורך? ועוד, על האצבעות יש צפרניים, לשם מה צריך אותם?

אדם לא טורח לחשוב על כל הדברים האלו. אמר רבינו הסטייפלער, כמה נפלאו חסדי ה' יתברך בדברים הנפלאים הללו, אילו לא היו חילוקי האצבעות שבידיים, אם האצבעות שלו היו מחוברות זו לזו, לולי זה כמה היתה קשה העבודה לכל מלאכת מחשבת. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל על הפסוק (בראשית ה, כט) זה ינחמנו, מה היה אצל נח שאמרו כאשר נולד זה ינחמנו? – שעד אז היו האצבעות מחוברות וממתי שבא נח נפרדו האצבעות והתחלקו זה מזה. על זה אמר למך בעת שנולד נח זה ינחמנו (מדרש אבכיר הובא בפענח רזא בראשית שם).

כמה נפלאו חסדי ה' יתברך שהאגודל רחוק משאר האצבעות ועומד למטה מהן, שעל ידי זה מחזיק כל דבר בידו על ידי שהאצבעות מצד אחד והאגודל מצד שני והחפץ מוחזק ונתפס יפה הכל כפי הצורך. ואי אפשר לצייר כלל כמה היה קשה לאדם כל מאות ואלפי פעולות גדולות וקטנות שעושה האדם דבר יום ביומו אלולי האגודל הזה במצבו הנוכחי. ואפילו לפי מיעוט השגתנו והכרתנו אפשר לקבל מושג מה, במאי דכתיב (תהלים צב, ו) 'מה רבו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך'.

עד כדי כך מרובה טובת המקום אתנו. אז למה אנחנו לא רואים ולא מרגישים את זה? – כי אנחנו לא נותנים על זה את הדעת, ולפעמים אדם בדיוקא מסיח דעת מההתבוננות בדברים הללו, כי הוא יודע שזה מחייב אותו. הוא יודע שזה מחייב אותו להכיר טובה ולהיות עבד נאמן לה' יתברך, ולכן הוא מתעלם מכל זה.

אומר הסטייפלער, התבונן בחסדי ה' יתברך בשערות. שערות? איזה חסדים יש בשערות? משהו חשב פעם על השערות שלו? אבל אמר הסטייפלער, אמרו רבותינו במסכת נזיר (דף גט.) שהקב"ה קבע גבול לשערות, וכשיגיעו לגבול שלהם לא יגדלו יותר, הכל במשורה ובמידה כמו שמתאים לגופו. שערות הראש גדלים שיעור מסויים ולא יותר, כי אם היו גדלים עוד ועוד, ובפרט בזמן שלנו – ימי ספירת העומר – שלא מסתפרים, אם לא היה גבול לשערות הראש, אדם היה מוצא את ראשו בקרקע. אבל הם כן גדלים יחסית הרבה, עד כחצי אמה לפעמים, ואין השערות מכבידות על האדם, אלא מגן שלא יגיע לעור הראש קור וחום. ואלו שמזקינים ובעלי קרחת מכירים אז בטובת השערות.

שערות הזקן גם להם יש גודל מסויים ולא יותר, גדלים לפעמים עד רבע אמה ועל פי רוב לא יותר, למען לא יפריעו לו השערות בעבודתו יום יום. ושערות בית השחי אינם גדלים יותר מאשר סנטימטר אחד או שנים, כי אם היו גדלים יותר היו גורמים צער וחיכוך. ושערות שאר הגוף, בשביל מה צריך אותם? אדם צריך לשאול את עצמו את השאלות האלו! אין דבר כזה סתם, הכל עם תכנון ועם מטרה, רק עליך לפקוח את העינים להתבונן ולהבין. אמר הסטייפלער, שערות שאר הגוף הם קטנות ומפוזרות למען לא יהיה כבהמות וחיות המחופים עוד ושיעור.

החוטם. למה הקב"ה קבע את האף מעל הפה של האדם, ולא במצב למשל? בגלל שזה לא יפה? תאמינו לי שאם היה האף קבוע במצב

לכם, כי מה שהתגלה לנו עכשיו שיש בעין שבעים קרומים, כבר גילה אחד מהחכמים לפני חמש מאות שנה.

למה באמת יש שבעים קרומים בעין? ואם היה ששים ותשע, זה לא היה מספיק? אבל אנחנו לא רואים ולא יודעים את עומק חסדי ה', שכן בכל פרט ופרט בגוף שלנו יש עומק לפנים מעומק כדי לשמור ולהגן ולתועלת האדם. טבע האדם שהוא לא חושב על כל זה ונותן לחיים לחלוף בלי להתבונן בזה, אבל רבינו הסטייפלער זצ"ל לא נתן לחיים לחלוף כך, בכל דבר ודבר בדק ועיין מה הטעם שכך עשה אותו הבורא ולא אחרת, ומכל דבר ודבר למד את גודל חסדי ה' יתברך, וכמו שהוא מאריך כאן בפרטים האלו בפרק שלם.

עוד דוגמא, אם תקח תינוק שזה עתה נולד, תראה כמה אהבה הכניס הקב"ה בלב ההורים לבן שלהם, שאם לא כן היו קצים בטורח הגידול. נולד לך תינוק בלי דעת ובלי תבונה, ואתה צריך לדאוג לו בכל מכל כל, זה קל? לא. ואם לא היתה אצל כל אדם אהבה עצומה שהקב"ה השריש בו ביחס לבנים שלו, אדם היה מואס בזה ואומר אני לא יכול, וכי יש לי כח לקום כל לילה בחצות לטפל בו? להפקיר את השינה שלי? לא ייתכן כדבר הזה. והראיה, שאם התינוק בוכה באמצע הלילה, הוא אומר לאשתו בכבוד... בוכים, קומי... מצוה גדולה... כאילו רק היא הולידה אותו. ולמה אדם לא קץ בזה? כי הקב"ה הכניס בלב כל אחד אהבה עצומה לבן שלו, וזה עצמו חסד גדול מאת הבורא בשביל קיום הבריאה.

זה בילדותו אבל זה נכון גם בזקנתו. מחסדי ה' יתברך שהאדם לפני פטירתו הולך ונחלש מעט מעט מסובל ביסורים עד שהוא למשא על עצמו ולמשא על משפחתו, ובעומק לבבם כמעט מסכימים שטוב מותו מחייו או שעל כל פנים יש בו צד טוב. ולמה הקב"ה עושה שזה יהיה באופן הזה שהאדם ייחלש הרבה קודם פטירתו? כי על ידי זה מופג הרבה מהכאב בפטירת אהוב נפשו. והוא גם כן לטובת החולה שהוא חולה, וכמו שאומרת הגמרא (בבא מציעא פז.) שאבותינו בקשו על זה, שהאדם יהיה חולה. קודם לכן אדם היה מת בפתע פתאום בלי שום ידיעה מוקדמת, אבל עכשיו שהוא חולה קודם לכן ויודע שקצו בא, הרי הוא מתעורר לתקן את אשר עיוות בימי חייו הבלו בעולם השפל וכל אחד לפי ערך מדרגתו ביראת שמים מתעורר לתשובה. הוא יכול להתכונן למיתתו, לפשפש במעשיו ולעשות תשובה, לסדר את נכסיו ולהשאיר ממונו לצרכי מצוה וכיוצא בזה.

אמרו רבותינו, מחסדי ה' יתברך שיש לאדם את חוש הכאב. לכאורה אם היו שואלים אדם, תשמע, אנחנו יכולים לעשות לך איזה ניתוח קטן, ולסלק ממך את חוש הכאב. אתה רוצה? כל אחד היה אומר, הלוואי. אבל באמת הוא לא יודע שחוש הכאב מציל אותו, כי אדם שיינטל ממנו חוש הכאב נמצא בסכנה עצומה, כי הוא יכול להיות בתוך האש ולא להרגיש בדבר, עד שהוא מת. היה יכול אדם לפול ולשבור את עצמותיו, ולא להרגיש כל כאב ולא ידע שצריך לטפל בעצמו, וכאשר לא יטפל בעצמו הוא עלול למות. וכהנה וכהנה טובות יש בחסד הזה שהקב"ה עשה עם האדם שנתן לו את חוש הכאב, כדי שמיד כאשר הוא נפגע ממה שהוא ידע את זה שאם יש כאב במקום פלוגי, כנראה שהוא נפגע וצריך לדאוג ולטפל בו.

אדם מוקף בחסדים אבל היא הנותנת - אין הטובה נכרת אלא בחסרונה (רבי משה חפץ בספרו מלאכת מחשבת פרשת ויחי, וע"ע חידושי

של כולם זה היה יפה לכולם. אז למה באמת לא? כי האף שומר על האדם פעמים הרבה ממאכלים. אם אדם מקרב אל הפה שלו אוכל והאוכל הזה לא טוב, האף מריח ומרגיש בזה, ומיד משדר לאדם אזהרה, תבדוק טוב שהאוכל הזה ראוי למאכל. אבל אם האף היה נמצא במצב, היה אוכל ואחר כך סובל.

מחסדי ה' יתברך אשר יצר את החוטם, אשר חיותו של אדם תלוי בנשימה שנושם תמיד אוויר חדש ומוציא את האוויר החם שבגופו אשר לא יצלה שוב לחיי חיותו של האדם, אחרי שהאדם נושם והריאות פועלות ולוקחות את מה שהם צריכות מן האוויר, את החמצן, ופולטות את השאר החוצה, החוטם הוא זה שמוציא את זה בחזרה מן הגוף. והוא שמוציא גם כן את הליחות המתקבצות בגופו.

ומחסדי ה' יתברך שנקבי החוטם עשויים למטה ומוקפים במחיצות למען לא יתראה לאחריים הליחות שבחוטם והיה מתבזה בפני אחרים. ועצם זה שיש אוויר לכולם, כבר סיבה להתבונן בדבר ולראות איך הקב"ה תיכן את עולמו בחן בחסד וברחמים, בחשבון מדוקדק כפי שצריך לבריאה. שכן הכלל בידנו - כמו שכותב חובת הלבבות (שער הבחינה פ"ה) - כי כל מה שנצרך יותר לבריאה יש אותו בכמויות עצומות כדי שיספיק לבריאה. לכן אוויר שאין אחד בעולם שיכול לחיות בלעדיו, יש אותו בעולם בכמות בלתי מוגבלת. מים שצריך הרבה, יש הרבה. ולעומת זאת הדבר שהכי פחות נצרך, כמו למשל זהב, שאותו לא אוכלים ולא שותים ואיננו נצרך כמעט, גם אין אותו כמעט.

כהנה וכהנה מבאר הסטייפלער ומרחיב, על כל הנפלאות והטובות שעשה אתנו הבורא בדקדוק כל איבר ואיבר. ליתר שמירה צומחות קצת שערות בתוך האף, כדי שיבוא האוויר בדרך סינון, ואינם שערות הרבה כדי שלא יעכב את הנשימה.

ואם נעמיק עוד ונבוא לדבר בחסדי העין, למה נקראת העין 'עין'? שמעתי מרבותי שהיה רופא עינים מומחה בירושלים שנקרא ד"ר טיכו, והיה לו שם עולמי. פעם בא אצלו לניתוח בעין אחד מגדולי החכמים, ולצורך זאת הגיע אליו כמה פעמים לפני כן לביקורת. הרופא הכיר בו שהוא איש רם המעלה, שהרי תלמיד חכם צורתו נכרת עליו, והיה אוהב להשתעשע אתו בחידושים המדעיים. היה מספר לו מה מצאו הרופאים ומה גילו, כמה הצליחו וכמה קלקלו, וכיוצא באלה.

בתוך כדי שיחה, אמר הרופא לרב, אתה יודע כבוד הרב? היום חוקרי העין מצאו חידוש נפלא, מה שלא ידעו ממנו בדורות שלפנים. שאל אותו הרב, מה אמרו? סיפר הרופא, מצאו שגלגל העין שלנו שגורא מבחוץ דבר די פשוט, מורכב ממספר רב של קרומים! אתה יודע כמה קרומים? - כאן עצר אותו הרב ואמר לו, כן, אני יודע כמה. יש שבעים קרומים בעין.

הרופא שמע את זה והתפלא, נכון? יש שבעים קרומים בעין! אבל מאיפה אתה יודע את זה, וכי גם אתה רופא עינים? אמר לו הרב, אני לא יודע. היה לנו ענק שבענקים, וקראו לו רבינו האר"י ז"ל, והוא כותב בספרו שהעין נקראת 'עין' כי ע' בגמטריא שבעים, לפי שיש בעין שבעים קרומים. הרופא שמע והתפלא, מי זה האר"י הזה? לא שמעתי עליו, ואני לא מכיר אותו מספרי הרפואה... סיפר לו הרב, הוא היה לפני חמש מאות שנה, איש אשר לא היה כמוהו. שמע את זה הרופא ועמד משתומם, לפני חמש מאות שנה? מיד אסף את כל מי שהיה שם, את כל הרופאים מכל המחלקות ואמר להם, דעו

אגדות למהר"ל בבא מציעא פו. וע"ע זוהר הקדוש ח"ג דף מז ע"ב). כיוון שהאדם מוקף בכל החסדים האלו, הוא לא מרגיש בהם ולא יודע לתת את הערך ואת החשיבות וההוקרה על זה. אם אדם היה מתבונן בכל הפרטים האלו היה מקיים מה שאומר הכתוב (תהלים קנ, ו) כל הנשמה תהלל יה, ודרשו רבותינו (בראשית רבה, יד יא) על כל נשימה ונשימה תן לו הלל והודיה תמיד בכל רגע ממש. תמיד אנחנו מוקפים בחסדי ה' יתברך, בכל זמן ובכל מצב, כמו שראינו כאן, שהוריד הקב"ה את המן לישראל, והוריד להם את השליו בגובה לבו של אדם, אבל אם לא יודעים לפתוח את העינים ואת הלב, יכולים שלא להוקיר ולא לייקר כלום.

י"ד י"ד י"ד

ההתבוננות בחסדי הבורא מביאה את האדם לאהבת ה'

מה צריך לעשות כדי לדעת לייקר? ללמוד. הדברים האלו הם בבחינת לימוד, לימוד המביא לידי אהבת ה' יתברך. וכך כותב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פ"ב ה"א), האל הנכבד והנורא מצוה לאהבו וליראה אותו, יש מצוה כזו של אהבת ה' יתברך וכמו שאנחנו קוראים בכל יום ואהבת את ה' אלהיך, וכתב בעל החרדים (פרק סח אות כח) דבר נורא, שאם אדם קורא את הפסוק הזה שבקריאת שמע 'ואהבת את ה' אלהיך' אבל לא מקיים את זה, הרי זה כמו מה שאמרו בגמרא (ברכות יד:) על כל מי שקורא קריאת שמע ואין לו תפילין בשעה שקורא, שהרי זה כמעיד עדות שקר בעצמו. 'בעצמו' - פירש רש"י שהוא לשון נקיה, והכוונה היא כאילו מעיד עדות שקר בהקב"ה. הרי אתה אומר 'וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך', אז היכן הם התפילין? זו היא עדות שקר. כך גם מי שאומר ואהבת את ה' אלהיך ואינו מכניס אהבת ה' בלבו, הרי זה כמעיד עדות שקר בעצמו. והמשנה ברורה העתיק את דברי הבעל חרדים להלכה בהלכות תפילין (סימן כ"ה סק"ד).

אומר הרמב"ם: והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? אדם שבאמת רוצה שיהיה לבו ירא מהקב"ה ותכנס בלבו האהבה לבורא, מה יעשה? בשעה שיתבונן האדם במעשיו של הבורא יתברך וברואיו הנפלאים הגדולים יראה מהן חכמתו שאין לה לא ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לדעת השם הגדול.

אם תתבונן בבריאה של ה' יתברך, והבריאה היותר גדולה והיותר מופלאה היא האדם עצמו, תוכל להגיע לאהבת ה'. וממשיך הסטייפלער: וכן האריך החסיד בעל חובת הלבבות (שער הבחינה) בחובת הבחינה וההתבוננות ברוממות ה' יתברך ורוב חסדיו כפי מה שאנו יכולים להכיר ולהשיג על ידי הבריאה שאנו משיגים.

וכתב שם (פרק ה'), הבחינה היותר קרובה אצלנו והיותר גלויה, שתראה את נפלאות החכמה ורוב חסדיו ביצירת האדם אשר הוא עולם קטן. זהו היסוד שיכול איוב (יש, כו) 'מבשרי אחזה אלוה'.

מה שמוטל עלינו הוא להתבונן בזה. לקחת לעצמנו איזה זמן שבו נהיה פרושים מכל עניני העולם הזה, כמה זמן שיהיה, אפילו רק חמש דקות או עשר דקות, ולחשוב על הדבר הזה.

אפילו חמש דקות של מחשבה בענין הזה זה דבר יקר הערך. הרבה פעמים אדם יכול בדקה אחת לחשוב מאה מחשבות שונות, אבל אם ינסה לחשוב במשך חמש דקות מחשבה אחת, הוא לא יצליח. ובאמת, זה עצמו שאדם יכול לחשוב כל כך הרבה מחשבות בזמן

מועט, זה עצמו מעיד על כל כך הרבה כלי דעת שהקב"ה נתן לאדם, וזה עצמו סיבה להודות לבורא, אלא שאדם שלא מתבונן לא חושב על זה. התבונן ותראה, אומר הסטייפלער, איך שיש באדם בשכלו ויבדעתו את כח הזכרון ואת כח השכחה, כח העמקה, וכח השטחיות. כח העמקה הוא שאדם מעמיק בנושא מסויים עד אין חקר. לפעמים איפה אדם מנצל את הכח הזה? כשהוא לומד איך לבשל. את זה הוא לומד בהעמקה גדולה איך שיצא לו ארוחת צהריים טעימה אליבא דכולי עלמא... וכל אחד שיוסיף שיטה חדשה או שיפור, גם ברוך יהיה. ודווקא בדברים שצריכים עמל ויגיעה, כגון לימוד התורה, שם הוא לומד בשטחיות, חלילה.

כך יש גם את האמונה והחשדנות. אלו הם שני כוחות הפכיים בתוך האדם שלפעמים הוא מאמין לכל דבר, ולפעמים להיפך, בכל דבר הוא חושד. גם יש את כח הדמיון, שבאמצעותו אדם יכול לחשוב ולצייר דברים שרחוקים מאד מאד מהמציאות, ולעומתו יש את כח המשער, שהוא בודק כל דבר ומעמיד אותו לפי גדרו האמיתי. יש את כח הזריזות ואת כח העצלנות, אהבה ושנאה, כעס וריצוי, שמחה ועצבות, רחמנות ואכזריות, התמדה ובטלה, בטחון ופחד, אמיצות ומורך, עקשנות וויתור, יושר ורמאות, סבלנות והיפוכה, וכנהגה וכהנה. כך מונה שם הסטייפלער שלושים וחמש כוחות שיש בכל אדם לשני הכיוונים, ומוסיף הסטייפלער זצ"ל, צא וראה שלפעמים כל המידות הללו פועלים בערבוביא ובמהירות מבלי שירגיש האדם בהם. ברגע אחד הוא יכול גם לזכור וגם לשכוח, גם לכעוס וגם להתרצות.

ולכן אם אדם יצליח לעצור מכל עניני העולם ולהתרכז ולהתבונן בחסדי ה' יתברך כמה דקות, זה עצמו כבר סיבה להודות. וגם אם קשה לעשות את זה דבר יום ביומו, לכל הפחות פעם בשבוע זה חובה על האדם לעמוד ולהתבונן כמה מרובים חסדי הבורא אתו, ואיך שהקב"ה נתן לו את כל צרכי גופו בכל מכל כל, ואם חסר, אין זה אלא שנדמה לו שחסר, והרי זה בגדר יש לו מנה שרוצה מאתים.

ידע האדם נאמנה, כי אי אפשר שיהיה לאדם בעולם הזה כל מה שהוא רוצה, כי כל בריאתו של העולם מתחילה לא נברא אלא על דעת שיהיה תמיד חסר, לפי שהעולם הזה דומה לשונית מים מלוחים, שנדמה לו שהם מרווים, אבל באמת הוא רק נעשה צמא עוד יותר (אגרת הגו"א משם הראשונים). ומדוע זה כך? כי אם לאדם היה הכל בעולם הזה ולא היה לו צמאון להוסיף עוד, היה יכול לטעות ולחשוב שהוא בא לצורך העולם הזה. לכן העולם הזה נבנה באופן שתמיד האדם יש לו צמאון לעוד ועוד, כדי שידע בבירור שהעולם הזה הוא לא הכתובת הנכונה, ואם יש לו צמאון לעוד ועוד עליו לתרגם את זה ולהרוות אותו בדברים רוחניים.

לימוד התורה מביא את האדם לאהבת ה'

עוד דבר כותב הרמב"ם (ספר המצוות עשה ג), והוא מהספרי (פרשת ואתחנן), ואהבת את ה' אלהיך, כיצד אוהבו? - ללמוד תורה. על ידי שיהיו הדברים האלו 'על לבבך', על ידי לימוד התורה, אתה תוכל להגיע לאהבת ה' יתברך. ובאמת אותם אנשים שטרחו ועמלו ויגעו בתורה הקדושה, תמיד רוממות חסדי ה' יתברך בגרונם, ותמיד תשמע מהם על כל פרט ופרט כמה שהם מוקירים טובה לבורא על החסדים שעשו להם.

הסטייפלער זצ"ל בסוף ימיו היה מודה ומשבח על חסד מיוחד שעשה אתו הקב"ה. איזה חסד? - אמר הסטייפלער, אני כבר

להדבק בה ולעשות כמדותי, אף אנחנו צריכים להיות רחמנים וגומלי חסדים עם הזולת.

לדאבוננו הרב יש בזה פרצה גדולה. כל אחד יבחן את עצמו באמת ובתמים, באיזה שטח של מצוות הוא נוהר ונשמר יותר, בשטח של בין אדם למקום או בבין אדם לחבירו? באיזה מצוה הוא מחפש להדר, במצוה כמו תפילין או אתרוג, או במצוות החסד עם הזולת? ואדם שיהיה אמיתי עם עצמו יודה בדבר, שבאמת הרבה פעמים הוא מחפש את ההידורים דווקא במצוות שבין אדם למקום, ואילו בבין אדם לחבירו 'פרוץ מרובה על העומד'.

איך ייתכן כדבר הזה, שבבין אדם למקום אדם מוכן לוותר על כסף מרובה כדי למצוא עוד הידור ועוד חומרא, ואילו במצוות של בין אדם לחבירו הוא עומד על שלו בכל דבר וגורם למחלוקת ולמריבות?

בזה הבחינה שלנו אם אנחנו מקיימים את הפסוק 'ולדבקה בו', אם אנחנו נדבקים במדותיו של הקב"ה. אם אנחנו רוצים ללכת בעקבות הקב"ה שכל כך הרבה חסדים עושה אתנו, בכל פרט ופרט, גם אנחנו צריכים להעביר על מדותינו, להיות רחמנים וגומלי חסדים.

ותחילת הכל האדם צריך להתחזק בזה בתוך ביתו, היכן שהנסיין גדול יותר, להיות שם מעביר על המידות וגומל חסד. פעמים הרבה אנחנו שומעים ודואים שיש תרעומות ומחלוקות עם האנשים היותר קרובים, בין בעל לאשתו, בין אב לבנו, ובין כלה לחמותה. הרי אדם לא יצעק על אחד שהוא לא כל כך מכיר, אבל על מי הוא כן יצעק? על אשתו, על הילדים שלו וכהנה וכהנה. ובאמת, דווקא על אותם אנשים שעוזרים לך תמיד ומסייעים לך בכל ענין, דווקא עליהם אתה צועק? הרי אתה צריך להיות גומל חסד! אתה צריך לוותר ולהעביר על המידות, לדאוג שיהיה תמיד שלום ושלווה בבית, בין בעל לאשתו, בין אב לבניו וכיוצא בזה.

יש כאלו שיכולים להיות גומלי חסדים עם כולם, יכולים להיות משמחי חתן וכלה, מנחמים אבלים וקוברים מתים, וכולם משבחים ומהללים אותו על הגמילות חסד שלו שלא יודעת גבולות, אבל איך הוא בביתו? ה' ירחם. הוא רק מגיע לביתו, יש שם קטטות צעקות ומריבות. עיקר החסד צריך להתחיל בבית שלך! לפני שתלך לנחם אבלים, לך קודם ותנחם את בני ביתך, על הצעד שגרמת להם פעמים הרבה... זו אחת המעלות היותר גדולות שיש, שיהיה 'אדם מקרב את קרוביו'. לא קירוב הרחוקים, אלא קירוב הקרובים, זה לפעמים קשה לאדם יותר מן הכל, אבל זה חשוב מן הכל.

גם אם לדעתך אתה צודק, גם אם לפי הבנתך הם טועים, אבל גם כשיראל התרעמו ורצו שליו זו לא היתה טענה צודקת, ועם כל זה הקב"ה ברחמיו הוריד להם את השליו ועוד 'כנגד לבו של אדם' כדי שלא יטרחו. כל שכן וכל שכן שרוב המחלוקות הם מחלוקות של חנם, קפידות ומריבות על דברים של מה בכך.

בעוד כמה חודשים נהיה כבר ביום הדין, בראש השנה. ראינו כמה כלל ישראל סבל בשנה הזו, בצרות שונות ומשונות. ואנחנו צריכים להגיע למשפט מוכנים. במה? – זה ראשית הכל, 'מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון'. אם נלך במדותיו של הקב"ה, מובטח לנו שגם הוא ילך אתנו במדה כנגד מידה ויחוס וירחם עלינו, ויתן לנו הכל מכל כל, ברוחניות וגשמיות, אכ"ר.

יהודי זקן, זקן לא יכול לישון הרבה, וכמה שעות בודדות של שינה מספיקות לו, וכמו שאמר הפסוק בקהלת (יב, ד) 'ויקום לקול הצפור, איך שהזקן שומע רעש קל וצפצוף של ציפור, הוא מתעורר. מה עושה זקן שקם משנתו? יש אחד שמתהפך מצד לצד ומנסה להרדם שוב, ולא עולה בידו. אבל אני, אמר הסטייפלער, בימות החול אם אני קם, אני פותח ספר ויושב ללמוד. אבל מה אני אעשה בלילות שבת? בלילות שבת אני לא יכול ללמוד בספרים, כיוון שאני לא משתמש באור החשמל בשבת, ולהשתמש לאור נד או פנס גם כן אני לא יכול לעיין בספר, לפי שאני צריך להעמיד עלי שומר, ואיך אמצא שומר באמצע ליל שבת?! כל השומרים ישנים... אלא שהקב"ה עשה אתי חסד מיוחד שנתן לי את הכח לעשות גימטריאות בתורה, ואז בלילות שבת אני יושב ומחשב גימטריאות בתורה. ובאמת בספר שלו 'ברכת פרץ' הוא מראה נפלאות שבתורה, כיצד דרשות רבותינו רמוזות בתורה שבכתב על ידי הגימטריאות, שגם זו היא מדה בתורה.

על זה היה מודה ומהלל הסטייפלער זצ"ל, על שקיבל את הכח הזה לעשות גימטריאות. וכך היו כל גדולי ישראל מאז ומעולם, כי מי שדבוק בתורה הרי התורה מעוררת את לבו של אדם לאהבת ה' יתברך, ואז הוא מתבונן בחסדי ה' ומודה ומשבח על כל צעד ושעל.

שמעתי מעשה על הגאון הצדיק רבי אליעזר דוד גרינוולד זצ"ל, בעל הקרן לדוד, שהיה ראש ישיבה גדול בחוץ לארץ, וכפי רוב גדלותו בתורה, כך היתה גדולה עניותו. הוא היה עני מרוד, עד שסיפר לי חכם אחד שאפילו כלי האכילה שהיו לו בבית, היו כלי עץ. הוא היה יושב ואוכל מרק בצלחת עץ, עם כפית של עץ. מישוה מאתנו היה מוכן לאכול עם כלי עץ? חלילה, אולי יכנס לנו איזה קוץ.. אבל הוא לרוב עניותו, זה מה שהיה לו בבית.

וסיפרו שפעם אחת נכנס אצלו מישוה בשעת האכילה, וכשראה את הרב אוכל בכלי עץ פשוטים, השתומם על המראה. מילא לפני כמה מאות שנים, אפשר להבין. אבל עכשיו בדור הזה, שיש בו הכל מכל כל, מי אוכל באופן הזה? ישב והתבונן ברב בעינים פקוחות ובפליאה עצומה. הרב הרגיש שאותו אחד מסתכל עליו, ולא הבין, על מה ולמה הוא מביט עלי בתמהון גדול כזה? עבר זמן, וכך הוא יושב ומסתכל, עד שהרב פנה אליו ואמר לו, תשמע, אני שם לב שהכלים שלי מצאו חן בעיניך, אז אני נותן לך אותם במתנה, כדי שלא תעבור על 'לא תחמוד'...

כי כך זה, מי שמתבונן בחסדי ה' יתברך ודבוק באהבת ה' לא רואה ולא מרגיש חסרון בכלום, ואדרבה, תמיד הוא מרגיש ובטוח שיש לו את כל מה שהוא צריך. ומי שאין לו את המידה הזו של ההסתפקות והכרת הטובה, לא משנה מה יהיה לו וכמה יהיה לו, תמיד הוא ימצא מקום להתרעם על ה' יתברך, כמו שראינו בפרשה.

מה הוא רחום אף אתה רחום

ויש עוד תועלת גדולה בהתבוננות בחסדי ה' יתברך, כי הפסוק אומר (דברים יא, כב) 'ולדבקה בו'. הצטוינו להיות דבוקים בה' יתברך. שואלים רבותינו (ספרי שם, ועיין סוטה יד. שבת קלג), 'וכי אפשר להדבק בשכינה, והלא 'אש אוכלה הוא', אלא הדבק במידותיו - מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון'. כשאנחנו מתבוננים בחסדי ה' אנחנו רואים כמה נברא האדם ברחמים, וכמה חסד וכמה חנינה יש בכל פרט ופרט מאיברי גופנו ומארחות חיינו. ומזה עלינו ללמוד לעצמנו, כי גם אנחנו צריכים

נחל אליהו

כלל ישראל במדבר היו בהשגחה פרטית כאמה לבנה האהוב על פי ה'

על כל פנים נחזור לענינינו, יהודי נוסע מבני ברק לירושלים, אשתו שואלת אותו איפה אתה נמצא? הוא אומר אני עכשיו בצומת מסובים, ואיפה אתה עכשיו? ליד לוד, ועכשיו? בקסטל.

אבל תינוק שנולד לפני יומיים, ונוסע לבית החלמה בידיים של האמא, תשאלו את התינוק איפה אתה נמצא? מה התינוק אומר? תינוק אין לו לא מסובים, ולא לוד, לא קסטל, ולא ירושלים, אני בידיים של אמא! אני בכלל לא נוסע, האוטונומיה שלי זה הידיים של אמא, פה מתחיל העולם ופה נגמר העולם, לא מענין אותי מה קורה בחוץ אני סומך עליה, 'אם לא שויתי ודוממתי נפשי' אומר דוד המלך (תהלים קלא, ד): כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי - גמול עלי אמו הוא בכלל לא נוסע, אין אצלו את כל העול הזה של חוסר ישוב הדעת. נוסע מפה לשם, גמול עלי נפשי - תינוק בידיים של האמא זה האוטונומיה, זה העולם שלו!!

אומר ר' חיים שמואלביץ: זה עומק דברי חז"ל הקדושים, כיון דעל פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו כסותר על מנת לבנות במקומו דמי, זה מקומו! הם בידיים של הקב"ה, סמוכים עליו, בטוחים עליו, אין להם לא עול של פרנסה, לא עול של דירה, על פי ה' יחנו ועל פיו יסעו - הוא מחליט בשבילנו, אנחנו בידיים שלו, כשאתה מרגיש בידיים של הקב"ה אתה לא נוסע בכלל, זה נקרא מקומו!!

ההרגשה של כלל ישראל נפשי כגמול עלי אמו על פי ה' קובעת הלכה למעשה

מה תפס אותי ביסוד הזה?

פה זה לא רק על פי מוסר, ההרגשה הזאת היא כל כך אמיתית עד שזה קובע הלכה, יהודי סתר בנין בשבת בשוגג על מנת לבנות במקום אחר, הוא בא עם חטאת שמינה, אומר לו הכהן: זה חולין בעזרה! לא עברת על איסור תורה, צריך סותר על מנת לבנות במקומו! הוא אומר לכהן: אבל במשכן זה היה שלא במקומו? אומר לו הכהן: מה פתאום, במשכן זה היה במקומו, על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו! זאת אומרת, התפיסה הזאת, ההרגשה הזאת, שאם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי - שזה כמקומו דמי, זה תפיסה כ"כ חזקה, זה לא סתם איזה הרגש מוסרי, אלא תפיסת חיים שקובעת בהלכה, שסותר ע"מ

על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמרו על פי ה' ביד משה (ט, כג).

במלאכת שבת ישנם כמה מלאכות שהם במהותם קלקול, ואין חייבים עליהם בכל אופן אלא דוקא כשעושה אותם על דעת לתקן, כגון קורע שאינו חייב אלא א"כ קורע על מנת לתפור, וכן סותר אינו חייב אלא בסותר על מנת לבנות, ואומרת הגמ' במסכת שבת פרק במה מדליקין (לא, ב) שבסותר בנין יש עוד תנאי שסותר חייב רק אם זה על מנת לבנות במקומו, אבל אם אדם סותר בנין בגאולה על מנת לבנות בנין בגוש שמונים הוא לא חייב, צריך שזה יהיה על מנת לבנות במקומו, אין בזה איסור דאורייתא.

שואלת הגמ' קושיה חזקה: כל המלאכות מאיפה לומדים? ממלאכת המשכן! והרי במשכן זה היה סותר [את המשכן] על מנת לבנות במקום אחר - שלא במקומו? אומרת הגמרא חידוש גדול: תשמעו טוב, כיון שבמדבר על פי ה' יחנו כסותר על מנת לבנות במקומו דמי!

מה כתוב כאן? מה ביאור דברי הגמ'?

הגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל המשיל את זה במשל: יהודי נוסע מבני ברק לירושלים, היום יש פלאפון כל הזמן מעדכנים את האשה איפה נמצאים, [במאמר המוסגר זה לא בריא, לא בריא! למה? פעם, בן אדם היה קם בבוקר, יוצא לעבודתו, לעסק התורה, 'צא אדם לפועלו ולעבודתו עדי ערב', בערב אחרי יום עבודה, יום עמל, הוא מגיע הביתה, אשתו מתגעגעת אליו, היא נותנת לו קערה לרחוץ את הפנים, את הרגלים, יושבים ביחד אוכלים ארוחת ערב, מדברים איך עבר היום, זה צורה בריאה של חיים.

תארו לכם אחד שנמצא כל היום בבית, זה לא בריא, נכון לא בריא, כמאמר החכם (משלי כה, יז): הוקר רגלך מבית רעך פן ישבעך ושנאך, זה לא טוב להיות מידי הרבה זמן עם אדם קרוב.

אבל היום גם כשאדם יוצא מהבית, הוא כל הזמן בפלאפון עם האשה, מעדכן כל דבר מה קרה, ואיזה חכמה התינוק אמר, ומה קניתי, ומה עשיתי, הוא בעצם כל היום נמצא בבית, הוא חושב שהוא עושה טובה לאשה, אבל לא, זה לא בריא, צריך לקחת כל דבר טוב בפרופורציות שיהיה זמין מידי פעם אם צריך].

לבנות שלא במקומו לא היה במשכן, פלאי פלאות!!

ולפי זה אפשר לבאר בעזר ד' ביאור נפלא בפסוק בספר יהושע (ג, ט-ג) - כלל ישראל הלכו במדבר ארבעים שנה ע"פ ענני כבוד, ובמיתת אהרן נסתלקו ענני כבוד וחזרו בזכות משה, ואחרי מיתת משה ששוב נסתלקו ענני הכבוד ולא הולכים אחריהם, יהושע נותן לבני ישראל הדרכה: מעכשיו אין ענני כבוד, אלא אתם הולכים על פי הארון, "כראותכם את ארון ברית ה' אלוקיכם והכהנים הלוויים נושאים אותו, ואתם תסעו ממקומכם והלכתם אחריו" ויהושע מסיים ומוסיף: למה אני נותן לכם הדרכה כזאת? למה אתם צריכים עכשיו הדרכה חדשה? "כי לא עברתם בדרך מתמול שלשום".

ופשוטו של מקרא לכאורה אינו מבואר דיו, שמשמע שהם לא הלכו בדרך מתמול שלשום, וכי מה הם עשו ארבעים שנה? "ויניעם במדבר ארבעים שנה" זה לא נקרא הלכו בדרך?

ומבארים מפרשי הפשט: שזה מקרא קצר, הרבה פעמים יש מקרא קצר, וכוונת הכתוב כי לא הלכתם ככה סגנון של דרך - כזה סגנון של דרך שאין ענני כבוד, הסגנון החדש הזה כזה לא הלכתם מתמול שלשום.

אבל שבעים פנים לתורה, ויתכן לומר בעזרת ה' על פי דברי הגמ' שהזכרנו, ולפי זה לא צריך להדחק שזה מקרא קצר, אלא אפשר לפרש את הפסוק כפשוטו: יהושע אומר להם "כי לא עברתם בדרך מתמול שלשום" נכון, היו ארבעים ושתיים מסעות "ויניעם במדבר" אבל לא התחלתם ללכת, למה? על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו - כמקומו דמי, כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי! כשהיו ענני כבוד לא התחלתם ללכת בדרך, הייתם בידיים של האמא, לא התחלתם ללכת! רק עכשיו שאין ענני כבוד אתם מתחילים ללכת, ולזה צריכים הדרכה איך ללכת.

דבקות בקב"ה על ידי דבקות בתורה גורם למנוחת הנפש

צריך לדעת, אנחנו היום חיים בדור של פיזור הנפש, יש הרבה דברים שבהם יש ירידת הדורות, ויש דברים שבהם אפשר דרא, אבל כולם מודים שהדור שלנו סובל מפיזור הנפש, כשנכנסים לאנשים זקנים - אנשים של פעם יש להם זמן, יש להם סבלנות, והצעירים אתה רק מתחיל לדבר איתם וכל הזמן יש הפרעות, פה הפלאפון, ופה הביפר, ושאר כל מרעין בישין, נסעתי פעם עם טנדר שירות מירושלים לבני ברק והנהג כל הנסיעה היה עסוק, תוך כדי נסיעה סידורים בפלאפון ובביפר, אמרתי שאפילו ר' חיים עוזר לא עשה כל כך הרבה דברים בבת אחת!! היום יש פיזור הנפש, אנשים אין להם מנוחת הנפש, בן אדם מדבר אתך והראש שלו בדברים אחרים לגמרי. צריך

לדעת, אדם שחי בידיים של הקב"ה - כל משברי החיים לא יערערו אותו, אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי, ולזה זוכים ע"י שדבוקים בתורה! ע"י שדבוקים בתורה!!!

ר' חיים שמולאביץ שהוא מריה דהאי שמעתתא הבין וחי את זה, מי שיודע את היסטוריה של ישיבת מיר, הם היו מסובבים בניסי ניסים, הם נסעו לסין, ליפן, לשנחאי, כל שנות המלחמה הם היו שם מנותקים מהעולם, ובאותה שעה כל המשפחה - הורים, אחים, אחיות, כולם נשרפו באושוויץ עקדה"ש, ואח"כ עוד גלות אחר גלות, אחרי חמש שנים שהיו במזרח הרחוק הם נסעו באוניה לארצות הברית, חלקם הגיעו לארץ, ר' חיים שמולאביץ היה באניה ושם באניה הזאת הוא חיבר קונטרס, שהוא קרא לו 'פאת הספינה', בכל משך הנסיעה הוא היה שקוע בלימוד לא ענין אותו כלום! כולם מדברים כמה קילומטר נסענו, וכמה נשאר, ומתי נגיע, ופתאום מישהו שואל את ר' חיים שמולאביץ: איפה אנחנו עומדים? איפה עומדים בנסיעה? אמר לו ר' חיים: בשמעתתא ג'! עכשיו עומדים בשמעתתא ג'!! העולם שלו מתחיל עם שמעתתא ונגמר עם שמעתתא! העולם שלו זה פאת הספינה! כולם נסעו, והוא לא נסע, כולם נסעו מיפן לאמריקה, אבל הוא לא נסע, הוא בתוך השמעתתא, הוא נסע משמעתתא א' לשמעתתא ג', זה נקרא כיון דע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו כמקומו דמי!!

ידוע שר' אהרן לייב שטיינמן זכר צדיק לברכה כשהוא היה עמוק בשנות התשעים, תשעים ושתיים, תשעים וחמש, תשעים ושש, מסר נפשו כפשוטו לזיכוי הרבים, הוא נסע לצרפת, לאמריקה, לדרום אמריקה, למקסיקו, להוסיף חיזוק בתורה והחדיר יראצ שמים לאנשים - בדרך כלל אנשים בגיל הזה, שנמצאים בין שמים לארץ, עשרות אלפי רגל גובה, בכל זאת יש להם עול ומתח, הם מחוץ לבית, הם משנים סדרים, אמר לי מישהו שהיה איתו בנסיעה: שהסדר יום שלו במטוס, התפילות, האוכל, היו כמו שהוא נמצא בחדר שלו בבית, כל כולו שקוע בגמרא, וכשהם חזרו פעם אחת ביום שישי כל אלו שנסעו איתו, קרסו - הלכו לישון, והוא ישב ולמד וקיבל אנשים בביתו כאילו לא היה שום דבר, איך יתכן דבר כזה?

כי כולם נסעו, והוא לא נסע - ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו, האוטנומיה שלו זה הסידור, התפילה, ד' אמות של הלכה, כמקומו דמי!!

הגאון הקדוש הקולוניבורגער רב'ה צוק"ל, מה שהוא עבר כל השנים הקשות של המלחמה?! הוא איבד אשה ואחד עשרה ילדים! וכשהוא הגיע לפה הוא הקים הכל מחדש - משפחה, קהילה, אני זוכר את הדרשות שלו לא ראו עליו שום מרירות, שום צער, הוא היה מלא רוגע, שמחת חיים, אנשים שהיו איתו במחנות וסיפרו שהיה אצלם גיהני גיהנום, אומרים שכשהגיעו אליו הרגישו

כך היה אצל גדולי ישראל - ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו, כמקומו דמי!!

ובשביל להגיע לזה ולחיות כך, צריך ללמוד מוסר - אדם שלומד מוסר יש לו את הרוע, אדם שלומד חובת הלבבות שער הבטחון - הוא חי, שום דבר לא מערער אותו גם כשהוא נמצא במצבים הכי קשים, יש לו רוגע ומנוחת הנפש. כל אחד עם עבודה, עם לימוד מוסר, עם חיזוק באמונה, יכול להגיע לדרגה הזאת!!

וזה איכות חיים, כיום בן אדם כל דבר קטן מערער את השלוה שלו, וככה עם העבודה הזו הוא מגיע להכרה שאתה בידיים של הקב"ה, תהיה רגוע!!

שבתוך הגיהנום הזה הוא מוקף במחיצה של אוטונומיה נפרדת - מתפלל, לומד, עושה טיש, כמו שהוא היה בעיירה שלו בקוליזנבורג!!

ככה זה כשנמצאים עם הקב"ה - ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו, כמקומו דמי, כשאדם חי ככה את הקב"ה הוא לא חי את כל העולם שמסביבו הוא בעולם נפרד - באוטונומיה של עצמו.

מי שזכה להכיר, לפני יותר משנה נפטר ר' יעקב אדלשטיין זצ"ל, בשנה האחרונה שלו הוא התייסר מאד, ניטל ממנו כח הדיבור, נקרעו לו מיתרי הקול, הוא היה חלש מאד על כסא גלגלים בלי לדבר בבית החולים תל השומר, והוא קרא לזה 'גן עדן שיבא', הוא קיבל אנשים וכתב ונתן עצות, במנוחת הנפש ורוגע כאילו אין לו עכשיו שום דבר.

חיזוק גדול לקיים כבודו יתברך בכל המצבים הקשים הן ברוחניות והן בגשמיות

ולפי העלות הענן מעל האוהל ואחרי כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכן שם הענן שם יחנו בני ישראל, על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו כל ימי אשר ישכון הענן על המשכן יחנו, ובהאריך הענן על המשכן ימים רבים ושמרו בני ישראל את משמרת ד' ולא יסעו, ויש אשר יהיה הענן ימים מספר על המשכן על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, ויש אשר יהיה הענן מערב עד בוקר ונעלה הענן בבוקר ונסעו או יומם ולילה ונעלה הענן ונסעו, או יומים או חודש או ימים בהאריך הענן על המשכן לשכון עליו יחנו בני ישראל ולא יסעו ובהעלותו יסעו, על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמרו על פי ה' ביד משה

(ט, יז-כג).

ולכן במקום שכוח הטומאה היה חזק על פי ה' הם היו צריכים להיות שם הרבה זמן - שנה, שנתיים, ובמקום שכוח הטומאה היה חלש על פי ה' היה מספיק חודש, ובמקום שכוח הטומאה עוד יותר חלש הספיק יום, יומיים, וזה עצמו היה נסיון עצום בשבילם, למה?

כשמגיעים למקום שכוח הטומאה חלש, ממילא מתפללים טוב, לומדים טוב, עושים חסד, רוצים להישאר עוד 'זאת מנוחת עדי עד פה אשר כי איוותיה' - טוב להם שם והם מעוניינים להתמקם שם יותר זמן, אומר להם הקב"ה אחרי יום ולילה: תסעו - סיימתם את תפקידכם במקום הזה. וכשמגיעים למקום שכוח הטומאה חזק, יש מניעות, קשה - קשה להתפלל, לעשות חסד, ללמוד תורה, הכל הולך קשה, הם רוצים לברוח משם, אומר להם הקב"ה: פה תהיו שנה, שנתיים.

אם היו חושבים על עצמם, על התועלת הרוחנית שלהם, על הדרגה הרוחנית שלהם, הם היו צריכים להתקומם, ובשביל זה - לעמוד בנסיון הזה הם היו צריכים עבודת, לא לחשוב על עצמם, לחשוב רק על

התורה בפרשה הזאת כופלת וכופלת וכופלת כמה פעמים את הענין הזה שעל פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמרו, מה טעם הכפילות?

ר' איצל וואלוז'נר הבן של ר' חיים וואלוז'נר אמר בזה ביאור נפלא, והביא דבריו בעל הלשם [בעל הלשם היה גדול המקובלים בדורו, ולא רק בדורו אלא בדורות האחרונים, הלשם הוא ספר נורא, מבהיל, עד שהחפץ חיים אמר עליו: שצריך לבוא לראות אותו פה בעולם הזה, כי בעולם הבא הלואי שנזכה להחזיק את הידית של הדלת של המחיצה שלן] באריכות, דברי אלוקים חיים:

המדבר זה המעוז של כוחות הטומאה, של הס"מ, של הקליפות, והאריך בזה הרמב"ן בפרשת אחרי מות (ויקרא טז, ח) לבאר בזה את יסוד השעיר לעזאזל, ששעיר זה עשיו והמדבר הוא חלקו של עשו, ששם הוא המעוז של כוחות הטומאה.

ולדור המדבר - דור דעה, היה להם תפקיד לטהר את המעוזים של כוחות הטומאה, כדי לקדש את העולם,

הקב"ה - לתקן עולם במלכות ש-ד-י!

זה היה הנסיון הגדול של כל המסעות, וזה מה שהתורה מדגישה כל הזמן, על פי ה' יחנו - גם במקום שמצד מעלתם הרוחנית הם רצו לברוח, ועל פי ה' יסעו - גם במקום שלצורך דרגתם הרוחנית הם רצו להישאר!! - להדגיש את מעלתן של ישראל, שהם לא חשבו על הנוחיות והמעלה הרוחנית שלהם, אלא חשבו הכל על כבוד שמים, מה שטוב לכבודו יתברך!

וזה התורה אומרת: ובהאריך הענן על המשכן ימים רבים ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו - כשהענן מאריך ימים רבים על המשכן, זה מקום שכוח הטומאה חזק, ומשם הם רוצים לברוח, אבל 'שמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו' הם נוסעים רק על פי ה' ומשעבדים עצמם לכבודו יתברך.

ויש אשר יהיה הענן ימים מספר על המשכן - שם כוח הטומאה חלש יותר, הם רוצים להישאר שם עוד, אבל על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, גם החנייה שלהם היא על פי ה' וברצונו יסעו להגדיל כבודו במקום הצריך. וכן על אותו הדרך במקום אשר יהיה הענן מערב עד בוקר או יומיים או חודש או ימים, בכל מקום חנייתם ומסעם היו רק על פי ה' אפילו נגד רצונם הפרטי. ועל כך התורה מדגישה בסוף: על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו - שבחן של ישראל, את משמרת ה' שמרו - הם חושבים מה טוב לכבודו יתברך, מה טוב לכבוד שמים, וזה שבחן של ישראל!!!

וזה חלק מהענין של "כה אמר ד' זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" שמלבד פשוטו של מקרא - לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, שאין אוכל, יש גם את הענין הזה שבמדבר שיש שם הרבה כוחות טומאה - ארץ לא זרועה ברוחניות, הלכת אחרי לפי מה שטוב לכבוד שמים, מה שטוב להקב"ה - לטהר את מעוזי הטומאה מטומאתם.

ומוסיף הלשם: שזה נוגע לכל אחד מאתנו, התורה באה ללמד מכאן לדורות, מה זה נוגע אלינו? אנחנו לא נמצאים עכשיו במדבר, נמצאים פה בירושלים ברוך ה', בישיבה, עוסקים בתורה?

לכל אחד יש ימי אהבה וימי שנאה, כך קורא לזה בספר הישר המיוחס לר"ת.

מה זה ימי אהבה? ימי אהבה - בחור קם בבוקר, יש לו מצב רוח טוב, הוא מתפלל טוב, ברכות התורה, ברכות השחר, פסוקי דזמרה, הוא לומד טוב, הכל הולך לו טוב, הוא מאיר פנים לכל אחד, מה נשמע? איך אתה מרגיש? זה נקרא ימי אהבה!

מה זה ימי שנאה? ימי שנאה - יהודי קם בבוקר עם מצב רוח קודר, הוא אפתי, הוא קם ומרגיש שאין לו בשביל מה לקום, אין לו חשק לקום, הוא מושך את החיים, מושך את היום, בקושי יכול לחייך - זה ימי שנאה!

מוכר או לא מוכר?!

בדרך כלל יוסיף דעת יוסיף מכאוב - הטיפשים יש להם פחות ימי שנאה, כמה שאדם יותר בעל דרגה, יותר על רמה רוחנית, בעל נפש, בעל רגש, יש לו יותר ימי שנאה.

וכשאדם נמצא בימי שנאה, הוא חושב: אני רוצה לעבוד את הקב"ה בשמחה, אני רוצה, למה הקב"ה עושה לי את זה?! צריך לדעת יסוד גדול, כמו במדבר איפה שכוח הטומאה היה חזק זה משול לימי שנאה, ושם העבודה היתה 'ושמרו את משמרת ה' ולא יסעו' ודאי איזור הנוחות שלך הוא במקום שכוחות הטומאה חלשים - בימי אהבה, אבל את משמרת ה' שמרו ולא יסעו - עיקר העבודה היא לא לעשות מה שנוח, אלא במקומות הקשים שיש כוחות טומאה שם יש לך תפקיד גדול, כשאתה מתגבר שם אתה מכניע את כוח הרע, ומרומם קדושה בעולם! וכך הקב"ה ברא לכל אחד ואחד! כל אחד ואחד! ימי אהבה וימי שנאה שלו, ויש לזה תפקיד עצום! ושם העבודה היא - ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו - מהמקום הזה להתגבר ולהתרומם ולרומם את כוחות הרע שבעולם, ולכל אחד יש את הלכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה - לא זרועה ברוחניות, שלו!

ומביא הלשם (כנראה מר' איצ'ל וואלוז'ינר) שזה פירוש הפסוק בקהלת (ז, יד) "ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה גם את זה לעומת זה עשה האלוקים" ביום טובה - כשיש לך ימי אהבה, היה בטוב - תנצל אותם, וביום רעה - כשיש לך ימי שנאה, כשיש קשיים, ראה - תראה את העתיד, גם את זה לעומת זה עשה האלוקים - אם אתה תתחזק בימי הרעה, בימי השנאה, תרויח שבסוף כשיגיעו ימי הטובה יהיה לך סייעתא דשמיא לפי מה שהתחזקת והיית נאמן להקב"ה בימי הרעה.

לע"נ הרבנית
בת שבע בת הרב
יהושע דב הלוי
נלב"ע ד' אייר תש"ע
ת.נ.צ.ב.ה.

לתרומות להוצאת הגליון ניתן לפנות לפל': 052.7683029

להצטרפות בלבד לקבלת הגליון בדוא"ל:
2132817@gmail.com

להערות ותגובות בדוא"ל:
n0527683029@gmail.com

לזכות ולע"נ
ר' יוסף ב"ר יהושע זליג
נלב"ע ו' שבט תשע"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

בית המדרש לאמונה - בימי דור המדבר ובזמן הזה

יוצאת אשה מפתח ביתה ונושאת את עוללה הקטן בחיקה. אילו יכולנו לבוא בדברים עם העולל הלזה והיינו שואלים אותו היכן הוא נמצא כעת, היתה תשובתו חדה וברורה - בחיקה של אמא. ושוב היינו חוזרים ושואלים אותו אחרי שיצאה האם לרחוב, היכן הוא נמצא, היתה תשובתו - בחיק אמי. את אותה תשובה היינו מקבלים ממנו, גם אחרי שעלתה האם לאוטובוס שעתיד להובילה לעיר אחרת. וגם בעת הגיעה למחוז חפצה, לא היתה תשובת העולל משתנה - אני נמצא בחיקה של אמא!

על פי סיפור תמים ודמיוני זה, מבאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל באופן נפלא את הפסוק "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו". בכל מהלך מסעם במדבר נמצאו בני ישראל באותו המקום, כי הם חשו את עצמם נישאים על כפיו של אבינו שבשמים! ולכן, אומרת הגמ' במסכת שבת (לא:), שכל סתירת אהל במדבר היתה על מנת לבנות במקומו, שכן המקום אחד הוא - בתוך חיקו של המקום ברוך הוא. יש כאן ביטוי נמרץ למדריגת האמונה, אליה הגיעו בני דור המדבר בארבעים שנות שהותם בבית המדרש הגדול לאמונה.

הנהגת ה' הגלויה שהתבטאה בדברים כה רבים, היא היא בית המדרש אשר בו נתגלתה לעיניהם יד ה' הגדולה. הדברים אשר הם ראו, כוללים בין השאר: לחם שירד מהשמים, מים מהסלע שהתגלגל עמם לאורך הדרך, ענני הכבוד שהיו להם לצל ולסוללי דרך, ועוד. ולצד זה מידת הדין הגלויה, שלא חסכה מהם את השבט שהכה בהם כאשר סטו מהדרך, ולו אף סטייה קלה. אש ה' בערה בם כשהיו כמתאוננים, ומכה רבה מאד הכה ה' בעם, בגין היותם מתאווים. כך גם בפרשת המרגלים, בחטאם של קורח ועדתו, ובמקרה של זמרי בן סלוא.

מהלך זה שהיה גלוי בשבט ובחסד, נועד מן הסתם להשריש ולתקוע בלבבות את התמונה הצרופה והאמיתית של החיים. כדי שילמדו, יכירו וידעו ואף ישיבו אל לבבם "כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד". בל נשכח שמדובר כאן בדור הראשון אחרי קבלת התורה, שבו החלו החיים להתנהל בפועל על פי ציווי התורה, ולאור הנדרש מכח התורה לעיצוב כל רגע מהחיים לפי רצון ה' בהלכה, במוסר ובהרגשי האמונה.

הלימוד בבית מדרש זה גבה אמנם קרבנות, אך זה היה חלק מ"שכר הלימוד" שהיה עליהם לשלם כדי להכנס למסלול החיים העילאי של עם ה', העם הנבחר. בראייה המזוככת לה הם זכו, לא היה מקום לטעויות כגון "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה". בתנאים שבהם הם גדלו וגידלו את הדור הבא, לא היתה אפשרות לשגות בענייני השתדלות לפרנסה. שכן הם ראו בעליל, שהמזון המגיע לפי האדם הוא "לחם מן השמים". לא ניתן היה גם להעלות על הדעת ש"לוח הזמנים" של נסיעתם לארץ המובטחת, נוהל על ידי קרוצים מחומר, שכן ראה ראו את עמוד הענן ורק "בהעלותו יסעו".

אלה הם מקצת מהדברים אשר ביכולתנו לתאר ולשרטט, באופן חלקי ובדמיונו הקלוש, את "תכנית הלימודים" של בית המדרש הגבוה, אשר לימד דעת ותבונה אמת ואמונה את בני דור דעה. ולא להם בלבד נועד הלימוד, אלא לדורות עולם מהוים הדברים המחשה ברורה, כיצד יש לקרוא את "מפת החיים" לפי דרך התורה. אולם ברור ומובן שבכל דור ובכל תקופה, צצים חדשים לבקרים נסיונות המקשים עלינו את הליכה בתמימות לאור האמונה הצרופה. כפי שמיטיב לתאר הגרא"א דסלר זצ"ל, בספרו "מכתב מאליהו" (ח"א עמ' 165).

"איך מדרגתנו?" שואל הרב דסלר זצ"ל (אחרי שדיבר שם על מדרגתם הנישאה של בני דור המדבר ועוד), והוא משיב: מעולם לא שמענו שיאמר אדם "נשיחה נא בלשון המשוגעים". אולם בענייני אמונה, למשל, אף שלמדנו כי "לא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר ולא לגיבורים המלחמה", אף על

פי כן כאשר אנו מדברים אודות הפרנסה אנו אומרים: "פלוני הוא בעל חוש מסחרי יוצא מן הכלל". וכן במה שנוגע למלחמות ולמדיניות שייך שנאמר: "איש צבא פלוני או מדינאי פלוני, הביא את הנצחון".

כך מדברים אלה שלא זכו ללמוד ב"בית המדרש הגבוה לאמונה", של דור המדבר. הם נוטים לשכוח כי "הוא הנותן לך כח לעשות חיל", שזה כולל לפי התרגום גם עצה ומחשבה. ובענין מלחמות, הרי מובא במסכת עבודה זרה (ב:) "מלחמות אני עשיתי". כל זה נובע מכך שהקב"ה מביא אותנו למצב, שבו אנו חושבים את המסובב לסיבה. כי בכוונה תחילה הקב"ה מכסה את הסיבה האמיתית שהיא - רצונו יתברך. מסיים הרב דסלר ושואל: האם אמנם נרגיש בשעת מעשה (של פיטופטי פוליטיקה ו/או נתינת משקל יתר להשתדלויות למיניהן), שאנו מדברים בלשון המשוגעים?! הרי טמונה כאן "עבודה זרה", אשר איננו חשים בה, להתחרט עליה ולשוב! עד כאן דבריו.

בית המדרש בזמן הזה

כדי לסייע בידי בני עמנו לדורותיהם, לקבל שייכות אל לימודי בית המדרש הגבוה שהיה במדבר, פותח הבורא יתברך ברחמיו מפעם לפעם "סניפים" לאותו בית מדרש. אשר ניתן לכל אחד ואחד לבוא בשעריהם, ולהתחבר באמצעותם אל לימודי בית המדרש שהיה במדבר. "קוד" הפתיחה של סניפים אלה, הוא פקחת עיניים והתעוררות הלב.

בעמדנו עתה בשילהי שנת תשפ"א בהשתאות ובפליאה, על כל מה שעובר על העולם, על היהודים ועל היהדות הנאמנה בי"ח החדשים האחרונים, אין צורך להתאמץ לפקוח את העיניים ולפתוח את הלב. אך יש להדגיש שאמנם אין צורך להתאמץ, אך צריכים לעשות זאת!

רבים תוהים ושואלים על מה עשה לנו ה' כזאת? ואין לנו נביא או חוזה ברוח הקודש, שיוכל להשיב על שאלה זו. אך אין זה פוטר אותנו מלהתבונן ב-מה עשה ה'. די במעט התבוננות ופקחת עיניים, כדי שהלב יתעורר ויאמר: הנה פתח ה' לעינינו סניף של "בית המדרש לחיזוק האמונה".

נשוב לחורף תש"פ מי שמע כזאת? מי ראה כאלה?! שבב קטן לא מוכר, לא שיגרתי מתפשט במהירות בכל העולם! כאשר כל הקידמה הטכנולוגית והמחקרית נאלמת דום, מגיפה! חולים! חללים! בתי כנסיות ננעלים! סדרי לימוד משתבשים! שיתוק מערכות וכו' וכו'. ממש גילוי של "ראו עתה כי אני אני הוא". ועתה אחרי ה"מחצתי", אנו זוכים לגילוי מופלא של "ואני ארפא". בתהליך מהיר שוב חוזרים אנו בחסדי ה' כי לא תמנו, למסלול החיים הרגיל.

ובעוד אנו חווים את חסדי ה', באה עלינו מכת מירון, כרעם ביום הבהיר. אסון נורא, משובץ בסיפורי הצלה. הקב"ה קיבץ מירכתי ארץ ומכל העדות והחוגים וקבע מי יחיה ומי ימות. וכל זה במקום כה מרומם ובשעת שיא של התעלות. איננו יודעים "למה", אך הסרת האות "ל" שהיא לשון "לימוד", מותירה לנו את האותיות "מה" - מה עשה ה'? והתשובה: עלינו ללמוד, שהוא יתברך עשה לנו בית מדרש זוטא לאמונה. "ראו עתה כי אני אני הוא". יש כאן שוב גילוי יוצא דופן מאוד, של יד ה' הגדולה!

ומל"ג בעומר, לסוף ימי הספירה. תילי תילים של טילים בשמי הארץ, ואזעקות המפשטים עקמומיות שבלב (כדוגמת הרעמים). כאשר חסדי ה' משולבים בתוך משפטו, שכן רבים הם הניצולים לאין שיעור מהנפגעים. ולא זו בלבד, אלא יודעי דבר מספרים שהיו כאן אין ספור ניסים גלויים, שבו נראתה שוב היד הגדולה של "מחצתי", ולצידה - "ואני ארפא". ובעוד קולות אלה רועמים באה הקריסה בארמונות קרלין, אשר ידועים בהירותם, אך כפי שאמר האדמו"ר: "מפני ה' אי אפשר לברוח". שוב הדין הנורא במקום ובשעה כל כך מיוחדים, זועק ושואג: "ראו עתה כי אני אני הוא, אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל".

רצון ה' הוא, שנתקע עמוק בליבנו שמלוא כל הארץ כבודו, וכל דבר ודבר ישק אך ורק על פיו, ואין עוד מלבדו! נתפלל ונקוה "לראות מהרה בתפארת עוזך", אולי נפתח בית המדרש לעינינו כדי להכין אותנו לביאת המשיח במהרה בימינו (כפי ששרו במירון, שעה קלה לפני האסון). על כן הבה נפקח עינינו ונעורר את לבנו, לראות את ידו הגדולה של ה' יתברך, ולהימנות בכך על באי בית המדרש הגבוה לאמונה.

יעלת הון

בהעלותך תשפ"א

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות

"בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות"

א- וכתב רש"י ז"ל: למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה, חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות (תנחומא ה) עכ"ל.

וכתב הרמב"ן ז"ל: ולא נתברר לי למה נחמו בהדלקת הנרות, ולא נחמו בקטורת בקר וערב ששבחו הכתוב 'שימו קטורה באפך' (דברים לג) ובכל הקרבנות ומנחת חביתין, ובעבודת יום הכפורים שאינה כשרה אלא בו, ונכנס לפני ולפנים, ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו ושבטו כולם משרתי אלקינו וכו'. אבל ענין האגדה הזו לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני ע"י אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כה"ג ובניו, ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו נסים שהזכיר האגדה הזאת ואמר, ראיתי במדרש כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב לוי בו, אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת נרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שםם, והיא חנוכת בית חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנוכת המזבח. עכ"ל עיי"ש.

ב- האור החיים הקדוש מביא את פרש"י וכתב ז"ל: הנה דבריהם ז"ל צריכין ביאור, מה נחמה זו עושה לחלישות דעתו של אהרן על חנוכת הנשיאים שלא היה בכלל, הלא אין מעשה המנורה מקביל לחנוכה, גם למה לא הניח דעתו בכל הקרבנות שהוא מקריב תמידין ומוספין והקטורת, גם בהקרבת החנוכה עצמה של כל הנשיאים הרי הוא המקריב, למה לא ריצהו אלא במנורה וכו' עכ"ל.

ג- ונראה דהנה בפר' נשא בחנוכת המזבח מביא רש"י ז"ל: וביסודו של רבי משה הדרשן מצאתי, אמר רבי פנחס בן יאיר וכו' כף אחת, כנגד התורה שנתנה מידו של הקב"ה (מד"ר י"ג ט"ז). עשרה זהב, כנגד עשרת הדברות (שם). מלאה קטרת, גמטריא של קטרת תרי"ג, כנגד תרי"ג מצוות וכו'. ולזבח השלמים בקר שנים, כנגד משה ואהרן שנתנו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים (מד"ר יג כ' תנא"ר פ"ח). אילים עתודים כבשים, שלשה מינים, כנגד כהנים ולויים וישראלים וכנגד תורה נביאים וכתובים, שלש חמשיות, כנגד חמשה חומשין, וחמשת הדברות כהתובין על לוח אחד, וחמשה הכתובין על השני, ע"כ מיסודו של רבי משה הדרשן. עכ"ל. **ובדעת זקנים כתב ז"ל:** כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת, כנגד עשרת הדברות שקבל משה, שמלאות ריח טוב כקטורת (מד"ר יג טו) ולזבח השלמים, כנגד כל התורה שנאמר וכל נתיבותיה שלום (משלי ג יז). בקר שנים, שכתובה בשני לוחות. אילים חמשה עתודים חמשה, חמשה כנגד חמש דברות על לוח זה, וחמש על לוח זה, כבשים בני שנה חמשה כנגד חמשה חומשי תורה (במדבר י"ד י) וכו' עיי"ש עכ"ל.

ומבואר במדרש וברש"י ובדעת זקנים שהקרבנות של הנשיאים היו כנגד התורה כולה ותרי"ג המצוות. ונראה דקרבנות הנשיאים נתנו כח לכל שבט ושבט לקיים את התורה והמצוות, ואפשר לבאר דלכן חלשה דעתו של אהרן שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, ובמה יהא כח לשבטו לקיים את התורה והמצוות. וא"ל הקב"ה חייך שלך גדול משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות. והיינו שהדלקת הנרות נותן כח בכלל כל ישראל שיזכו לאמונה ולחכמת התורה ויוכלו לקיים את התורה והמצוות.

ד- ובילקוט בפרשת תצוה כתוב ז"ל: מחוץ לפרוכת העדות, עדות היא לכל באי עולם שהשינה שורה בישראל, וא"ת לאורה אני צריך, והלא כל אותן ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, אלא עדות היא לכל באי עולם שהשינה שורה בישראל, מאי עדותה, אמר רבא זה נר מערבי שנותן בה שמן כמידת חברותיה, וממנה היה מדליק ובא היה מסיים, ובברכות (י"ז ע"ב) הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר זית זך כתיב למאור עכ"ל.

ואמרו חז"ל הרוצה להחכים ידירם, להעשיר יצפין, וסימנך מנורה בדרום ושלחן בצפון. וכיון שהמנורה זה מרמז על חכמת התורה וכן זה עדות לכל העולם שהשינה שורה בישראל, לכן הקב"ה נחמו במה שהוא מדליק ומטיב את הנרות שזה משפיע אמונה וחכמת התורה לכל העולם, וודאי לשבטו שיוכלו לקיים את התורה והמצוות.

ה- ואפשר לבאר בזה גם את הרמב"ן שמביא את רבינו נסים שזה מרמז על חנוכת בית חשמונאי על הדלקת נרות חנוכה שזה לעולם גם אחר חורבן הבית, כי בכל שנה על ידי הדלקת נרות חנוכה זוכים לפרסם הנס ולהגיע לאמונה בהקב"ה, ומבואר בסה"ק שזוכים על ידי הדלקת נרות חנוכה לחכמת התורה. וכתב בספר בני יששכר בדרושים לחנוכה בשם הרב הגדול בעל הרוקח ז"ל, שהארת המצוה נר חנוכה היא מהארת אור הגנוז ונקבע לדורות ברוח הקודש, מפני שידעו דבכל שנה יתגלה האור ההוא, על כן קראו לימים האלו חנוכה, שהוא חינוך והרגל על העתיד, גאולה העתידה, שאז יתגלה לנו האור הגנוז בשלימות וכו'. ונגזר בתורה וכו' וע"כ הוא מסוגל לתורה, על כן הרגיל בנר הוי"ן ליה בנים תלמידי חכמים (כדאיתא בשבת נ"ג) וכו'. עכ"ל. ולכן אומר הרמב"ן שניחמו בנרות חנוכה שהם קיימים לעולם ועל ידם יזכו לקיים את התורה והמצוות.

ע"י לימוד והיגיעה בתורה זוכים שהתורה תינתן לו במתנה

א- "זה מעשה המנורה" (פרק ח' פסוק ד') ומפרש"י ז"ל: שהראהו הקב"ה באצבע, לפי שנתקשה בה לכן נאמר וזה (ספרי סא). "כן עשה את המנורה" ופרש"י ז"ל: ומדרש אגדה על ידי הקב"ה נעשית מאליה. עכ"ל.

וכתב השפתי חכמים (אורח) ומתחילה נתקשה בה משה עד שהראהו באצבע, וחזר ונתקשה עד שאמר לו טול ככר השלך את הככר לאורו והיא נעשית מאליה. עכ"ל.

ב- כיון שגלוי לפני הקב"ה שלבסוף המנורה תעשה מאליה, למה בתחילה לימדו על מעשה המנורה ואח"כ הראהו באצבע? **ועוד צ"ב** בפרשת תרומה (שמות כ"ה ל"א) כתוב 'ועשית מנורת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה' וגו' ופרש"י ז"ל: תיעשה המנורה. מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכן לא נכתב תעשה (תנחומא בהעלותך ג). ובפסוק מ' כתוב 'וראה ועשה' ומפרש"י ז"ל: ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך, מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש (מנחות כט. במדבר ט"ז י). ולכאורה כאן בפרשת תרומה כתוב בתחילה מקשה תיעשה, שכבר בצווי אמר לו הקב"ה שהיא תעשה מאליה, וא"כ למה אח"כ היה צריך ללמדו על מעשה המנורה וכן להראותו מנורה של אש.

ב- ונראה כי המנורה היא מרמזת על חכמת התורה, כמו שאמרו חז"ל הרוצה להחכים ידירם וסימנך מנורה בדרום, וכמו שבארנו לעיל שבוה ניתמו הקב"ה לאהרן שלך גדול משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, שעל ידי הדלקת המנורה נשפע שפע של חכמת היראה והתורה בעולם, ובתורה כתוב בפרשת כי תשא (שמות ל"א י"ח) ויתן אל משה ככלתו, ופרש"י ז"ל, ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. (תנחומא ט"ז). ובמדרש תנחומא כתוב, וז"ל, ויתן אל משה ככלתו, אמר רבי אבהו כל ארבעים יום שעשה משה מלמעלן היה לומד תורה ושוכח, לסוף אמר ליה, רבש"ע הרי באו ארבעים יום ואיני יודע דבר, מה עשה הקב"ה משהשלים ארבעים יום נתן לו את התורה במתנה שנאמר ויתן אל משה ככלתו וכו' עכ"ל.

ורואים מהמדרש תנחומא ב' דברים: א. שמשו שכח את מה שלמד ואמר רבש"ע איני יודע דבר. ב. שאף שהתורה ארוכה מארץ מדה, ובזמן מועט של ארבעים יום לא היה יכול ללמוד כל התורה עד שנמסרה לו במתנה ככלה לחתן. אולם מתי היא נמסרה לו עד שעלה למרום מ' יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה ולמד את התורה אז נתנה לו התורה במתנה. וכן המנורה שהיא מרמזת על חכמת התורה, צריך בתחילה להתייגע עלית שהקב"ה לימד אותו את מעשה המנורה, וכשנתקשה בה הראהו את

המנורה, מנורה של אש, ואח"כ שגם נתקשה בה אז זכה שתיעשה המנורה מאליה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה. ובפרשת תרומה מיד בצווי אמר לו הקב"ה שלבסוף המנורה תיעשה מאליה, אבל לזכות לזה צריך בתחילה להתייגע ללמוד את מעשה המנורה ורק אחר כך זוכים שתיעשה מאליה. וכן אחר היגיעה זכה שהתורה תינתן למשה רבינו ככלה לחתן.

ג- וזה לימוד בשבילנו שאדם לומד ומתיגע ושוכח מה שלמד, וכן לא מספיק להבין את עומק הסוגיות וזה גורם לפעמים לאדם ליפול ליאוש, אבל האדם צריך להתחזק ולדעת שכך דרכה של תורה, שצריך להתייגע בה והרי אפילו משה רבינו אמר איני יודע כלום אחר מ' יום של יגיעת התורה, עד שהקב"ה יזכהו שיתן לו את התורה במתנה שלא ישכח וכן שייבין את עומק הסוגיות, אבל האדם צריך לשמוח עם התורה כמו שהחתן שמח עם הכלה. ולדעת שהכל זה מתנה שהש"ת שנתן לו חכמה ודעת להבין את התורה הקדושה.

ע"י קבלת עול תורה ניצולים מכל הצרות

"כי לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אותם ל'" (במדבר ה, ז)

וכתב הספורנו ז"ל: אבל מה שהצרכתי אותם לפדיון היה הטעם בשביל שביום הכותי הקדשתי לי שלא יתעסקו בעבודת הדיוט כלל, כמו שאסרתי גיזה ועבודה בבכור בהמה, וזה עשיתי כדי להצילם בתורת הקדש, שלא היו ראויים להינצל ממשלחת מלאכי רעים בהיות הם הנכבדים בעם וקולר כולם תלוי בהם, ואמרתי שיפדו כדי שיצאו לחולין בזה, שיהיו מותרים בעבודת הדיוט. עכ"ל.

יוצא מדבריו שהבכורים במצרים לא היו ראויים להנצל, וכדי להצילם הקדישם ה' שלא יתעסקו בעבודת הדיוט כלל, ולכן צריכים פדיון בכדי שיהיו מותרים בעבודת הדיוט. ומזה נלמד שגם כשיש ח"ו גזירה בעולם, אם האדם מקבל עליו שלא יתעסק בעבודת הדיוט רק בעבודת שמים עי"ז ניצל מכל הגזירות, וכ"ש אם האדם מקבל עליו להיות עבד לקב"ה וכמו שמבאר ה"בית הלוי" שכשבני" אמרו נעשה ונשמע הקנו גופם להיות עבדים לקב"ה, ודאי שע"י ניצולים מכל הגזירות.

ובנפש החיים שער ד' סוף פרק י"ט מביא את הזוהר הקד' בפר' בלק וז"ל: [תרגום] בוא וראה כמה חביבים הם אותם העוסקים בתורה לפני הקב"ה שאפילו בזמן שהדין תולה בעולם וניתן רשות למשחית להשחית, הקב"ה מצוה אותו על אלו העוסקים בתורה, וכך א"ל הקב"ה כי תצור על עיר, משום שעונותיהם הרבים וכו', בוא ואצוה לך על בני ביתי, לא תשחית את עצה, זה ת"ח שהוא בעיר שהוא עץ החיים עץ הנותן פירות וכו' ע"ש. **וזה עצה** בזמנינו להינצל מכל הצרות לקבל עליו עול תורה ולהיות עבד להקב"ה ונזכה עי"ז לכל הברכות והישועות.

להתחזק באמונה בכח התורה

א- "ויהי בנסוע הארון" (י"ה) **ופרשי ז"ל:** עשה לו סימניות מלפניו ומלאחוריו לומר שאין זה מקומו, ולמה נכתב כאן, כדי להפסיק בין פרענות לפרענות וכו'. כדאיאת בכל כתבי הקדש (שבת קטז). עכ"ל.

וכתב הרמב"ן ז"ל: ולא פריש לנו הרב מה הפרענות הזו שהוצרך להפסיק בה, כי לא נזכר כאן בכתוב פרענות קודם ויהי בנסוע הארון וכו'. אבל ענין המדרש הזה מצאנו אותו באגדה (ירושלמי תענית פ"ד ה"ה, ילקוט סוף רמז תשט), שנסעו מהר ה' בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצות, וזהו ויסעו מהר ה', שהיתה מחשבתם להסיע עצמם משם מפני שהוא הר ה'. וזהו פרענות ראשונה, והפסיק שלא יהיו שלש פרענויות סמוכות זו לזו ונמצאו מוחזקים בפרענות, וקרא החטא פרענות אע"פ שלא אירע להם פרענות ממנו, עכ"ל.

ב- **בכלי יקר כתב ז"ל:** ויהי בנסוע הארון, יש מרבתינו ז"ל שאמרו (שבת קטז). ששני פסוקים אלו הם ספר בפני עצמו ועל כן מנו שבעה ספרים בתורה, וכי יפלא ממך דבר לאמר הרי עיקר התורה למצותיה נתנה ובספר זה אין רמז לשום מצוה וכו' עי"ש. עכ"ל.

עוד צ"ב למה דוקא ה' פסוקים האלו הם המפסיקים בין פרענות לפרענות, וכן מה זה בא ללמדינו להפסיק בן פרענות לפרענות.

ג- ונראה דהרמב"ן מבאר דהפרענות הראשונה היא שנסעו מהר ה' בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, והפרענות השניה מבואר ברש"י (פרק י"א א) וז"ל: ויהי העם כמתאוננים, אין מתאוננים אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום וכו'. והרמב"ן כתב ז"ל: ואמר כמתאוננים, כי היו מדברים במר נפשם כאשר יעשו הכואבים, והיה רע בעיני ה' שהיה להם ללכת אחריהו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל טובה אשר נתן להם וכו' עכ"ל. וכתוב וישמע ה' ויחר אפו ותבער במ אש וגו'.

והנה ב' הפסוקים של ויהי בנסוע הארון ובנחו יאמר, אף שאין בהם שום מצוה, יש בהם אמונה בכח התורה, ובכח כלל ישראל שבדקים בתורה. כמו שפרשי ז"ל: קומה ה', לפי שהיה מקדים לפנייהם מהלך שלשת ימים, היה משה אומר עמוד והמתן לנו ואל תתרחק יותר (תנחומא ויקהל) וינוסו משנאיך, אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם, ובפסוק 'רבבות אלפי ישראל' מגיד שאין השכינה שורה בישראל פחותים משני אלפים ושתי רבבות.

ונראה לכן ב' הפסוקים האלו הם הפסק בין פרענות לפרענות, דכנגד הפרענות הראשונה ששמחו כתינוק הבורח מבית הספר שלא רצו לקבל עוד מצות, באו ב' הפסוקים לחזק את כח התורה בנסיעת הארון שלא יתרחק מהם, וכן שעל ידי הארון, כלל ישראל זוכים שמי ששונא אותם, שונא את מי שאמר והיה העולם, וכן שע"י שכלל ישראל הם לפחות ב' אלפים וב' רבבות השכינה שורה בהם וזה הפסק בין הפרענות הראשונה לשניה שהתחיל ויהי העם כמתאוננים וזה ספר בפני עצמו כי העיקר הוא להאמין בכח התורה ובכח כלל ישראל שבדקים בתורה, וזה בא ללמדינו שאפילו שח"ו יש לאדם מחשבות שקשה עליו לקיים המצות יתחזק באמונה בכח התורה שבכוחה ינצל מכל ותשרה השכינה במעשה ידיו.

וכן פירש האור החיים הקדוש ז"ל: וינוסו משנאיך מפניך, ופירוש אותם בחינות המשנאים דרך ה' בלבנות בני אדם, ואמרו לשון רבים, לצד היותם רבים המפתים כמאמרם ז"ל ביומא (סט): שיש יצה"ר של עבודה זרה ושל זנות וכו'. עכ"ל. והיינו שע"י התורה זוכים שכל השונאים וכל מחשבות היצה"ר ינוסו, ויזכה לעבוד את הש"ת בשמחה בטוב לב מרוב כל.

י"ג מידות שהתורה נדרשת כנגד י"ג מדות של רחמים

א- "ויאמר ה' אל משה ואביה ירוק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים" (יב יד) **ומפרשי ז"ל:** ואם אביה הראה לה פנים זועפות הלא תכלם שבעת ימים, ק"ו לשכינה ארבע עשר יום, אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון, לפיכך אף בנזיפתו יסגר שבעת ימים. (ב"ק כ"ה, ספרי ק) עכ"ל.

וכתב בספר בעש"ט על התורה, מה השיב הקב"ה למשה ק"ו לשכינה בדרך דרוש? ותיירך כי ב"ג מדות התורה נדרשת והראשון הוא בק"ו והוא כנגד המדה קל, ומשה אמר קל נא רפא נא לה, והשיב הקב"ה המדה קו כנגדה.

ב- בפרשת כי תשא יקראתי בשם ה' לפניך (שמות ל"ג ט) ופרשי ז"ל: ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות, וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון יהיו נענין, כי רחמי לא כלים (ר"ה ז).

והנה יש מחלוקת ראשונים היאך מונים הי"ג מדות, ר"ת ס"ל דשני שמות הראשונים הם שתי מדות. והרא"ש מבאר שבמגילת סתרים דרבינו נסים גאון אינו מונה השם הראשון עי"ש, והאר"י זללה"ה מונה את המדה אל למדה ראשונה, ומשה רבינו התפלל קל נא רפא נא לה, והקב"ה השיבו שכדי לעורר את המדה הראשונה זה על ידי ק"ו, והנה אם הצבור אומרים את הי"ג מדות אזי הקב"ה מוחל על עוונותיהם, כמו שכתבו בגמרא במסכת ר"ה (י"ז ע"ב) אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב א"א לאומר, למלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור והראה לו למשה סדר תפילה אמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם וכו'. אמר רב יהודה ברית כרותה ל"ג מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר 'הנה אנכי כורת ברית', ופרשי ברית כרותה ל"ג מדות הללו שאם יזכירום ישראל בתפלת תעניתם אינן חוזרות ריקם עכ"ל. וזה דוקא בציבור.

ג- **ונראה** שעל ידי לימוד י"ג מידות שהתורה נדרשת בהם שהם כנגד י"ג מדות של רחמים, אזי מעוררים את הי"ג מדות של רחמים, אפילו ביחיד והרש"ש זצוק"ל אומר שלכן לפני תפילת שחרית אומרים את הברייתא של רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת כדי לעורר את הי"ג מדות של רחמים.

והנה בשרשע א"ח (סימן נ) כתב המחבר ז"ל: קבעו לשנות אחר פרשת התמיד פרק איהו מקומן ובריתא דרבי ישמעאל כדי שיזכה כל אדם ללמוד בכל יום מקרא משנה גמרא, דבריתא דרבי ישמעאל הוי במקום גמרא, שהמדרש כגמרא, עכ"ל. ולפי הרש"ש זצוק"ל גם אדם שלומד גמרא יש לו לומר זה כדי לעורר י"ג מדות של רחמים גם ביחיד.

וכעין זה ראיתי שכתוב בסה"ק דהנה במסכת ברכות (ז ע"א) אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר 'והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי' תפילתם לא נאמר, אלא תפילתי מכאן שהקב"ה מתפלל, מאי מצלי, אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת הרחמים ואכנס להם לפני משורת הדין, והיאך אפשר לזכות שהקב"ה יתפלל ויעורר עלינו את הי"ג מידות של רחמים על ידי לימוד התורה שהתורה נדרשת ב"ג מדות.

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 199 | יומא מ"ב עד מ"ח | בהעלותך התשפ"א

שחיטת זר בפרה אדומה ובפרו של כה"ג-

לרב שחיטת פרו של כה"ג כשרה בזר, ואף שנאמר בו "אהרן" ו"חוקה", שחיטה לאו עבודה היא, אבל פרה אדומה פסולה בזר (וכן סובר רבי יצחק נפחא), דכתיב בה "אלעזר" ו"חוקה", ואף ששחיטה לאו עבודה היא (כתבו התוס' (ד"ה שחיטה) ורש"י כבאר הטעם משום שהיא כשרה בזר, וכוונתו שכיון שהוכשרו כל הפסולים בשחיטה, כמו נשים ועבדים וטמאים, מסתמא אינה חשובה עבודה לפני המקום מאיזה טעם שיהיה. ורבינו יעקב מאורלייניש מבאר שאינה עבודה מפני שהיא נוהגת גם בחולין. ורבינו שמשון מבאר שאינה עבודה משום בקבלה צריך לעמוד בפנים, ובשחיטה יכול לעמוד בחוץ ולשחוט בפנים), מ"מ הרי פרה היא קדשי בדק הבית שקדושתם קדושת דמים, שהרי היא נשחטת בהר המשחה, וממילא כל העבודות שוות בה, (התוס' (ד"ה שאני) מביאים בשם רש"י שלרבנן פרה אדומה היא קדשי מזבח). ואין לומר שאם פרו של כה"ג כשר בזר כ"ש פרה אדומה, דמציונו במראות נגעים שאע"פ שאינה עבודה בעיא כהונה.

לשמואל שחיטת פרו של אהרן פסולה בזר, דכתיב בה "אהרן" ו"חוקה", אבל שחיטת פרה אדומה כשרה בזר (וכן סובר רבי אמי), דאף דכתיב בה "אלעזר" ו"חוקה", הא כתיב בה "ושחט אותה לפניו" שיהא זר שוחט ואלעזר רואה. והא דכתיב "ולקח אלעזר הכהן מדמה" בא הכתוב לומר שהקבלה פסולה בזר, (ולרב אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות).

דיני פרה אדומה

לעיל נתבאר דיני לשון של זהירות בשני שערי יוה"כ ובפרה אדומה, וכן נתבאר האם זר פסול בשחיטת פרו של כה"ג ביוה"כ ובפרה אדומה. וכיון שהגנו מביאה דינים אלו בפרה אדומה הגמרא ממשיתה לעסוק בעוד מדיני פרה אדומה, ומבארת כיצד דינים אלו נלמדים מן המקראות.

הסח הדעת בעבודות הפרה - אסור להסיח דעת בשחיטת הפרה ובשריפתה, (רב לומד דין זה מ"ושחט אותה לפניו" שאין להסיח דעת בשחיטה, ומ"ושרף את הפרה לעיניו" לומד רב שאין להסיח דעת בשריפה, ד"ל ששחיטה חמורה משריפה משום שהיא תחילת עבודה, ו"ל ששריפה חמורה משחיטה משום שבה מוכשרת הפרה. ושמואל שלומד מ"ושחט אותה לפניו" שיהיה זר שוחט ואלעזר רואה, לומד הכל מ"ושרף את הפרה לעיניו"), וכן אין להסיח דעת באסיפת אפרה ובמילוי מים לקידוש, דכתיב "למשמרת למי נדה", אבל השלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת לאו גופה דפרה ניהו ואין הסח הדעת פוסל בהם.

מ"ב: עבודות הפרה בלילה ובאשה - הזאת מימיה אין כשרים אלא ביום דכתיב "הוא יתחטא בו ביום השלישי", ואין כשרים אלא באיש דכתיב "ולקח אזוב וטבל במים איש טהור". והנה כתיב "תורת" ללמד שגם שאר עבודות הפרה כשרים רק ביום ובאיש, ומאידך כתיב "זאת" שרק הזאה כשרה רק ביום ובאיש, ועל כן מרבים ששחיטתה, קבלת דמה, הזאת דמה ז' פעמים אל נוכח פני אהל מועד, שריפתה, השלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת, כיון שאינם כשרים אלא באיש, אינם כשרים אלא ביום. אבל אסיפת אפרה מילוי מים וקידוש כיון שהם כשרים באשה כשרים גם בלילה.

הזאת מי פרה כשר בזר.

הקדמה בניאור הלימודים דלהלן - סדר עבודות הפרה, יש מהם ש"משמע מוציא מיד משמעי" והיינו שמשמעות דין מסוים מוציאה ממשמעות הדין שלפניו, יש שכשר בזה ופסול בזה או להיפך, ויש מהם ש"משמע מומילא" שמשמעות הדין השני היא להשוותו לדין הראשון. וכדלהלן.

האם צריך כה"ג לעבודות הפרה - י"א שעבודות הפרה נעשים ע"י כה"ג, גז"ש חוקה חוקה מיוה"כ, וי"א שהם נעשים אף ע"י כהן הדיוט, דכתיב "ונתתם אותה אל אלעזר הכהן", אותה לאלעזר ולא לדורות לאלעזר.

אין להוציא פרה אחרת יחד עם הפרה אדומה. לת"ק לומדים דין זה מדכתיב "והוציא אותה" ולא אחרת עימה, כדתנן שאם הפרה לא רוצה לצאת לא מוציאים איתה פרה שחורה, ות"ק היינו ר"ש דדריש טעמא דקרא, ולדברי הטעם הוא כדי שלא יאמרו ששחטו פרה שחורה, ולא פרה אדומה כדי שלא

יאמרו ששחטו ב' פרות. ולרבי לומדים מהפסוק ללא הטעם הנ"ל. ונ"מ אם יכול להוציא חמור, שלת"ק מותר דליכא שמא יאמרו, ולרבי אסור דכתיב "אותה".

מ"ג: לא ישחוט פרה אחרת עמה, דכתיב "ושחט אותה".

אלו מעבודות הפרה נעשים דווקא ע"י כהן -

לקיחת עץ ארז ואזוב ושני תולעת נעשה ע"י כהן, וכהן הדיוט כשר בזה לכו"ע, דכתיב "ולקח הכהן וכו' ". והא דכתיב "וכבס בגדיו הכהן" בא ללמד שהפרה יעשה בכיהונו בבגדי כהונה ולא בבגדי חול, וכך הדין לדורות דכתיב "וטמא תכנה". (ולמ"ד שצריך לדורות כה"ג, מילתא דאיתא בק"ו טרח וכתב ליה קרא).

זר ואשה כשרים **לאסיפת אפר הפרה**, דכתיב "ואסף איש טהור" איש להכשיר את הזר טהור להכשיר את האשה, אבל חש"ו פסולים דכתיב "והניח" וחש"ו אין בהם דעת להניח.

קידוש והזאה - הכל כשרים לקדש (-לתת מים על האפר בכלי חרס. רש"י. ובתוס' (ד"ה הכל) כתבו שנותנים את האפר על המים) ולהזות חוץ מחש"ו ואשה וטומטום ואנדרוגיניוס שהוא ספק אשה, (ויש מ"ד שפוסל בטומטום משום שהוא ערל, ומכשיר באנדרוגיניוס ובאשה. תוד"ה הכל). (וקטן שיש בו דעת אשה מסייעתו -אוחזת לו את המים אפילו בשעת הזאה וטבילה. תוד"ה אשה). דאחרי שכתוב "והניח" למעט חש"ו כתיב "ולקחו וכו' " לומר שרק מי שכשר לאסיפה כשר לקידוש, והא דכתיב "ולקחו" בלשון רבים ובהמשך כתוב "ונתן", בא ללמד שהלקיחה והנתינה כשרים בין ע"י אחד בין ע"י שניים, והא דכתיב "ולקח" וטבל במים איש טהור והזה, איש בא למעט אשה וטהור בא להכשיר קטן, והוא עדיף מחרש ושויטה משום דאתי לכלל דעת (תוד"ה מאי). ורבי יהודה מכשיר בקטן ופוסל באשה ובאנדרוגיניוס, דאחרי שכתוב "והניח" למעט חש"ו כתיב "ולקחו" בלשון רבים לרבות קטן, ואשה פסולה דכתיב "ונתן", והא דכתיב "ולקח אזוב וטבל במים איש טהור", איש ממעט קטן, וטהור מכשיר אשה.

מ"ג: שיטת רבי יוחנן שכל השחיטות כשרות בזר ואף שחיטת הפרה, וחולק בזה על הברייתא ועל ר"ש בן יהוצדק רבו.

טבול יום כשר בפרה, דכתיב "והזה הטהור על הטמא".

המשך עבודות יוה"כ

ויזוי שני על הפר - הכה"ג סומך ב' ידיו על הפר ומתווהה, אנא ד' חטאתי וכו', ומוסיף בוידוי זה "ובני אהרן עם קדושך", אבל בוידוי ראשון לא מזכיר בני אהרן, דמוטב יבוא זכאי ויכפר על החייב ואל יבוא חייב ויכפר על החייב. ואיתא להלן (מ"ד). שכפרת הכה"ג קודמת לכפרת ביתו, ואח"כ אחיו הכהנים, ואח"כ כל ישראל, דכתיב "וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל".

שחט את הפר וקיבל במזרק את דמו, ונתנו למי שהוא ממרס (-מגיס) בו על הרובד הרביעי (-שורה רביעית של אבני השיש שמהם עשויה הרצפה) שמוחוץ להיכל (ולא בפנים, דכתיב "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד וכו' ", ואף דאיתא לקמן מ"ד. שהיו פורשים גם מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה ומתן דמים בהיכל, המירוס היה נעשה רק בשעת ההקטרה לפני ולפנים. תוד"ה אמר) כדי שלא יקרוש כשהוא עוסק בעבודת הקטרת.

הקטורת - נטל מחתה ועלה לראש המזבח, ופינה גחלים אילך ואילך, וחותר מן המעוכלות הפנימיות, ירד והניחה על הרובד הרביעי שבעזרה. הקטורת מכפרת על לשון הרע, דיבוא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי.

מתי אסור להיות באהל מועד

מ"ד: כתיב לגבי עבודת כה"ג ביוה"כ "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", "באהל מועד" ממעט עזרה, "בקודש" מרבה משכן שבמדבר ובשילה ובית המקדש (ובתוס' (ד"ה בשילה) דנים האם בכל מקום צריך פסוק מיוחד לרבות שהדין כולל גם משכן וגם מקדש, או שבעלמא א"צ פסוק מיוחד כיון שמשכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן, ושאי הכא דכתיב "אהל מועד" שזה מיותר), "בבואו

לכפר" מרבה שלא רק בשעת הקטרה צריך לפרוש משם אלא גם בשעת מתן דמים, "עד צאתו" מרבה שעת יציאתו.

מההיכל פורשים בין בשעת הקטרה דהיכל על המזבח הפנימי שחייבת וערבית בין בשעת הקטרה לפני ולפנים, בין בזמן מתן דמים בהיכל בין בזמן מתן דמים לפני ולפנים, ובשעת הקטרה פורשים גם מבין האולם ולמזבח, ואמר רבי אלעזר אומר שדווקא בשעת הקטרה דהיכל שהוא סמוך פורשים גם מבין האולם ולמזבח, אבל בשעת הקטרה דלפני ולפנים לא.

כשם שפורשים מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה, כך פורשים בשעת מתן דם פר כהן משיח שטעה להטיר יסור ועשה על פי הוראתו, ומתן דמו על הפרכת ועל מזבח הזהב, ופר העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודת כוכבים שעבדו הציבור בהוראת ב"ד וצריכים להביא פר לעולה ושעיר לחטאת, ומתן דם השעיר על הפרכת, דילפינן גז"ש כפרה כפרה מיוה"כ.

מ"ד: מעלות הקדושה דאורייתא או דרבנן - רב אדא בר אבהו רצה להוכיח שמעלות הקדושה (ירושלים, הר הבית, החיל, עזרת נשים, עזרת ישראל, עזרת כהנים, בין האולם ולמזבח, היכל, קודש הקדשים) הם מדאורייתא מהלכה למשה מסיני, דאי לאו הכי למה צריך לפרוש מבין האולם ולמזבח שמא יכנסו בשוגג, וא"צ לפרוש מכל העזרה. והגמ' דוחה ש"ל שא"צ לפרוש מן העזרה כיון המזבח החיצון מפסיק ומינכרא מילתא.

רבא רצה להוכיח שקדושת האולם וההיכל היא אחת, דאם הם ב' קדושות והפרישה מהאולם היא גזירה, הרי אין גזירים גזירה לגזירה. והגמ' אומרת ש"ל שקדושת אולם ובין האולם ולמזבח הם קדושה אחת, אבל קדושת היכל ואולם הם ב' קדושות.

ההבדלים בעבודה בין יוה"כ לכל יום

המושג (ג"ג) מביאה כמה הבדלים שהיו בין העבודה הרגילה שהיתה במקדש בכל יום, לבין עבודת יום הכיפורים, והגמרא מבארת ששטעם שינויים אלו הוא מפני חולשת הכהן גדול שהיה שרוי בתענית וכל עבודות היום אינם כשרות אלא בו, או מפני כבודו של הכהן גדול, וכן היתה מערכה נוספת על המזבח החיצון ביוה"כ לצורך הקטרת שהיה מקטיר לפני ולפנים.

בכל יום היה חותה בשל כסף והיה לוקח גחלים ממערכה שניה של קטורת ומכניסם למזבח הפנימי לקטורת שחייבת וערבית, מפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל, ומערה בתוך של זהב, וביוה"כ היה חותה בשל זהב ובה עצמה היה מכניס, משום חולשת דכה"ג שזה טירחא לערות מכלי אל כלי.

בכל יום היה חותה בשל ד' קבין ומערה לתוך של ג' קבין, ונתפזרו לו קב גחלים, והיה מכבדם לאמה - סילוק היוצא לחלל קדרון. ולרבי ישמעאל בנו של ריו"ח בן ברוקה היה מכניס לתוך של קבניים ונתפזרו קבניים. ולרבי יוסי בכל יום היה מערה משל סאה לתוך של ג' קבין, ורב אשי מפרש כוונתו שהיה מערה מוסאס מדברית שזה ה' קבים ירושלמיים לשל ג' קבים ירושלמיים ונתפזרו ב' קבים. ביוה"כ היה חותה בשל ג' קבין ובה היה מכניס, והיה מוסיף מלא חפניו.

בכל יום היתה כבדה מפני שגלדה (-דופנה) עבה וידה קצרה ולא היה לה ניאשתיק (-טבעת, לקיים "ונשמע קולו"). רש"י. ובתוס' ביארו בשם הירושלמי שהכונה לנרתיק, כדי שלא יכוה, מפני שביוה"כ היו הגחלים שוהים זמן רב במחתה עד עבודת הוצאת כף ומחתה, והיתה המחתה מתחממת מאד, והיו מזהרים את הנרתיק במסמרים כדי שלא יהיה חציצין, והיה זהבה ירוק, והיתה הקטורת דקה, ומקריב פרס (-חצי מנה) בשחרית ופרס בין הערבים. וביוה"כ היה גלדה רך, וידה ארוכה כדי שתהא זרוע כה"ג מסייעתו ע"י שיכניס ידה תחת זרועו, ולא היה לה ניאשתיק, והיה זהבה אדום והיינו זהב פרויים שדומה לדם הפרים, והיתה הקטורת שהיה מכניס לפני ולפנים דקה מן הדקה ע"י שהיה מחזירה למכתשת בערב יוה"כ ושוחקה הדק, דכתיב "דקה", ומכניס מלוא חפניו לפני ולפנים, מלבד מה שהיה מקטיר כמו בכל יום על המזבח הפנימי. (ז' מיני זהבים הם: זהב, זהב טוב - שכשצורפים אותו אינו נחסר כלום, זהב אופיר, זהב מופז - שדומה לפז - שהוא צהוב כמרגליות. רש"י. ובתוס' הביאו שירושלמי מפרש שנקרא כך על שם מקומו. זהב שחוט - שהוא נטוה כחוט מפני שהוא רך, זהב סגור - שבשעה שמוכרים אותו כל החנויות נסגרות, זהב פרוים - שדומה לדם הפרים).

מ"ה: מקום העליה בכבש - בכל יום הכהנים עולים בצד מזרח של הכבש שהוא לימין העולה, דכל פניות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין למזרח ואם לא יעלו במזרח יצטרכו ללכת שלא לצורך, וביוה"כ כה"ג עולה ויורד באמצע, כדי להראות כבודו שהוא עושה עצמו כבן בית, וחיתם של ישראל שהוא שלוחם.

בכל יום כה"ג מקדש ידיו ורגליו מן הכיור, והיום מהקיתון של זהב, מפני כבודו. ולרבי יהודה בכל יום הכה"ג היה מקדש ידיו ורגליו מהקיתון של זהב.

מנין מערכות מזבח החיצון ושימושם, ודיני האש שעל המזבח

האש שעל המזבח היה משמשת להקרבת הקרבנות, ומלבד זה היו לוקחים ממנה גחלים לצורך הקטרת בבוקר ובערב וכן לצורך הדלקת המנורה, ולומדים מהפסוק שהיתה מערכה נפרדת עבור הקטורת. וביוה"כ היו מוסיפים מערכה נפרדת כדי לקחת ממנה גחלים

לקטורת של יוה"כ. וי"א שהיתה עוד מערכה בכל יום כדי שאם האש במערכה הגדולה תיחלש יקחו ממנה עצים. וי"א שהיתה עוד מערכה לאברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב. אסור לכבות אש על המזבח דכתיב "לא תכבה", ולהלן יבואר האם האיסור הוא גם כשהאש אינה על המזבח.

מנין המערכות - לר"מ בכל יום היו במזבח ד' מערכות וביוה"כ ה' לרבי יוסי בכל יום ג' וביוה"כ ד', ולרבי יהודה בכל יום וביוה"כ ג', וכדלהלן. בכל יום היתה מערכה גדולה, ומערכה שניה של קטורת, דכתיב "היא העולה על מוקדה" זו מערכה גדולה, "על המזבח כל הלילה" זו מערכה שניה של קטורת. לרבי יוסי היתה עוד מערכה של קיום האש שלוקחים ממערכה זו אם אין אש של מערכה גדולה מתגבר, דכתיב "והאש על המזבח תוקד בו". ולרבי מאיר היתה עוד מערכה לאברים ופדרים שלא נתעכלו - שלא ינתנו על המערכה או שניתנו ולא הספיקו להתעכל, (ולרבנן סודרם על המזבח או על הכבש או על הסובב (שהוא מחצי מזבח ולמעלה ודינו כמזבח שאין לינה מועלת בו, אבל לא על היסוד, כדי שלא יפסל בלינה). עוד אפשר שאסור להורידם מהמזבח, אבל לסדרם על הסובב או הכבש מותר. תוד"ה סודרן), עד שיעשה את המערכה הגדולה ומחזירים לשם). וביום הכיפורים לכו"ע היו מוסיפים עוד מערכה לטול גחלים להקטיר לפני ולפנים, דכתיב "והאש", ואפילו מי שלא דורש ו' דורש ו"ה, אבל קטורת של מזבח הפנימי הרי היא קטורת של כל השנה.

הצתת אליה קיסמים דקים להדליק בהם המערכה הגדולה צריכה להיות בראשו של מזבח ושיעמוד שם, ונעשית ע"י כהן ובבגדי כהונה.

מ"ה: עיכולי עולה שפקעו מהאש מחזירים למזבח, עיכולי קטורת אין מחזירים.

מהיכן לוקחים אש - לקטורת בכל השנה, ולמחתה ביוה"כ, ולהדלקת המנורה, לוקחים ממזבח החיצון. קטורת דכתיב "ואש המזבח תוקד בו". מנורה דכתיב "אש תמיד" (-שנאמר בה להעלות נר תמיד) תוקד על המזבח, (ומ"מ אין לזה מערכה מיוחדת, כיון שלא לקחו גחלים לא רק היו מדליקים פתילות. אי נמי מדכתיב "תמיד" משמע שמדליקים אותה מאש שדולקת תמיד. תוד"ה תמיד). מחתה ביוה"כ "ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ד' " איזהו מזבח שרק מקצתו לפני ד' בצד מערב היו אומר זה מזבח החיצון, אמנם א"צ לקחת דווקא מלפני ד' כנגד הפתח ממש ולא מהצדדים. אמנם לכתחילה בעיני לקחת מנגד הפתח ממש. (תוד"ה אבל). עוד ביארו התוס' (ד"ה הוה) שבזה וכן בנר המעריב דכתיב "לפני ד' ", כיון שידענו שמקומם בעזרה בהכרה כוונת הכתוב שיהיו במערב, אבל בשחיטת קדשים קלים לולא הפסוק היתה כשרה בכל העיר, וקמ"ל לפני ד' שצריך דווקא בעזרה, אבל אין קפידא היכן בעזרה, וכן לגבי תנופה. ורבינו יצחק הבחור מבאר דהא דתנופה במזרח ושחיטה בכל מקום, משום דבשחיטה לא נאמר לפני ד' אלא בסמיכה, (וי"ל שסמיכה צריכה להיות במזרח, או שלומדים משחיטה בק"ו או בהקש שא"צ דווקא מזרח), ובשחיטה יש פסוק שהיא כשרה בכל מקום.

מ"ו: מערכה לאברי עולה שנתותרו

לר"מ אברי עולה שנתותרו היו עושים להם מערכה בפני עצמם וסודרם אפילו בשבת. הגמרא אומרת שגם אברים פסולים היו מקריבים שם אם משלה בהם האור דמאיי שעתא נעשו לחמו של מזבח, וללישנא בתרא גם כשרים היו מקריבים שם דווקא במשלה בהם האור. ועיין בתוס' (ד"ה אבל) שלשני הלישנות בחול אף אברים פסולים שלא משלה בהם האור עושים להם מערכה בפני עצמם, והחילוק בין משלה בהם האור ללא משלה הוא לענין שבת, וי"ל שאין חילוק בין הלישנות אלא מה החידוש, אבל לשתי הלישנות אף אברים כשרים עושים להם מערכה בפני עצמם רק במשלה בהם האור. ובאופן אחר כתבו התוס' שמה שאברי חול אינם קריבים בשבת היינו דווקא בלילה, אבל סמוך לבוקר שניתנה שבת לידחות לצורך סידור המערכה אברי חול קריבים אז אפילו בלא משלה בהם האור, והחילוק בין הלישנות הוא שלל"ק עושים מערכה בפני עצמם לאברים פסולים שמשלה בהם האור ולכשרים אף בלא משלה, ולל"ב אף לכשרים עושים מערכה רק בשלטה בהם האור. וקמ"ל בר קפרא שלא רק ביוה"כ שחל ביום א' שמקריבים בו חלבי שבת היתה מערכה זו, אלא גם ביוה"כ שחל באמצע השבוע.

ולרב חסדא תמיד תחילתו דוחה שבת וטומאה, אבל סופו - תמיד של ערב שבת דוחה שבת כיון ששבת הותרה בציבור, ואינו דוחה טומאה להקטיר חלבי ואבריו (ורק דמו נזרק. אי נמי תחילתו היינו הקטר חלבים, וסופו היינו אברים שנתותרו מבערב. והפירוש הראשון נראה. רש"י. אבל דעת התוס' (ד"ה תחילתו) כמו הפירוש השני) כיון שטומאה דחוויה היא בציבור - בקישי הותרה וכל כמה שאפשר מחזירים אחר טהורים, ורק תחילתו שזה עיקר הכפרה דוחה טומאה.

ולרבה סופו דוחה טומאה כיון שתחילתו ג"כ דוחה טומאה אם אין כהן אחר, אבל אינו דוחה שבת כיון שתחילתו אינו דוחה שבת דתמיד של ערב שבת נפסל דמו בשקיעת החמה.

מ"ז: המכבה אש שנלקחה למחתה ולמנורה - ללישנא קמא אם כיבה בראש המזבח חייב לכו"ע משום "לא תכבה", ואם הניחה בקרקע וכיבה, לאביי חייב כיון שזה אש מהמזבח, ולרבה פטור כיון שכבר ניתקה מהמזבח. וללישנא בתרא בהניח בקרקע לכו"ע פטור, ובראשו של מזבח אחר שניתקה ממערכתה לאביי חייב כיון שזה אש של המזבח, ולרבה פטור כיון שכבר ניתקה. וכתבו התוס' (ד"ה כ) שדעת רבינו שמחה שלפי הסוגיה כאן מה שמבואר לעיל (מ"ד) שהגחלים שלא נכנסו לתוך המחתה מכבדם לאמה, אין הכונה לאמת המים שבעזרה, שהרי אסור לכבותם, אלא הכונה למקום ששמו אמה. אבל דעת התוס' שכיון שבכונה לוקח יותר גחלים מהנצרך אין איסור לכבות

מה שנשאר, ורק מה שעדיין ראוי למצוה אסור לכבות. ורבי ברוך ברבי יצחק תירץ כנ"ל, עוד תירץ שמכבדם לאמה היינו לאחר שכבו.

המוריד גחלת מע"ג המזבה וכיבתה חייב לכו"ע, כיון שלא ניתקה לצורך מצוה אחרת.

הוציאו לו:

הכנסת הקטורת והגחלים לקודש הקדשים

כתיב "ולקח מלוא המחטה גחלי אש מעל המזבח, ומלוא חפניו קטורת סמים דקה, והביא מבית הפרוכת, ונתן את הקטורת על האש לפני ד', וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות".

לעיל מ"ג. נתבאר שהכ"ג נוטל מחטה וחזתה גחלים מהמזבח לצורך הקטורת הקטורת לפני ולפנים, אח"כ הגמרא ביארה איזה הבדלים יש בין המחטה של בין המחטה של יוה"כ לשל שאר ימות השנה, וסדר המערכות במזבח שביה"כ היו מוסיפים מערכה לצורך הקטורת, ולהלן יבואר סדר חפינת הקטורת והכנסתה והקטרתה לפני ולפנים.

מ"ז. הוציאו לו כף ריקנית מלשכת הכלים, ומחטה גדושה של קטורת מלשכת בית אבטינס, (והמחטה הקודמת שימשה לגחלים), חפן קטורת מלוא חפניו מתוך המחטה ונתן לתוך הכף, הגדול לפי גודלו והקטן לפי קוטנו, וכך היתה מידתה (יבואר להלן).

הטעם שלקח את הקטורת בכף ולא בידי אף דכתיב "והביא", משום שצריך להכניס את הקטורת והגחלים בפעם אחת, דכתיב "ולקח מלוא המחטה גחלי אש מעל המזבח מלפני ד' ומלוא חפניו קטורת סמים דקה והביא מבית הפרוכת", ואם יקח את הקטורת בידי ועליה יניח את המחטה, נמצא שיצטרך בקודש הקדשים להוריד את המחטה בשינוי, ואף לפני מלך בשר ודם אין עושים כך כ"ש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, וכיון שצריך כלי לוקח כף כדאשכחן בנשיאים כף אחת מלאה קטורת. וכתבו התוס' (ד"ה הוציאו) דמהאי טעמא לא עושים מחטה ארוכה שיאחזנה בבית השחי וראשה יהא מונח על ידיו או על זרועו השמאלית וישמטנה בנחת, אי נמי א"א שלא יפלו מעט גחלים לרצפה ובעיני מלוא המחטה גחלי אש.

נטל את המחטה בימינו ואת הכף בשמאלו. ואף שהקטורת שבכף היא העיקר ולא הגחלים שבמחטה, מ"מ כיון שהגחלים מרובים וחמים לקח את המחטה בימינו, וכיון שהקטורת מועטת וצוננת לקח את הכף בשמאלו. ואפילו בזמן שהקטורת והגחלים היו שוים כגון כהן שחפניו גדולים והוא חופן ג' קבין כך היה הדין כיון שרוב הכהנים הגדולים הגחלים מרובים.

רבי ישמעאל בן קמחית היה חופן ד' קבין, ואמר הטעם מפני שזרד אמו עלה לגג, "מי שאכלה ערסן בימי עיבורו וערסן יפה לחולה וסתם נשים מעוברות הם חולות ואוכלות זרד וערסן כדי להברות אותן ואת העוברים, ושל אמו גבר על כולו, וי"מ שכוונתו לשכבת זרע שאין הולד נוצר מכל הברור שבה, ושל אמו גבר. ופעמיים נטמא מרוק של נכרי ביה"כ, פעם אחת שימש ישבב אחיו תחתיו, ופעם אחת שימש יוסף אחיו תחתיו, ונמצא שב' פעמים ראתה אמו ב' כהנים גדולים ביום אחד, ושמשו ז' מנביה של קמחית בכהונה גדולה, ואמרה שזכתה לזה מפני שמימיה לא ראו קורות ביתה שערות ראשה, ואיתא בירושלמי "כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה" - אשה צנועה ראוי לצאת ממנה כה"ג הלבוש משבצות זהב. אמרו לה הרבה עשו כן ולא הועילו.

וכך היתה מידתה - יש לפרש שהיה חוזר וחופנה בפנים - מערה אותה מתוך הכף לתוך חופניו ונתנה על הגחלים שבמחטה, או שאם רצה לעשות כלי מידה לפי מידת חפניו עושה, (וא"כ אין ראייה לאחד מב' דינים אלו, אבל גבי קמיצה מפורש שלא יעשה מידה לקומץ), או שהכונה שלא יחסר ולא יותיר. ואין לומר שהכונה שיעשה מידת הכף לפי מידת חפניו, דיותר טוב שהכף תהיה גדולה יותר, דאי לא הכי כשמערה מידיו לתוכה א"א שלא יפול מעט על הארץ. תוד"ה וכך.

דיני קמיצה

הגמרא נבארת דיני קמיצה שנאמרו במנחות, ובמה דיני חפינת הקטורת שוים לדיני קמיצה, ואח"כ נבארת הגמרא דיני חפינת הקטורת.

אין לעשות מידה לקומץ דכתיב "בקומצו".

מ"ז: איך קומצים - כתיב "בקומצו" והיינו שצריך שלא יהיה הקומץ מבורך - מבצבץ מכל צד, אלא חופה ג' אצבעותיו על פיסת ידו. ובמנחת מחבת ומרחת מוחק באגודלו מלמעלה ובאצבעו הקטנה מלמטה, וזו היא מעבודות הקשות שבמקדש (מפני שהם אפיוות תחילה וחוזר ופיתתם, וקשה קמיצתם להיות מבורצת יותר מקמיצת מנחת סולת שבירציה נופלים מאליהם. רש"י. והתוס' (ד"ה וזו) כתבו דהיינו כמ"ד שקופל לשתיים ושתיים לארבעה, אבל למ"ד פותתם עד שגמזורים לסולתם אינו קשה יותר משאר המנחות), וכן מליקה וחפינה הם מהעבודות הקשות שבמקדש.

בין הביניים של מלוא קומצו - מבחוץ היו שיריים ומבפנים קומץ הוא, וביניהם ספק נינהו (- וכתבו התוס' (ד"ה הדר) שכוונת הגמרא שלא תאמר שבין הביניים זה או קומץ או שיריים, אלא זה ודאי דבר מסופק שאין אדם יכול לעולם לעמוד עליו. אי נמי כוונת הגמ' לומר שאין צד שבין הביניים זה טבל, אלא זה או קומץ או שיריים, ונ"מ שאם תערב בחולץ שבעזרה שייך בזה ביטול), ועל כן לכתחילה יקמצו כהנים שמנים שאין להם רווח בין האצבעות, ואם אין שם כהנים שמנים, לר"א הסובר שאפשר להעלות שיריים (- אבוי חטאת שהוקטרו אימוריהם ונתערבו באבוי עולה שהם כליל) לשם עצים, דכתיב "לריח ניחוח" אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים, יקטיר את הקומץ, ואח"כ יקטיר את מה שבין הביניים ויתנה שאם זה שירים הרי הוא מקטיר לשם עצים, אבל אם יש שמנים יקמצו שמנים, דלא התיר ר"א אלא כשאין ברירה אחרת. ולא יקטירם לשם קומץ דאיכרי כאן כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו, ולא יקטיר קודם את השיריים, דשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה אין מקטירים עליהם את הקומץ, ואפילו לרבי יוחנן שסובר שמקטירים את הקומץ, אותם שיריים אסורים באמילה. (תוד"ה ואמרו). ולרבנן דפליגי על ר"א יקמצו דווקא כהנים שמנים.

צורת הקמיצה היא כדקמצי אינשי - כשצד האצבעות נמצא למטה, ולא יקומץ מעט רק בראשי אצבעותיו. רב פפא מסתפק מה הדין אם קמץ בראשי אצבעותיו שכן ידו למטה והכניס ראשי אצבעותיו לקמח וקצץ ומילא את כל אורך כף ידו, או מלמטה למעלה - שגב ידו למטה ותחת אצבעותיו לתוך הקמח וכפף אותם לתוך כף ידו, או מן הצדדים דוחק גב ידו והסולת נכנסת בין האצבעות לתוך כף ידו, או שדיבק את הקומץ בדופן הכלי, או שהפך את הכלי והדביק הקומץ בקרקעיתו (שיש כאן הנחה בתוכו אבל אין כאן הנחה בתוכו כתיקו) אם הכלי מקדשו. תיקו. והקשו התוס' (ד"ה בעי) מה הצד שבהפך יודבק בקרקעית כשר, והרי אין כלי שרת מקדש אלא בפנים, ושמו י"ל דאיירי שהפך תוכו לחוץ ואת מה שבחוץ לפנים, ורש"י מפרש שבפנים היינו בעזרה, וקשה דא"כ הוה ליה למימר בקדשו.

דיני חפינת הקטורת

כתיב "ומלוא חפניו קטורת סמים דקה", הגמרא נבארת כיצד היה נוטל את הקטורת למלוא חפניו, ועוד מדיני חפינת הקטורת.

צריך לחפן כדחפני אינשי כשחודה של כף היד למטה. ורב פפא מסתפק מה הדין אם חפן בראשי אצבעותיו או מלמטה למעלה או מן הצד או שחפן כל יד בפני עצמה וקירבן זו לזו. תיקו.

מ"ח. מלוא חפניו לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות צף בגובה מעט.

רב פפא מסתפק אם גם בחפינה בין הביניים שבאמצע הוא ספק כמו בקמיצה, או שכאן מביא הכל דכתיב "מלוא חפניו והביא", תיקו.

נפתור ממלוא חפניו - בקבלת דם קרבן אם נשפך על הרצפה מצואר הבהמה פסול, דכתיב "ולקח מדם הפר" דם מהפר יקבלנו, וקסבר גורעין ומוסיפין ודורשין. ואם נשפך מן הכלי ואספו כשר. ורב פפא מסתפק בנפתורה הקטורת ממלוא חפניו אם יכול לאסוף, האם ידו כצואר הבהמה או ככלי, תיקו. ואין להוכיח שידיו אינם ככלי שרת ממה שהכ"ג לא מניס את הקטורת בחפניו ועליה המחטה, וכשמוגיע ירפה ידיו קצת זו מזו באופן שרק הקטורת תפול לרצפה, ואח"כ יניח את המחטה בקרקע יגיבה את הקטורת בידי ויתנה על הגחלים, דאפילו אם ידיו ככלי שרת ואין הקטורת נפסלת כשנפלה ואספה, מ"מ אין לעשות כך לכתחילה בכל שנה, דאפילו לפני מלך בשר ודם אין עושים כך. (תוד"ה או). (קבלת דם היא מדם הנפש - דם קילוח שהנפש יוצאת בו, ולא מדם העור ולא מדם התמצית, דכתיב "מדם הפר", וצריך לקבל את כל הדם דכתיב "ואת כל דם הפר ישפוך").

טבול יום שנגע במקצת הקטורת שבכלי פסל את כולה כיון שהכלי קידש את הקטורת קדושת הגוף, (כמו בסולת וקטורת של שאר השנה ולבונה וגחלים), וכן לינה פוסלת את הקטורת. רש"י שואל למה הגמ' לא הוכיחה שמהא דתנן במעילה שקומץ לבונה קטורת מנחת כהנים מנחת כהן מושוו ומנחת נסיכים מועלים בהם משהוקדשו, קדשו בכלי הוכשרו ליפסל במחוסר כיפורים ובטבול יום ובלילה, ור"ב א" (תוד"ה מודפסיל) מתוך ד"ל הדתם איירי בקטורת של כל השנה, שהיא צריכה כלי, אבל קטורת של יוה"כ שמן הדין היה להכניסה בלא כלי אלא בחפניו אי לאו דלא אפשר, י"ל שאין הכלי מקדשו. ור"י מתוך ד"ל הדתם לינה פוסלת וחיובים עליה משום נותר וטמא רק מדרבנן, ולכן אינה נטמאת ע"י צירוף כלי. ורבינו יצחק בן אברהם מפרש שאף ששייך צירוף כלי בדרבנן, מ"מ הגמרא מדייקת ממה שטבול יום פוסל ע"י צירוף כלי, שהקטורת צריכה כלי. והתוס' מתרצים שאין ראייה ממעילה מושוו ד"ל שהקטורת הוזכרה שם רק לענין שמועלים בה משהוקדשה.

מחשבת פיגול - חישוב בחפינה להקטירה למחר פסלה, כמו שמחשבה בזמן הקמיצה פוסלת במנחה, (ולמ"ד הקטרה מפגלת במנחה פשיטא שגם בקטורת הליכה והקטרה מפגלים. תוד"ה ל"ף).

מ"ח: רב פפא מסתפק מה האם מחשבה בזמן חתיית הגחלים פוסלת את הקטורת מפני שמכשירי מצוה כמצוה והוי כמחשבה בזמן העבודה, או לא. ובאופן אחר נבאר רש"י שהספק הוא האם המחשבה פוסלת את הגחלים מלהקטיר עליהם. (וכתבו התוס' (ד"ה חישב) שאין להוכיח ממה ששייך צירוף כלי בגחלים וכן לינה פוסלת שגם מחשבה תפסול, דאי לא חשיבא עבודה לא פסלה בה מחשבה). ומה הדין אם צריך שהכ"ג יעשה בעצמו את החפינה דכתיב ולקח והביא, או שגם אם חבירו חפן ונתן לתוך חפניו כשר כיון שיש כאן מלוא חפניו, תיקו.

פרשת בהעולתך ~ יומא מב'-מח' ~ מבחן מס' 73

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום חמישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

- היכן היו מקטירים את הקטורת בכל יום, ומהיכן היו מביאים גחלים לצורך כך?
 - מזבח החיצון.
 - מזבח הפנימי.
 - מקטירים במזבח הפנימי ומביאים גחלים מהמזבח החיצון.
- אברי עולה פסולים שנתרו עד הבוקר, מתי לפי בר קפרא עושה להם מערכה בפני עצמם?
 - דווקא כשמשלה בהם האש בלילה.
 - דווקא כשלא משלה בהם האש בלילה.
 - בכל גוונא.
- כיצד הכהן הגדול היה לוקח את הכף של הקטורת והמחתה של הגחלים לקודש הקדשים?
 - בזה אחר זה.
 - זה מעל זה.
 - המחתה בימינו והכף בשמאלו.
- כיצד מכניסים את היד כדי לעשות קמיצה בצורה שיוצאים בה ללא ספק?
 - כשכף ידו למטה.
 - כשגב ידו למטה.
 - כשהצד של האצבעות ולא חודם נמצא למטה.
- מהו שיעור מלוא חפניו לחפינת הקטורת?
 - מחוקות.
 - גדושות.
 - שהקטורת תבלוט מעט מעל לידיו.

- האם שחיטת פרו של אהרן כשרה בזר?
 - כשרה.
 - פסולה.
 - מחלוקת.
- אלו מעבודות הפרה פסולים בזר?
 - אסיפת האפר.
 - לקיחת עץ ארז ואזוב ושני תולעת.
 - הזאת מימיה.
- על מה הקטורת מכפרת (יומא מ"ד)?
 - לשון הרע.
 - טומאת מקדש וקדשיו.
 - טומאת התהום.
- האם המחתה של הקטורת היתה קצרה או ארוכה?
 - בכל יום ארוכה וביוה"כ קצרה, מפני חולשת הכהן גדול.
 - בכל יום קצרה וביוה"כ ארוכה, כדי שיהיה לכה"ג קל להחזיקה.
 - לא היה חילוק באורכה בין כל השנה ליום הכיפורים.
- מהי המערכה השלישית שהיו מוסיפים בכל יום לפי רבי יוסי?
 - לקטורת.
 - לקיום האש.
 - לאברים ופדרים שלא נתעכלו.

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

- הזאת דם הפרה אל פני אהל מועד והזאת מימיה על הטמא, האם כשרים באשה או בלילה?
 - כשרים.
 - פסולים.
 - בהזאת הדם כשר ובהזאת המים פסול.
- כמה קטורת היה הכה"ג מקריב ביוה"כ בסך הכל?
 - מלוא חפניו.
 - פרס בשחרית ופרס בין הערבים ופרס לפני ולפנים.
 - פרס בשחרית ופרס בין הערבים ומלוא חפניו לפני ולפנים.
- באיזה האופן המכבה אש מהמזבח חייב לכו"ע?
 - רק במוריד סתם גחלת.
 - גם במכבה בראש המזבח שנלקחה למחתה או למנורה.
 - גם במכבה למטה מן המזבח אש שנלקחה למחתה או למנורה.
- האם מחשבת פיגול בחפינת הקטורת או בחתיית הגחלים פוסלת את הקטורת?
 - ספק.
 - בחפינה פוסלת ובחתיית הגחלים ספק.
 - בחפינה ספק ובחתיית הגחלים אינה פוסלת.
- רשות- (תוס') אברים ופדרים שלא נתעכלו, היכן היה מניחם לרבנן עד שמסדרים את המערכה הגדולה (גמרא ותוס')?
 - א. דווקא בראש המזבח.
 - ב. אפשר גם להורידם לכבש או לסובב.
 - ג. אפשר גם להורידם ליסוד.

ההגרלה השבוע על

זיכוי ע"ס 500 ₪

ב-

הגרלה נוספת על מדור לדעת חכמה:

ע"ס 150 ₪

שמות הזוכים:

ויקרא לדעת הרב ישראל צבי וייס ירושלים
לדעת חכמה הרב צבי רייך ירושלים.
לדעת הרב גרשון אברהם חיפה.
לדעת חכמה הרב אריה אנגלרד ב"ב.
שביעי של פסח לדעת הרב אליעזר מוניס ירושלים.
לדעת חכמה הרב שלמה כהנא ב"ב.
שמיני לדעת הרב ברוך ליבמן אופקים.
לדעת חכמה הרב מרדכי בן חיים ירושלים.

בהגרלה החודשית זכו

הרב מיכאל מלצר ב"ב.
הרב פנחס לודמיר ירושלים.
הרב בנימין מלאכי ירושלים

תמצית משנה ברורה

סיכום דברי המשנה ברורה ומסקנות הבה"ל והשעה"צ

מחולק חינוך לזיכוי הרבים

גליון 75 | סימן תקפ"ו סעיף ט' - סימן תר"ב | אייר סיון התשפ"א

מיועד לחזרה בלבד ואין לסמוך להלכה

כשרות השופר

שיעור שופר הוא טפה, ולעיל נתבאר מתי נקבים או סדקים פוסלים את השופר מחמת שחטר בהכשר השופר או שהקול אינו קול שופר, ולהלן יבוארו המשך דינים אלו, וכן יבוארו אופנים נוספים שהתקיעה פסולה מחמת שאין שומעים קול שופר אלא קול אחר.

שיעור שופר הוא ד' גודלים של אדם בינוני (ומודדים באמצע האגודל ששם האגודל הרב), והיינו טפה. הטור מביא מהרי"ץ גאון דבענין טפה שוחק, ודעת הטור שמספיק טפה מנומנע, ודע שגם ב"ר"ח שדרי"ו דברי קבלה כתב דבענין טפה שוחק, וכן משמע בכל בו, וכן דעת רבינו מנוח. דעת הרא"ש ששיעור זה הוא מדרבנן, אכן מדברי תוס' מוכח וכן משמע ברש"י שזה דאורייתא, ואף להרא"ש צריך מן התורה שיעור שיהיה אפשר לתקוע בו. ולכ"ע לדין השיעור הוא כדי שאחזו בידו ויראה לכאן ולכאן, ולפי המובא בטור ובר"ן משערים באדם בינוני, ודעת הריטב"א שבאדם גדול משערים לפי גודלו.

נסדק השופר לרוחב הקיפו ע"י נפילה או הכאה בחוזק, אם הסדק הוא במיעוטו כשר, (ואפשר דה"ה אם חתכו בסכין, שאף שבוה מוכרח שיהיה איזה חסרון בשופר, הרי השיעור פסק ששופר שניקב כשר, אף לנ"י שצריך רובו שלם, היינו רובו באורך ולא רובו ברוחב), ואם הסדק הוא ברובו פסול, אא"כ נשאר מהסדק לצד פיו שיעור תקיעה, ובזה כשר אפילו אם הסדק מעכב את התקיעה. ויש מכשירים אף בנשתתיר שיעור תקיעה שלא לצד פיו, ובשעת הדחק אפשר שיש לסמוך על דעה זו. ואם דיבק מדבק כשר אפילו אם לא נשאר שיעור תקיעה, ומ"מ אם יש שופר אחר עדיף לתקוע בו.

דיבק שברי שופרות זה עם זה ועשה מהם שופר, פסול, אפילו אם יש בשבר שכנגד פיו שיעור שופר, ואפי' אם שברי השופרות שלמים בעיגולם, ואפילו אם דיבקם ע"י עצמם (ע"י חימום באור), ואפי' אינו מעכב התקיעה, דשופר אחד אמר רחמנא ולא שתי שופרות, ומהאי טעמא גם אם האריך את השופר אפילו כל שהוא, בין מהצד הצר בין מהצד הרחב, פסול, אפילו אם היה בו מתחילה שיעור שופר.

הפכו ותקע בו לא יצא, בין אם הפכו מבפנים לבחוץ כדרך שהופכים בגד, בין אם רק הרחיב החלק הצר והצר את הרחב ע"י רותחין, ואפילו שופר שעשוי כדן אבל תקע בו בחלק הרחב פסול.

שופר ארוך שקיצרו, אם נשאר בו שיעור תקיעה כשר, אפילו אם נשתנה קולו על ידי זה, ואפילו אם היה בו איזה פסול בחלק החתוך, וכן אין נ"מ באיזה צד קיצרו.

גרדו מבפנים או מבחוץ עד שנעשה דק מאוד כמו גלד כשר, אפי' נשתנה קולו.

הוצאת חלק הזכרות מהשופר - אף אם לא הוציאת את כל חלק הזכרות (ע-עם הבולטת מן הראש ונכנסת לתוך השופר), אלא רק עשה בו נקב מתחילתו ועד סופו, או שהוציא זכרותו במקום ונשתתיר מנוח בתוכו, כשר, דמין במינו אינו חוצץ, אבל אם הוציאת את חלק הזכרות ועשה ממנו לבד שופר, או שהחזירו אחרי שהוציאו ונקב בו, פסול.

ציפהו זהב במקום הנחת הפה או מבפנים פסול, אבל שלא במקום הנחת הפה, או מבחוץ ולא נשתנה קולו ממה שהיה כשר. י"מ שמקום הנחת הפה היינו חוד השופר שלצד פנים, אבל חודו שלצד חוץ מיקרי' שלא במקום הנחת הפה, וי"מ שכל העובי נקרא מקום הנחת הפה ופסול, ורק מבחוץ והיינו משהו הראשון הסמוך לעובי פתח השופר כשר, דאין מצוי שישתנה הקול עי"ז, ומשם ולמטה עד סוף השופר תלוי אם נשתנה קולו עי"ז. ואם נתן זהב על עובי השופר בצד הרחב פסול, כמו בהוסיף כל שהוא על השופר, ואפשר שלדעת הר"ן אם לא ציפה זהב בכל עובי הצד הרחב אלא עשה שם רק דק יהיה כשר, וזה דבר חדש, וצ"ע.

המציירים בשופר צורות במיני צבעונים כדי לנאותו לא יפה הם עושים, דלפעמים משתנה הקול מעט עי"ז, אבל מותר להקוק בשופר עצמו צורות כדי לנאותו, דבזה אף אם נשתנה קולו כשר כיון שזה מחמת השופר עצמו.

הרחיק את השופר מפיו ונפח ותקע בו פסול, ויחזור ויתקע בלא ברכה.

נתן שופר לתוך שופר, כתב השו"ע שאם הפנימי עודף על החיצון משני הצדדים ונתן את הפנימי בפיו ותקע בו כשר, כל שלא נשתנה הקול (אפי' שומעין רק קול הפנימי) ע"י מה שהשופר החיצוני מצפה את הפנימי, אבל אם אין הפנימי עודף על החיצוני פסול. והרמ"א כתב שנראה שאפילו אם רק לצד הפה הוא בולט ובצד הרחב הוא שווה לשופר החיצוני ותקע בפנימי יצא, ואם השופר הפנימי קצר מהחיצוני אפילו במעט לא יצא ידי חובה לכו"ע, (ולשו"ע כיון שקשה לצמצם צריך שתהיה ניכרת בליטת הפנימי).

תקע בשני שופרות ממש לא יצא ידי חובה.

כל השופרות שנתבאר לעיל שהם פסולים, פסולים גם ביום השני של ראש השנה. (ס"ק פ"ח).

איסור עשית מלאכה לצורך התקיעות

מצות תקיעת שופר אינה דוחה יום טוב, מפני שתקיעת שופר היא מצות עשה, ואיסורי יו"ט הם לא תעשה ועשה, ואפילו איסורים דרבנן אסור לעשות לצורך התקיעה, דחכמים השוו דבריהם לדברי תורה, וכדלהלן.

אין מחללים יום טוב לצורך הבאת השופר אפילו באיסור דרבנן, ועל כן אסור לעלות על אילן, או לשוט על פני המים אפילו במעבורת (ודעת הח"א שאם א"א בענין אחר מותר שהנכרי ישוט את המעבורת ללא שהישראל יסייע כלל, ועיין מש"כ בריש סימן תרל"ט), או לצאת מחוץ לתחום, או לסלק אבנים שהם מוקצה, כדי להביאו, וכן אסור לתקנו ע"י חיתוך וכדומה אפילו בכלי שאין דרך האומנים לתקן בו וע"י נכרי מותר לדעת השו"ע שמתיר שבות דשבות במקום נוח, והפ"ח מפקפק אף בזה. וע"י נכרי מותר לעשות מלאכה דרבנן, דלא גזרו שבות דשבות במקום מצוה, ואפשר שאפילו במקום שיש לו שופר אלא שאינו של איל, מותר להביא ע"י נכרי שופר של איל, דמצוה בשל איל.

נכרי שהביא שופר מחוץ לתחום, אפילו מחוץ ל"ב מיל (שזה דאורייתא לכמה פוסקים, שלדבריהם אסור לומר לו להביאו משם), ואפילו לצורך ישראל, תוקעים בו, דתקיעה של מצוה אינה נחשבת הנאה, ובשעת הדחק מותר להביא ע"י נכרי אף מחוץ ל"ב מיל, דהרבה פוסקים סוברים שהוא ג"כ מדרבנן, אמנם אסור לטלטלו יותר מד' אמות בעיר שאין מבואותיה מתוקנות בצורת הפתח.

אם הישראל שלח את השופר לעיר אחרת ע"י נכרי לפני ר"ה ונתעכב הנכרי והביאו ברי"ה מחוץ לתחום, ובני העיר לא ידעו שישלחו להם שופר, אין לטלטלו או לתקוע בו אם אפשר באחר, ובשעת הדחק יש להתיר, וע"י בסוף סימן תקט"ו, ואם יש להם שופר שאינו של איל ואותו שופר הוא של איל, מותר לתקוע בו.

נכרי שעשה שופר ביו"ט מותר לתקוע בו, אפילו אם עשאו בשביל ישראל, אכן אם עשאו מקרן של ישראל היו מוקצה דנולד, (כ"כ המ"א וש"א, ודעת נהר שלום דבכל גוונא לא מיקרי נולד), ואפילו עשאו ביו"ט ראשון אסור בשני, ומ"מ אם אין להם שופר אחר מותר לתקוע בו בין ביום הראשון בין ביום השני, וכל זמן שאחזו בידו מותר לתקוע את כל התקיעות שנוהגים לתקוע, אבל אם הניח את השופר אחרי שתקע את התקיעות המחויבות, אסור לטלטלו כדי לתקוע תקיעות שאל מנהג.

נקיון השופר - מותר לתת ברי"ה בשופר מים או יין כדי לצמצם את השופר, אבל מי רגלים אסור אפילו בחול, ואפילו אם התקוע מוחל על זה, כדי שלא יהיו המצוות בזויות עליו.

פינת הריבית

נערך ע"י גמ"ח 'אוסר בכבוד' ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת בהאי יומא - חג השבועות - דקגרים שנתגדלנו ונתרוממונו (ע"י רש"י פסחים סח.), ואין לנו שיעור רק התורה הזאת, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים (דברים ד 1).

'ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם' פרש"י 'ואלה' מוסיף על הראשונים - מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, והיינו שגם דיני ממונות שנראים מובנים בשכל אנוש, כלולים הם והינם חלק בלתי נפרד מהתורה הקדושה שקיבל משה מסיני.

ואף על פי כן יסוד מוסד הוא בדיני ממונות שהכל כמנהג המדינה, וכדתנן ריש ב"ב. ומכח זה פעמים רבות שחוקי הערכאות בענייני ממון משפיעים הם על הדינים הממוניים שבין שומרי תורה ומצוות, באשר הופכים הם למנהג המדינה.

אולם צריך לדעת שברור הדבר שאין חוקי הערכאות מקבלים תוקף מצד עצמם לחייב את ישראל מדיון מנהג המדינה, אלא המחייב הוא רק עד כמה שאכן מנהגים בפועל בציבור, שכן כל תוקף מנהג המדינה נובע מאומדן בלבד ובכלל כל אדם שעל דעת כן מתעסקים זה עם זה, וממילא זה חל רק עד כמה שאכן כך הוא המנהג בפועל.

והנה בגליון הקודם הוצבה תכנית לגמ"ח עזר נישואין, המבוסס על הפקדות ההורים שמזכות אותם בזכות הלואת הגמ"ח לבניהם, והבעיה היתה שההפקדה החוזרת להורים נחשבת הלואה, שכן בזמן שהיתה מופקדת ניתנה לגמ"ח הזכות להוציאה עבור הלואות, וא"כ ייאסר עליו להנות את המפקדי - מלווהו - ע"י מתן הלואה גדולה לבנו. ואפי' אם הגמ"ח יצהיר שאינו מתחייב להחזיר, מכל מקום כל שהורים מפקידים על דעת לקבל בחזרה את ההפקדה - לא ברור שהגמ"ח רשאי לחלט את ההפקדה ללא סיבה סבירה, וא"כ עדיין נחשבת הלואה.

והוצע שם בע"ה פתרון מרווח - שהגמ"ח לא יהיה רשאי להלוות את ההפקדות לאחרים בשם עצמו אלא בשם המפקדים, והגמ"ח לא יהיה אלא כמתווך ומתפעל את ההלוואות, כך שההפקדה לא ניתנת להוצאה, ואינה כהלואה שלהוצאה ניתנה. ובאופן זה יוכלו המפקדים לבטל את חבירותם בגמ"ח בכל עת ע"י משיכת ההפקדה, שהרי היא נותרת שלהם.

אולם כפי שצויין שם, הגורמים המוסמכים ע"י הערכאות לפקח ולהגן על כספי ציבור קובעים כי כל גוף פיננסי, לרבות גמ"ח, המחזיק בכספי ציבור, הרי שהיחס בינו ובין המפקדים הינו יחס שבין לזה למלוה גם אם סיכמו ביניהם במפורש יחס של מפקדי ונפקד. ואשר לפי קביעה זו יש לדון אי הדר דינא דהגמ"ח הוי לזה ואסור לו להנות את המפקדי-מלוה ע"י מתן הלואה גדולה לבנו.

המשך בעמוד הבא

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

ניתן לשמוע את נקודות ההפצה בטלפון 0737-289669
שלוחה 4. כמו כן ניתן להתעדכן על תאריך הגעת
הגליונות לנקודות ההפצה בטלפון הנ"ל.

ניתן להשיג את גליונות תמצית ואת מבחני "לדעת" על
הדף היומי, וכן את גליונות תמצית משנה ברורה או קנין
חכמה, במייל A0527692282@gmail.com.

ניתן לרכוש את 4 חלקי תמצית הש"ס על כל הש"ס
בטלפון 0537125663, לפרטים 052-7692282.

פינת הריבית

המשק מעמוד קודם

ואמנם רבים הם הפוסקים המורים שלקביעה כזו - על אף שנעשית ע"י הגורמים המוסמכים בחוקי הערכאות - אין כל תוקף כנגד הסיכום המפורש בין הגמ"ח למפקידים הקובע יחס של מפקדי ונפקד. וכאמור שכל התוקף שיכול להינתן לחוקי הערכאות הוא רק עד כמה שחוק זה הפך לנוהג, ואזי אמדינן דעת הצדדים ע"פ נהגיה המדינה, אך לא כאשר יש סיכום מפורש ביניהם להיפקד.

ברם ידוע שמונח הגר"ש אלישיב זצ"ל חשש לכך שהחוק משפיע על דעת הצדדים גם נגד המוסכס בניהם, ושמענו בשם מורים חשובים שליט"א שכינם שהפיקו על התנהלויות כספים מתהדק, יש מקום גדול למיחש טפי לסברא זו שעסקאות רשומות נעשות על דעת הגדרת הערכאות גם כאשר הם סותרות טעמים מפורשים בהסכם החתום. ובגמ"ח שהכספים מופקדים בו דרך חשבון הבנק על שם הגמ"ח הרי שהם כעסקאות רשומות.

איברא דגם אי ינוחש להגדרת הערכאות שההפקדה הינה הלוואה, מ"מ מאחר והגמ"ח אינו רשאי להלוות לבנים בשם עצמו אלא בשם היתנה להוצאה, דכל המפקדים אתם הלוואה, הרי שלא ניתנה להוצאה, דכל שהכסף מופקד בגמ"ח אין לגמ"ח שום שימוש בו, והגם שהגמ"ח נהנה מכך שיכול להלוות לאחרים בשם המפקדים, שבוה מקיים את הבטחתו לסדר הלוואה לבנים, מ"מ הנאה זו אינה מכך שהכספים בגמ"ח אלא מכך שהם יוצאים מהגמ"ח וא"כ ע"פ ההלכה אין שייך עליה שם הלוואה.

אלא שעדיין יש לגמ"ח הנאה מקיום הכסף ברשותו בכך שניתנת לו ע"י"כ זכות החלטה למי לסדר הלוואה מהמפקדים, ומסתמא יש בוה טובת הנאה, ומאן יימר דבכחן דא לא חשיב הלוואה לגמ"ח אשר גם כתמורה לכך ניתנת הלוואה לבנים. בע"ה בפעם הבאה נציע פתרון לצאת מכל חשש לכלל הדעות.

לקבלת שטר (זכרון דברים המהודר ללא חמש רבית):
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להעטרפות: 073-3678617

סימן תקפ"ז

התוקע לתוך הבור וכדומה

כדי לצאת ידי חובת תקיעת שופר צריך לשמוע את קול השופר בלי לשמוע יחד עמו קול הברה (דהר וכדומה). ועל כן התוקע בתוך בור או מערה וכדומה ששומעים שם קול הברה לא יצא ידי חובתו, וכדלהלן:

תקיעה בתוך בור וכדומה - התוקע בתוך בור או מערה או מרתף או חבית גדולה וכדומה, שהם מקומות שלעומדים מבחוץ מתערב קול התקיעה עם קול הברה, כיון שנמצא בתוך הבור או המערה יצא, (מורשי) ושלעומדים בתוך הבור, תמיד נשמע קול שופר, אכן מלושן הריט"א מביאר שרק בסתמא יצא אבל בנראה לו ששמוע קול הברה רדא לא יצא, ואפשר שגם רש"י ושאר המפרשים מודים להו, ודי שיכניס ראשו לתוך הבור, והעומד מחוץ לבור או אפילו רק ראשו מחוץ לבור, אם שמע קול שופר יצא (אם דעת התוקע להוציא, וש"ץ דעתו בסתמא להוציא את כל השומעים), ואם שמע לבסוף עם קול השופר קול הברה לא יצא, ודבר זה תלוי בעומק הבור או ברחיקו הממקום וכל אדם יכול להבחין אם שמע גם קול הברה. ויש מי שמחמיר ואומר שלעומדים בחוץ תמיד נשמע קול הברה, ויש לחוש לדעה זו שלא בשעת הדחק לתקוע עוד פעם, והט"ו מסיק עוד ענין כבוד בור דדילמא אין או בקיאים להבחין בין קול שופר לקול הברה, אבל לא יחזור ויברך א"כ ברור לו ששמע קול הברה.

וכתב הב"ל שמשמע מהפוסקים שהחשש של קול הברה בבור וכדומה הוא גם באופן שאינו מאריך בתקיעתו יותר ממשוערו. וי"א שבהבית אף מי שנמצא בתוכה לא יצא, מפני שא"כ הבורה גדולה, ויש להחמיר בזה ולחזור ולתקוע בלי ריבא, וכתב רמ"א ברור לו ששקול שבור שם שמע.

בני שרובו על הקרקע ומוקצתו בתוך הקרקע יוצאים אף העומדים יבחוץ, כ"כ המ"א, ועטמו משום שיעקר קול הברה בא עמוק הבור, ולפי זה אי ש

מקום בבית נעון כיוון בור ותקע שם, אם אותו מקום מעורב ומבויב עם הבית יצא, אבל אם הוא מוסטה בקרשים בוראי יתכן שישימוע קול הברה, ואפשר דה"ה הוא עמוק הריב"ו ע"כ.

דין התוקע בתוך הדות - תנה במונ"י איתא שהתוקע בתוך הבור או הדות לא יצא והב"ל דן בדביו הראשונים ביה אם דות זה בנין מעל הקרקע או בתוך הקרקע, וכתב הב"ל שנתראה שלפי המ"א לבי"ע דות הוא בתוך הקרקע, אלא שיש לה כתלים והם מניעים מעל הקרקע, אבל רובת בתוך הקרקע, ונראה עוד שהדות גם מקורה מלמעלה, ולפי זה אין סתירה בין הפירושים בראשונים, ויש להסתפק בזה שנתנו מבניני אבן לעשות קומת מחתת הקרקע והחלומות הם לענלה מן הקרקע סמוך לארץ, האם העומדים מבחוץ שומעים בזה קול הברה או לא כמו בבור ודות או לא, וע"כ.

חשש שמייעת קול הברה לעומדים מחוץ לבית הכנסת - י"א שגם בתוקע בבית הכנסת שייך שהעומדים קצת רחוק מביית הכנסת יבחינו שהם שומעים קול הברה לפי הריחוק מביית הכנסת, דבר זה כתב הט"ו, ונראה מדברייו שהוא מפרש שקול הברה המונה קול הלוח, וכתב הב"ל שנתראה שקול הברה המונה קול מעורבב שנתראה אחר מודבר מגידו, וקול כזה אינו נשמע מחוץ לבנין שעי"י, קרקע אפילו לעומדים מרחוק, וגם הלכה ברורה והמטה יהיה חולקם עם הט"ו, ומ"מ לענשה אין לומר מודבי הט"ו שהתקיעותיו לא התאמתים הלכה שהעומדים רחוק מביית הכנסת תלוי לפי הבנתם אם שמעו קול שופר או קול הברה, דפעמים י"א ירחיקו מקום ג"כ אין קול השופר ברור.

התוקע בין החרים או ביום שדרך לשמוע שם קול חור, משמע מהפוסקים שיצא ידי חובתו, דאין זה ערובו הקול אלא הקול נכפל אחרי שנגמר הקול הראשון.

התחיל לתקוע בבור והוציא ראשו יחד עם השופר מחוץ לבור וגמר שם את התקיעה, יצא, ואין חוששים שזמא יוציא ראשו ולא את השופר. וגם אלו שהיו בבור ויצאו יחד עם התוקע יוצאים יד"ח, ויש מקילים גם אם האחרים לא יצאו מהבור, דס"ל שאם התוקע בחוץ אין נשמע קול הברה לעומדים בפנים, ולמעשה אם לא ברור להם ששמעו רק קול שופר יש להחמיר שיחזרו ויתקעו בלי ברכה, וכן נ"מ בזה אם התוקע הוציא את השופר וראשו נשאר בבור. ואם התוקע הכניס את השופר לבור ותקע והוא בעצמו עומד בחוץ, העומדים בבור יצאו בתקיעתו, והוא עצמו לא יצא א"כ ברור לו ששמעו רק קול שופר, ומ"מ נקרא מחויב בדבר לענין הוציא אחרים, ומשמע מדינים אלו שאף התוקע עצמו לא יצא אם שמע קול הברה, וטעם הדבר הוא שמוצת שופר היא השמיעה ולא התקיעה.

שמייעת רק חלק מהתקיעה כדיון - השומע מוקצת תקיעה שלא בחיוב ומקצתה בחיוב, לא יצא, אף אם שמע שיעור תקיעה כדיון, כיון שצריך לשמוע את כל התקיעה כדיון מתחילה ועד סוף, ויש בוה כמה נ"מ: א' אם התחלת התקיעה היתה לפני עלות השחר, ב' אחד תקע לתקוע (להתלמד או לשיר, כדלקמן סימן תקפ"ט) ואמר לו שיונין להוציא והמשך לתקוע בשביל להוציא, או שהתוקע עצמו תקע לתקוע וסיים את התקיעה לשם מוצה, ג' מי שנכנס או יצא באמצע התקיעה, ד' אם התוקע היה בבור והוא היה בבור והתוקע יצא באמצע התקיעה החוצה, וק שהיה עם התוקע בבור ובאמצע התקיעה יצא החוצה ושמעו רק קול הברה, וי"א שאם שמע שיעור תקיעה כדיון יצא, וסברא ראשונה עיקר וצריך לחזור ולתקוע, ומ"מ לא יברך דספק ברכות להקל, ויותר טוב שישמע את הברכה מאחר שעדיין לא יצא ידי חובתו.

זהירות בשמייעת כל התקיעה - כתבו האחרונים שיהיה כל העם שלא להוציא כיום ויעים בזמן התקיעות, כדי שישמעו את כל הקולות מתחילתם ועד סופם, וכן מטעם זה לא יביאו את הילדים, ומוטב שיהיו אצל אימותיהם בבית הכנסת של נשים, דנשים אינן חייבות מדינה בתקיעת שופר, ומ"מ נראה שקטנים שהגיעו לחינוך מצוה להביאם ולהחזיקם אצלו, ויאים שישמעו את התקיעות ולא יבלבלו את הציבור.

סימן תקפ"ח

זמן תקיעת שופר הוא **ביום ולא בלילה**, דכתיב: "וּבַיּוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם", ואם לא תקעו עד בין השמשות יתקע בלי ברכה אפילו ביום הראשון, ואם שמעו מוקצת מהתקיעה לפני עלות השחר או שהתחיל ביום וסיים בלילה לא יצא, (אפילו אם יש שיעור תקיעה במה ששמעו ביום, וכנ"ל בסוף סימן תקפ"ז), ועיין בה"ל שדן אם עליה"ש הוא משהאר פני המזרח, או שדו לפני כן, וגם היום שנתקעים ל' קולות כדי לצאת מידי ספק צריך להזהר שאפילו מוקצת התקיעה הראשונה לא תהיה קודם אור היום, והנה מעיקר הדיון יכול לתקוע משעלה עמוד השחר, אמנם כחכמים הצריכו להתמתן עד תוך כדי שלא יטעו ויתקעו לפני עלות השחר, וא"צ שיעלה כל גוף השמש על הארץ אלא יכול לתקוע לכתחילה מתחילת הניץ, אמנם כל זה מעיקר הדיון, או בשעת הדחק כגון שצריך לצאת לדרך, אבל כחכמים תיקנו לתקוע במוספים מפני שגזרו עליהם שלא יתקעו בשופר, ואע"פ שבעלה המזרח חוששים שמתחילת הדבר תבלבלו, ונראה ששמעו זה נהגו כל ישראל בזמן הקדמונים עם תקיעות בדיושב, לא להיות מן החרושים ולתקוע בתחילת היום, אלא סמוך לתפילת מוסף אחרי קריאת התורה, ואפילו יחיד התוקע לעצמו ידקדק לתקוע אחרי שלש שעות לערך כדי שתקיעתו תהיה בשעה שהציבור עומדים בתקיעה.

שמע תשועת תקיעות בתשועת ביום (לפי עיקר הדיון דבעינו רק ט' קולות), ואפילו מתשועת בני אדם, יצא בדיעבד אם כיון לצאת, ואפי' אם הסיח דעתו והפסיק בדבור בין התקיעות, וה"ה לדין בשמעה ג' סדרים בתשועת שעות יצא, וכתב השו"ע ש"א" (עין בה"ל שדן לכאן למה השו"ע שיהיה ש"י בשם י"א) שאם הפסיק בניהם בקול שופר שאינו רצוי מבית בבא, כגון ששמעו בתש"ת שמעו תרועה, לא יצא ידי חובת התש"ת, מפני שזה מקלקל את הסדר, ויחזור ויתקע את התש"ת ללא ברכה, ואף שהוא בעצמו לא תקע, מ"מ הרי כיון לצאת, אבל מה ששקע לפני כן לא נפסלו. אבל האחרונים הסכימו שלפי שם השו"ע בסיומן תקפ"ז שאפילו אם הפסיל את השברים או התרועה לא יצא ידי חובתו, ה"ה הכא אם שמע שני שברים או שני תרועות זה אחר זה וכוון לצאת ג"כ מפס"ד אותם ג'

קולות, וכתב המ"א שכל זה בשהה בין התקיעות שלא מחמת אונס, אבל בשהה באונס אפילו אם שהה רק כדי לגמור את כל אותו הסדר חוזר לראש אותו הסדר אפילו ביום השני של ראש השנה, לפי פסק הרמ"א ב"מ"ן ס"ח ע"י"ש, כתב הב"ל תנה המ"א שכל הריב"ו לא להחמיר בהפסיק מחמת אונס אלא כשהתנה הוא בגוף הדבר, כגון שהאדם או המקום לא היו נקיים, וא"כ צ"ב שיה שייך בתפילה וכדומה, אבל מעשה מצוה לכאורה א"צ גוף נקי, שהרי לא מצינו בשום מקום שאסור לבלוש ציצית שכסופו אינו נקי, ובמטה אפרים מצאנו שכתב שאם התחיל לתקוע וזימן שותתין עד ביכיו פוסק עד שיכילו הזימן וחוזר לתקוע מתחילה, ואם תקע בשעה שהזימן שותתים או שזמנו צוהא באה ומקומו יצא, ומ"מ יחזור ויתקע בלי ברכה, ע"כ. ומביא מדבריו שזה דומה לק"ש, ואפשר שהטעם הוא מחמת שצריך לכוין לעצמי ביה"מ של שצונו י"ד יתברך, ולא גרע מחזרתו חזרה, או מחמת שלא ביזו מצוה, ועוד יבחי"ח שם שנתחלקו האחרונים אם צריך לחזור ולברך.

שמייעת כמה תקיעות בבת אחת - שמעו ט' תקיעות מט' בני אדם שכולם תקעו יחד בבת אחת כל אחד תקיעה אחרת מט' התקיעות המחויבות, לא יצא, דאין כאן תקיעה לפניו ותקיעה לאחריה, ומ"מ לא הפסיק את הברכה אם לא הפסיק בדבר אחר, ויש מי שאומר שיצא ע"כ"פ ידי תקיעת אחת ובלבד שבעל התרועה יזהר מהתקיעה כדי שלא יהיה קול פסול באמצע, וי"א שאפילו ידי תקיעה אחת לא יצא, אבל אם שניים תקעו יחד את כל סדר התקיעות, ואפילו אחד תקע בחצוצרות, יצא א"כ"פ, והוא עצמו תקע בחצוצרות, ואם ג' בני אדם תקעו יחד כל אחד ג' קולות וכיוון המפקד שם הענישה כולם הפסיק ולא היה קול פסול מפסיק לתקיעה (ולדין שותקעים תשר"ת תש"ת תר"ת, ה"ה שכל אחד מהם תקע סדר א'), וי"א שיצא יד"ח ט' תקיעות, כיון שיש כאן תקיעה מלפניה ותקיעה מלאחריה ותרועה באמצע, וי"א שלא יצא אלא באתחלה, ונראה שלשט"ה זו אם כיון לצאת ידי כולם לא יצא אפילו באתחלה מהם, ורמ"א להחמיר כסברא זו.

תקיעה אחת יכולה לעלות לאחד עבור תקיעה שלפניה ולאחר עבור תקיעה שאחריה, אמנם אם תקע תקיעה כפולה וכל אחד כוונתו לצאת בחצוי מהתקיעה לא יצא, כ"כ הט"ו, ומשמע מהלבושי שד"ר שדב"י הט"ו הם רק לדעה הראשונה בס"ס תקפ"ז שא"א לצאת בחצוי ובב"ל כתב שנראה שצ"ח לבי"ע לא יצא, אכן בספר נהר שלום חולק על הט"ו וסובר שאפילו לדעה ראשונה שמי יוצא בזה, וי"ע.

תקיעה בשבת - י"א של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תקיעה בשופר, גזירה שמא יטלנו בידו לילך אצל בקי ללמוד ועיבוינו ד' אמות ברה"ר, ואסור לטלטלו אם לא לצורך גופו ומקומו ככלי שמלאכתו לאיסור, אמנם ביר"ט, על אף שאין איסור לטלטל אפי' כל היום, אסור להשתמש בו למלא מים, שהרי התוקע עצמו וזמנו אבל לצורך מקומו מותר לטלטלו.

סימן תקפ"ט

מיע חייב בתקיעות מוציא אחרים

כל מצוה שאדם בא להוציא בה אחרים ידי חובתו, צריך שהיה המוציא מחויב בדבר, וכן צריך לכוין להוציא את השומעים ידי חובתו, והשומעים גם הם צריכים לכוין לצאת, מלבד עצם המונה לשם מצוה, ולהלן יבוארו פרטי הדינים בזה לענין תקיעת שופר.

מי יכול להוציא אחרים בתקיעות - כל שאינו בר חיובא בתקיעות, כגון חרש שוטה וקטן, אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתם, ואפילו המדבר ואינו שומע אינו מוציא, ואפילו בן י"ג אינו מוציא אחרים אם לא יודעים שהביא ב' שערות, אבל השומע ואינו מדבר יכול לכתחילה שאחר יברך והוא יתקע, וחרש ששמע ע"י כלי כמין חצוצרות חייב בשופר, ומי שהוא בר חיובא אלא שכבר יצא יד"ח תקיעות, מוציאם אחרים ידי חובתם.

שומטום ואנדרוגיטום חייבים לתקוע מספק, אך לא יברכו. אנדרוגיטום מוציא את מינו, אבל את שאינו מינו אינו מוציא שמא הוא נקיבה, טמטום אפילו את מינו אינו מוציא, ואף ביום השני שהוא דרבנן נקטנין ככל חומרת יו"ט ראשון, מיהו אף ביום הראשון אם זכר שמע טמטום חוזר ותוקע בלא ברכה.

מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא אפילו את עצמו, דלא אתי צד עבדותו ומוציא את שדו חירות שלו, וצריך שבו חורין יתקע כדי להוציא.

אשה מטורה מתקיעות, משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, ומ"מ הן יכולות לתקוע ואינו חילול יו"ט, (וכן קטנים יכולים לכתחילה לתקוע כדי להתחנך), מפני שגם למי שאינו מצוה ועושה יש שחר על המצוה, וכן אחר שכבר יצא ידי חובתו יכול לתקוע עבורו, ולענין הברכה דעת השו"ע שאינו מברכות ולא יברכו להן, והרמ"א כתב שהמנהג שנישים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא, אבל אחרים לא יברכו אם התקיעה היא רק עבור הנשים, אבל אם אנוס ותוקעים לאיש המחויב מברכים לו אע"פ שכבר יצאו, ועל כן י"א שיתקעו לגישים לפני שהתוקע שומע את התקיעות בבית הכנסת, אבל במ"א מסיק בשם מהר"ל שאם יתקע בג' השעות הראשונות של היום, דאז מפיפק דבריו ואין כדאי לתקוע ביחידות, אלא יתקע אחרי התקיעות שבבית הכנסת והן יברכו לעצמן, או שיונין לא לצאת בתקיעות שבבית הכנסת ויוכל לברך להן בעצמו.

המוזר הנאה מחבירו מותר לו לתקוע תקיעה של מצוה, דמצוות לאו להתנות מתנה, ואפילו אם אמר לו המוזר אומר מי שירצה להוציאני ידי חובתי יתקע מתנה, אבל אם אמר לו המוזר שיתקע להוציא או שאמר מי ששומע קולי יתקע להוציאני, אסור, כיון שנהנה במה שמקיים שליחותו, ובדיעבד יצא, אך זה אינו מבורר, דהיי מצוה הנאה בענינה שלמנה פוסקים זה לעיבא גם בדיעבד, ואם אמר קונם תקיעותיו עלי אסור בכל ענין, כיון שחייב בהדיא.

סומא חייב בתקיעות, ואם היה מוחזק לתקוע וסילקוהו, אם לא ימצאו בקי כמותו וחיזרוהו, ולכתחילה אין לסלקו מפני שהוא סומא אע"פ שנמצא בקי כמותו.

כוונה לתקיעת מצוה- המתעסק בתקיעת שופר להתלמד וכן השומע ממנו, או שתוקע כדי לשורר, ולא נתכוין לתקיעת מצוה, לא יצא ידי חובה, אבל אם התוקע לא יצא לתדמן נתכוין גם לשם מצוה ותקע כד"ץ.

כוונה לצאת ידי חובה ולהוציא ידי חובה- צריך שהתוקע יכוין להוציא את השומע, והשומע י"כ יכול לצאת, ואם אחד מהם לא כיון לא יצא ידי חובה. אמנם א"צ שהתוקע ידע מי יוצא ממנו ידי חובה, וכל שנתכוין להוציא את כל השומעים, אף מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו יצא אם נתכוין לצאת (ולבד שלא עמד רחוק באופן שאפשר שישמע רק עוף הצבה), ומי שעובר ועמד לשמוע את התקיעות, חזקה שכיון לצאת, אבל אם המשיך ללכת או בעומד בביתו לא אמרין שחזקה שכיון לצאת. ומי שתוקע לחולה ויולדת, בסתמא כוונת התוקע להוציא רק אותה, ואדם אחר אינו יוצא ידי חובה אם לא נתכוין להוציא. ומי שכתב לבית הכנסת, אם יצא בסתמא ולא נתכוין לצאת י"צ יצא י"ד, אבל אם הוא בא כדי לצאת ידי חובה עם הציבור, יצא אף אם בשעה שמעם לא כיון ליבו אלא בסתמא.

סימן תקצ"ז

מנין סדר ושיעור התקיעות

כתיב 'ובחודש השביעי באחד לחודש וכו' יום תרועה יהיה לכם', והרש"ם כותב מנחה מקראת החגוב הוא תשע תקיעות שהם ג' פעמים תקיעה תרועה ותקיעה. ובזמן התלמוד היה שפע תלמודי היה תרועה, ולכן קיימת לעשות את התרועה בג' אופנים (שברים, תרועה, או שברים ותרועה יחד). ושיעור תקיעה צריך להיות כשיעור כל התרועה, וכיון שבשיעור התרועה יש מחלוקת מומלצת יש מחלוקת גם בשיעור התקיעה, ויש חילוק בין התקיעה בתש"ת ותר"ת לבין התקיעה בתש"ת. וכן י"א שצריך לחזור שהשבר לא יהיה בשיעור הראוי לתקיעה. עוד נחלקו הפוסקים אם צריך לעשות את השברים והתרועה בשבת"ש בנשימה אחת או בשתי נשימות. ופרטי הדברים זה יבואר להלן.

מנין התקיעות- מדאורייתא חייב אדם לשמוע בראש השנה (וכן ביום הכיפורים בשנת היובל) תשע תקיעות, וכתבין ג' פעמים תר"ת וכל תרועה יש תקיעה לפניה ותקיעה אחריה, והיונו תר"ת תר"ת תר"ת. והנה תרועה מתרגמנין יבא, והיינו קול שאדם משמיע כשהוא בוכה ומיילל, אמנם יש ספק אם הכונה לקולות שאדם משמיע בתחילת בכייתו כאדם הגונח מליבו, שזה קולות ארוכות קצת, וזה מה שאנו קוראים שברים, או שהכונה לזה המיילל ומקונו שהוא משמיע קולות קצרות, תכופות זו לזה, וזה מה שאנו קוראים תרועה, או שהכונה לשניהם יחד, ולכן כדי לצאת ידי ספק צריך לתקוע ג"פ תש"ת וג"פ תש"ת וג"פ תר"ת. וא"א לצאת בתש"ת ידי תש"ת או תר"ת, מפני שהקול הנוסף הוא הפסק.

אורך השברים והתרועה- שיעור תרועה י"א שהוא ג' כוחות טונים (טרומיטין), וי"א שהוא ט' כוחות, ולכתחילה יש להחמיר כדעה השניה בין בתש"ת ובין בתר"ת. וכיון ששיעור התקיעה הוא כשיעור התרועה, בין תקיעה שלפניה בין תקיעה שאחריה, כתב הרש"ע שלשטיטל האשונה צריך לחזור בשברים (בין של תש"ת בין של תש"ת) שלא להאריך בשבר אחד כל טרומיטין, כיון שבזה היה כוחות חסרין, שהיה זה שיעור התקיעה בסדר תר"ת. ודעת הרמ"א כהסבורים שאין לחוש אם האריך בשברים קצת, אלא שלא יאריך יותר מאד, והיינו שבתש"ת לא יאריך בשבר כשיעור ג' שברים ותר"ת, כיון שזה שיעור התקיעה בתש"ת, ובתש"ת לא יאריך בשבר אחד כשיעור ג' שברים, אבל מותר להאריך בשבר עד כשיעור ג' טרומיטין אף שזה שיעור התקיעה בתר"ת, משום שאנו עושים תש"ת שמא זה התרועה האמורה בתורה, וא"כ לצד זה התקיעה ג"כ ארוכה יותר. ולדעה השניה אין לחוש אם האריך בשברים עד כדי ח' כוחות, אבל לא יאריך כשיעור ט' כוחות שזה פסול אף בדיעבד, וכתב הרש"ע לדעה זו היה אפשר להאריך בשבר עד י"ח כוחות, אלא שיש לחוש בלבול אם יעשה שבר של תש"ת ארוך יותר משבר של תש"ת, על כן ישוה אותם וגם בתש"ת לא יעשה שבר ט' כוחות, וגם משום שלהראב"ד כל שבר שפסול כט' כוחות נחשב כששבר של מ"מ שיעור שבר בתש"ת אינו נכנס עד שיהא י"ח כוחות, שאז זה פסול אפילו בדיעבד, ואפילו בדיעבד אינו יוצא לדעה אחרונה בשבר של ט' כוחות א"כ התקיעה היא בשיעור י"ח כוחות. וכתבו האחרונים שלכתחילה יעשה שיעור הג' שברים כט' כוחות, ובדיעבד יצא אם עשה ו' כוחות או קרוב לזה, ולא יעשה שום שבר ט' כוחות, וטוב יותר שלא יעשה כל שבר אלא כג' כוחות, ואף שכתב הרש"ע שלדעה הראשונה לא יעשה שבר של ג' כוחות, כבר כתב הרמ"א שנוהגים לתקול בזה, וגם אם נרצה לנהוג כהרש"ע בזה זה יהיה נגד דעת הראב"ד ונגד דעה אחרונה. ובתרועה צריך להתחילה לעשות כשיעור ט' כוחות, בין בתש"ת בין בתר"ת. אם עושה ד' או ה' שברים אין לחוש, ויש מחמירים בזה, ונכון לחוש לדבריהם לכתחילה, לא לעשות יותר מג' שברים.

שיעור התקיעה- לדעה הראשונה הג"ל יש להאריך בתקיעה של תש"ת כשיעור י"ב כוחות ובדיעבד יצא אף בט' כוחות, ולדעה השניה יש להאריך בתש"ת י"ח כוחות ומעט יותר, דשמא התרועה היא שברים ותרועה יחד, וכן יעשה לכתחילה. ותקיעה של תר"ת לדעה הראשונה היא ג' כוחות, ולדעה השניה ט' כוחות, ונכון לחוש לדעה זו לכתחילה. ובתקיעה של תש"ת יש להאריך מעט יותר משיעור התקיעה של תר"ת שהרי שברים ארוכים יותר, והיינו לדעה הראשונה כשתשעה כוחות, ולדעה שניה מעט יותר, ובפחות הנה אפילו בדיעבד לא יצא אפילו בתש"ת. למהנהגו האריך בשבר יותר מ' כוחות. ואין לחוש אם מאריך הרבה בשעור התקיעה, דאין לה שיעור למעלה.

נשימה אחת- ג' השברים צריך לעשותם בנשימה אחת, ולדעת רוב הפוסקים זה לעיכוב, אבל השברים והתרועה בתש"ת י"א שלכתחילה אין נכון לעשותם בנשימה אחת, ומ"מ אם עשה בנשימה אחת יצא, אף לא יפסיק בנשימה יותר מנכדי נשימה. וי"א שצריך לעשותם בנשימה אחת, ואם הפסיק בנשימה ביניהם מחזירים אותו, ומ"מ לא יתקע בכח אחד בלי שום הפסק אלא יפסיק מעט רק שלא יהיה כבדי נשימה ביניהם. וכתב השו"ע שירא שמים יצא ידי חוב, ובתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת, ובתקיעות דמועמד יעשה בשתי נשימות, (ולא יעשה הפוך, ואם נוהגים לתקוע למלכויות תש"ת תש"ת תר"ת וכן לזכרונות ושיפורות, יכול להאריך את הסדר). והרמ"א כתב שהמנהג לעשות הכל בשתי נשימות, ואף לשנות, אך יזהר שלא יפסיק יותר מנכדי נשימה, ולכן טוב שהמקרא יקרא שברים תרועה יחד, ובלאו הכי עלול להפסיק יותר מנכדי נשימה. וכתב המ"ב שבמקום שנוהגים לעשות בנשימה אחת ג"כ לא ישנו מנהגם, והחיי אדם השיטת דברי הרמ"א. דבאמת הכוונת השו"ע טובה מאד, דבוא יצאם ידי כל השיטות, וגם שנשימה אחת יצאם לכריע.

האריך בתקיעה שאחרי השברים תרועה כדי שתעלה לו גם בשביל התקיעה שלפני הסדר הבא, לא עלתה לו אלא בשביל התקיעה האחרונה של תש"ת, וי"א שלא עלתה לו תקיעה זו כלל, ולדבריהם הפסיק את כל הבא כיון שהפסיק באמצע בקול אחר, והעיקר כדעה הראשונה.

תקע תקיעה אחת בין שני סדרים כגון אחרי שברים תרועה של תש"ת לפני תש"ת, והתנה שהתקיעה תעלה לסדר הנכון מבניהם, יצא בדיעבד, (ובלא הגוי דהא אינו מועיל), ומ"מ לא רצו חז"ל לתקן שיעשו כך לכתחילה, כדי שלא יטעו לומר שא"צ אלא שברים תקיעה או תרועה תקיעה.

דיני טעות בתקיעות

א"ע"פ שהשומע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא, מ"מ אם הפסיק באמצע בקול אחר של תקיעה הוי הפסק, אמנם אם הקול הוא מעין התקיעה שהוא עוסק בה לא הוי הפסק, ויבדל.

טעה והתחיל להריע אחרי שתקע רק שני שברים, אם זה היה בשברים תרועה של תש"ת, ונזכר תוך כדי התרועה, יתקע עוד שבר, (דעת הגר"א שזין זה הוא רק אם זה היה בנשימה אחת, ובלאו הכי צריך לחזור ולתקוע ג' שברים ותרועה, וי"א שאפילו בנשימה אחת צריך לחזור, וראוי לחוש לכתחילה להחמיר כדבריהם), ואם לא נזכר עד שגמר את התרועה הדיוני שעשה ג' כוחות, הפסיד את שני השברים שתקע, אבל לא הפסיד את התקיעה הראשונה שתקע, וחוזר ותקוע ג' שברים ומריע ותקע, ואם בתש"ת עשה תרועה אחרי שבר או שטים או אחרי שסיים את השברים, או שעשה תרועה לפני השברים, צריך לחזור לתחילת אותו סדר, ואין נ"מ בכל זה אם גמר את התרועה או לא. וכן אם בתר"ת עשה שבר באמצע התרועה וכן בשאר האופנים המוזכרים במקרה הקודם, צריך לחזור לתחילת אותו הסדר.

תקע קול שאינו שייך לאותו הסדר הוי הפסק והפסיד גם את התקיעה הראשונה, כגון שבתש"ת הריע לפני או אחרי או באמצע השברים, או שבתש"ת עשה שבר לפני או אחרי או באמצע התרועה, או שבתש"ת הריע לפני השברים, או שהריע שתי תרועות בזו אחר זו (בשתי נשימות, דאי לאו הכי הוי כתרועה אריכתא), או שתקע אחר התרועה תקיעה כמתעסק שלא לשם תקיעה (באופן זה המ"א מצדד להקל, ומ"מ לתחילה טוב לחוש להחמיר, ולכן טוב שלא יתקעו יחד בשני בני כנסתים סמוכים), ואם אחרי הג' שברים תקע עוד שבר אחד או יותר (בשתי נשימות וכנ"ל), וכן אם עשה תרועה בתש"ת לפני השברים הפסיד גם תקיעה ראשונה, ויש מהאחרונים שסבורים שבאופן זה לא הפסיד את התקיעה, כיון שהתרועה שייכת לסדר התש"ת. ויש מקומות שעושים קול ארוך בסוף התרועה, וכן יש בעלי תקיעה שאינם מומחים ועושים קול ארוך בתחילת התרועה ונראה כעין שברים, ולא שפיר עבדי.

אם התחיל לתקוע ואין הקול עולה יפה, יכול לחזור ולתקוע ולא הוי הפסק, ונחשב הני לתקיעה אחת.

אם תקע כדיון של תש"ת או שני תש"ת או שני תר"ת ובשלישי טעה, א"צ לחזור אלא לאחורין שטעה בו.

אם עומד בתש"ת ונזכר שטעה בתש"ת גומר תש"ת וחוזר ותקוע תש"ת. ואם סיים תקיעות דמיושב ונזכר שטעה, חוזר ותקוע ואינו סומך על תקיעות דמועמד, וה"ל שחוזר לתקיעות דמועמד אם טעה בהם, אבל בתקיעות שאחר תפלה א"צ לחזור.

אם תקע בצד הרחב של השופר לא יצא.

אחרי התקיעות אומר הש"ץ אשרי העם יודעי תרועה וכו' ואשרי ומחזירים את הספר תורה למקומו.

סימן תקצ"א

תפילת מוסף

בכל יום שהיו מקריבים בבית המקדש קרבן מוסף מתפללים תפילת מוסף, ובימינו רגיל במקריבים בברכות ואשונות ו' אחרונות וברכה אחת באמצע כמו בתפילת, אמנם במוסף של ראש השנה מלבד הזכרת קרבן מוסף אמרו הפוסקים שצריכים להזכיר עניני מלכויות זכרונות ושופרות כל אחד בברכה נפרדת, ובסופן זה יבוארו פרטים אלו.

הציבור והש"ץ מתפללים בלחש ט' ברכות כמו הש"ץ. מקום שנוהגים שהציבור מתפללים ביחד עם הש"ץ, אם טעה הש"ץ בתקיעות אסור לשוח באמצע ולערוך בו שהרי כבר שמעו במוישוב, וגם אם לא שמעו יחזרו ויתקעו אחרי התפילה אותו סימן שטעה בו, ודיו.

הזכרת קרבן מוסף בתפילה- מנהג בני ספרד שאין מזכירים פסוקי קרבן מוסף כלל אלא אומרים בכתוב בתורה וכו', ומנהג בני אשכנז לומר פסוקי מוסף ראש השנה, ואין אומרים פסוקי מוסף ר"ח, אלא אומרים מלבד עולת החודש ומנחתה ועולת תמיד ומנחתה ושני שיעורים לכפר (ש-שעור חטאת ושעור ר"ח) ושני תמידים כהלכתם. ואם סיים את הברכה אף ביום הראשון אינו חוזר, דמסתברא שאפילו אם דיבר למגור ולא אמר ואת מוסף יום הזכרון הזה נעשה ונקריב, אלא אמר וישם ונעשה ונקריב וכו' ומי מודים סדרם ומוספיהם מהלכתם בכתוב בתורה וכו' ג"כ יצא. (ונש"כ הטור שהוציא מהש"ץ אפילו חיסר מילה אחת שלא כיון לה לא יצא, היינו דיוקא במה שנוגע לעיקר התפילה).

אומרים במוסף את מוספי יום הזכרון הזה גם למנהג אשכנז וגם ביום השני, כדי לכלול בו גם מוסף ר"ח, ואם אמר מוסף בלשון יחיד, ביום הראשון חוזר וביום השני א"צ לחזור.

מלכויות זכרונות ושופרות- אומרים ו' פסוקים של מלכויות ו' של זכרונות ו' של שופרות בכל ברכה, מלכויות לקבל עליו עול מלכות שמים, זכרונות כדי שיעלה זכרוננו לפניו לטובה, ובמה בשופר. ואומרים ג' פסוקים מהתורה ג' מהנביאים ג' מהכתובים ועוד א' מהתורה, ואם השלים בנביא יצא, ואפילו אם לא אמר שום פסוק אלא אמר ככתוב בתורה וכן כתוב בדברי קדשן וכן נאמר ע"י עבדיך הנביאים, יצא בדיעבד. ואין אומרים פסוקים של פורענות של ישראל, ולא זכרונות של יחיד.

יש קוראים תגר על מה שמשלמים פסוקי שופרות בפסוק וביום שמנחתם וכו' שאין מזכירים בו שופר אלא חצוצרות, והרא"ש והר"ן כתבו לקיים המנהג.

כתב השו"ע שאומרים יצחק לזרעו תזכור, ואין לומר לזרע יעקב, וכתב שם שבדיעבד יצא. ושי"א שטוב יותר לומר לזרע יעקב, ולכן כל אחד יעשה כמנהג מקומו.

אומרים עלינו ומולך וכו'.

הש"ץ מוסף אוחילה ושאר פיוטים כל מקום לפי מנהגו.

אין ליחיד הגר בשוב (שאינו יכול ללכת למקום שיש מנין) להתפלל מוסף אף את תקועה עד אחרי ג' שעות ביום, דבג' שעות ראשונות הקב"ה דן את עולמו ואינו יעין בדיני ביהודי וכו' יצדק, (וציבור אין הקב"ה מואס תפילתם, ובשאר השנה אפשר להתפלל בג' שעות ראשונות, כיון שאינו אלא פקידה בעלמא לאותו יום, אבל בר"ה הקב"ה דן לכל השנה ולפעמים לשנים רבות), ובעיר אף אחר ג' שעות אין להתפלל ביום, ושחרית אפשר להתפלל ביחיד בתוך ג' שעות, כיון שזה זמן תפילת הציבור, ובמקומות שרגילים להתפלל שחרית כהסתמא יצמצם להתפלל ג"כ באותו זמן, ומה שהציבור אומרים פיוטים אינו נחשב זמן שהציבור מתפללים, אלא צריך לצמצם להתפלל דיוקא בשעת התפילה, שהרי אפילו אם הציבור מתפללים שחרית והוא מתפלל מוסף אינו נחשב זמן שהציבור מתפללים, והמ"א מצדד שאפילו ימות השנה טוב להזהר שלא להתפלל בקיץ בשעת הראשונה של היום שזה זמן שאין הציבור מתפללים, ובשעה נקשה על דבריו ונשאר בצ"ע.

סימן תקצ"ב

תקיעות דמועמד

מלבד מה שתוקעים לפני מוסף ל' תקיעות תקראים תקיעות דמיושב, תוקעים גם בחזרת הש"ץ של מוסף תקיעות דמועמד, כדאיתא בגמרא (י"ה ט"ז) למה תוקעים ומריעים שעהם וישבין ותקיעים ומריעים שעהם עומדים, כדי לערעב הטון, ובסמימיהם הבאים יבוארו פרטי דיני תקיעות אלו, ואם התקיעות והברכות נעמכות זו אח זו.

התקיעות בחזרת הש"ץ- יש מקומות שנוהגים לתקוע כשמתפללים בלחש, ואין לנהוג כך לכתחילה כדי שלא לבלבל את המתפללים, אלא תוקעים בחזרת הש"ץ על סדר הברכות במלכויות בזכרונות ובשופרות, וצריכים התוקע והשומעים לעמוד בתקיעות אלו, ובדיעבד לא יצאו.

מה תוקעים בכל סדר- השו"ע כתב שתוקעים תש"ת למלכות ותש"ת לזכרונות ותש"ת לשופרות, ועכשיו נהגו לתקוע כל סדר מהג"ל ג' פעמים, והרמ"א כתב שהמנהג כהסבורים שתוקעים תש"ת פעם אחת למלכויות וכן לזכרונות וכן לשופרות. והשל"ה כתב שהדרך המובחרת היא לתקוע תש"ת תש"ת תש"ת בכל ברכה, (ואחרי אבנעם זמירות עוד תש"ת תש"ת תר"ת כדי להשלים למאה תקיעות), וכתב המ"ב שבמקום שנוהגים כהרמ"א אין לשנות.

אחרי התקיעות נהגו לומר היום הרת עולם וארשת שפתינו, ובשבת שאין תוקעים אין אומרים ארשת שפתינו.

יחיד אינו מפקיד כדי לשמוע תקיעות על סדר הברכות, אפילו אם יש מי שיתקע לו, לאם לא שמע תקיעות דמיושב מפי הש"ץ תוקעים לו קודם שיתפלל מוסף וא"צ לתקוע עוד, ואם אין מי שיתקע לו לפני מוסף יכוין לשמועם אחר תפילתו.

דיבור אחרי הברכה על התקיעות- עד סוף התקיעות דינו תלוי לפי הזמנים דהלל: א' בין ברכה לתקיעה אין להפסיק כלל, א"כ הוא צריך לומר ויבואו שופר או שישכשכו אותו במים כדי שיוכל לתקוע, ואם שח בענין אחר אפילו מענין התפילה, צריך לחזור ולברך, ואף השומע אם שח בין ברכה לתקיעה צריך לחזור ולברך לעצמו. ב' בשעת התקיעות עצמם אסור לדבר ואפילו לרוק דיוקא לשומעים מפני שצריך לשמוע את כל התקיעה אפילו אם היא ארוכה מאד, וכ"ש שאסור להשמוע קול פתיק או נחיתת הגרון וכדומה

שזה מכלכל גם את השומעים האחרים. ג' בין התקיעות או בין תקיעות דמוישב לתקיעות דמומד, אסור לתקוע או לשומעים לדבר, מפני שהברכה היא גם לתקיעות דמומד, ואם דיבר בדברים אחרים א"צ לחזור ולברך, ודיבור בענין התקיעות והתפילות שאחרי תקיעות דמוישב אינו הפסק וזה מותר לכתחילה. ודעת הד"ח שמהבירה עד סוף תקיעות דמוישב אסור להפסיק אפילו בתפילות, ולכן לא יאמר את ה"ה"ר אלא ירהר בליבו או שיאמרנו אחרי תקיעות דמוישב, ומה"ר עמנון מוסף בזה, וכל כן במקום ששניהם כן אין למחות בידם. ד' האחרונים מצדדים שמי שדיבר בתשר"ת בין שברים לתועה אפילו מענייני התקיעה, צריך לחזור ולתקוע אותו סדר בלי ברכה.

מי יתקע תקיעות דמוישב - כתב השו"ע שהתוקע תקיעות דמומד דמי גם לתקיעות דמוישב, והמתחיל במצוה אומרים לו גמור. וכתב הרמ"א שד"ן זה אינו מעכב ואחר יכול לתקוע (ועומד במקומו וא"צ לעמוד על הבימה), אלא שראוי לעשות כן, וכמו שנתבאר ברמ"א בסיומן תקפ"ה. וכתב המ"ב דהיינו בזמנם שהיו שונתים לו לתקוע בסתמא וא"כ זכה מיד בכל התקיעות, אבל בזמננו שבמקצת מקומות נהגים לתקוע סדרים לאחריים א"כ מעולם לא זכה הראשון וש"ר.

סימן תקצ"ג

האם הברכות והתקיעות מעכבות זו את זו

אימת גבורא (ר"ה ל"ד) ת"ר תקיעות אין מעכבות זו את זו, ברכות אין מעכבות זו את זו, וכן תקיעות וברכות של ר"ה ושל יו"ה"כ מיעכבות. ונחלקו הראשונים בביאור הדברים, ולחלק יבואר מה ההלכה בזה.

ברכות - ברכות מלכותיות וזכרונות ושפורות של מוסף (ושל יו"ה"כ של יובל) מעכבות זו את זו, שאם אינו יודע כולם לא יאמר כלום, ודעה הפ"ג שאם אינו יודע י"ל שיאמר לו ראשיתו ו' אחרונה וקדושת היום באמצע, וכתב הגה"ל שאין משמע כן בגמרא, וגם סדר ברכות אלו מעכב ואם הקדים זכרונות למלכותיות או שפורות לזכרונות צריך לחזור ולהתפלל. ובשרת ימות השנה אף אם לא יודע כל הברכות יאמר איזה ברכה שיוודע (ומסך הברכה לאיזה ברכה כגון אשר יצא, כדי שתהא סמוכה לחברתה), אמנם זה רק בקשת רחמים בעלמא, אבל לצאת ידי חובה אינו יוצא אפילו אם ידלג רק ברכה אחת משמונה עשרה, וצריך לחזור ולומר כולם כסדר שנתקנו.

תקיעות - אם אינו יודע אלא מקצת ממותו סימן לא יתקע כלל, וכן בסדר התקיעות אם הקדים לתקוע תקיעה ראשונה לא יצא. אבל אם יודע רק תשר"ת או תש"ת או תר"ת יתקע מה שיוודע, וכן אם הוא חלש ואינו יכול לתקוע אלא שנים מתוך התשר"ת תש"ת תר"ת, או שלוקחים השופר ממנו אחרי שנים מאלו, או שיוודע שצריך לתקוע בראשית ואינו יודע אף תוקעים אותה, יתקע אותם שנים שהיא יכול ויודע. ולא יברך עד שיכל לתקוע כל הסדרים בעצמו או בציור עם אחרים. וכתב תק"ת תר"ת קודם תשר"ת יצא.

הברכות והתקיעות - ברכות מלכותיות וזכרונות ושפורות אין מעכבים את התקיעות, וכן התקיעות אינן מעכבות ברכות אלו, ואם יודע רק לברך או רק לתקוע יעשה מה שיוודע, ואם יודע רק לתקוע יברך על התקיעות, אך פשוט שאין לברך על התקיעה אלא יודע לתקוע את כל הסדרים בעצמו או בציור עם אחרים. והסדר להתפלל מוסף ולתקוע בתוך התפילה אינו לעיכובא, שאם התפלל קודם שתקע יצא בשניהם.

סימן תקצ"ד

יצאה ידי חובה מאחר בתקיעה ובברכות - בתקיעות יכול יחיד שלא תקע לשמוע התקיעות מאחר, אפילו אם הוא יודע לתקוע. ויחיד שלא התפלל, אם יש עשרה יכול לצאת ידי חובה מהש"ץ, ואם אין עשרה דעת השו"ע שאין אחד יכול להוציא את חבריו. אפילו אם הוא צריך להתפלל לעצמו בלחש ומתפלל בקול כדי להוציא את חבריו, אפילו אם אינו יכול להתפלל בעצמו, והרמ"א כתב ש"א שאם אינו יכול להתפלל בחבירו יכול להוציא בתפילתו, ואם הוא אומר עם חבריו מילה בגולה יצא כליע"ו.

סימן תקצ"ה

סדרי העדיפויות בתקיעות ובברכות - מי שאינו בקי לא בתקיעות ולא בתפילות מוסף, עדיף שילך למקום שבקיים בתקיעות (אפילו אם בקיים רק בסדר אחד), מאשר שילך למקום שבקיים בתפילות מוסף, אפילו אם הברכות הם ודאי והתקיעה היא ספק, דתקיעות דאורייתא וברכות דרבנן, ואפילו ביום השני עדיף התקיעה מהברכות, והפ"ג מסתפק מה הדין ביום השני לדין שאנו בקיים בקביעה זיירה, היא שהתקיעה אינה ודאי והתפילה היא ודאי. ואם יוכל ללכת למקום שישמע סדר הברכות של שני הימים, והמקום שתקיעות הוא רחוק וישמע בו רק את התקיעות של היום השני, כתב המח"ש שובת בשם השו"ע עקב שילך למקום שבקיים, ואפשר שגם הח"י אדם והפ"ג מורה ללכת לדין שאנו בקיים בקביעה זיירה. ואם יוכל להתפלל ביחיד במקום שבקיים בתקיעות, ובמקום שאין בקיים בתקיעות מתפללים בציבור, ילך למקום שבקיים בתקיעות. אם יכול ללכת לשני המקומות, ילך בתחילה למקום שמתפללים כדי להתפלל מוסף לפני שתעבור השעה השביעית, ואח"כ ילך לשמוע תקיעות שזמנם כל היום, אם יש בעיר אחת שופר ורוצה ללכת למקום שמתפללים ולשלוח נכרי שיביא לו את השופר מחוץ לתחום, יעשה כך, ודחמו"ן דרבנן והוי שבות דשבות, ואם בעיר אחת יש תוקע הגון ומתפללים שאינם הגונים, ובעיר השניה יש מתפללים הגונים ותוקע שאינו הגון, ילך למקום שהתוקע מומחה וכשר, מפני שהתוקע מוציא ידי חובתו, ובתפילה אין מוציאם אותו ידי חובתו.

סימן תקצ"ו

תקיעות אחרי התפילה - אחרי התפילה מרעים תרועה גדולה בלא תקיעה (ש"ע), והיינו כדי לערוב השטן שלא יקטר אחרי התפילה שהולכים ואוכלים ושותים ושמוחים לומר שאינם יראים מאימת הדין. וכתב המ"ב שאנו נוהגים בתקיעה האחרונה של המאה קולות שהמקרא אומר תקיעה גדולה והתוקע מאריך בה יותר משאר התקיעות. וכתב הרמ"א שיש מקומות שנוהגים לתקוע אחרי התפילה עוד שלושים קולות, והש"ל כתב שיתקע בסך הכל מאה קולות. והתקיעות הנ"ל אינם לעיכובא אחרי שכבר יצאו ידי חובה.

אין לתקוע אחרי שתקעו את כל התקיעות הנצרכות, דזה אסור משום שבות כמו בשאר יו"ט (כ"כ הרמ"א וכן הסכימו רוב האחרונים ודלא כהט"ז שמתיר ב"ר"ה), ומי שתוקע ביום השני אסור לו לתקוע ביום הראשון כדי להתלמד, ואסור להוציא את השופר כשאנו צריך אותו לתקיעה, דהוי הוצאה שלא לצורך, אבל טלטול מותר כל היום כיון שהשופר ראוי להוציא אחרים, וקטן שהגיע לחינוך מותר לו לתקוע כל היום, ומותר להשתדל ללמדו אופן התקיעות כל היום, ואפילו לאדם אחר שאינו אביו משמע שמותר כיון שהוא מתוך בזה את הקטן.

סימן תקצ"ז

תענית בראש השנה

אוכלים ושותים ושמוחים בראש השנה, דאף שהוא יום הדין יש בו מצות ושמחת בחגך, ונאמר בנחמיה "אכלו משמנים ושתו ממתקים וכו' כי קדוש היום לאדוננו ואלו תעצבו כי חדות ד' היא מעוזכם", אמנם לא יאכלו כל שבעים כדי שלא יקלו ראשם ותהיה ריאת ד' על פניהם.

תענית ברה"ה או בשבת שובה - אין מתענים בראש השנה או בשבת שובה, ומותר לכ"ע להתענות בראש השנה ולהתפלל עד צות, אע"פ שבשבת ושאר ימים טובים זה אסור, ובלילה אסור לכ"ע להתענות. ויש מקומות שקבלה בידם שמי שרגיל ג"פ להתענות ברה"ה ומשנה מהרגלו אינו משלים שנתו, וכתב הרמ"א שמי שאינו ירא לנפשו א"צ להתענות כל ימיו, אך צריך התרה כמו בשאר נדרים, ומשמע ב"ד סימן ר"ד דהיינו דוקא אם הורגל בכך, אבל אם התענה רק פעם אחת לא הוי נדר אלא"כ חשב בשעת מעשה שיעשה כך לעולם. ומי שקיבל עליו להתענות ברה"ה צריך התרה, אף שהמקבל על עצמו להתענות בשאר שבתות וימים טובים אינו צריך התרה. והמתענה ברה"ה ראוי שלמדו או יעסוק בתחינות ובקשות כל היום, כדי שיהיה כולו לד', דדעת המ"א שר"ה חמור משאר שבתות וימים טובים כיון שאינו מחננה בשביל תענו, ואם קשה לו הדבר יכול לטעון על הסברים שעצם התענית נחשבת "לכם" כיון שמתענה מהמת תשובה. ואשה המשוועדת לשרת בבית בעל הבית, או אשה המשוועדת לבעלה לאפות ולבשל בשבילו ואין אחר שעושה זאת, מותר להן לבשל, אע"פ שבעלמא אסור למי שמתענה לבשל לאחרים.

המתענה ברה"ה תענית חלום, אם זה היה ביום הראשון צריך כל ימיו להתענות בשני הימים (אא"כ אינו לנפשו וכ"ל), ואם זה היה ביום השני יתענה כל ימיו רק ביום השני, אבל ביום הראשון לא יתענה כלל ויעשה אפילו קידוש של שחרית. ומי שהתענה ברה"ה א"צ למייתב תענית לתעניתה, אפילו אם הוא חל בשבת, שהרי י"א שמצוה להתענות ברה"ה, אע"פ שאין ההלכה כן, כנ"ל. ואין להתענות ברה"ה על חלום שיש ספק אם הוא מהחלומות שמתענים עליו בשבת.

אין אומרים עגנו בראש השנה כמו שאין אומרים ביה"כ.

סימן תקצ"ח

אמירת צדקתך בשבת - דעת השו"ע שר"ה שחל בשבת אומרים בו "צדקתך" להתצדיק את הדין, ודעת הרמ"א שלא לומר כיון שזה יו"ט ו"ח.

סימן תקצ"ט

ליל ר"ה שחל במוצאי שבת אומרים בו ותודיענו (אע"פ שאומרים בו "ותגית הרגל"). והמנהג להתפלל מתוך הסיודור אע"פ שלא בירכו עדיין ברכת בורא מאורי האש, דאין זה הנאה גמורה כיון שהתפילה שגורה קצת בפיו, והמחמיר יחמיר לעצמו אבל אין להורות לאחרים.

סימן ת"ר

דיני היום השני של ראש השנה

ביצה שנולדה או דבר שניצוד או נתלש ביו"ט ראשון אסור בשני, ואף שבשאר יו"ט שני של גלויות זה מותר ממה נפשך, בראש השנה שני הימים הם קדושה אחת. וכבר נתבאר דין זה בסיומן תקי"ג ותקט"ו.

ברכת שהחיינו ביום השני - בקידוש שבליה השני ילבש בגד חדש (והיינו שקנה חתיכת בגד ונתן לאומן לתקנו, דאם קנה מלבדו מוכן שמתחה היא כשקנאו ויש לברך בשעת הקנין) או יניח פרי חדש ויברך שהחיינו, כיון ש"א שברכת היום הראשון היא גם על היום השני, ואין לקחת ענבים כשהם בוסר, דכיון שאינו יודע אם הגיעו לפול הלבן יש ספק אם לברך עליהם העץ או האדמה, וגם הם חמוצים ואין לאכול בדמים חמוצים ב"ר"ה, וגם מה שלא נגמר פרוי אינו סימן טוב, ובמעשה רב כתב שאין לאכול ענבים ב"ר"ה, והטעם על פי סוד, וכן אשה בברכת שהחיינו בהדלקת הנרות תלבש בגד חדש או תניח פרי חדש. ואם אין מצוי בגד או פרי חדש מ"מ מברכים שהחיינו, ובשאר יו"ט שני של גלויות א"צ לקחת פרי חדש. ואם יש לו תירוש חדש, יקדש על היין הישן שהוא מצוה מן המצובחר, וכשיגיע לשהחיינו יטול את הישן או יתן בו עינו.

ברכת שהחיינו על השופר ביום השני - לדעת השו"ע אם חל היום הראשון בשבת מברכים שהחיינו לפני התקיעות של היום השני, שהרי לא תקעו ביום הראשון. ודעת הרמ"א לברך שהחיינו אפילו אם היום הראשון חל בחול, אפילו בלי בגד חדש או פרי חדש, שהרי אין יוצאים ביום השני בתקיעות של אתמול, וה"ה לענין הברכות, ומ"מ טוב שהתוקע ילבש בגד חדש.

קהל ששלחו לעיר אחרת להביא להם שופר והשליח התעכב עד סוף היום השני, ור"ה חל בימים חמישי ושישי, וכשהגיע השליח עם השופר כבר התפללו תפילת שבת אבל עדיין היום גדול, אם אין שם בקי בתקיעות שעדיין לא קיבל שבת, יתקע מי שכבר קיבל שבת בלי ברכה, ויתקע רק תשר"ת תש"ת תר"ת, ואם יש אחד שלא קיבל שבת יתקע בברכה אע"פ ששאר השומעים כבר קיבלו שבת, ואם הגיע בין השמשות אין לתקוע כלל, ובבין השמשות של היום הראשון יתקעו בלי ברכה, ואמירה לכמרי מותרת אף בבין השמשות של היום הראשון.

סימן תר"א

סדר היום השני של ראש השנה

מתפללים כמו ביום הראשון. בקריאת התורה קוראים ה' קרואים מ"והאלוקים נסה את אברהם" עד סוף הסדרא, כדי להזכיר זכות עקידת יצחק, ולמפסיר יקרא כמו ביום הראשון, ומפסירים בירמייה "כה אמר ד' מצא חן במדבר" עד "הבן יקיר לי יוצאים מפני שחובת היום להזכיר זכרונות וכתובי בהאי קרא "זכור אזכרנו עוד".

ואם שכח וקרא ה' קרואים ב"וד' פקד את שרה" יעלה עוד אחד ויקרא את כל הפרשה, ואם כבר אמר קדיש יאמר אח"כ עוד קדיש, ואם כבר נסתלק ספר זה יכול לקרוא בספר השני למפסיר פרשת העקידה ויגלו ויקרא גם חובת היום.

הבדלה - במוצאי ר"ה מבדילים כמו במוצאי שבת, אלא שאין מברכים על הבשמים ועל האש. אף בארץ ישראל עושים ר"ה ב' ימים, דאף בזמן המקדש אירע שעשו ר"ה ב' ימים.

בתי הוראה

בראשית פרשת תולדות יצחק זכור בני רוזנבלט שליט"א

התורה והמצוות

רח"ו הוציא 2. בית ישראל

ישראלים

שבת	יום טוב	יום טוב	יום טוב	יום טוב	יום טוב
שבת	יום טוב	יום טוב	יום טוב	יום טוב	יום טוב
שבת	יום טוב	יום טוב	יום טוב	יום טוב	יום טוב
שבת	יום טוב	יום טוב	יום טוב	יום טוב	יום טוב
שבת	יום טוב	יום טוב	יום טוב	יום טוב	יום טוב
שבת	יום טוב	יום טוב	יום טוב	יום טוב	יום טוב

מוזיקה מאת מנחם

רבי שבת צבי רוזנבלט שליט"א

יערה בבית הוראה בימי ראשון

בין השעות 15:45-16:15

ניתן לשמוע שיחות מת"ח אחד, בעברית או באידיש, פרשיות השבוע ומועדים, ספירת העומר, מגילת רות, שבועות, ראש חודש, ימי בין המצרים, וכו'.
 בטלפון - 03-6171132

"לדעת"

לימוד שינון וחזרה ב-
"חפץ חיים" ו"אהבת חסד"

073-7289669

מבחן שבועי – בספר אהבת חסד

1. מהיכן למד החפץ חיים שצריך כל אחד להחיות אנשים ולכלכלם כפי כוחו?
 - א. ממה שיוסף נתן לאחיו צידה לדרך.
 - ב. ממה שיוסף ביקש משר המשקים להזכירו לפני פרעה.
 - ג. ממה שיוסף כלכל את מצרים בשנות הרעב.
2. מדוע לא פרשו המיילדות מלהיות מיילדות כשגזר פרעה להרוג את הזכרים?
 - א. שמא יבואו מיילדות שיקיימו גזירת פרעה.
 - ב. כדי לזכות בעצמן למסור נפש להצל אחרים.
 - ג. כדי להחיות את הנקיבות.
3. מהו יסוד ענין השמיטה?
 - א. שבת להשם.
 - ב. שיהיה לעניים מה לאכול.
 - ג. שתי התשובות נכונות.
4. כמה לאוים עובר הנמנע מהלוות כדי שלא תשמטנו שביעית?
 - א. שתי לאוין.
 - ב. ארבע לאוין.
 - ג. שמונה לאוין.
5. מה האדם צריך לעשות כאשר אחד מבקש ממנו הלואה והלה נמנע בעבר מלהיטיב לו?
 - א. למחות הדבר מליבו אבל אינו חייב להלוותו.
 - ב. חייב להלוותו אבל אינו חייב למחות הדבר מליבו.
 - ג. חייב להלווה בלב שלם ולמחות הדבר מליבו.
6. מתי הנמנע מלהלוות עובר על "לא תעמוד על דם רעך" לפי המכילתא והרמב"ם?
 - א. רק כאשר ללא ההלואה יכול להגיע לידי סכנת נפשות.
 - ב. כאשר ללא ההלוואה הוא עלול להגיע להפסד גדול.
 - ג. בכל אופן.
7. מה נכלל במצות "והלכת בדרכיו"?
 - א. להיות רחום וחנון בלבד.
 - ב. לילך במידותיו של הקב"ה שהם כולם טוב.
 - ג. לקיים את כל המצוות.

מבחן שבועי – בספר חפץ חיים

1. מדוע הזהירה התורה במפורש מלשון הרע יותר מאשר על שאר מידות רעות?
 - א. מפני שלשון הרע משחית את תואר הנפש.
 - ב. מפני גודל הרעות שיש בלשון הרע, והוא גורם לעבור על רוב האיסורים שבין אדם לחבירו.
 - ג. מפני שהאדם יכול לעבור לאו זה פעמים רבות ביום אחד.
2. מי עובר על "לא תשא שמע שוא"?
 - א. המספר לשון הרע.
 - ב. המקבל לשון הרע.
 - ג. שניהם.
3. באיזה אופן ודאי עובר המקבל על לאו של "לפני עור לא תתן מכשול"?
 - א. רק כשהוא השומע היחיד של כל הסיפור.
 - ב. אם כשהתחיל לספר רק הוא שמע.
 - ג. כל מי ששומע עובר.
4. מדוע המספר לשון הרע עובר על "השמר לך פן תשכח את ד' אלוקיך"?
 - א. מפני שאילו היה מכיר נגעי עצמו לא היה מולול בחבירו.
 - ב. מפני שאם היה זוכר שד' רואה מעשיו לא היה מדבר לשוה"ר.
 - ג. שתי התשובות נכונות.
5. מתי המספר לשון הרע עובר על "לא תשנא את אחיך בלבבך"?
 - א. בכל גוונא שמדבר מתוך שנאה.
 - ב. אם בפניו מדבר עימו שלום ושלא בפניו מדבר עליו לשוה"ר.
 - ג. רק אם אומר לשומעים שלא יאמרו לאותו אדם שדיבר עליו.
6. המתחבר לחבורה של מדברי לשון הרע בקביעות, איזה לאו הוא עובר בגלל זה?
 - א. "לא תהיה אחרי רבים לרעות".
 - ב. "לא תענה על ריב".
 - ג. "לא יהיה כקורח וכעדתו".
7. מתי המספר לשון הרע עובר על "לא תונו איש את עמיתו"?
 - א. בין בפניו בין שלא בפניו.
 - ב. רק אם מגנהו בפניו ויש שם עוד אנשים.
 - ג. גם אם מגנהו בפניו ואין שם עוד אנשים.

שבוע ב' ~ לימוד יומי: ח' סיון – י"ד סיון ~ מבחן מס' 2

המבחן מיועד ללומדי הלימוד היומי, המבחן בספרים סגורים. בכל שבוע תתקיים בעזה"ת הגרלה פרס ראשון 500 ₪ פרס שני 180 ₪ (10 זוכים) - כל מבחן בפני עצמו מזכה בכניסה להגרלה, העונים על 2 המבחנים נכנסים פעמיים. המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום רביעי בשעה 13.30 עד מוצ"ש בשעה 5.00. לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

לתשומת לב! בספר אהבת חסד המחולק ללימוד היומי, בחלק מהמהדורות אין חלוקה ל3 מחזורים בשנה, הלימוד מתחיל בהקדמה והפתיחה, ולאחמ"כ בתאריך י"ז סיון עוברים לחלק ב' של הספר.

תמצית מוסר

סיכום קצר וברור של דברי רבותינו בעלי המוסר

גליון 46 | ארחות צדיקים | מסילת ישרים | שם עולם

ארחות צדיקים

שער התורה

סדר מסירת התורה והחיבורים שנתחברו לאורך הדורות - כל המצוות שנתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו, וזוהי תורה שבעל פה, ומשה כתב את כל התורה בכתב ידו קודם שמת, ונתן ספר לכל שבט וספר אחד נתנו בארון, ואת פירוש התורה לא כתב אלא לימדו לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל, ומימות משה ועד רבי יהודה הנשיא היה הנביא או ראש בי"ד כותב לעצמו מה ששמע מרבותיו ומלמדו ברבים, וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כוחו מה ששמע, וכן היו כותבים דברים שנתחדשו בכל דור ודור בדינים שלא למדום מפי השמועה אלא במידה מ"ג מי"ג מידות והסכימו עליהם בית דין הגדול. וכשראה רבי יהודה הנשיא שהתלמידים מתמשטים והולכים והצרות מתחדשות ובאות והיתה תורה משתכחת מישראל, אז חיבר המשניות להיות ביד כל אחד ואחד, כדי שילמדו במהרה ולא ישתכחו. וישב כל ימיו הוא ובית דינו ולימדו המשנה ברבים, והיו לפניו גדולי החכמים שקבלו ממנו, ועמהם אלפים ורבות משאר החכמים. ותלמידיו של רבי יהודה הנשיא גם כן חיברו חיבורים כמו ספרא וספרי ותוספתא וכו', לבאר ולהודיע עיקרי המשנה. והאמוראים היו להם מחלוקות בפירוש המשניות והברייתות והתוספות, ור"ח חיבר את התלמוד ירושלמי בארץ ישראל, קרוב לג' מאות שנה אחרי החורבן, וכמאה שנה אח"כ חיבר רב אשי בבבל את התלמוד בבלי, וענין התלמודים הוא לפרש דברי המשנה וביאר עמקותה, ודברים שנתחדשו בכל בית דין ובית דין מימות רבנו הקדוש ועד חיבור התלמוד, ומשני התלמודים והתוספתא וכו' יתבאר האסור והמותר, הטמא והטהור, החיוב והפטור, הפסול והכשר, כמו שהעתיקו איש מפי איש עד מפי משה רבנו זכרוננו לברכה מסיני, וכן יתבאר מהם דברים שגזרו חכמים ונביאים שבכל דור ודור לעשות סייג לתורה, וכמו שכתוב בתורה ושמרתם את משמרתה, עשו משמרת למשמרתה. וכן יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו בי"ד של כל דור, דכתיב "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימיו ושמואל", וכן משפטים ודינים מופלאים שלא קבלום ממשנה, ודנו בהן בית דין של אותו הדור במידות שהתורה נדרשת בהן, ופסקו אותם הזקנים וגמרו שהדין כך הוא, הכל חיבר רב אשי בתלמוד, מימות משה ועד ימינו. ואחר בית דינו של רב אשי, נתפזרו ישראל בכל הארצות, ונשתבשו הדרכים, ולא למדו תורה אלא יחידים בכל עיר ומדינה, והם היו ועוסקים בתורה, והם היו מודיעים דרך המשפט היאך הוא. ואח"כ עמדו הגאונים והוציאו לאור תלמודותיו של התלמוד וביארו ענייניו, וכתבו תשובות לשואלים על דברים קשים שבתלמוד, וגם הגאונים שבכל דור חיברו חבורים לבאר התלמוד, וחיברו גם ספרי הלכות פסקות לצורך השעה למי שאינו יכול לירד לעומקו של תלמוד. והרמב"ם כלל כל התורה שבעל פה בספר אחד בלשון קלה, וכן עוד רבנים חיברו חיבורים כמו הרוקח והיראים וכדו', כי ראו שנתמעט בעיונותינו הרבים ידיעת התלמוד, ואין אדם יכול לידע אם לא מתוך ספר פוסקים. ורש"י שראה בימיו מיעוט הלבבות נתעורר לבו לפרש התלמוד, ללמד בני ישראל דעה. ואחר כך עמדו יוצאי ירכו ושאר רבנים, ופלטו לפלול גדול עד שחיברו התוספות, ואחר כך בעיונותינו הרבים רבו הצרות ונתמעטו הישיבות, ובאו גדולים אחרים וקיצרו התוספות ההן כדי להקל את הלימוד.

חובת החזרה - כתיב "ושנתם לבניך" שיהו דברי תורה מחודדים בפניך שאם ישאלך אדם דבר אל תגמגם ותאמר אלא אמור לו מיד, וזה לא שייך אלא ע"י הרבה חזרות, ואיתא בגמ' תנא מניה ארבעין זמנין ודמי לה כמאן דמנח בכיסיה, וזה נאמר על דין קל מאד שהיום לא היו חוזרים עליו יותר משהי פעמים, ויש ראיות גדולות ברורות בכמה מקומות בתלמוד, שהיו כולם רגילים בחזרה, וזה היה עיקר לימודם, ולכל אחד היה לו סכום מנין כך וכך פרקים ליום, וכשהיו טרודים ביום אז היו פורעים בלילה, וכל שלושים יום היו חוזרים לתלמודם. וכן עשו בצרפת שהיתה תורתם אומנותם והיו חוזרים תמיד, וכדאיתא בגמ' לעולם לגרוס איניש ואף על גב דמשכח, ואף על גב דלא ידע מאי קאמר. עוד איתא מעיקרא לגמור איניש, והדר לסבר. ואלו הרוצים היום ללמוד רק בעיון ופלפול לפני שיודעים צורת התלמוד א"כ איך יצליחו, ולא מגיעים עי"ז לידיעת התורה, ועי"ז לעולם להכשל בדברים רבים מחוסר ידיעה, ובהוראות לא נכונות, ורבים פורשים מן הלימוד מרוב טורח השמועות והתקדוק שאומר על פה, ונעשת עליהם ההלכה כמשה כבד ולא יוכלו עוד להביט בה, ומתוך כך עוסקים בשאר דברים ואין להם יראת שמים. ואיתא בגמ' שמי שנכשל בעבירה אחת ונתחייב מיתה לשמים, אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא שני דפים וכו', ומבואר שרוב הגירסא הוא עיקר, כי אם היה הפילפול עיקר היה צ"ל שאם היה רגיל להקשות קושיא אחת יקשה שתי קושיות. וכן מבואר בגמ' שאנו כאצבע בקירא לסברא, והא דאיתא ששואלים אדם בעת שנכנס לדין אם לפלל בחכמה, היינו הקושיות והתירושים שבגמ', או על הקושיות המתעוררות בעת הלימוד, אבל אין הכונה שישב כל היום לפלל, כי אז כשישאלו אותו ביים הדין מה קרית מה שנית תשיגהו בושה וכלימה.

שער יראת שמים

החשיבות והחיוב לקנות יראת שמים - הנה אנו רואים בפסוקים ובחז"ל גודל חשיבות יראת ד', ושחובת האדם לירא מו' יתברך, ושהכל תלוי ביראה, ושכל התורה אינה מועילה לאדם

אלא כשיש יראה, וגם המצוות יש לעשותם מתוך יראה, והיראה לבדה עומדת לאדם לעולמי עולמים, וטוב מעט עם יראה מהרבה בלי יראה, ואין דבר בעולם שהוא שקול כנגד היראה.

ג' מיני יראה - א' העושה מעשיו מחמת רק שירא מבני אדם ורוצה שיעריכו אותו ולא יזלזלו בו, אז אחריתו עדי אובד כיון שאין מחשבתו לקב"ה. ב' הירא מפני ד' שלא יענש או שיפסיד שכו, זה טוב, אך אינו עיקר הטוב כיון שכונתו לטובת עצמו ולא לכבוד הקב"ה. ג' הירא רק מפני ד' נרעד ומזדעזע בזכרו גדולתו וגבורתו, זו היראה האמיתית. ואמנם כיון שבדרך כלל בני אדם לא עושים דברים בלי תועלת לעצמם, וקשה להגיע למדרגה השלישית, לכן מותר לעשות המעשים גם כפי הדרגה השנייה, ולכן התורה מאריכה בברכות וקללות כי זה מעורר את האדם לעשות טוב, אך זה נקרא שלא לשמה, ועל האדם לבקש את האמת לכבוד האמת, ודבר זה מצריך התבוננות גדולה, ולהבין מהי נשמת האדם, דהנה כיון שהנשמה נמצאת בגוף גשמי עם שאיפות גשמיות ותאוות, ממילא היא שוכחת את מקורה שהיא מכסא הכבוד, אבל ע"י התבוננות בחכמת הנהגת הבורא את העולם, ונזכרים שהוא ברא גם את הנשמה, ממילא האדם מתעלה עוד ועוד, וע"י ההבנה בגבורות ד' נכנסת היראה בלב האדם, ואם האדם לומד סוד יחוד ד' יסוד חכמת הנשמה, אז הנשמה לובשת בגדי מלכות ונכנסת לסוד היראה, ואין רשות לשום אומה לספר תהילת ד' ולדעת את ד' אלא לישראל.

האדם מורכב מנפש רוח ונשמה, ועליו לחזק את כח הנשמה כנגד הנפש והרוח - הנה האדם מורכב מנפש רוח ונשמה, הנפש הוא הכבד כי הדם הוא הנפש, והוא מביא את האדם להתאוות לאכול ולשתות, וכן לרצון לשליטה לעידונים ולשעשועים. הרוח הוא הלב, והוא מביא את האדם לרצות כבוד ושררה, ומביאה לכעס וגאווה, (וגם לבהמה יש נפש ורוח). והנשמה היא החכמה, והיא יושבת במח כמלך בגדוד, ודומה לבוראה, ומאסת בתענוגים, ומחכימה ומשכילה דעת, וכל רצונה לעבוד את ד' ביראה, ולהכין את עצמה לאחרי המיתה לשוב טהורה לבוראה. ונמצא שהאדם יש בו שני כוחות השולטים בו, הרוח והנפש מושכים אותו להנאות הגוף, ולהרבות ממון, וללכת אחרי מחשבות הלב ומראה העיניים, ולדבר דברים בטלים, והנשמה מזכירה לאדם שאין רווח להשקיע בעולם החולף, אלא לעבוד את ד' ולדבקה בו. ואם האדם שומע בקול הנפש והרוח ממילא הנשמה נחלשת, ולכן מי שעושה עסק מאכילה ושתיה לא יחכם לעולם, ואם הנשמה מתגברת על הרוח והנפש, אז היא יכולה להבין בחכמה העליונה, והאדם בא לידי ענוה. וכשהאדם מת נשאר רק הנשמה, ואם האדם חטא הנשמה תיקלע בכף הקלע על ששמעה לרוח ולנפש, ונשמתו נכרתה, אבל הצדיק שנשמתו התחזקה על הנפש והרוח היא צרורה מתחת כסא הכבוד, וזוכה לרוב טוב הצפון לצדיקים. והנה מקום משכן הנשמה הוא בלב, ושם נמצאת גם היראה, כי משם יוצאת המחשבה, והנשמה מתבוננת בכל המעשים, והלב בחכמתו רואה דברים רבים ברגע קטן, ובכח החכמה רואה האדם את כל העבירות ותוצאות המעשים, ומסדר כל ענייניו בעולם, ויודע גם חכמת העליונים והרקיעים והכוכבים, שאע"פ שגופו קטן מאד, נשמתו גדולה יותר מהשמים והארץ ועי"ז הוא יודע כל עניינים, והקב"ה יגדל והשליט את האדם על כל הנבראים בעולם התחתון והעליון, ועליו לשעבד את הגוף לנשמה, ולהתבונן שלא נתן לו הקב"ה כל זה אלא כדי לעובדו בלבב שלם, כי לא נברא כל הבריאה, והשמש והירח והכוכבים הגדולים והזכים, לצורך גוף האדם שהוא עפר רימה ותולעה, אלא לצורך הנשמה שהיא גדולה מכל השמים והארץ.

ראיות שהנשמה היא עליונה - הנה אנו רואים שהאדם נבחר מכל היצורים וכולם מושועבדים אליו, ויש בו כוח ללמוד חכמה ולהבין הסודות העמוקים רזי עולם התחתון והעליון, זהו סימן מובהק לאדם שתהא נפשו צרורה בצרור החיים, אם הוא מוקיים את התורה. גם יש ראייה גדולה שהנשמה באה מלמעלה ממה שאנו רואים שלעולם אין האדם שבע ממה שיש לו אלא תמיד רוצה יותר, והסיבה לזה היא שהנשמה היא עליונה היא מתאוה למעלות יותר גדולות, ולכן האדם הולך בקומה זקופה כי יש בו נשמה, ושאר הבריות הולכים על גחונם וכפופים.

כשהאדם עושה רצון הבורא הרי הוא מושל על הבריאה - הנה גוף האדם יש בו דמיון של כל העולם התחתון והעליון, הראש דומה לרקיע ומה שיש בראש דומה למה שיש ברקיע, ושאר הגוף דומה למה שיש בעולם, (עיי"ש שמארץ ומפרט הדוגמאות לזה), ולכן נקרא האדם עולם קטן, וכן יש דמיון בין מעשי האדם בעולם למעשי הבורא, כגון מה שהאדם חכם ומכלכל ובונה ומשלים שכר ועונש, ולכן ניתנה באדם הנשמה שהיא דומה מעט מזעיר לבוראה, (וכמו שאמר דוד מה הנפש ממלאה את כל הגוף וכו' כך הקב"ה וכו'), ומכאן זה הנפש יכולה לשבח את הקב"ה. וניתן באדם גם יצר הרע כדי שיעסוק בפריה ורביה ובבנין העולם, ולא יאמר מאחר שנגזרה גזירת המות מה לי לעמול עבור אחרים, והיה העולם נהרס ונאבד, ואם יעשה האדם רצון בורא הרי הוא מושל בבריאה העליונה והתחתונה כמו הקב"ה, וכדמצינו שאמר הקב"ה למשה הרף ממני ואשמידם, וכן במעשה קרח בלעה אותם הארץ על פיו, וכן כל הקדושים שהיו בארץ, היו מושלים למעלה ולמטה ברצון הקדוש כרוח הוא שעושים רצונו, וכשישקוט האדם מלהתעסק בצרכי הגוף, יראה בחלומותיו נסתרות שאינו יכול לראות כשהוא ער.

ועל כן צריך האדם להתבונן מי ברא וממה ברא, ועי"ז יגיע לענוה ויראת השם, וכתב "סוף דבר הכל נשמע, את האלהים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם".

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם.

מסילת ישרים

הקדמה

מטרת הספר והתועלת ממנו - אין מטרת הספר היחידה שבדברים, אלא זכרון הדברים ושימורם לב לקיימם, ועל כן התועלת מהספר תבוא ע"י החזרה עליו והתמדה.

חובת העסק בקנין השלימות בעבודת ד' - ברור לכל חכם שעבודת השם צריכה להיות בטוהרת הלב, וכן ברור לכל הצורך בחסידות מידות טובות ויראה ואהבת השם, וזוהו עיקר מה שמוטל על האדם. אמנם למרות זאת המציאות היא שאנשי השכל החריף עוסקים בשאר לימודים ולא בעניינים אלו, ואין כמעט מי שעוסק לברר את פרטי המעלות הללו, מפני שגראה שאלו דברים פשוטים שאינם צריכים לימוד, וממילא אין מי שיורה דרך נכונה בעניינים אלו, ויש טעויות בהבנת מעלות אלו. והאמת שצריך עיון גדול להבין דברים אלו בצורה נכונה, ויש בזה חכמה גדולה, כדכתיב "הן יראת ד' היא חכמה" שהיא לבדה חכמה. וכן צריך עיון אין לקנות מעלות אלו ולקיימם, שהרי אין דברים אלו מוטבעים באדם כשאר טבעיו, וגם אחר שקנאם קלים הם לאבדם וצריך לדעת אין להזהר מלאבדם. ועל כן חובתנו לקבוע זמן לעסוק בלימוד עניינים אלו החסידות היראה והטהרת הלב, לדעת אמיתת הדברים, ולברר מהי הדיוק לקנותם ודרכי הזמירות מלאבדם, שהרי זה לימוד למעשה לקיים חובתנו לברואנו.

חלקי שלימות העבודה המתבארים בספר - כתיב "ועתה ישראל מה ד' אלוך שואל מעמך כי אם ליראה את ד' אלוך ללכת בכל דרכיו ולהאבה אותו ולעבוד את ד' אלוך בכל לבבך ובכל נפשך לשמור את מצוות ד' ואת חוקותיו" כאן כתוב כל החלקים של השלימות הרצויה בעבודת ד'. והם יראה (יראת הרומונות), והלכת בדרכיו - יושר המידות ותיקונם, אהבת ד', שלימות הלב במעשי המצוות, שמירת כל המצוות, אלו הם הכללים, ופרטיהם יבוארו להלן, והם מסודרים לפי דרכי קנינים המבוארת בברייתא - תורה מביאה לידי הזירות וכו'.

חובת האדם בעולמו

מטרת בריאת האדם היא להתענג על ד' ולהנות מזיו שכינתו בעולם הבא, שזהו התענוג הגדול ביותר, והטוב האמיתי.

מטרת בריאת האדם בעולם הזה - ברור על פי שכל שאין תכלית בריאת האדם עבור מצבו בעוה"ז, שהרי ימי העוה"ז קצרים ומלאים מכאובים עד שכמעט אין בנמצא מי ששמוח ושלם ממש בעוה"ז, ועוד שאם המטרה היא העולם הזה למה נבראה בו הנשמה שהיא עלינה יותר מהמלאכים, שהיא לא מוצאת הנאה בעולם אלא מואסת בו, וודאי לא היה הבורא בורא הנשמה במקום שהוא נמאס ממנו. אלא ודאי שמטרת בריאת האדם בעוה"ז אינה אלא בתור אמצעי להגיע לעוה"ב, שע"י עשיית מצוות ועמידה בסנינות, האדם קונה לעצמו את העולם הבא. ואף מטרת בריאת שאר הנבראים היא בשביל האדם, לסייע לו לעבודת בוראו, ואם האדם משתמש בעולם לצורך עבודת ד' זה עליו גדול לבריות. ומטרת הנאות העולם היא להיות לעזר לקיים המצוות, שישמש בהם באופן שיגמרו לו ישוב הדעת לעבודת השם.

עמידה בסנינות וקיום המצוות בשלימות - האדם נברא באופן שיהיה לו תאוות חומריות המורחיקות אותו מהקב"ה, והאדם נמצא בנסיון הוא אם ילך אחרי תאוותיו. גם כל המאורעות בעולם לטוב ולרוע הם נסיונות לאדם, וקניית השלימות היא ע"י עמידה בסנינות. וכיון שהמצוות הם המביאים את האדם לשלימות האמיתית, אין התכלית מגיעה בשלימות, אלא ע"י ניצול כל האפשרויות לקיים מצוות, וכל הפרש בניצול האפשרויות הוא הפרש ברור בקנין השלימות, ממילא מוכרח דקדוק על כל פרט קטן, שהרי השלימות היא הדבר החשוב ביותר, וככל שהדבר חשוב יותר מדקדקים בפרטיו יותר.

כוונת האדם בכל מעשיו - ראוי לאדם שהתכלית היחידה בכל מעשיו תהיה רק להתקרב לקב"ה, ע"י שבירת המחיצות בינו לבין בוראו, והיינו ענייני החמריות, והאדם צריך לדרוף אחרי כל דבר המביא לקידבת אלוקים, ולברוח מכל דבר שהוא מניעה לזה, עד שיגיע למצב שתהיה לו משיכה טבעית וחזקה לקב"ה.

וכעת נתחיל ללמוד הפרטים לפי סדר מדרגותיהם לפי סדר הברייתא דרבי פנחס בן יאיר, והם הזוויות הזוויות הנקיות הפרישות הטהרה החסידות הענוה יראת השם והקדושה.

ספר שם עולם

גודל החיוב על כל אחד שיוכל, ללמוד תורה ולחזקה, במיוחד בתקופה הזאת - הנה בכל דור היו כאלו שהיו שומרים על כבוד ד' והיו סובלים צער ובזיון בגלל זה, והם הנביאים ואח"כ אני כנסת הגדולה והתנאים והאמוראים ורבנן סבוראי והגאונים וכו', ובדורנו אף שאנו קטנים מ"מ אנו מחויבים ג"כ לשמור על כבוד ד' בכל כוחנו, לעשות קיום תורה ע"י לימוד לתלמידים יסוד ת"ת ויישיבות, וכמה גדול תורתו של העוסק בזה, וזה בכלל מצוות "ואהבת את ד' שצריך לאורב אותו על אחרים, וע"י התורה האדם בו לאהבת ד', ובפרט שזמננו שהגענו לאחריית המלחמה, ונחלשו כוחותינו ע"י אריכות המלחמה, והמצוקות רבות, כמה גדולה זכותם המתחזקים לבקש עצות ותחבולות להגדיל תורה ומצוות, וכיון שהמלחמה נתגברה והלוחמים נתמעטו, שכרו של המתחזק גדול הרבה יותר, ואהבת ד' למתחזקים בעת הזאת היא בלא גבול ותכלית, וגורם למנוע הרבה צרות, ומאידך המתרפה בזמן זה עונשו גדול הרבה יותר, והקב"ה מסייע לנו בכל עת המלחמה אף שלא הגיע קץ הגאולה, ולבסוף ודאי נצח כיון שאנו נלחמים מלחמת ד', וזיכנו ד' בזכות התורה לראות בביאת הגואל, ויגדל כבוד ד' ותורתו בעולם במהרה בימינו אמן. (פרק כ"א).

מעלת החיזוק בתורה ומצוות מתוך יסורים - הנה בתקופה האחרונה התגברו טרדות הפרנסה והדאגות והמכאובים, ועל האדם לדעת שהכל בהשגחה, והקב"ה אוהב אותו יותר ממה שהוא אוהב את עצמו, והיסורים ניתנו לו לכפרת עונות, כדי להפטר מהגיהנום שהוא קשה יותר מכל יסורי איוב, ומצינו ביצחק ובהרבה תנאים ואמוראים שקיבלו על עצמם יסורים,

ואף שאין אנו בדרגה זו מ"מ עכ"פ צריך שלא לבעט ביסורים, ולישא מכאוביו ודאגותיו במנוחת הנפש, ולהתחזק בלימוד תורה וקיום מצוות, וטובה אחת בצער ממואה שלא בצער, והתורה שלומד בעת דחקו מתקיימת בידו. ופעמים שגם מי שלא חטא מביא לו הקב"ה יסורים כדי לנסותו אם יקבלם באהבה, ואם יבטל מעבודתו בגללם, ואם מתחזק וישמח ביסורים הרי הוא בכלל "ואוהבו כצאת השמש בגבורתו", שלעת"ל יביהק אורו כשמש בתוקפה, ואין גבול ותכלית להטבת ד' לכל אדם כפי מעשיו, ולימוד תורה מתוך יסורים זה עצמו מועיל להקל את היסורים ולפעמים להעבירם לגמרי. (חתימת הספר).

חיזוק באמונה - הנה עיקר היסודות כולם היא האמונה, והיינו שיאמין בד' ובתורתו, כמו שקיבלנו מאבותינו דור אחר דור שראו בעיניהם ביציאת מצרים כל הניסים והנפלאות, ובקריעת ים סוף זכו כולם לנבואה, ובמעמד הר סיני דיבר ד' עמם פנים בפנים, ובזכות האמונה נגאלו ישראל ממצרים, ובזכות האמונה תהיה ג"כ הגאולה העתידה. והנה צריך לדעת שיש ירידת הדורות, וכמו שמוזכר כמה פעמים בחז"ל על ההבדל העצום בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, ועל המעלות העצומות של הדורות הראשונים, (בידיעת וקדושת התורה, בגילוי אליהו, בלהחיות מתים, או לברוא אדם או בעל חי ע"י ספר יצירה), ויראה האדם אין הדורות האלו מסרו נפשם על כל פרט מהתורה, וא"כ אנו אף אם יש לנו איזה קושיה, נתלה זאת במיעוט שכלנו, ונסמוך על הדורות הראשונים. (חתימת הספר).

ביאור הענין למה בדורנו נתגלו חכמות שלא נתגלו בדורות שלפנינו - הנה בדורנו נתגלו הרבה חכמות שלא נתגלו בדורות שלפנינו, כמו טלסקופ לראות מרחוק, וטלפון לשמוע מרחוק, ולצלם תמונה על הנייר, ולהקליט דיבורים לזמן מרובה. וביאור הענין בזה הוא הדנה כמה שהאדם יותר חכם צריכים להסביר לו פחות כי הוא מבין את ההמשך מעצמו, וכן אצלנו כיון שידרנו הרבה, צריכים להראות לנו אותות ומופתים על כל דבר שורשי בתורתנו הקדושה, ולכן אנו שאמונתו נחלשה צריכים את הטלסקופ כדי לחזק את האמונה שהקב"ה מושגח עלינו ממוכן שבתו למעלה, והטלפון מחזק את האמונה שהקב"ה שומע את תפילותינו, והתמונות מחזקות את האמונה שמה שהאדם עושה כאן נמשך תמונתו למעלה, ולעת"ל יצטיירו מעשי האדם הטובים והרעים על כל פרטיהם, ולא יוכל להכחיש גם מה שעשה בחדרי חדרים, ואמרו חז"ל "כל העובר עבירה אחת בעולם הזה, מלפנתו ומולכתו ליום הדין", וכמה בזיון וכלימה יהיה בזה שתמונת העבירות שעבר (בין בבין אדם לחבירו, בין בבין אדם למקום), תהיה מזדקבת על האדם בכל מקום שהוא הולך. וכלי ההקלטה בא לחזק אותנו באמונה בהא דכתיב ומגיד לאדם מה שיחיו", שאפי" שיהא קלה שבין איש לאשתו מגידים לו לאדם בשעת הדין, ולא נאבד אפי" דיבור אחד, בין לטוב בין לרע. וע"י שהאדם יראה כוחות אלו בבריאה ידע שאם הקב"ה הטביע בבריאה את האפשרות לזה, ודאי שהוא עצמו יכול, וכדכתיב "הנוטע אוזן הלא ישמע וכו'", ובאמת טוב יותר לחזק אמונה זו ממה שכתוב בתורה, אך גם מי שאינו לומד תורה יכול להתחזק בזה ע"י התבוננות בטבע הבריאה. (חתימת הספר).

גודל הצרות המחולות והיסורים הם בגלל שסילקנו מעצמנו עול תורה - הנה בזמננו יש הרבה צרות ומחלות ויסורים, ואין כמעט אחד מאלף שימלט מזה, מה שלא היה בדורות שלפנינו, והטעם בזה הוא מפני שסילקנו בעונותינו הרבים עול תורה, ולכן אדם שרואה שהוא ניצול ממוצקות הזמן, יברח מיד לבית המדרש ללמוד תורה, ועי"ז תסלק מעליו סיבת הצרות, ובודאי לא יסבול צרות אחרות, אבל אם לא יעשה כך יחליפו לו משמשים את העונש בדברים אחרים, וכל התחבולות שיעשה להנצל מזה לא יועילו לו, אם לא שמוטק את סיבת הצרות מעליו ע"י שיקבל עול תורה. ואמרו חז"ל מה יעשה האדם וינצל מחבלו של משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים, ואף שזמנו מוגא ומצלא, מ"מ כיון שכח הדין לפני בא המשיח התגבר כ"כ, לא מספיק מצוה אם לא שיעסוק בתורה וגמ"ח, (ובזמננו נתרבו הצרות ורואים כמעט את כל היסורים לחבלו של משיח). וכשאדם משתדך נכון וטוב שיאמור בפניהם שהוא **חייב להפריש את עצמו מביתו כמה שנים ללמוד תורה**, ואם לא יכול לעשותם ברצף יעשה שנים אלו שלא ברצף, וטוב ונכון וכמעט חוב גמור ששנים אלו יהיו שלא בביתו, שזה קבלת עול תורה בשלימות, ואם אינו יכול בשום אופן יעשה עכ"פ בביתו, אבל אינו יוצא בזה בקובע איזה זמן ביום, אלא רק שקובע עצמו לתורה בתמידות. (חתימת הספר). והנה אנו רואים בעוה"ז שמחיר סחורה נקבע לפי כמה היא מצויה, ויתבונן האדם לענין התורה, שיצטרך לתת דין וחשבון על ידיעותיו בתורה, ומה שלא למד כאן לא יוכל בשום אופן להשיג שם, אפי" אם יתן בשביל זה את כל העוה"ב שלו, ונמצא שאין התורה מצויה אלא כאן בעוה"ז, שהוא כאן וכאפס כנגד עולם הגלגלים עולם היצירה ועולם הבריאה ועולם האצילות, ומזה ידע האדם גודל יקרת התורה, וישתדל מאד בהשגחה, ולא יתעצל בדבר. (השמטה).

חיזוק בעבודת ד' כנגד נסיונות השעה - אמרו חז"ל ד' דברים צריכים חיזוק תמיד, תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ, וברש"י כתב שצריך להתחזק בהם בכל כוחו. ואם צריך כזה חיזוק בזמננו, כ"ש בזמננו שנתרבו הדאגות והמצוקות, ונתרבו הזדים בעלי דעות כחובות, ודאי מצוה להתחזק הרבה כדי שלא יתמוטט לגמרי. ומצוה שירא ד' יתאספו, ויחזקו איש את רעהו, ולא יחשוש למיעוטים כ' ד' עמם, וכל דבריהם נכתבים בספר הזכרונות לפני ד'. (שער התחזקות).

ניתן להשיג את גליונות תמצית ואת מבחני "לדעת" על הדף היומי, וכן את גליונות תמצית משנה ברורה או קנין חכמה, במייל A0527692282@gmail.com.
לפרטים 052-7692282. לפרטים על נקודות ההפצה ניתן להתקשר ל-0737-289669.
עלויות ההדפסה רבות, ניתן לתרום ב"נדירים פלוס" בקופת "תמצית משנה ברורה".
לרכישת סיכומי "תמצית הש"ס" ו"תמצית משנה ברורה" ניתן להתקשר ל-052-7692282.
להזמנת סט 4 חלקים "תמצית הש"ס" על כל הש"ס במחיר 100 ₪ כולל משלוח ניתן להתקשר ל-053-7125663.

בירור הלכה

כל הנידון כאן הוא ללא שיש תנאי בניהם, ולא שיש מנהג ידוע או מנהג המדינה, רק באנו בזה "בבירור ההלכה" לברר ולהראות הצדדים מהסוגיות והראשונים והפוסקים.

נידון א' - הזמינו חדר רגיל בבית מלון, וכשהגיעו לבית מלון התפנה חדר גדול ומרווח, עם נוף לים, וקומה נוחה, ונתנו להם את החדר המיוחד ללא תוספת תשלום, לאחר יום הגיע משפחה ששילמה על חדר גדול עם נוף, והנהלת הבית מלון מבקשים שיצאו ויעברו לחדר רגיל.
יש לדון - האם הנהלת בית המלון יכולה לחייב אותם לעבור לחדר רגיל ברמה שהזמינו.
נידון ב' - מה הדין כשבית המלון מבקש שיעברו לחדר אחר ומציע להם חדר הרבה יותר טוב ממה שקיבלו, האם יכולים השוכרים להתנגד לעבור לחדר.

אופן נוסף בשכירות רכב -

נידון א' - שכר רכב מחברת השכרה (רכב סתם) והיה במלאי רכב גדול, או ששדרגו לו לרכב גדול, או מפואר, וכעת חברת ההשכרה צריכים את הרכב הנ"ל לאדם שהזמין ומשלם על רכב גדול ומפואר, חברת ההשכרה פונה לשוכר הנ"ל ומבקשת שיחזיר את הרכב הגדול, ויחליפו לו להמשך השכירות לרכב אחר.

יש לדון - האם חברת השכרה יכולה להחליף ולתת לו רכב פשוט ורגיל כמו שהיה מגיע לו ע"פ מה שהזמין, או אין יכולים לתת לו רכב פשוט ורגיל כיון שכבר קיבל רכב גדול ומפואר.
נידון ב' - מה הדין באופן שבחברת השכרה אומרים שהם חייבים את הרכב הזה למשהו שהזמין, ומוכנים לתת לו רכב יותר טוב, או דגם יותר מפואר, והשוכר מתנגד להחליף אפי' לרכב טוב יותר, האם בכה"ג יכולים בחברת ההשכרה לחייב את השוכר להחזיר את הרכב המשודרג שקיבל.

נידון ג' - שכר רכב מחברת השכרה (רכב סתם) והיה במלאי רכב גדול, או ששדרגו לו לרכב מפואר, והרכב התקלקל, וכעת חברת ההשכרה רוצה לתת לו רכב רגיל ופשוט, השוכר מבקש שיתנו לו רכב מפואר כמו שהיה לו, וחברת ההשכרה טוענת היות והזמנת רכב רגיל תקבל רכב רגיל, ומוספים לטעון שלא יתכן שמה ששידרגו לו מרצונם הטוב יהיה סיבה לדרוש מהם כעת רכב מפואר.
יש לדון - האם חייבים לתת לו רכב מפואר או שיכולים לתת לו רכב רגיל.

נידון ד' - שכרו צימר פשוט במירון וקיבלו צימר משודרג ומרווח עם דשא, ועם גישה נוחה לציון הרשב"י, וכעת הגיעו אנשים שרוצים לשכור את הצימר היקר, בעל הצימר מבקש שיעברו לצימר אחר אותו גודל, והשוכרים טוענים שבצימר השני אין דשא ואין גישה כ"כ נוחה לציון.
יש לדון - האם יש לשוכר הזכות לדרוש גם את השידרוגים (שקיבלו בחינם) שאינם בעיקר השכירות.

אי דאמר ליה בית סתם - אחד אמאי לא יעשנו שנים, קטן אמאי לא יעשנו גדול, - אמר ריש לקיש: דאמר ליה בית שאני משכיר לך מדת ארכו כך וכך. - אי הכי, מאי למימרא - אלא, כי אתא רבין אמר ריש לקיש: דאמר ליה בית כזה אני משכיר לך. - ואכתי מאי למימרא - לא צריכא דקאי אגודא דנהרא.

בבא מציעא דף קג' משנה. "המשכיר בית לחבירו ונפל - חייב להעמיד לו בית. היה קטן - לא יעשנו גדול, גדול - לא יעשנו קטן, אחד - לא יעשנו שנים, שנים - לא יעשנו אחד. לא יפחות מן החלונות ולא יוסיף עליהם, אלא מדעת שניהם". גמרא. היכי דמי אי דאמר ליה בית זה - נפל אזל ליה,

חיוב להעמיד לו בית גדול כמו נתן לו לפני שנפל, (עי' להלן מה שהת' גדר שכירות דבית סתם לשיטות אלו).

ומאידיך לשון הנמוק"י, ולשון הרמב"ם, ופשטות דברי הריטב"א, וכ"כ הט"ז והנתה"מ, שמח' הרמב"ם והריטב"א הוא בשכר בית סתם ודר בבית ונפל הבית, ונח' האם יכול להביא לו בית קטן, או בכה"ג שדר בבית מעמיד לו בית כמו שהיה. ולכאורה לפי"ד הט"ז והנתה"מ עולה - דבאופן שלא נפל הבית אלא רוצה המשכיר להחליף לשוכר לבית אחר אינו רשאי.

הט"ז, הקצוה"ח, והנתה"מ, כתבו כמה תמהות על דברי הרמ"א שלמד שמח' הרמב"ם והריטב"א הוא באופן שהבית קיים, דנח' האם יכול המשכיר לשנותו לבית קטן, וכתבו לתמוה דבלשון הרמב"ם נראה שדיבר באופן שהבית נפל, וביותר ק' דבנמוק"י מבואר להדיא דנח' באופן שהבית נפל, ודודאי אם הבית לא נפל והשוכר כבר דר בבית אין המשכיר יכול להוציא את השוכר מביתו, ועוד כתבו דודאי אין השוכר מוזכר שיוציאו כל יום למקו"א והווי כהתנה שלא יוצאו, ועוד דהא שכירות ממכר ליומא וא"כ וודאי שאין יכול להוציא מהבית.

(ז"ל הט"ז סימן שיב' יז' אבל כל זמן שלא נפל. משמע מדברי הרמ"א דאם רוצה ליתן לו בית כיוצא בזה יכול להוציא ולכופו שידור בתוכו, ודבר זה בודאי אינו, דאפילו ליפה ממנו אינו יכול להוציא תוך זמנו כמ"ש רמ"א עצמו בריש סימן זה דאם המשכיר רוצה לבנות אין יכול להוציא השוכר אפילו ליפה ממנו, והוא פשוט ג"כ מצד הסברא, דהא שכירות ליומא ממכר הוא ובמוכר להביתו בית סתם ונתן לו בית אחד ודאי לא יכול אח"כ לומר צא מכאן ואתן לך אחר אלא במה שהחזיק החזיק, ה"נ בשכירות. ודברי רמ"א בכאן באין מדברי הנ"י בפרק השואל בסופו וז"ל, ונראה מדברי הרמב"ם דאפילו התחיל לעמוד בבית קודם שנפל אמרינן דסגי הכא בד' אמות, אבל הריטב"א [החדשים ב"מ ק"ג ע"א ד"ה ואי] כתב כיון דנחת לגויה דכו"ע לא מצי משני ליה בבית אחר, עכ"ל. ופשוט שביאר דברים אלו דמירי שנפל הבית, ומשמע מדברי הרמב"ם שאע"פ שתחילה נתן לו הבית א' לדור בו ונפל הא, דאח"כ אינו יכול לתת לו בית קטן אלא דוקא כמו שנתן לו תחילה כיון שהחזיק בבית גדול, זה לא אמרינן, אלא חזר הדין כאילו לא נתן לו עדיין ויכול ליתן לו בית קטן, וריטב"א חולק דכיון דקודם נפילה החזיקו בבית גדול צריך לתת לו אחר הנפילה ג"כ בית גדול, אבל כל זמן שלא נפל פשוט שאין יכול להוציא אפילו לבית יפה מטעם דלא נחת ליה לטלטל עצמו כדאמרינן ריש בתרא [ז' ע"א] והובא לעיל סימן (קס"ט) [קס"ד] סעיף ב'. והנה ראיתי בד"מ [סעיף י"ז] וז"ל, וכתב נ"י לדעת הרמב"ם נראה דאפילו קודם שנפל יכול להוציא וליתן לו בית אחר שהוא ד' אמות, ולא נראה לריטב"א, אלא אחר שהורידו לגויה לא יכול אח"כ לשנות לו א"כ נפל, עכ"ל. הרי שהיסב דברי הנ"י לדרך אחר, דלדעת הרמב"ם אפילו לא נפל יכול להוציא אפילו לבית גרוע. ואני אומר שא"א לומר כן, ועיין ברמב"ם [שם] דלא מירי אלא בנפל, שכתב ונתן לו בית ונפל, ומשם למד הנ"י דין זה לדעת הרמב"ם. ואין להקשות ממ"ש בסימן של"ה סעיף א' גבי שכיר אם שכרו סתם למלאכת יום אחד יכול לשנותו כו', דשאני שכיר שהמשכיר שוכרו לטובתו לכל אשר יצונו, משא"כ שוכר בית שהוא מכוין לטובת עצמו פשיטא שלא נתכוין שיצטרך לטלטל עצמו, דאל"כ בכל חודש יטלטלו המשכיר מבית לבית, כן נראה לי פשוט, ורמ"א אגב חורפא רבה דידיה לא עיין כל הצורך").

מהו דתימא מאי כזה - דקאי אגודא דנהרא, קא משמע לן. עולה בסוגיא שם, אם שכר בית זה ונפל, הפסיד השוכר ואין המשכיר מעמיד לא בית אחר, ואם הבית קיים אין המשכיר יכול להוציא ולתת לשוכר בית אחר, ואף אם רוצה המשכיר לבנות והוסיף חדר וכד' אין יכול לכופו לשוכר לצאת אפי' לבית אחר יפה ממנו. כ"כ השולחן ערוך שיב' סעיף א' המשכיר בית לחבירו, ובתוך הזמן רוצה לבנותו, אין יכול לכופו לצאת אפילו לבית יפה ממנו, גם להכניס פועלים לבית לבנותו. מיהו מבקשים מן השוכר לעשות לפנים משורת הדין.

אם שכר בית סתם ונפל מעמיד לו בית אחר, ויכול לתת לו אפי' בית קטן, דלא התחייב לו בית מסוים ואף בית ד' אמות נחשב בית, ולהלן יתבאר דנח' האחרונים מה הדין באופן שהשוכר כבר היה דר בבית ונפל הבית.

ואם אמר בית כזה אני שוכר ונפל חייב להעמיד לו כזה בית. (ולהלן יתבאר מה כלול בדין דחייב להעמיד לו כזה, האם הוא לענין גודל הבית, ומה הדין לענין נוף כיוונים וכד').

מח' ראשונים מה הדין באופן שהשוכר

כבר היה דר בבית ונפל הבית

הנה בג"מ מבואר אם שכר בית סתם ונפל, יכול להביא לו אפי' בית קטן של ד' אמות, ונח' הראשונים מה הדין באופן שהשוכר כבר היה דר בבית ונפל הבית, האם גם בכה"ג אמרה הג"מ דבבית סתם יכול להעמיד לו בית קטן, או דבאופן דכבר התחיל לדור בבית ונפל הבית צריך להעמיד לו אותו בית, ע' בנמוק"י דהביא בזה מח' רמב"ם וריטב"א, ז"ל הנמוק"י "ואי א"ל בית סתם וכו'. דהא כל דיהיב ליה בית שיש בו ד' אמות על ד' אמות בהכי סגי, ונראה מדברי הרמב"ם ז"ל דאפילו התחיל לעמוד בבית קודם שנפל אמרינן הכי דסגי בארבע על ארבע, אבל הריטב"א ז"ל כתב דכיון דנחת לגויה דכ"ע לא מצי משני לה לבית אחר".

נח' הפוסקים (הרמ"א, והש"ך, הט"ז, וקצוה"ח ונתה"מ), בביתאור דברי הנמוק"י, באיזה אופן נח' הרמב"ם והריטב"א.

הדרכ"מ וכ"כ ברמ"א, והש"ך, והקצוה"ח, הבנו שהמח' של הרמב"ם והריטב"א היא, באופן שהבית קיים והשוכר כבר התחיל לגור בבית, האם יכול המשכיר לתת לשוכר בית קטן, או שלא יכול לתת לו בית אחר, ז"א דנח' האם בבית סתם, המשכיר יכול להחליף לשוכר את הבית לבית אחר.

עולה לפי"ד הרמ"א וזה"ש"ך - דלרמב"ם יכול המשכיר להוציא את השוכר מהבית אפי' לבית יותר קטן, ולריטב"א אין יכול להוציא לבית אחר.

ועוד לכאורה עולה לפי"ד, דבאופן שנפל הבית לכ"ע יכול להביא לו בית קטן, דהא ההסכם היה בית סתם ולא חל עליו

יתבאר דנח' האחרונים הנ"ל ביסוד גדר

שכירות בית סתם

הנה בשכירות בית זה בפשטות חל קנין או שיעבוד על אותו הבית, ויש לדון מהו גדר שכירות בית סתם, האם הוא רק התחייבות או שיעבוד של המשכיר להעמיד בית מבתי לשוכר, ולא חל כלל שיעבוד או קנין בבית שהעמיד לו, וכשהבית לא קיים, יש חיוב למשכיר להעמיד בית אחר לקיום השכירות,

או דילמא גדר שכירות בית סתם אינה רק התחייבות להעמיד מנכסיו בית, אלא אף בבית סתם כשנותן לו בית מסוים לדור חלה השכירות על אותו הבית, ואם הבית לא קיים מעמיד לו בית אחר במקום הבית שהיה.

והנה יש לדון טובא בדברי הן הרמ"א והש"ך, והן בדברי הט"ז והנתה"מ, דלכל שיטה עולה חידוש הטעון בירור, ולהלן יתבאר שאפשר שתלוי מהו גדר שכירות של בית סתם.

בשיטת הרמ"א והש"ך עולה דלרמב"ם יכול המשכיר להוציא את השוכר מהבית הגדול שנתן לו ולתת לו בית קטן, ולריטב"א לא יכול לתת לו בית קטן, והרמ"א פסק כהריטב"א שאין יכול לתת לו בית אחר קטן, אבל יכול לתת לו בית אחר כזה, מ"מ לתרויהו יכולים להוציא את השוכר מהבית ולתת לו בית אחר, **וע"כ דגדר השכירות של בית סתם הוא רק התחייבות או שיעבוד של המשכיר להעמיד בית מבתי לשוכר, ולא חל כלל שיעבוד או קנין בבית שהעמיד לו**, (ודומיא דחברת השכרה דמשכירים רכב ואין מקנים רכב מסויים אלא מעיקרא ההסכם לזכות שימוש ברכב אחד ממה שיש להם וה"נ בבית סתם) ולכן יכול המשכיר להוציא את השוכר ולתת לו בית אחר.

אולם יל"ע דלפי דברי הרמ"א והש"ך עולה דלדעת הרמב"ם יכול להוציא מהבית אף קודם שנפל, והתבאר דס"ל דגדר שכירות בית סתם הוא שיעבוד להעמיד לו בית מבתי ולא חל קנין על הבית שנתן לו, וצ"ע דהתבאר ברמב"ם בנידון דשכר חמור סתם דאם מת החמור יש לו אף את דמי הנבלה, ובארנו במ"א דע"כ דס"ל לרמב"ם דאין ההבנה בגדר חמור סתם דהוא שיעבוד כללי להעמיד לו חמור מחמוריו, אלא השיעבוד חל בחמור זה שהעמיד לו, ואם מת יש לו אחריות וחוב להעמיד לו אחר, וא"כ צ"ע דברי הרמ"א דלדבריו עולה דגדר שכירות חמור סתם אינה כגדר בבית סתם, ולכאורה עולה דע"כ דעת הרמב"ם כמ"ש הט"ז והנתה"מ שהרמב"ם דיבר בנפל הבית, וגדר בית סתם כגדר חמור סתם, דא"ז שיעבוד להעמיד אחד מנכסיו, אלא חל שכירות באותו חמור ובאותו בית, ולכן בחמור יכול ליקח בדמי הנבלה, ובבית אין יכול המשכיר להוציא.

אולם הט"ז והנתה"מ ס"ל דגדר בית סתם הוא שכירות על אותו הבית, ושכירות היא כממכר ליומא, ולכן אין יכול להוציא

(ז"ל הרמב"ם הלכות שכירות פרק ה' הלכה ז' "השכיר לו בית סתם ואחר שנתן לו בית נפל חייב לבנותו או יתן לו בית אחר", וז"ל הנמוקי"י "ואי א"ל בית סתם וכו'. דהא כל דיהיב ליה בית שיש בו ד' אמות על ד' אמות בהכי סגי, ונראה מדברי הרמב"ם ז"ל דאפילו התחיל לעמוד בבית קודם שנפל אמרין הכי דסגי בארבע על ארבע אבל הריטב"א ז"ל כתב דכיון דנחת לגייה דכ"ע לא מצי משני לה לבית אחר").

ולכן מפרש הט"ז דמחלוקת הרמב"ם והריטב"א לאחר שנפל הבית, דלרמב"ם אף אם בתחילה העמיד לו בית גדול, מ"מ לאחר שנפל יכול להעמיד לו בית קטן דכבר אזיל ליה הבית, ולריטב"א אף אחר שנפל אין יכול ליתן לו בית אחר שכבר נתחייב לו בית גדול כמו הבית שנתן לו מקודם.

וכ"כ הנתה"מ דודאי נח' הרמב"ם והריטב"א אחר שנפל הבית, דודאי קודם שנפל אין יכול להוציא לבית אחר, וכתב הנתה"מ דבאמת ברמ"א ובש"ך נראה דלא כדבריו ונראה דיכול המשכיר להוציא את השוכר אף שלא נפל ולתת לו בית אחר, וכתב הנתה"מ דלדבריהם צ"ל דרק פעם אחר יכול להוציא דיכול לומר שבטעות או מחמת אונס נתן לו בית גדול זה, וגם מתחילה לא היתה דעתו ליתן לו רק בית השני, אבל לשנותו בכל פעם לא מסתבר כלל.

(ז"ל הנתה"מ המשפט ביאורים סימן שיב' ס"ק יב" כל זמן שלא נפל הראשון. עיין ש"ך ס"ק י"ט דבבית זה אינו יכול להוציא אפילו מרעה ליפה. מוכח מלשוננו דבבית סתם יכול להוציא, וכ"כ בס"ק ה' דיכול להוציא אפילו מבית כמוהו, ע"ש, והוא תמוה מאד בעיני, דא"כ בכל יום יהיה יכול להוציא מדירה לדירה, והוא נגד הסברא, דודאי יכול לומר לא בעינא למיטרח בכניסה ויציאה בכל יום ואדעתא שאדור מתחילת שנה עד סופה שכרתי בית. והנה בני"י (המובא בציונים אות ל"ו) שלפנינו כתוב בזה הלשון, ואם לא עמד בו קודם שנפל וכו', ומלשון זה משמע שכונתו דמלשון הרמב"ם [פ"ה משכירות ה"ז] משמע דאפילו כבר נתן לו בית גדול ודר בו קודם שנפל מ"מ כשנפל יכול ליתן לו בית קטן, וכן משמע באמת מדברי הרמב"ם, וע"ז כתב דהריטב"א [החדשים שם ק"ג ע"א ד"ה ואין חולק וס"ל דאם כבר עמד [ב] בית גדול דאינו יכול לשנותו לבית קטן אפילו אחר שנפל, כן נ"ל ברור בכונתו. אך מה אעשה שמדברי הרמ"א והש"ך לא משמע כן, ומ"מ נראה דלא מסתבר כלל לומר שיהיה יכול לשנותו בכל פעם. ואפשר שדעת הרמ"א הוא רק פעם אחת יכול לומר שבטעות או מחמת אונס נתן לו בית גדול או בית זה, וגם מתחילה לא היתה דעתו ליתן לו רק בית השני, אבל לשנותו בכל פעם לא מסתבר כלל).

עולה דהרמ"א והש"ך ס"ל דנח' הראשונים כשהבית קיים, לרמב"ם יכול המשכיר לתת לו בית קטן, ולריטב"א לא יכול לתת לו בית קטן, והרמ"א פסק כהריטב"א שאין יכול לתת לו בית אחר קטן, אבל יכול לתת לו בית אחר כזה.

והט"ז והנתה"מ ס"ל שקודם שנפל הבית לכ"ע א"א למשכיר להוציא ולתת לו בית אחר, ונח' כשדר בו ונפל הבית, האם יכול לתת לו בית קטן, לרמב"ם יכול להביא לו בית קטן, ולריטב"א לא יכול להביא לו קטן.

לבית אחר, ועוד הק' הט"ז והנת'בות דאף אם נימא דהגדר של בית סתם כהרמ"א, מ"מ לא מסתבר דיוכל להוציאו כל הזמן מהבית, דהיינו דאפי' נימא דלא התחייב לו אלא להעמיד לו בית מביתו, מ"מ מתנאי השכירות שיעמיד לו בית שיוכל לדור בו ולא להוציאו מתי שירצה לבית אחר.

ועולה בשיטת הט"ז והנתה"מ דפ' דמח' הראשונים אחר שנפל הבית, ואם הבית קיים וודאי המשכיר לא יכול להוציא את השוכר מהבית ולתת לו אחר, דהגדר השכירות של בית סתם דחלה השכירות על אותו הבית שנתן לו ואי"ז רק התחייבות גרידא להעמיד לו בית מנכסיו, ולכן המשכיר לא יכול להוציא את השוכר מהבית.

(אולם עולה בדברי הט"ז והנתה"מ, דלריטב"א אף בנפל הבית אין יכול המשכיר לתת לו בית קטן, ויל"ע בשלימא כשהבית קיים אפשר כמשנת' דגדר השכירות דחל שיעבוד על אותו הבית ולכן יש לשוכר זכות בבית ואין המשכיר יכול להוציאו, אולם כשהבית נפל, וחייב להעמיד אחר מכח ההסכם דבית סתם, צ"ע מה מחייב את המשכיר להעמיד כעת דווקא בית גדול, ובאמת זה סברת הרמב"ם שהיות ונפל וכל מה שחייב זה מכח ההתחייבות של בית סתם, לכן יכול להעמיד קטן, (וכמשנת' שלא נפל לכ"ע לא יכול לתת לו אחר דחל שיעבוד על בית שנתן), אולם דברי הריטב"א צ"ע,

וע"כ צ"ל דבחיוב דבית סתם אם הבית נפל דיש חיוב להעמיד לו בית אחר, אין הגדר דהוא חיוב נפרד מלבד מה שנתן לו להעמיד לו בית אחר מנכסיו, אלא הוא חיוב אחריות במקום הבית שנתן לו שאם יפול הבית יעמיד אחר כמותו ולהכי כשכבר נתן לו בית גדול אין יכול לשנותו לבית קטן. אבל הרמב"ם ס"ל כפשוטו דאינו חיוב אחריות אלא דנשתעבד להעמיד לו בית ואף אחר שנתן לו בית אם נפל הבית חוזר לחיובו הראשון להעמיד לו בית סתם).

ועי' ברמב"ן כתובות נ"ט, ובשו"ת הרשב"א מיוחסות סי' רמ"ב, דנראה בדבריהם דגדר בית סתם כמשנת' בדברי הרמ"א, דכתבו דבבית זה יכול המשכיר להקדישו דממכר לימיה הוא, אבל בבית סתם אף כשהעמיד לו בית א"י המשכיר להקדישו דלאו קנין גמור הוא שהרי אם נפל חייב להעמיד לו בית אחר עי"ש, והביאור דגדר בית סתם דמה דמעמיד לו בית אחר הוא רק לקיום ההסכם ואין זה קנין שכירות בחפץ, ולפי"ז לכאורה עולה דיכול המשכיר להוציאו מהבית גם כשהוא קיים כיון שלא הקנהו לו בקנין שכירות גמור.

א"כ עולה לנו דנח' האחרונים מהו גדר שכירות בית סתם, האם הוא התחייבות להעמיד מנכסיו בית, או אף בבית סתם כשנתן לו בית מסוים לדור חלה השכירות על אותו הבית.

הנה בפשוטות שכר חדר בבית מלון מוגדר כבית סתם, ולכן אם רוצים לפנותו לחדר אחר - לכאורה יהיה תלוי במח' כמשנת', לרמב"ם להבנת הרמ"א אפשר לתת אפי' חדר קטן ממה שהיה לו, לרמ"א ולש"ך יכול לתת לו אחר כמו שהיה לו, ולט"ז ולנתה"מ לכ"ע אף אם נותן לו אחר טוב יותר לא יכול להוציאו ממה שקיבל.

אולם היה מקום לדון בדעת הט"ז והנתה"מ, דאולי יש חילוק בין שכר בית סתם, לנידון דידן ששכר חדר בבית מלון, או רכב מחברת השכרה, דיל"ע מה עיקר סברת הט"ז והנתה"מ במה דחלקו על הרמ"א דאי עיקר סברתם היות ויש טורח לא מסתבר דיוכל המשכיר להוציאו, א"כ יש לדון דבבית מלון אפשר דאין טורח כ"כ לעבור חדר, ואולי אף לט"ז ולנתה"מ בכה"ג יוכלו להוציאם לאחר.

אולם כמשנת' נראה שנה' הט"ז והנתה"מ במח' יסודית ביסוד גדר שכירות בית סתם, וס"ל כמשנת' "דגדר בית סתם" הוא דחל שכירות על אותו הבית ולכן לא יכול להוציאו, א"כ עולה לדבריהם דאף בבית מלון לא יוכלו לשנות לו לחדר אחר.

לפי"ז בנידון א' - אם שכר בבית מלון חדר סתם וקיבל חדר גדול ומרווח, או חדר עם נוף, או קומה נוחה וכד', וכעת הבית מלון מבקשים להעביר אותו לחדר רגיל קטן יותר וללא נוף וכד', או שכר רכב מחברת השכרה רכב סתם, והיה במלאי רכב משודרג גדול או מפואר ונתנו לו רכב טוב יותר, וחברת ההשכרה מבקשים לתת לו רכב רגיל, האם יכולים להעבירו.

לפי"ז בנידון ב' - באופן שהבית מלון צריך את אותו חדר ורוצים להעבירו חדר אחר באותו רמה, או אפי' מוכנים לתת לו חדר יותר טוב, או כנ"ל חברת ההשכרה צריכה את הרכב הנ"ל ורוצים לתת לו רכב אחר אותו דגם, או מוכנים לפצות אותו ברכב יותר טוב, האם יכולים להחליף לו.

לפי משנת' עולה - דלרמב"ם להבנת הרמ"א והש"ך יכולים לתת לו חדר קטן, או רכב קטן ממה שקיבל כיון ששכר סתם, ואי"ז משנה מה שנכנס והשתמש בגדול.

לריטב"א, וכן פסקו הרמ"א והש"ך באופן הנ"ל שכבר נכנס לחדר או לרכב א"א להוציאו ולתת לו בית או רכב פחות טוב אף ששכר סתם ולא התחייב לו גדול, אולם יכולים לתת לו אחר כמו שהיה לו.

ולדעת הט"ז והנתה"מ דס"ל דהראשונים נח' רק בנפל, א"כ כל שלא נפל א"א להוציאו אפי' לחדר יותר גדול ומפואר, וכן ברכב א"א להחליף לו הרכב אפי' לרכב מפואר יותר, ויכול השוכר לדרוש להשאיר דווקא עם מה שקיבל, דעצם זה שנתן לו גדול ונכנס והשתמש זכה בגדול וכמשנת' דגדר השכירות בסתם ממכר ליומא וחל על אותו הבית או הרכב קנין שכירות, ולכן א"א לתת לו אחר אפי' ליותר טוב יותר.

סיכום - דלרמב"ם להבנת הרמ"א והש"ך יכולים לתת לו חדר או רכב קטן או פחות טוב.

לדעת הרמ"א והש"ך יכולים לתת לו אחר כמו שהיה לו.

ולדעת הט"ז והנתה"מ א"א להוציאו כלל אפי' ליותר טוב.

לענין נידון ג' - אם שכר רכב סתם וקיבל גדול או דגם מפואר והרכב התקלקל וחברת ההשכרה רוצה לתת לו רכב

אחר קטן, לפשנת' עולה - דלרמ"א ולש"ך יכולים לתת לו רכב קטן,

ולט"ז ולנתה"מ עולה דנח' בזה הרמב"ם והריטב"א, לרמב"ם יכולים לתת לו אפי' רכב קטן, ולריטב"א יתנו לו רכב כמו שהיה לו. (אם שר רכב מסויים וודאי חייבים לתת לו דווקא אותו דגם ששכר).

נידון ד' - אם נותנים לו אותו גודל צימר אבל הצימר החלופי הוא ללא דשא וגישה נוחה, (או עד"ז אם נותנים לו רכב אותו גודל ורק דגם קצת פחות מפואר).

לפי הט"ז לכ"ע וודאי א"א להחליף לו בכה"ג, דהא אפי' ליותר יפה אין יכול להחליף לו.

לרמב"ם, לפי רמ"א ולש"ך וודאי שיכול לתת לו בכה"ג צימר אחר.

אולם לרמ"א והש"ך דס"ל כהריטב"א דיכול לתת לו אחר רק כמו שהיה לו, דהיינו אותו סוג חדר או רכב ולא יכול לתת לו חדר או רכב קטן, **יש לדון** האם מה שלרמ"א צריך לתת לו אותו חדר הוא דווקא לענין גודל החדר, אבל לענין נוף או שידרוג וכד' שאינו מעיקר השכירות אפשר לפי הרמ"א לשנות לו, או דאין יכול לשנות לאחר פחות טוב אף שאי"ז מעיקר השכירות.

התבאר במשנה ב"מ קג' "המשכיר בית ונפל...גדול לא יעשנו קטן אחד לא יעשנו שניים", ובג"מ העמידה בשכר בית **כזה**, ואומרת הגמ' פשיטא דאין יכול לתת לו אחר קטן, מת' הגמ' שמדובר בבית שעל שפת הנהר, ומהו דתימא דהקפידא במה שאמר בבית כזה הוא לענין שפת הנהר, קמ"ל.

ונח' שם הראשונים מה הקמ"ל בגמ', האם מסקנת הגמ' חייב להעמיד לו רק אותו גודל, או חייב אף להעמיד לו אותו בית קרוב לנהר וכד', רש"י כתב דחייב לתת לו אותו בית ואפי' קרוב לנהר, ובנמוק"י הביא מהריטב"א שהקפידא רק על גודל הדירה ולא על שאר הדברים וכתב דכן ההלכה דאין חייב להעמיד לו בית ליד הנהר, דהקפידא רק על עיקר הבית, (ז"ל הנימוקי' יוסף מסכת בבא מציעא דף ס' "מאי כזה וכו' ואגודא דנהרא הוא דאתני בהדיה שדרך בני אדם מקפידין בכך קמ"ל פרש"י ז"ל דאכולה מילתא

אתני משמע שצריך להעמיד לו בית אגודא דנהרא וכמדת ארכו ורחבו דבית שהראה לו ולכאורה לא משמע כן מלישנא דגמרא דלא אמר בלשון נמי אמדת ארכו ורחבו נמי קאי והריטב"א ז"ל כתב קמ"ל שאין הקפידה אלא על מדת ארכו ורחבו וה"ה דליכא קפידא שיהא כזה בבנינו ובקשוטו דהא לא קפיד תנא אלא על מדת ארכו ורחבו וכן הלכתא עכ"ל וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות שכירות").

וכן פסק הרמ"א סימן שיב סעיף יז' דהקפידא רק לענין גודל הבית ולא לשאר דברים שאינם עיקר השכירות, ויכול לתת לו בבית רחוק מהנהר וכד', (ז"ל שם "אבל אם אמר לו: בית כזה אני משכיר לך, חייב להעמיד לו בית כמדת ארכו ומדת רחבו של בית זה שהראהו, ואינו יכול לומר: לא היה ענין דברי אלא שיהיה קרוב לנהר או לשוק או למרחץ כזה, אלא חייב להעמיד לו בית כמדתו וכצורתו הגה, ואף על פי שאינו נאה בבנינו ובקישוטו (נ"י הנ"ל)).

לפי"ז בפשטות אם קיבל חדר בבית מלון עם נוף, יוכל לתת לו אותו גודל חדר (או אותו גודל רכב) וא"צ לתת לו את שאר הדברים שאינם מעיקר השכירות.

אולם אכתי יש לדון במציאות מה נחשב דבר עיקרי בבית מלון, נוף, קומה נוחה, ויש לדון מה נחשב בשכירות רכב עיקר השכירות, דגם רכב, מקום מרווח, תא מטען גדול.

עולה לענין נידון ד' - ששכר צימר סתם וקיבל צימר עם דשא, וגישה יותר נוחה, ורוצה להעביר אותו לצימר אותו גודל אולם ללא המעלות שהיה קודם, בפשטות אין מעלות אלו נחשבים לעיקר השכירות, לרמ"א והש"ך שלדעתם יכול להעביר אותו לכעין מה שהיה לו, לפי משנת' עולה שיכול להעביר אותו לצימר אחר באותו גודל, ואין מחויב לתת לו צימר עם כל אותם מעלות.

ולט"ז ולנתה"מ וודאי שהשוכר יכול להתנגד לעבור לצימר פחות טוב, דהא התבאר דס"ל שאין יכול להוציא או אף ליותר יפה.

ולרמב"ם להבנת הרמ"א יכול לתת לתת לו אפי' צימר יותר קטן, אולם לההלכה לא קימ"ל כהרמב"ם.

לשמור על הפתחים

א. בפרשתן "בהעלותך את המנורה אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", הקושיה בפסוק עצומה, דהווה ליה למימר אל מול פני המנורה - כלומר הקנה האמצעי, יאירו ששת הנרות, כפי שהיה באמת שכל השלהבות היו פונות אל הקנה האמצעי. ומהו שנכתב בתורה 'שבעת הנרות'.

ואחת מהתשובות שנאמרו בזה, עפ"מ שמוכא בהרבה ספרים דאיתא בזוה"ק דבהעלותך את הנרות, היינו, שיש לאדם ז' נקבים בפניו כנגד ז' קני המנורה, והם ב' אוזניים, ב' עיניים, ב' נקבי האף, ופה אמצעי מכולם. והנה שבעת הקנים הללו צריכים להאיר 'אל מול פני המנורה', כי יש לאדם נשמה אלקית שמאירה עליו, והאריך מרן הגר"ח מוולאזין כמה פעמים לבאר שהנשמה מגיעה עד לכסא הכבוד ורק הקצה התחתון שלו נכנס אל גוף האדם.

וכשהאדם במעי אמו מלמדים אותו את כל התורה כולה, ונאמר שם בגמ' דנר דלוק על ראשו, היינו שמאיר בו בשלימות אור הנשמה שבו משום שאז כל עיסוקו רק בתורה בלי הפסק כלל. והנה אח"כ כשנולד, לא כתוב שכבה הנר הזה, דבאמת אילו היו לנו עיניים רוחניות היינו רואים את הנר הזה שדולק מעל לראשו של האדם שזהו אור נשמתו. ואצל נתן צוציאתא שעמד בניסיון היה נראה נר זה באיתגליא לכל. ומעתה זהו שהזהיר הכתוב, שיהיו כל ז' הקנים שבפני האדם מכוונים אל מול פני המנורה, היינו אל מול הנשמה האלקית אשר מאירה מעל ראשו.

ב. וביאור הדבר כמש"כ הח"ח הסבר מפתיע, מדוע אחר מעשה מצווה מרגיש האדם שלם עם עצמו, ואם זכה פעם ללמוד תורה ברציפות אמיתית בלי לקום ממקומו, ובלי לאכול ולשתות, ותוך ריכוז בלימוד - כמו שמצוי בהרבה סדרי א' וב', מרגיש אח"כ כמו מרחף באויר, וזו הרגשה הידועה היטב לכל אחד שחוהה זאת אי פעם, וכמדומה שלאחר ליל שבועות כל אחד זוכה לחוות זאת. משא"כ אחר שנכשל האדם באיזו עבירה, הרגשתו רעה מאד, ויש עבירות שגוררת את האדם לעצבות ומרה שחורה משחור, והוא מכונה כפי החוקרים 'דכאון', ובפי הצעירים 'משבר', והאמת שידוע מצדיקים שהיצה"ר "מרויח" מהדכאון והעצבות שאחרי העבירה פי כמה מאשר מרויח מהעבירה עצמה, אך אי"ז מעניינו כעת.

וביאר בזה הח"ח, שמכוין שהנשמה מגיעה עד לכסא הכבוד, ממילא יודעת היא היטב מה נעשה למעלה ממעשי האדם ופעולתיו, וכאשר עושה מצוות, רואה

הנשמה מה כבוד ויקר נעשה לה למעלה בעד מצוותיו, והיא שולחת לאדם תשדורות חיוביות, עד שנופל עליו שמחה אמיתית, אבל כאשר עושה עבירות ח"ו, צופה הנשמה בחורבנות הנוראות שנעשים למעלה, ומרגישה רק חושך עבה וסמך, וממילא היא שולחת לאדם תשדורות מצוקה וזה מתבטא בהופעת דכאון וכדו'.

והמתבונן באמיתת דבר זה, יבין באור חדש את דברי המסילת ישרים שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, כי באמת ע"י תיקון מעשיו זיו שכינתו יתב', מאיר לו למטה בשמחת המצווה ובהרגשה נפלאה הממלאה את כל חדרי הגוף, ובכך, אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו ומה יפה ירושתינו.

ומעתה מיושב שזהו שמצווה הפסוק, 'בהעלותך את הנרות', כלומר, כאשר אתה משתמש בשבעת הנקבים שבראשך, תדאג נא, שהם יאירו 'אל מול פני המנורה', היינו אל מול אותו נר שדלוק על ראשו של האדם שהיא הנשמה האלקית המאירה לאדם את דרכו כמו נוט וויז משוכלל, שהמשכיל לנהוג רק על פיו, אינו מגיע לטעות.

ג. חידוש זה הוא משנת חיים. אנו שומעים לצערינו על בתים שנהרסו, על בני נוער שלמגנית כל לב ירדו מהדרך, או בחורי ישיבות יקרים שהפסיקו את עלייתם הרוחנית, צריך לדעת שזה נובע מכיבוי אור המנורה שבאדם, כי נר ה' נשמת אדם, וכאשר מכוון את כל השערים שלו, דהיינו את כוח ראייתו שמיעתו ודיבורו אל הבורא יתב', אזי יש לו אור בפנים, והוא שמח ומאושר בעבודת ה', אבל אם הראיה והשמיעה והדיבור שלו מופנים למחוזות אחרים, אז הוא מנתק את עצמו מהקב"ה, וממילא הוא נסחב אל מטה, אל כל נסיונות הזמן הקשים, ומה יעשה ולא יחטא.

חובה על כל בית להכניס וורמקייט וגישמאק בעבודת ה', להשמיע ברכות בקול רם שכולם יענו אמן, לעשות עסק מסעודות שבת, משירי שבת, ושירי רגש וכיסופים, לרומם את ברכת המזון, ולהפוך כל סיום מסכת לאירוע, ובכלל לדבר חידושי תורה עסיסיים, להראות נעימותה ויופיה, ולצרף את הקב"ה לתוך החיים באמונה טהורה.

הסכנות אורבות לנו היום מכל קרן רחוב, העולם בחוץ צבעוני ומושך, עליז ומפתה, אם לא נניח משקל כנגד, אם לא נתפוס בבורא עולם בכל הכוח והחשק, אז כמו מאליו אנו נסחבים כלפי מטה, וכמו שאמר שלמה "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה". יהי רצון שיהיו כל קני המנורה שלנו מכוונים אל מול פני המנורה דלעילא.

הח"ח לתלמידים מברנוביץ': טוב שבאתם אלי

א. הגמ' בשבת (קטזא.) אומרת שויהי בנסוע היא פרשה שלא במקומו, רשב"ג אומר, עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומו, ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות, והיכן מקומו, אמר רב אשי, בדגלים. וכל אחד שואל את עצמו מדוע נלקחה דווקא פרשת ויהי בנסוע בשביל להפסיק בין פורענות לפורענות, ומה בכלל המשמעות של פרשה שקובעים אותה במקרה כאן שכל כך יהיה ביכולתה, עד כדי לפסוק בין פורענות לפורענות. עוד יש להתבונן בעקבות דברי רב אשי: "והיכן מקומו בדגלים", מה פשר הענין לצייר דגל לכל שבט, ובחז"ל מובא שבשעה שנגלה הקב"ה לישראל בסניני ונתן להם תורה ומצוות ירדו עמו שנים ועשרים רבבות של מלאכי השרת וכו', והיו כולם דגלים דגלים, כיון שראו אותם ישראל, מיד נתאוו לדגלים להיות כמותן, וצ"ע מה הענין הגדול הזה של הדגלים, עד שהוא שבחן של המלאכים.

ואשר נראה דיש כאן יסוד עצום, דדגלים היינו תפקידו הספציפי והמיוחד של כל אחד, ואצל המלאכים ברור שכל בריאתו לשליחות מסויימת, וגם שמו לפי שליחותו, אבל בני אדם מבלבלים בעבודתם, ולזה נתאוו לדגלים שיהיה ברור הייעוד המסויים של שבט מישראל, והנה כל יהודי יש לו תפקיד גם כשהוא נכשל בעבירות, וזה גופא שליחותו, ומכוח התורה שנוסעת עם ישראל בכל דרכם, יכול למצוא מה תפקידו, ולכן ויהי בנסוע מקומו בדגלים, וזה גופא מציל מן הפורענות, כי אין הצלה בעולם כמו הבנת הענין הזה, שבכל מצב יש לאדם איזה תפקיד גדול.

ב. ושמעתי סיפור עצום ונפלא אין מחזק ממנו, שסיפר הגר"ש בירנבוים צ"ל ראש ישיבת מיר בארה"ב, שמדי שנה היה רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל נוסע בחודש אלול לרבו מרן החפץ חיים זי"ע, והיו מתלויים עימו מספר בחורים, והיו כאלה שטענו שזה ביטול תורה באלול ולא נסעו, אבל הוא זכה פעם להתלוות אל רבי אלחנן, וכאשר הגיעו לח"ח הציגו אותם בפני הסבא קדישא ואמרו לו: הגיעו התלמידים מברנוביץ', הביט בהם מרן הח"ח ואמר טוב מאד שהגעתם, והסביר להם למה כ"כ טוב שהגיעו.

דהנה כששמע יעקב אבינו שעוד יוסף חי וכי הוא מושל במצרים אמר - "אלכה ואראנו בטרם אמות", ורגילים לפרש שרצה לראותו לעת זקנותו מפני אהבתו הגדולה אליו כי בן זקונים הוא לו, אבל מובא בזה טעם אחר, שמכיון שיוסף זכה לעמוד בניסיון הגדול עם אשת פוטיפר, הגיע לדרגה עצומה ונפלאה עד שנהיה למרכבה למידת היסוד והקדושה בעולם, ולכן אמר יעקב "אלכה ואראנו בטרם אמות" כי אחרי מאה ועשרים לא אוכל לראות את ההיכל הגבוה שלו בשמים, וכך אני אומר

לכם, שטוב שבאתם, כי מגודל הניסיונות העצומים שיש לכם בגילכם לפי מצב הדור, אזי לא אוכל אחרי מאה ועשרים לראות את ההיכל שלכם בשמים, ולכן אני שמח שבאתם אלי כדי שאראה קודם מותי צדיקים כמותכם.

ג. יש בחידוש זה רעיון עמוק, שאע"פ שקודם הניסיון מבואר בחז"ל שדמות אביו נראתה לו בחלון, ורק מכוח ההתבוננות בפניו הקדושות של יעקב אביו זכה לעמוד ולהתגבר על הניסיון, מ"מ ברגע שהתגבר ועמד בניסיון, אז להפך עכשיו יעקב אבינו צריך לבא אליו ולראותו כדי להתבשמ ולקבל תוספת קדושה מהתבוננות בזיו פניו.

ויתכן לבאר בזה לשון הפסוק, "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא... והשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם", דמדובר בשני שלבים בעבודתו של אליהו הנביא, דהנה היצר יושב בין מפתחי הלב, וידועה הקושיה איך ילדים עד גיל בר מצוה מנצחים את היצר, הרי עדיין אין להם יצר הטוב עד יום הבר מצוה, ומתרצים שעד הבר מצוה היצר טוב של האבא נלחם עם היצר של הבן, ולכן בתחילה עבודתו הראשונה בכדי להחזיר את צעירי הצאן אל דרגתם הראויה, יצטרך אליהו להשיב לב אבות על בנים, בבחינת דמות אביו נראתה לו בחלון, שע"י הלב של האב שיש לו שם יצה"ט, יוכל גם בילד לנצח את אותו זכוב שיושב בין מפתחי הלב וממתין להחטיאו, אבל אחר שישלים עבודה זו, אז כבר תהיה לו עבודה שניה, להשיב לב בנים על אבותם, כי עתה יש לאבות מה לקבל כביכול מהבנים, על שעמדו בנסיונות הזמן והתחזקו והתרומו.

ד. אכן במעשה זה יש עוד יותר עוצמה, ממה שסיפר רבי חיים ויטאל בספרו (והועתק כל הלשון בדעת תורה, שלח): "איך היה אומר לי (האר"י"ל) שנפשי היא מעולה כ"כ, כנזכר בשער הגלגולים באורך, והרי קטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד שאין אני מגיע לעקבו, ויאמר: דע כי גדולת הנפש אינה תלויה כפי מעשה האדם רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאד בדור הזה שקול ככמה מצוות בדורות הראשונים, כי בדורות האלו הקל"י גוברת מאד מאד עד אין קץ משא"כ בדורות הראשונים, ואילו הייתי אני באותן הדורות היו מעשי וחכמתי נפלאים מכמה צדיקים הראשונים, אשר על כן שלא אצטער על זה כלל, כי בלי ספק יש לנפשי מעלה גדולה על כמה צדיקים הראשונים אשר מזמן תנאים ואמוראים", עכ"ל.

ולהג"ל אי"ז רק כלפי מהרח"ו אלא כל אדם בעמידתו בניסיונות מתעצמת וגדילה מעלתו, ולכן יש למאחר בדורות מעלה מזקנים שבדורו, עד שצדיק נורא כהח"ח יכול להפיק תועלת מהתבוננות בפני צעירי הצאן. וזה רמז פר' ויהי בנסוע הארון, שהוא ההילוך של הדורות יחד עם התורה, שכאשר מתגבר בתורה ניצל מכל הפורעניות

אודות כוח התפלה לגלגל רפואה לחולים

א. בפרשתינו לומדים איך מתפללים על חולה, מהדרך שהתפלל משה על מרים, שאמר: "א-ל נא רפא נא לה", ובספרי (פיסקא קה) אי: מפני מה לא האריך משה בתפלה שלא יהיו ישראל אומרים אחותו נתונה בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה, ע"כ. ולכאן תמוה, דאדרבה מפני שהיא בצרה יותר צריך משה אחיה להרבות בתחנונים להצילה.

ונראה דהיסוד הוא, שבשעה שיש לאדם מצוות ביקור חולים לסעוד את החולה ולראות מה הוא זקוק לעזרה, אז מה שמוטל עליו זה ההתעסקות ברפואתו, וזהו עסק מצוה כמו לולב ושופר ותפילין, וכמו שבמצוות אלו אם מגיע חג הסוכות לא סגי שיעמוד בתפלה ויתחנן לה' ית' שישלח לו לולב, אלא עליו לצאת לשוק ארבעת המינים ולרכוש לולב, וכן קודם ר"ה יש להשיג שופר, כך ברפואה מוטל על הרופא או על המבקר, מצוה שעליו לעשותה בקום ועשה, לסעוד את החולה ולעסוק בפועל ברפואתו.

אבל מ"מ נתחדש במצוה זו, שלא סגי שמתעסק בה, אלא שיש לפנות להקב"ה בתפלה, ועכ"פ בתפלה קצרה, שישלח רפואה לחולה, וההסבר בזה עפ"מ שפירש הגר"י אברמסקי זצ"ל בנוסח התפלה "הושיענו ונושעה כי תהלתנו אתה" מדוע דווקא בברכה זו אומרים אנו לה' כי תהלתנו אתה, ולא בשאר ברכות, ותי' דדווקא בענייני רפואה יש מקום לטעות שרופא בשר ודם הוא הרופא למכותינו, ולכן דוקא בברכה זו אומרים כי תהלתנו אתה, לומר שרק הי"ת רופא את מכותינו ולא שליח בשר ודם.

ונפק"מ בזה, שכאשר מכיר בכך שהרפואה תלויה רק בהי"ת ממילא נפתח בפניו דרכי הצלה מופלאים שלא לפי הגיון הרפואה, ורבו כמו רבו הסיפורים והעובדות על חולים שנתרפאו באופן מופתי בכוח התפילות, ובתקופת הקורונה ידועים לכל סיפורי מופת על ישועות שנמשכו לחולים אנושים, שכבר היו יותר שם מאשר כאן, ומכוח התפלות נושעו, וכשאינו רופא בעצמו, ואינו ליד החולה, אז אדרבה ריבוי תפלה טוב ומועיל, ויכול לחולל פלאות.

ב. סיפור מופלא היה לאחרונה, בתינוק שנולד עם קנה וושט מחוברים, וכן הושט היה מנותק מהמעיים, ותיכף בלידה התינוק הכחיל והובהל לחדר הניתוח, ושם חיברו את הושט למעיים והפרידו את הושט מהקנה, והיה עליו אח"כ לשהות חודש ימים בטיפול נמרץ עם חמצן ותחת השגחה צמודה, לראות אם הצליח הניתוח, המדובר היה בסכנת חיים ממש, והשכנות החליטו להתחזק ונסעו יחד כחמש עשרה נשים לקבר רחל, וכל הדרך דיברו במעלת התפלה, וחיוב הערבות, שאף שעברו שבועיים שהתינוק בחיים אבל מי יודע אם הניתוח יצליח והאם יוכל לנשום בכוחות עצמו, וכהשיעו לקבר רחל היה שם המשפיע

הנודע הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א שנשא דברי התעוררות והחל תיכף באמירת תהלים ברגש, והנשים הללו הצטרפו אליו, והיו בכיות וסירנות עד לב השמים, ואח"כ שבו אל ביתם בהרגשת חיזוק, ולמחרת הגיע אבי התינוק לשכנים ושאל בהתרגשות מה עשיתם...? מה פעלתם...? שהיום בבוקר, התינוק לפתע משך בכוחות עצמו את צינור החמצן מפניו, ותיכף קפצו האחיות לשוב ולחברו לחמצן וחששו שבעוד רגע יכחיל, אבל האחיות הראשית עצרה בעדם כי רצתה לבדוק מה יקרה, והנה עובר דקה ועוד דקה והתינוק נושם בכוחות עצמו, ובדקו וראו שמצבו יציב ביותר ותיכף עומדים לשחררו, ואכן כעבור יומיים השתחרר התינוק, ואח"כ גם מלו אותו, וראו בחוש עד כמה הכוח של תפלה עצום לרפא חולים.

ג. שמעתי סיפור נוסף, מבעל המעשה עצמו, על כוחה של תפלה שקשור גם הוא להגה"צ הנ"ל, שבנו, בחור ישיבה, הוזקק לעבור ניתוח גב מסובך בהרדמה מלאה, ועדכנו אותם שאחרי הניתוח יש כאבי תופת בגב עד שנותנים קוקטיל שלם של משכחי כאבים וסמי הרגעה ללא הועיל, ובמשך שנה דחו את הניתוח שוב ושוב, עד שהתפנה מקום בערש"ק ונאלצו לערוך אז את הניתוח, ובכן בליל שבת, בנו התעורר מההרדמה והתחיל לדבר עמו, והאב מנסה לשאול אותו האם אתה מרגיש כאבים, וענה שאינו מרגיש שום כאב, אחר שעתיים שראה שבנו לא מרגיש שום כאבים, החל לחשוש לגרוע מכל, שמא הניתוח או ההרדמה פגעו בחוט שדרה ובנו משותק בגבו ולכן אינו חש בכאבים, רץ מהר לאחיות והם באו לבדוק וראו שאכן לא כואב לו כלום, וחשבו להתקשר תיכף לרופא המנתח שגר בתל אביב ולברר אצלו מה עושים.

כהשבחור ראה את ההמולה שאל את אביו מה השיח, השיב האב שהם דואגים מדוע לא כואב לו, וחוששים שנפגע בחוט השדרה, וכששמע זאת הבן אמר מיד לאב אני יודע למה זה, אין לכם מה לחשוש מכלום, האב לא הבין מהיכן הגיע הרוגע הגדול לבנו, עד שהלה השיב לו מרטיטה, שלפני שנה כשהודיעו להם על הניתוח ועידכנו אותם שזה גורר אחריו שבוע של כאבי תופת, דיבר אז בשכונתם הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א והאריך בכוח התפלה, ומני אז קיבל על עצמו להתפלל כל יום לפחות חמש דק' בתחנונים לה' שהניתוח יעבור בשלום ושלא יכאב לו כלום, א"כ באמת לא אמור לכאוב לו...

ויש להתפעל מכוח תפלה שיש ביד כל יהודי, ועוד יותר יש להתפעל מהפשטות שהיתה ביד הבחור, שהיה ברור לו שאם הוא התפלל, אז אין שום סיבה שלא יענה. ואם נאמין בכוח התפלה, שוב לא נתרפה מכוחנו העצום בתפלה ונוכל לגלגל ישועות רבות ברפואות הגוף והרוח.

לעבור את תקופת המבחנים כ"חוויה"

א. רצונו להגיש כאן מבט על מבחני הכניסה לשיבה גדולה. ולא נדבר כעת על עצם בחירת הישיבה הנכונה שזוהי סוגיה חמורה שבחמורות, כי כל העתיד של הבחור נקבע כאן, וכמו שרואים שלפעמים שואלים גם על אדם מבוגר היכן הוא למד בישיבה גדולה, וזה נראה דבר מוזר, שישאלו על אדם בן שבעים מה עשה במשך חמש שנות בחרותו שכבר מזמן עברו עליו, אלא ודאי שהישיבה גדולה משאירה על האדם חותם לנצח, וזה נושא בפנ"ע.

מאיך אדרבה, כגודל החשיבות והמעלה של הישיבה גדולה על חיי האדם, כך פחות יש לאדם מגע יד שם, ואע"פ שנדמה לו שהוא יכול ומסוגל לבחור את הישיבה גדולה שהוא רוצה, אין זה נכון כלל ועיקר, אלא בוודאי יד עלינה מכוננת כל בחור בדרכים נעלמות גלויות ונסתרות, להביאו אל מקומו המיועד לו מששת ימי בראשית, ומפי עליון נגזרים השיעורים השונים שנבנים בכל ישיבה וכל אלפי העולים לישיבות גדולות, כרצונו יתב', וזוהי אמונה פשוטה ותמימה שכ"א צריך להאמין בה!! וכמו שאיננו יכול לבחור לאיזה הורים להיוולד, לא רק מפני שהיה קטן ולא שאלו אותו, אלא מפני שזהו עצם תפקידו של האדם בעולמו, ואי"ז בתחום הבחירה שלו, כך הישיבה גדולה שהיא גמר לידתו של האדם, ג"כ אי"ז בתחום הבחירה שלו, ולאיפה שיגיע ולהיכן שיתקבל שם הוא מקומו המיועד משמים לו, ושם הוא ישלים את צורת תפקידו בעולם בכל חייו עלי אדמות, וזוהי כל האמת ואין בילתה.

אולם מה בכל זאת נותר בידינו הוא הצורה איך להיכנס לישיבה גדולה, שזה חלק שכבר נמסר לנו, והוא בתחום בחירתנו, שבידינו הדבר להרשים בעת המבחן ולהפגין נכונה את ידיעתנו, כדי שנוכל להיכנס בקלות ולהתקבל בזרועות פתוחות בלי הפעלת קשרים לחצים וביזיונות...

כדי שבחור יבין את אשר לפניו, ומה ממתין לו במערכת המבחנים לישיבה, נמנה כאן טיפים מעניינים שיועילו בס"ד לכל בחור, לדעת מה באמת מחכה לו.

ובכן ראשית יש לשמור על הופעה נעימה ונאותה, לא יעלה על הדעת שבחור יתדפק על דלתותיה של ישיבה, וכבר בהופעתו הראשונה יראה כמפגין וכמורד בכל מיני כללים ועקרונות של הישיבה שאליה הוא רוצה לבא, זה פשוט לא רציני ולא מכובד גם יחד. אי לכך, עליך להבין כיצד ראוי ונכון להופיע שם, ומה חשוב לרבני הישיבה שם, בנוגע לצורת ההופעה ופרטי הלבוש השונים. חוץ ממה שזה לא יפה ולא מכובד כאמור, זה באמת גם לא משתלם. מפני שהרבה מהרושם שמטיל הנבחן על צוות הישיבה, משודר כבר מעצם הופעתו ומצורת המראה.

פרט הזה שייך מאוד, הן כלפי חיצוניות הבחור שיבא בלבוש סולידי כמקובל בקרב בני הישיבות הרציניים, והן מצד פנימיותו כשמגיע בצורה כנועה וחושבת, שאם יבא בעזות מצח ובהתנשאות, זה עלול להדליק נורה אדומה אצל הבוחן, דלמא הוא מ'כת חצופים' אשר כל ישיבה משתדלת להתרחק מהם כמטחוי קשת, ולכן לא יעלה על שפתיך שום דבר קטן שיכול למתג אותך כ'חצוף'.

דבר שני, כשאתה נשאל שאלה, אל תענה תשובה אם אינך משוכנע בה לפחות בתשעים אחוז, וטוב לשתוק ולהעמיד פרצוף חושב, מאשר לענות תשובות בלי קשר ולא לענין... וגם בהמשך הראיון אל תיכנס ללחץ שאינך יודע, המשך להתרכז בשאלות שהינך נשאל, כי הרבה פעמים אינך מסוגל להתרכז מרוב לחץ ופחד וחששות, אולם צריך לדעת שהקרח הולך ונהיה מופשר בהמשך הבחינה, ולכן גם אם בהתחלה לא הצלחת לענות זה לא אומר כלום לגבי ההמשך, ובקלות תוכל לחפות על חוסר הידיעה של ההתחלה, אם בהמשך תצליח לענות שוטף.

שלישית, כשהינך נשאל שאילה שלא שמעת עליה, לפעמים הר"מ יודע שלא שמעת עליה ומנסה לאתגר אותך דוקא עכשיו במעמד המבחן, וחלק מהמבחן שהוא עורך לך כאן, לבדוק את האוזן קשבת' שלך, כעת הוא לא רוצה לבדוק את רמת ידיעותיך, אלא עד כמה אתה מסוגל לכרות אזניך ולשמוע על מהלך חדש ועמוק, לכן לא מופקע לחשוב קצת, ואח"כ לומר באומץ: "איני יודע את התשובה, אבל אולי אתם תוכלו לומר לי תשובה..."

דבר רביעי, קח את התקופה הזאת כחוויה, אל תשכח שכעת הינך ברום גילך כבחור בישיבה קטנה, וכל בני השיעורים הנמוכים מקנאים בדרגתך, ומתפעלים לראות אותך עושה שטייגען וניגש לישיבות גדולות להיבחן, אז למה שאתה לא תסתכל על עצמך במבט מרומם כזה ותטפח לעצמך על השכם, וואו, באמת גדלתי במהירות!

בתקופה לא פשוטה זו, חשוב מאוד להתפלל להצלחה בישיבות גדולות, לכן, שפוך צקון לחשך נוכח פני ה', בקש מבורא העולמים, שיעזור לך למצוא את הישיבה גדולה המתאימה, הרי הכל בידו יתב', וכ"ש בענין כל כך חשוב השווה ללידת האדם בודאי שנצרכת כאן התפילה. וכדאי לתפוס בעיצה שנתנו חז"ל: 'המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו הדבר נענה תחילה', וכשבסיום התפילה תקדיש דקת תפילה שכל בני גילך יצליחו למצוא ישיבות גדולות כלבבם ושיצליחו, ברגע קל זכית בסגולה אדירה כפול כל מספר הבחורים, אשר יכולה לגלגל לך שפע רב. ויהי רצון שיזכו כל מסיימי הישיבות הקטנות והגדולות לישיבה הראויה להם, ולא ישאר באף ישיבה מקום אחד פנוי מגודל התרבות הספסלים, כן יפרו וירבו בלעה"ר.

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 153

פרשת בהעלותך

תשפ"א

האם ראוי לפסוע הג' פסיעות בערבית קודם גמר הקדיש ♦ הרב אלעזר מאירוביץ
אם מותר לעשות תנאי להפרשת תרו"מ כשהוא בבית המרחץ ♦ הרב אברהם זנגר

דתפלה בציבור בערבית עדיפה על סמיכת הגאולה.

ונראה לבאר, דהנה מצאנו בראבי"ה סי' כ"ד שכתב וז"ל; 'נ"ל ששני ענינים יש בדין סמיכת גאולה לתפלה, הדין האחד שלא להפסיק בדיבור והשני שלא להפסיק בשתיקה, ודין זה הוא מצוה ולא חיוב (ודימה לשתיקה בסדר התקיעות דאיני הפסק ע"ש).

ונראה דאי"ז ב' מדרגות בחומר ההפסק אלא ב' דינים חלוקים הם ביסודם, הדין האחד הוא דין בסדר התפילה, שיהא גאולה ואח"כ תפילה, ורק הפסק בדיבור מקלקל בזה, והדין השני אינו מצד איסור הפסקה אלא הוא טכסיס של סמיכות שיסמך הגאולה לתפלה, ובזה אפ"ל שתיקה מגרעת, דבעיני ש'מיד יעמוד' להתפלל כל' הרמב"ם פ"ז מתפלה ה"ז.

ונראה דבזה חלוק ערבית משחרית, והיינו טעמא דהראשונים הלא תמהו מה זה דאיכא דין סמיכת גאולה לתפלה בערבית הלא תפילת ערבית רשות, והתוס' חידשו דאע"ג דתפילת ערבית רשות מ"מ איכא בזה לחובת סמיכה גאולה לתפלה. ונראה לבאר דבריהם עפ"מ שחקרו האחרונים אם הוי חובת גברא או חובת תפלה, עי' קה"י ברכות סי' ד בשם הנצי"ב בשו"ת משיב דבר דהוי חובת התפלה, ובנועם ירושלמי להגרי"א חריף כתב לחלק בזה בין ערבית לשחרית ע"ש בכ"ד, והביאור בזה דהוא דין בסדר התפילה שכך גדרו וצורתה, ועל כן אף דתפילת ערבית רשות סו"ס החפצא דתפילה אחד הוא, וכמו שאינו יכול לדלג על אחת מן הברכות ה"נ דין סמיכת גאולה הוא חלק מצורת גוף התפלה. אבל הדין הנוסף דאיכא טכסיס של סמיכת גאולה לתפלה והוא קיום בפנ"ע ואינו מדיני סדר התפילה, לענין זה קיימא טענה הראשונים דבתפילת ערבית רשות ל"ש לומר דאיכא חובה סמיכת גאולה לתפלה.

ועפ"ז מבואר היטב יסוד כל החילוקים בדרגת ההפסק הנצרכת בערבית, דבערבית כיון דהאיסור להפסיק הוא רק מצד סדר התפילה שרי להפסיק לצורך התפילה כיון שאי"ז חשוב הפסק, וכ"ש דשרי לענות קדיש וקדושה, דלא יתכן שיהא חמור מבין הפרקים, ושאיני בשחרית דבעיני קיום של סמיכת הגאולה לתפלה כאמור. ובזה מבואר החילוק הראשון לענין קדימת סמיכת גאולה לתפלה לתפילה בציבור, דדין קיום הטכסיס של סמיכת גאולה לתפלה בשחרית עדיף מתפילה בציבור, אבל בערבית דליכא אלא דין מצד סדר התפילה, תפלה בציבור עדיפה ממנה, שהיא מעלה גדולה יותר בגוף התפלה.

העולה מדברינו דלענין שהיה בעלמא בערבית יותר מכדי דיבור פשוט דשרי, דומיא דשאר הקולות בדיני הפסק כמו שנתבאר, ונפ"מ ג"כ לענין דא"צ לפסוע הג' פסיעות לאחוריו קודם גמר הקדיש כמו בשחרית.

הרב אלעזר מאירוביץ

האם ראוי לפסוע הג' פסיעות בערבית קודם גמר הקדיש

כתב המשנ"ב סי' קי"א סק"ב דבין גאולה לתפלה יש להיזהר מלהפסיק אפילו בשהיה בעלמא יותר מכדי דיבור, ויל"ע אם דין זה הוא רק בשחרית או גם בערבית. ויש בזה נפ"מ מצויה, דהנה בקיצור שו"ע סי' י"ח ס"ב כתב לעשות הג' פסיעות לאחוריו קודם שיסיים גאל ישראל, ולכאז' הטעם הוא כדי למעט ההפסק בשהיה, אולם בערבית יל"ע אם ראוי לעשות הפסיעות קודם גמר הקדיש.

והנה ל' השו"ע 'צריך לסמוך גאולה לתפלה ולא יפסיק ביניהם אפ"ל באמן אחר גאל ישראל, וע"ז כתב המשנ"ב (סק"ב) דאפ"ל בשהיה בעלמא יש להיזהר מלהפסיק, ועוד כתב (סק"ג) דה"ה לקדיש וקדושה אין לענות, ועוד כתב (סק"ד) דאפ"ל בערבית ג"כ יש להזהר בזה, ובפשוטו משמע דקאי גם על הדינים הנ"ל, דאף לקדיש וקדושה אין לענות, וכן יש להיזהר מלהפסיק אפ"ל בשהיה מועטת.

אולם בפמ"ג סי' ס"ז כתב בשם הא"ר דמותר לענות בערבית לקדיש וקדושה וברכו כיון דתפלת ערבית רשות, ודקדק כן מהמהרי"ק, ולא מצאנו חולק בדבר, ועל כן מסתבר דאין המשנ"ב חולק ע"ז, ובע"כ קאי רק על דין השו"ע, וממילא אין להוכיח מזה דקאי גם על איסור שהיה בעלמא.

ונראה דאין איסור שהיה בעלמא בערבית, דהנה מצאנו כמה חילוקי דינים בסמיכת גאולה לתפילה בין שחרית לערבית;

א. יעוי' בסו"ר רל"ו דסמיכת גאולה לתפלה בשחרית קודמת לתפלה בציבור ובערבית להיפך.

ב. עוד מבואר שם דמותר לש"ץ להכריז בערבית דמזכירים טל ומטר ולא בשחרית.

ג. בסו"ר ס"ט מבואר דמותר לפרוס על שמע בערבית בין גאולה לתפלה משא"כ בשחרית. ומכח דינים אלו העלה הא"ר גם את החילוק לענין לענות לקדיש וקדושה, והטעם בכ"ז מבואר ברשב"א לפי שתפלת ערבית רשות.

אמנם צ"ב דבפשוטו יסוד הסברא בזה הוא דהואיל ותפלת ערבית רשות א"צ להחמיר בדרגת סמיכת הגאולה לתפלה כיון שכל עיקרה של התפלה אינה חיוב גמור, אבל צ"ב, דהתיינה לענין רוב הדינים הנ"ל של הפסקים, אבל לענין הדין הראשון הרי איכא מסתברא, דכיון דתפלת ערבית רשות בודאי אין להחמיר בה כ"כ לענין תפלה בציבור, ומהיכ"ת

אם מותר לעשות בע"ש תנאי להפרשת תרו"מ כשהוא בבית המרחץ

אסור להפריש תרו"מ וחלה בשבת כמבואר במתני' (ביצה לו: וש"ע (סי' של"ט ס"ד), אולם אם עושה תנאי מערב שבת יכול להפריש בשבת כמבואר בפ"ז דמאי וברמב"ם פ"ט ממעשר ה"ז ואילך, והיינו שאומר נוסח ההפרשה בערב שבת בלשון עתיד 'היתר מאחד ממאה שאני עתיד להפריש הרי הוא תרומה גדולה' וכו' או בנוסח הקצר שחידש החזו"א (דמאי ט"ו ו') 'כל הפרשות תרו"מ וחלה וחילולי מע"ש ורבעי שאני עתיד להפריש יחולו כדת כמו שכתוב בנוסח שברשות'.

ונסתפקתי במי שזכר בערב שבת בהיותו בבית המרחץ שלא עשה עדיין תנאי וחושש שישכח אח"כ, האם יכול לומר את נוסח התנאי בבית המרחץ או בבית הכסא הואיל ואין בו הזכרת שם שמים, או שהוא בכלל עסק מצוה שאין לעשותו במקומות המטונפים.

ד' המטה אפרים דהתקוע במקום מטונף צריך לחזור ולתקוע

שורש הנידון הוא עפ"ד המטה אפרים שהביא הביה"ל בסי' תקפ"ח ס"ב דמי שתקע בשופר ואח"כ מצא צואה במקומו יש לו לחזור ולתקוע שנית בלי ברכה, וכתב הביה"ל דנראה דס"ל למטה אפרים דמי לקרא ק"ש במקום המטונף דלא יצא יד"ח, וכן הוכיח הביה"ל מד' המג"א שם שכתב דאם הוצרך לנקביו באמצע התקיעות ושהה כדי לגמור את כל סדר התקיעות הוי הפסק וצריך להתחיל מתחלה, ומשמע מזה דבשעה שיצא לנקביו לא היה יכול לצאת יד"ח התקיעות, דהא דין הפסק בשהה מחמת אונס הוא רק באופן שלא היה ראוי לקיום המצוה ע"ש.

אולם תמה הביה"ל דבשלמא בק"ש ותפלה וכן ברהמ"ז הלל ומגילה הדין הוא דאם מצא צואה במקומו לא יצא לפי שאסור להזכיר שם שמים ולומר ד"ת במקום המטונף, אך תקיעות שאינן רק מעשה מצוה מהיכ"ת דלא יצא יד"ח, והיכן מצינו שאסור לקיים מצוה כשגופו אינו נקי או במקום שאינו נקי, והאם אסור ללבוש טלית של ד' כנפות כשגופו או המקום אינו נקי, לא מצינו כן בשום מקום.

כוונה לצאת יד"ח המצוה הוי כהרהור בד"ת

וכתב הביה"ל לבאר בתרי אנפי; א. אפשר שהטעם הוא דכיון דקי"ל דצריך כוונה לצאת ידי המצוה שציוונו הש"ת זה גופא ג"כ חשיב כדברי תורה ולא גרע מהרהור בד"ת (דומיא דהא דאסור לענות לענות אמן בבית המרחץ).

קיום מצוה הוא בגדר עבודה

ב. י"ל בפשיטות דבשעה שמקיים מצוה הוא בגדר עבודה ואין לעשות עבודת ה' דרך בזיון דהוא בכלל ביזוי מצוה, עכת"ד הביה"ל. [ועיי' עמק ברכה ה' מחנך קדוש סי' ג' שביאר בדרך שלישיית עפ"ד האגור המובא בב"י סי' מ"ז, דמעשה המצוות נחשב ג"כ לימוד תורה].

וכבר נמצא נידון זה בגדולי האחרונים אם אפשר לקיים מצוה במקום מטונף; א. בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' נ"ז) כתב דפשוט דאסור לקיים מצוה שופר ולולב במקום המטונף משום דהוי ביזוי מצוה, כדילפינן מקרא בשבת כב. דאסור לכסות הדם ברגל משום ביזוי מצוה. ב. וכן בספר טוב עין להחיד"א (סי' י"ח אות ל"ז) דן לענין מי שנמצא בבית האסורים והוא מקום מטונף, האם יכול ליטול שם לולב (בלי ברכה). ג. בשו"ת תורה לשמה (סי' קל"ב) דן אם מותר לאכול מצה בליל

פסח כשנמצא לאחר הברכה שתינוק טינף שם. ד. בשו"ת לב חיים להגר"ח פלאגי (ח"ב סי' קע"ג) דן במי שנמצא בבית האסורים שהוא מקום מטונף בימי הספירה, האם יכול לספור שם ספירת העומר בלא ברכה, וכן דן שם אם מותר לתת צדקה ושאר מצוות בבית המרחץ (והכריע דיכול, הובא בכה"ח תפ"ט צ"ג). ה. וכן נקטו כמה פוסקי זמנינו לענין נר חנוכה, דמי שאין לו פתח או חלון הפונה לרה"ר כי אם בבית הכסא לא ידליק שם אלא על שלחנו בתוך הבית (נר חנוכה עמ' נ"ד בשם הגר"ח שליט"א, וע"ש טעם אחר בשם הגר"ח זצ"ל שלא ידליק שם). ו. וכן דנו פוסקי זמנינו במי שנמצא בבית הכסא במוצ"ש וצריך לחתוך נייר כדי לקנח עצמו, האם מותר לו לומר שם ברוך המבדיל בין קודש לחול, (ספר וישמע משה ח"ג עמ' קנ"ה בשם הגר"ש זצ"ל דיש להקל, ובשם הגר"ח והגר"ש דבליצקי זצ"ל להחמיר). ז. וכן דנו אם אפשר לקיים מצות שילוח הקן בחלון בית הכסא (שלח תשלח וכן בית מתתיהו ח"ב סי' ג' בשם הגר"ח שליט"א להקל אם א"א לקיים המצוה מבחוץ). ח. וכן דנו אם אפשר להדליק נר שבת בבית הכסא כגון בבית חולים שאינו יכול להדליק נר בחדרו אלא רק תאורת חשמל בבית הכסא (חשוקי חמד שבת כט: ושו"ת משנת יוסף ח"ט סי' ע"ח להיתר). ט. וכן דנו אם מותר לטבול כלים במקוה שטובלים שם אנשים והוא מקום המטונף (בשו"ת לב אברהם סי' י"ז בשם הבית שערם לאיסור, ובשו"ת משנת יוסף ח"א סי' י"ז ובית מתתיהו שם בשם הגר"ח שליט"א להיתר). י. וכן דנו אם מותר ליטול ידיים לסעודה במקום מטונף שאין בו רוח רעה (שו"ת שם משמעון (פולק או"ח סי' ט') אוסר, ובשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ג סי' ל"ט אות ד') חלק עליו והתיר), וכהנה רבות.

בדיעבד בודאי יצא ידי חובתו והנידון הוא רק לכתחילה

אכן כתב בהלכות קטנות שם בדיעבד אם קיים מצוה שופר ולולב או שאר מצוות במקומות המטונפים בודאי יצא יד"ח, וכן באופן שאינו יכול לקיים המצוה במקום אחר מותר לכתחילה לקיימו שם, ורק אם יכול לקיימו במקום אחר אסור לקיימו שם משום ביזוי מצוה, וכן הכריעו רוב ככל האחרונים דאינו מעכב בדיעבד אלא רק לכתחילה, והביאו לזה כמה ראיות. [וכע"ז מצאנו במשנ"ב סי' תר"ל סק"ד בשם הפמ"ג דמי שעשה סוכתו ע"י בית הכסא ומגיע לשם ריח רע, מן התורה יוצא ידי חובתו אבל אסור לברך שם ברהמ"ז, הרי בדיעבד אינו מעכב].

קושיות האחרונים משחיטה תרו"מ ותפילין

אולם הנה הקשו האחרונים מכמה דוכתי דמשמע שמותר לכתחילה לקיים מצוות במקום מטונף; א. מדברי הרמ"א (יו"ד סי' י"ט ס"א) דמותר לשחוט בבית המטבחים שהוא מקום מטונף, ורק הברכה יעשה במקום נקי ואח"כ יכנס לשם וישחוט, הרי דמותר לשחוט לכתחילה במקום מטונף אף שמקיים בזה מצוה שמברך עליה. ב. מהא דמבואר בירושלמי (פ"ק דמאי ה"ד) דמותר לחלל מע"ש של דמאי במרחץ לפי שאין מברכין עליו, והיינו דמע"ש של טבל ודאי אסור לחלל שם לפי שהוא טעון ברכה ואסור לברך במקום המטונף, אבל החילול בעצמו מותר לעשות שם. ג. ברש"י שבת כג. ופנ"י שם מבואר דמעיקר הדין מותר ללבוש תפילין בבית הכסא שיש בו צואה, אלא שצריך לחולצן משום דהוי גנאי לתפילין הואיל והם בגלוי ע"ש, וכן מבואר בשו"ע סי' מ"ג ס"א ע"ש.

חילוק בין מצוה חיובית למצוה קיומית

ובספר דרך אמונה (פ"ט ממעשר ציון ההלכה סקנ"א וביאור ההלכה פ"ד ממע"ש ה"ג) כתב ליישב דרך במצוות של חובה אסור לעשותם במקום מטונף, אבל מצוות של רשות כמו שחיטה וטבילה וחילול מע"ש מותר לעשותם במקום מטונף, והביא כן בשם הדרכי תשובה (יו"ד סי' י"ט סקכ"א), וביאר הדרכ"ת דמצוות של חובה באים לרצות כמ"ש הריטב"א

סוכה לא. (לגבי קרבן שופר ולולב) ובזה מסתבר להחמיר.

ודבריו מתבארים לפי טעם הב' של המשנ'ב דבשעה שמקיים מצוה הוא בגדר עבודה ואין לעשות עבודת ה' דרך בזיון, ובזה י"ל דרך מצוה חיובית היא בגדר עבודה ולא מצוה קיומית.

ובספר דעת נוטה (ציצית תשו' קט"ז ותפילין תשו' תתפ"ה) כתב דלפ"ז נחא תמיהת הביה"ל והאחרונים מאי שנא ציצית ותפילין דמותר מדינא לקיימם במקום מטונף, דהא גם הם מצוות של רשות, שהרי אין חיוב ללבוש ציצית וכן אין חיוב להניח תפילין כל היום (לפ"ד הפמ"ג המובא בביה"ל סי' ל"ז ס"ב).

אם יש דין מצוות צריכות כוונה במצוה קיומית

וגם לטעם א' המשנ'ב דהכוונה לצאת יד"ח היא כמו הרהור בד"ת, י"ל דבכל הנ"ל א"צ כוונה כמש"כ בקרן אורה (יבמות מ). דרך מצוה חיובית בעי כוונה ולא מצוה קיומית (כמו מצות אכילת קדשים) משום 'דלא שייך בזה כוונה למצוה כיון דלאו חובה היא'. וכן צידד בפמ"ג (סי' ד' מ"ז סקט"ו) דשחיטה טבילה ונט"י דאינן מצוות חיוביות א"צ כוונה, וכן דן הפמ"ג (סי' ח' א"א סק"ט) גם לגבי ציצית. [וביאור הדבר גדר הכוונה הנצרכת היא כוונה לקיים חובתו ולא כוונה לעשות מצוה מצוה בעלמא, ולכן רק במצוה חיובית שייך כוונה זו, וכן משמע מל' השו"ע סי' ס' ס"ד דהכוונה היא **לצאת** בעשיית אותה מצוה, ול' המשנ'ב סק"ז 'כונה לצאת בה דהיינו שייכון לקיים בזה כאשר צוה ד', וכ"ה ל' המשנ'ב הנ"ל בס' תקפ"ח 'דכיון דצריך כוונה לצאת ידי המצוה שציוונו הש"ת זה גופא ג"כ חשיב כד"ת ואכמ"ל]. וע"ע בספר דעת נוטה (ציצית עמ' ס"ג) בשם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שביאר באופ"א הטעם דאין חסרון מצד הכוונה במצוות של רשות. [וע"ע בספר בית מתתיהו ח"ב סי' ג' שהאריך בהיקף עצום בענין זה, וכתב דלפ"ז דין שילוח הקן יהא תלוי בפלוגתא הנודעת באחרונים אם הוי מצוה חיובית או מצוה קיומית, ומ"מ לענין נט"י לסעודה דהוי מצוה קיומית יש להתיר כד' מהר"ם בריסק שהבאנו לעיל].

אם הפרשת תרו"מ היא מצוה חיובית דחייב להפריש אף אם אינו חפץ לאכול

וכתב הדרך אמונה שם דלפ"ז יש לחלק בין חילול מע"ש להפרשת תרו"מ, דחילול מע"ש אינו מצוה חיובית, אבל לענין הפרשת תרו"מ הלא ידוע שנחלקו האחרונים אם הוי מצוה חיובית, כלומר אם חייב להפריש גם אם אינו רוצה לאכול, וד' הט"ז (יר"ד סי' א' סק"ז) דהוי מצוה חיובית, ובגליון רעק"א שם השיג עליו בזה, והביא מדברי המג"א (אר"ח סי' ח' סק"ב) דאי"ז מצוה חיובית, ובאב"ז (יר"ד סי' שצ"ו) ומהר"ם שיק (יר"ד סי' כ"ג) הוכיחו מד' הרמב"ם (פ"א מברכות ה"ב) כד' הט"ז, ואכמ"ל, וא"כ לפ"מ שהכריע בחזו"א (דמאי סי' ד' סק"ז) כד' הט"ז דהוי מצוה חיובית אסור להפריש תרו"מ בבית המרחץ, עכת"ד הדרך אמונה.

קושיית האחרונים מהא דמותר להפריש ערום

אכן יש להעיר דהאחרונים הקשו עוד מהמבואר במתני' (דמאי פ"א מ"ד) ורמב"ם (מ"ט ממעשר ה"ד) דמותר להפריש דמאי כשהוא ערום, לפי שאין מברכים עליו, והא דקיי"ל ערום לא יתרום הוא רק בטבל ודאי משום הברכה, וכן מבואר בתוס' (ב"מ קיד:): דרך לברך אסור כשהוא ערום אבל לתרום כשהוא ערום מותר לכתחילה אפי' בטבל ודאי.

חילוק בין עשיית מצוה כשהוא ערום לעשיית מצוה במקום מטונף

אולם כבר חילקו כמה אחרונים בין עשיית מצוה כשהוא ערום לעשיית מצוה במקום מטונף, דהערום הלא מותר לו להרהר בד"ת ואילו במקום מטונף אסור להרהר בד"ת, וא"כ לא מבעיא לטעם הא' המשנ'ב דהכוונה למצוה היא כמו

הרהור בד"ת, א"כ פשוט דאין בזה חסרון בערום, אלא אף לטעם הב' דהוי בזיון מ"מ יש לחלק ביניהם, דסו"ס מקום מטונף חמור טפי מערום, שיסוד איסורו מדאו' משום 'והיה מחנך קדוש' וכן 'כי דבר ה' בזה', משא"כ בערום דלרוב הדעות איסור מדדבנן לפי שלבו רואה את הערוה, [עי' צפנת פענח פ"ג מק"ש ה"ט"ז, שו"ת ישועת משה ח"ג סי' כ"ב ועוד].

פלוגתת החזו"א והגרשז"א זצ"ל ביסוד התנאי להפרשת תרו"מ בערב שבת

מעתה נשוב לניד"ד, אם מותר לכתחילה לעשות תנאי להפרשת תרו"מ בערב שבת בבית המרחץ; הנה להדעות דמותר להפריש תרו"מ בבית המרחץ כ"ש דמותר לעשות תנאי, דמאי שנא, אולם לפמ"ש"כ בדרך אמונה דלד' הט"ז דהוי מצוה חיובית אסור להפריש תרו"מ בבית המרחץ, יש להסתפק אם מותר לעשות תנאי.

ולכאו' נראה דתלוי בפלוגתת החזו"א והגרשז"א זצ"ל במהות התנאי, דהחזו"א בדמאי סי' ט' ביאר דענין התנאי אינו אלא מעשה היכר בעלמא שמפריש בשבת ע"פ תקנ"ח כדי שלא יבואו לטעות ולהתיר מחמת זה איסור מתקן בשבת, אבל אינו מחיל כלום בערב שבת, וכל ההפרשה היא רק בשבת עצמה, [וההיכר הוא שכביכול הדבר מתוקן כבר מע"ש ועל כן כביכול אינו עושה כלום בשבת], ולפ"ז בשבת הוא ההפרשה האמיתית, ובקונ' הל' תרו"מ מהר"ז שפירא [הועתק בדרך אמונה בסוף הספר] אשר נדפס ע"פ הוראות החזו"א ומרן החזו"א עבר ע"ז, כתב במוסגר שכשאומר התנאי בע"ש יחשוב שלא חל כלום.

אולם בספר שש"כ (פ"א הערה ע"ז) האריך בשם הגרשז"א זצ"ל לבאר באופ"א (והוכיח כן גם מדברי החיי אדם בספרו שערי צדק), דהתנאי בע"ש הוא מעשה הפרשה גמור והוי כמו הפרשה לאחור ל', שאומר שתחול הפרשתו בשבת וחל בשבת מדין ברירה, [ואין כאן חסרון דברירה ע"פ היסוד המבואר בגמ' וראשונים דכל שמתברר בשעת החלות מהני, וכיון שאומר שיחול בשבת אין בזה חסרון דברירה, והקריאת שם בשבת רק מבררת שהפרשתו עתה היא ההפרשה שנתכוון אליה בע"ש ונתקיים תנאו וממילא חלה הפרשתו]. וכתב בסוף דבריו דלמעשה ודאי צריך לכוון בתנאי שמחיל בזה תרו"מ ולא לחשוב שלא חל ע"ז כלום, דאז אין דעת להחיל ע"ז ולא יועיל התנאי. [ועוד העיר דגם לד' החזו"א גופיה אינו מובן מה יגרע אם יחשוב שחל ע"י דיבור זה. ונראה שחשש החזו"א דאם יחשוב שחל ע"ז יחשוב שבשבת כשבאמת עושה כל ההפרשה אינו מחיל כלום]. ויש כמה נפ"מ בין ב' דרכים אלו;

אם מברכים בשעת התנאי או בשעת ההפרשה

א. החזו"א כתב דהברכה על ההפרשה (בטבל ודאי) עליו לברך בשבת, כי בערב שבת אינו עושה כלום, אולם הגרשז"א נקט שלפי דבריו יש לברך בשעת התנאי בערב שבת.

בהא דהתנאי מועיל על פירות שאינם ברשותו

ב. החזו"א ביאר ע"פ דבריו דזהו שורש הקולא שהקילו חז"ל בדמאי שהתנאי מועיל גם על פירות שאינם ברשותו בשעת התנאי (כמבואר בפ"ז דמאי וברמב"ם פ"ט ממעשר ה"ז), כגון מי שמוזמן לאכול אצל חבירו ע"ה בשבת ופירותיו דמאי והוא זקוק להפריש תרו"מ בשבת ממה שיוגש לפניו לאכול, יכול לעשות תנאי מע"ש אע"פ שאינו יכול להפריש מפירות אלו בשעת עשיית התנאי הואיל ואינם שלו, [וכן בזמנינו שאין נוהג דין דמאי מ"מ אם המארח נאמן על הכשרות אלא שהאורח חפץ להדר ולהפריש מהם בעצמו יכול לעשות תנאי מע"ש כמו בדמאי כמבואר בדרך אמונה שם ציון ההלכה ס"ק ק"כ בשם החזו"א]. אולם הגרשז"א הקשה על כך, דא"כ מאי שנא דמאי מטבל ודאי, דאם אמרו חז"ל דהיכר זה של התנאי קיים אף בפירות

שאינם שלו, למה בטבל ודאי לא יועיל היכר זה, דהא עיקר דין התנאי תקנו חז"ל גם בטבל ודאי. אכן לדבריו דהתנאי הוא מעשה הפרשה גמור נחא, דנתחדש כאן קולא עצומה בדיני הפרשת תרו"מ, דאפשר להפריש מדרבנן על פירות שאינם שלו, ורק בדמאי שחיובו מדרבנן הקילו חז"ל ולא בטבל ודאי שחיובו מעיקר הדין.

אם נוסח התנאי הוא בל' הוה או בל' עתיד

ג. נוסח התנאי המבואר במתני' וברמב"ם הוא בל' הוה 'הרי הוא תרומה', וזה נחא לפ"ד החזו"א דצורת התנאי היא כאילו מחיל ההפרשה לאלתר, אך לפ"ד הגרשז"א זצ"ל דהוי כהפרשה לאחור ל' הנוסח היה צריך להיות לכאו' בל' עתיד 'יהיה תרומה', וכ"ה בנוסח התנאי המובא בקונטרס מהר"ז שפירא. [ואמנם הוא פלא, כי קונט' זה נכתב ע"פ החזו"א, ולדעתו לכאו' נכון יותר לומר בל' הוה, ומה ראה החזו"א לשנות מל' המשנה והרמב"ם בהלכותיו, וצע"ג. ושו"ר בספר שומר אמת עמ"ס דמאי סי' מ"ו שתמה ע"ז מאד].

ולכאו' נראה דספק דידן תלוי בזה, דלפ"ד הגרשז"א דהתנאי הוא הפרשה גמורה אסור לעשותו בבית המרחץ לפ"ד הדרך אמונה הנ"ל, אולם לפ"ד החזו"א דאינו אלא היכר בעלמא, נמצא דאין כאן מעשה מצוה, ואינו אלא הכשר מצוה בעלמא כדי שיוכל להפריש בשבת, [ומשום כך ס"ל לחזו"א דאין מברכין עליו אלא רק בשבת בשעת ההפרשה האמיתית], וא"כ מסתבר דמותר לעשותו בבית המרחץ.

לקשור ציצית בבית הכסא

[דוגמא לזה מש"כ בספר חשוקי חמד שבת קיא: בשם הגר"ח"ק שליט"א, דמי שישב בבית הכסא וניתר לו קשר מהציצית מותר לו לקשרו שם משום דאי"ז מעשה מצוה אלא הכשר מצוה בעלמא, ואף שצריך לכוין לשמה אי"ז בגדר ד"ת, ואינו דומה לכוונה לשם קיום המצוה, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"י סי' ט"ו דמדינא מותר, אבל הוסיף שהוא נוהג להזהר בזה, וע"ע דעת נוטה ציצית עמ' ק"ע דאין לקשור שם אם אומר בפה לשם מצות ציצית].

שוב התבוננתי דבאופן המצוי שעושים תנאי לצורך הפרשת תרו"מ שמפרישים בתורת חומרא בלבד [אשר יש בזה הקולא של דמאי דאפשר לעשות תנאי גם על פירות שאינם שלו בשעת התנאי כנזכר לעיל], לכאו' נראה דגם לד' הדרך אמונה אי"ז בגדר מצוה חיובית אלא בגדר מצוה של רשות, דמסתבר דפירות שאין בדעתו של אדם לאכול אינו מפריש, כי לענין החיוב להפריש תרו"מ מהפירות שברשותו לד' הט"ז בודאי יש לסמוך שהופרשו תרו"מ כדן, ורק משום חומרא דאיסור אכילת טבל אנו מחמירים להפריש שוב, וא"כ לגבי זה הוי כמצוה של רשות דמותר לעשותה בבית המרחץ.

תמצית הדברים

המשנ"ב יסד דאסור לקיים מצוה במקומות המטונפים, וכן מבואר בכמה אחרונים, אולם הקשו על כך מכמה דוכתי, ובדרכי תשובה ודרך אמונה ועוד חילקו בין מצוה חיובית למצוה קיומית, ולפ"ז כתב הדרך אמונה דלענין הפרשת תרו"מ תלוי הדבר בפלוגתת האחרונים אם הוי מצוה חיובית להפריש תרו"מ אף אם אינו חפץ לאכול הפירות, או אי"ז

אלא מצוה קיומית כמו שחיטה וטבילה ונט"י, וכתב דלפ"מ שהכריע החזו"א כד' הט"ז דהוי מצוה חיובית אסור להפריש תרו"מ בבית המרחץ.

ולפ"ז כתבנו לדון אם מותר לעשות תנאי להפרשת תרו"מ בע"ש בבית המרחץ, וביארנו דתלוי ביסוד התנאי, דלד' הגרשז"א שהוא מעשה הפרשה שיחול בשבת יש לאסור לעשותו בבית המרחץ כשאר הפרשת תרו"מ, אולם לפ"ד החזו"א דאי"ז אלא מעשה היכר בעלמא כדי להתיר את ההפרשה בשבת ואי"ז מעשה מצוה כלל בעצמותו יש להתיר לעשותו בבית המרחץ. אולם באופן המצוי שעושים תנאי רק לצורך הפרשה של חומרא י"ל דדינו כמצוה של רשות ומותר לעשותו בבית המרחץ לכ"ע.

מצוות שתכליתם התוצאה אין קפידא במקום קיומם

אמנם יש לציין דבספר חוט שני (ר"ה עמ' פ"ד) וכע"ז בספר שביבי אש (כללי המצוות סי' ע"ז) כתבו ליישב קושיית האחרונים באופ"א, דבמצוות שתכליתם התוצאה כמו טבילה שעיקרה להעלות את הטובל מטומאתו או שחיטה שעיקרה להתיר את הבהמה וכן הפרשת תרו"מ וצדקה, אין בהם קפידא היכן מקום קיומם, כי אין חשיבות המצוה במעשה המצוה כי אם בתוצאה, [והרחיב בזה בספר בית מתתיהו ח"ב סי' ג'], ולפ"ז אף אם הפרשת תרו"מ היא מצוה חיובית מותר לעשותה במקום המטונף, וכ"ש התנאי מע"ש.

ומאיידך גיסא, בערוך השולחן העתיד (דמאי סי' ק"ח סי"א) משמע שיישב קושיית האחרונים באופ"א, וז"ל; 'כשמפרישין את הדמאי להפריש ממנו תרומת מעשר ומע"ש אין מברכין על הפרשתו ומפרישין בלא ברכה ולכן יכול להפריש אף כשהוא ערום שאסור לו לברך. ויראה לי דמ"מ במקום בזוי כמו בבית הכסא ובמרחץ אין להפריש מטעם ביזוי מצוה, וגם זה שמפריש ערום אינו אלא כשמוכרח להיות ערום' עכ"ל. ומשמע שכוונתו ליישב דהא דמבואר במשנה ובירושלמי שמותר להפריש ערום ובבית המרחץ מיייר רק בשעת הדחק, אבל שלא בשעת הדחק אין לעשות כן. וכ"כ בדרך אמונה שם (ציון ההלכה סק"ו) דבחידושים המיוחסים לר"ן (שבת כג.) משמע דביש לו שהות ללבוש בגדים אין להפריש כשהוא ערום לפי שאי"ז כבוד המצוה.

וכן בשו"ת תורה לשמה שם כתב דאע"פ שהוכיח דמדינא אין איסור לקיים מצוה במקום מטונף מ"מ ודאי כל היכא דאפשר לעשותה במקום נקי צריך לעשות לכבוד המצוה, דהא מצינו אפילו בנרות שבת שהזהירו שלא תתגלה ערות התינוק לפני הנרות, והיינו לכבוד המצוה, וכן מבואר בזוהר שצריך הבית להיות נקי וטהור כשמקיים מצוה, והובא בספר החרדים¹.

ולפ"ז בודאי אם יכול להמתין מלעשות את התנאי עד שיצא מבית המרחץ עליו להמתין (עכ"פ לפ"ד הגרשז"א זצ"ל דהתנאי הוא מעשה מצוה ולא רק הכשר מצוה כאמור), אולם אם חושש שישכח מסתבר דמדינא יכול לעשות את התנאי בבית המרחץ.

ושו"ר בספר דולה ומשקה (עמ' רפ"ב) שנשאל מרן הגר"ח"ק שליט"א באחד שעשה תנאי בבית המרחץ כי חשש שישכח אח"כ, ושאלתו האם עשה כראוי, והשיב מרן שליט"א 'בדיעבד ודאי מהני', והיינו כאמור, דודאי אם יכול להמתין עד שיצא החוצה ימתין, אבל בשעת הדחק אפשר להקל.

להרהר בבית הכסא בשש מצוות תמידיות

אולם בספר דעת נוטה (ח"א תשו' מ"ד) כתב דמותר להרהר בשש מצוות תמידיות בבית הכסא אם לא יבא עי"ז להרהר בפסוקים ובדברי חז"ל, ומש"כ בביה"ל סי' תקפ"ח הוא רק במצוות שיש בהם מעשה דבזה הוי דרך בזיון, משא"כ ע"י הרהור בעלמא, ולפ"ז כ"ש שמותר להרהר בצרכי מצוה].

להרהר בבית הכסא בצרכי מצוה¹

וביותר חידש בנן איש חי (שנה ראשונה ויצא סט"ז) וז"ל; 'אסור להרהר בד"ת בבית הכסא ומבואות המטונפות וכן בבית המרחץ הפנימי, וה"ה דאסור להרהר בצרכי מצוה הן בענין צדקה הן בצרכי שבת הן בצרכי סוכה ולולב ומצה וכיוצא', עכ"ל. וזה חידוש רב. ולדבריו כ"ש בניד"ד שאומר התנאי בפה אסור.

נושא הגיליון

'ברכת שעשה לי נס'

על נְסִיךְ שֶׁבְּכָל יוֹם עֲמָנוּ

גדר נס: הגיליון הנוכחי עוסק בשאלה, לגבי ניצולי 'אסון מירון' ו'אסון קרלין', וכן תושבי 'עוטף עזה' שהותקפו באלפי טילים, האם צריכים לברך 'שעשה לי נס' כשרואים את המקום שהיו בו בסכנת חיים וניצלו? עם שם ומלכות, או בלי שם ומלכות? וכל כמה זמן עליהם לברך?

1. הגומל לחיבים טובות

ניצל ממות: דיני ברכת 'הגומל' התבארו בגיליונות עומק הפשט - גיליון מספר 169 בענין 'הודאה בחולה שנתרפא', ובגיליון מספר 275 בענין 'הגומל בחולה קורונה שנתרפא'. פרטי דיני 'הגומל' ו'שעשה לי נס' בגיליון הנוכחי, מתוך הספרים הנפלאים **פסקי תשובות** (סימן ריח ריט), **שער העין** (פרק כג), ו**כל החיים** (פרקים יד וט), ומאמר מאת הג"ר **משה ברנדסדורפר שליט"א** (כתב יד).

תחילה יש להדגיש, מה שכתב **המשנ"ב** (סימן ריח ס"ק לא), שיש הבדל יסודי בין ברכת 'הגומל' שמברך על חסדי המקום שניצל ממות לחיים, אף כאשר ניצל בדרך הטבע ואינו בגדר נס גמור, כמו אדם שטס במטוס ונוסע בספינה וכדומה שמברך 'הגומל'. אבל ברכת 'שעשה לי נס', מברך רק על נס גלוי שאירע עמו, ולכן יש הרבה אופנים שצריך לברך 'הגומל' כי ניצל ממות לחיים, ואינו מברך 'שעשה לי נס' כי ההצלה לא היתה בדרך נס.

שגמלני כל טוב: מבואר בגמ' (ברכות דף נד:), ונפסק בשו"ע (אורח חיים סימן ריט סעיפים א ב), ארבעה צריכים להודות, יורדי הים, הולכי מדבריות, חולה ונתרפא, אסיר שהשתחרר, וסימנך: וכל החיים יודוך סלה; חולה, יסורים, ים, מדבר. ומברך 'הגומל לחיבים טובות שגמלני כל טוב', והשומעים אומרים, 'מי שגמלך כל טוב הוא יגמלך כל טוב סלה'.

המקור לברך על 'חולה שנתרפא', **דכתיב** (תהלים קז יז-כא) **ישלח דברו ויִרְפְּאֵם... יודו לה' חסדו**. ומבואר ברא"ש (ברכות פרק

דבר העורך

ים של דמעות

ימי דין: בהרבה מקורות מבואר שספירת העומר הם ימי דין. הרבה גזירות ושמדות היו בימי הספירה. מנהג ישראל לומר 'אב הרחמים' אפילו בשבת מברכים. ומבואר ב**אליה רבה** (סימן תצג אות א) בשם **רבינו ירוחם**, שספירת העומר הם ימי דין. וכתב **בשער הכוונות** (פ"ו ע"ב) בשם **האריז"ל** שימי העומר הם ימי דין ועד ל"ג בעומר הם דינים קשים, ולכן מתו תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה לזה ושלטה בהם מידת הדין. על דרך זה כתב **רבי חיים ויטאל** (עץ הדעת פרשת ראה), "וכמו שידעת כי אלו ימי ספירת העומר הם ימי דין גמור לכל הפרטים".

מירון: ימי ספירת העומר תשפ"א לא ישכחו לנצח. שבר על שבר הושברנו, טרם יבשו הדמעות מאסון הראשון עד שבא האסון האחרון. ל"ג בעומר במירון תשפ"א, תכף אחרי מעמד ההדלקה בתולדות אהרן נקטפו בחטף 45 צדיקים, ונפצעו עוד כ-150.

גבעת זאב: מ"ט בעומר ערב חג השבועות תשפ"א באסון בבית המדרש דחסידי קארלין סטולין גבעת זאב נקטפו באינם 2 צדיקים, ונפצעו עוד כ-200.

עוטף עזה: יהודים הותקפו ברחבי ארץ ישראל, יהודי הותקף בלוד בידי בני עולה ומת מפצעיו. טילים התעופפו עשרות קילומטרים מרצועת עזה, מאות אלפי איש היו ספונים במקלטים, המלחמה בדרום הארץ שהתחילה בספירת העומר הפילה כמה קרבנות יהודים וגרמה לפציעות של עשרות איש המיחלים לרפואה ממיטת חולים.

תורה וגמילות חסדים: על הזמן של חבלי משיח, מבואר בגמ' (סנהדרין דף צח:), אמר רבי יוחנן אם ראית דור שמתמעט והולך חכה לו, **שנאמר** (שמואל ב פרק כב פסוק כח) **וְאֵת עַם עֲנִי תוֹשִׁיעַ**. אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר חכה לו, **שנאמר** (ישעיהו פרק נט פסוק יט) **כִּי יָבֹא כְּנֶהֱרַךְ צָר רִיחָה' נִסְסָהּ בּוֹ, וּסְמִיךְ לִיה (שם פסוק כ) וְכָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל**.

ופירש על כך הגה"ק **רבי אלחנן וסרמן הי"ד** (קובץ מאמרים עמוד רפט), הצרות של הגלות אינן כנהר כי יש רווח והפסקה בין צרה לצרה וגזירה לגזירה, כמבואר ב**רמב"ן** (בראשית לב יז) על **הפסוק** **וְנָחַח תְּשִׁימוּ בֵּין עֲדָר וּבֵין עֲדָר**. אולם כאשר אנו רואים שהצרות באות ללא הפסק, הרי הם חבלי לידה של הגאולה.

ובהמשך **הגמ'** (סנהדרין דף צח:), שאלו תלמידיו את רבי אלעזר, מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים. יהי רצון שנצלה.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

טילים בעוטף עזה

קארלין סטולין

ציון הרשב"י

טיבינות

חיקום האסון

העבר מירון

3. מהו נס?

יוצא ממנהג העולם: **בשו"ע** (סימן ריח סעיף ט), מובא שיטת **האבודרהם** (עמוד שמ), שמברך רק על נס היוצא ממנהג העולם, כגון שהלך במדבר ובנס נעשה לו מעיין. אבל נס שהוא מנהג העולם כגון שניצל מגנבים בלילה אינו מברך. ושיטת **הריב"ש** (סימן שלז) שמברך גם על נס שהוא בדרך הטבע, כיון שהיה בסכנה וניצול נחשב נס. והכרעת השו"ע לברך בלי שם ומלכות.

ונחלקו הפוסקים בכוונת השו"ע 'יוצא ממנהג העולם', לדעת **המגן אברהם** (סימן ריח ס"ק יא, הובא בשער הציון ס"ק כו) **והחיי אדם** (כלל סה אות ד, נשמת אדם ס"ק א), "הסכנה שלא כמנהג העולם", כגון שנפל עליו אריה שהוא סכנה נדירה, אפילו שההצלה כמנהג העולם, כגון שאנשים הבריחו את האריה. ולדעת **המשנ"ב** (ס"ק ל ושער הציון כו), "ההצלה שלא כמנהג העולם", למרות שהסכנה כמנהג העולם. ולכל הדעות כאשר היה בסכנת מות ברורה, כגון שנפל עליו חומה או אבן או שעבר עליו עגלה טעונה, מברך אף שהסכנה לא יוצאת ממנהג העולם (חיי אדם שם, משנ"ב ס"ק לב, שער העין עמוד קע).

4. הוראת פוסקי זמננו

אסור שאלו את **הגרש"ז איערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה פרק כג סעיף ט ארוחות הלכה 38) לגבי אדם שעבר תאוונה וחזר לאיתנו לאחר זמן רב, האם לברך 'שעשה לי נס'. והשיב, שאין אנו יודעים מה נחשב נס, ומה עדיין בגדרי הטבע ולכן יברך בלי שם ומלכות. ולגבי אדם שהיה מעורב בתאוונת דרכים קשה ששני אנשים נהרגו, ועוד שנים נפצעו קל, הורו **הגר"ש ואזנר זצ"ל והגרי"ש אלישיב זצ"ל** (אבני ישפה סימן מו) שהניצול יברך שעשה לי נס, בשם ומלכות. ולגבי אדם שצעד על נהר שנעשה קרח ונבקע הקרח תחת רגליו, וניצלו חיייו בדרך נס, הורה **בשבט הלוי** (חלק ה סימן כח), שאם ברור לו שהיה בסכנת מות בטוח, וניצל שלא כדרך הרגיל, חייב לברך 'שעשה לי נס', ואם לאו יברך בלי שם ומלכות, וכתב שם שהוא כהכרעת **הנשמות אדם והחיי אדם והיעב"ץ**, ולא כהכרעת **המג"א המשנ"ב**.

מירון: לגבי ברכת 'הגומל' ו'שעשה לי נס' לניצולי 'אסון מירון', התפרסמו הוראות מאת הג"ר **יצחק זילברשטיין שליט"א** (קובץ ווי העמודים סיון תשפ"א מספר 93 עמודים כה-ל), והג"ר **יצחק יוסף שליט"א** (עין יצחק גיליון 239 פרשת במדבר תשפ"א), **ואחד מגדולי הוראה שליט"א, הגר"ב חותה שליט"א** (קובץ באר התורה קי עמוד 21) והג"ר **מאיר סירוטה שליט"א, והג"ר יחזקאל אלימלך כהן שליט"א, והג"ר שמואל יוסף שטיצברג שליט"א** (שערי הברכה פרק כב הערה לט, ובמכתב מתאריך כח אייר תשפ"א), והג"ר **בן ציון הכהן קוק שליט"א** (ציוני הלכה), וכיון שיסוד ההוראות שוות, יובא כאחד תמצית יסוד דבריהם. ואדם שנוגע לו למעשה יעשה שאלת חכם!

- לגבי ברכת 'הגומל', כל אדם שהיה דחוק ב'מסדרון המוות' או ב'מדרגות המוות', והרגיש קושי בנשימות, והיה שרוי בסכנת חיים, מברך 'הגומל' על הצלת חייו.
- אבל אדם שהיה שם ולא הרגיש קושי בנשימות, והדחוק לא הביאו לידי סכנה, או שהצליח לברוח רגע לפני האסון אינו מברך.
- לגבי ברכת 'שעשה לי נס', לא די בהצלת חייו, ורק אדם שהיה דחוק בתוככי מפולת האנשים, ובדרך הטבע היה צריך למות, באופן שאלו שהיו מסביבו מתו, וחיייו ניצלו באופן מופלא ממקום סכנת חנק, אף שפעולות ההצלה וההחייאה הם בדרך טבעית, כיון שיש כמה מסביבו שמתו וחיייו ניצלו, צריך לברך 'שעשה לי נס'.
- אבל אדם שהיה סמוך למפולת, והרגיש מאוד את הדחוק ונחבל בידי וברגליו, אבל לא נפל בצורה כזו שהיה אמור למות, ולא נפלו עליו אנשים אחרים ולא הגיע ממש עד שערי מוות, ולא היה שרוי בסכנה חיים ודאית ומוחשית, אינו מברך 'שעשה לי נס' כי אינו נס שיוצא ממנהג העולם. ומכל מקום יברך בלא שם ומלכות. ואדם ששהה שם ולא

ט סימן ג) **והטור** (בסימן ריט), שתקנת 'הגומל' היא במקום שחייב קרבן תודה.

על איזה חולי: לדעת **השו"ע** (סימן ריט סעיף ח), מברך 'הגומל' על כל חולי שניצל ממנו, ואפילו חולי שאין בו סכנה, ולא רק בחולי באחד מהאברים הפנימיים, אלא אפילו עלה למיטה וירד, חייב לברך, שנחשב כאילו עלה לגרדום וירד. ונחלק עליו **הרמ"א** (שם) שאין מברכים 'הגומל' רק בנתרפא מחולי שיש בו סכנה, כמו מכה באיברים הפנימיים. והכריע **המשנה ברורה** (ס"ק כח), שלא יברך אלא אם חלה כל גופו, וכן שכב במיטה לפחות שלושה ימים. ואם היה חולה במחלה שיש בה סכנה, אפילו אם היה במיטה פחות משלושה ימים, צריך לברך.

שאר ניסים: **בשו"ע** (סימן ריט סעיף ט), הביא שיטת **הריב"ש** (סימן שלז), שמברך 'הגומל' על כל נס שאירע עמו, כגון שניצול מנפילת כותל, דריסת שור, טריפת אריה, גנבים ושודדי לילה. ושיטת **האבודרהם** (עמוד שמ), שמברך רק על ארבעה אלו. והכריע השו"ע לברך על שאר ניסים בלי שם ומלכות. וכתבו **החיד"א** (ברכי יוסף סימן ריט ס"ק ח, ובמחזיק ברכה), ו**רבי יצחק אבועלפייא** (פני יצחק מערכת הגומל אות סח), **הגר"ח פלאגי** (ספר החיים סימן כו אות יא), **בן איש חי** (פרשת עקב אות י), ועוד הרבה אחרונים, שהנוהגים במנהג בני ספרד ועדות המזרח, ינהגו כדברי מרן שפסק שטוב לברך בלי שם ומלכות. מאידך לדעת **המגן אברהם** (ס"ק י), **הט"ז** (ס"ק ז), **והב"ח** (סימן ריח סעיף ה) **והלבוש** (סוף סימן ריט), **והאליה רבה** (ס"ק טו), **והמשנ"ב** (ס"ק לב), כיום המנהג לברך בכל נס.

לא פגע: ברכת 'הגומל' נאמר כאשר היה שרוי בסכנה וניצל. ונחלקו הפוסקים מה הדין כאשר נפל אבן או ברזל סמוך לראשו, ואילו היה פוגע בו היה בסכנת מיתה, לדעת **החיי אדם** (כלל סה סעיף ד) מברך 'הגומל'. ולדעת **המהר"ל** (נתיבות עולם נתיב העבודה פרק יג), **והמקור חיים** (לבעל החוות יאיר קיצור הלכות סימן ריט סעיף ט) אינו מברך, והוא מנהג עמי הארץ לברך, כיון שלא היה בתוך הצרה, ומה שגמנע הצרה מלבוא אינו בכלל ארבעה שצריכים להודות.

כמעט לברך: ואם כמעט הגיע למקום סכנה לכל הדעות אינו צריך לברך, כמבואר **בשו"ת הרדב"ז** (חלק ג תשובה תקעב), **ובמקור חיים** (סימן ריט), ומשמעות דברי **המשנ"ב** (סימן ריט ס"ק כט). ומטו על כך בשם **הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל**, על השאלה של יהודי ש'כמעט' היה במקום הפגיעה וניצל כאשר עזב את המקום רגע לפני, האם צריך לברך 'הגומל', והשיב ש'כמעט' יברך.

2. שְׁעֵשָׂה לִי נֶס בְּמָקוֹם הַזֶּה

ניצול: מבואר **בגמ'** (ברכות דף נד:): ונפסק **בשו"ע** (סימן ריח סעיפים א-1), **ובמשנ"ב** (שם), הרואה מקום שנעשו בו ניסים לכל ישראל או לרוב ישראל, כגון מעברות הים, ומעברות הירדן, וכדומה, מברך בשם ומלכות 'שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה'. מקום שנעשה נס לקצת ישראל אין מברכים עליו, אבל הניצול עצמו מברך 'שעשה לי נס במקום הזה'. ואם נעשו לו ניסים הרבה, מזכיר גם את שאר המקומות בברכה אחת, ומברך 'ברוך שעשה לי נס במקום הזה ובמקום פלוני ופלוגי'.

בניו ותלמידיו: בנו מברך 'שעשה נס לאבי במקום הזה'. שני בניו מברכים 'שעשה נס לאבינו'. בן בנו מברך שעשה נס לאבותי / לאבי אבא / לזקני. שני נכדים מברכים 'שעשה נס לאבותינו'.

בנו ובן בנו, מברכים גם אם נולדו קודם הנס משום כבוד אביהם, אבל מניין ואילך אין מברכים אלא אם נולדו אבותיהם אחר הנס, דבזה שותפים כולם באותו הנס. תלמיד מובהק מברך 'שעשה נס לרבי במקום הזה'. אשה על בעלה ובעל על אשתו ואב על בנו אין מברכים. (משנ"ב ס"ק טז-יז, שער הציון שם, ביאור הלכה ד"ה וכל).

ומבואר **ברמ"א** (סעיף ו) **ובמשנ"ב** (ס"ק כא-כב) יש אומרים שצריך לברך גם על ראית האדם שנעשה לו הנס, (כגון באביו או רבו שצריך לברך על ראית המקום שנעשה להם הנס). ומברך אחת לשלושים יום 'שעשה נס לאבי', 'שעשה נס לרבי'.

ברכות דף נד.), כיון שיש ספק אם יכול לברך שעשה לי נס, ראוי שיסע בדרך אחרת, ולא יגיע למקום הנס תוך ל' יום. והורה הגרי"א **כהן שליט"א**, שאם לא בירך 'הגומל' צריך לברך 'שעשה לי נס', ואם בירך 'הגומל', מספק אינו מברך 'שעשה לי נס' כדין ספק ברכות להקל. ומכל מקום המברך לא הפסיד, כפשטות לשון המשנ"ב.

6. מה צריך לראות

מקום הנס: אם בעתיד יושנו את המקומות שבהם קרו האסונות, כגון בסביבת ציון הרשב"י, האם יוכלו עדיין לברך 'שעשה לי נס' במקום הזה או לא? כתב **בשו"ת בצל החכמה** (חלק ה סימן סג), אדם שניצל בנס מסכנה גמורה, והנס אירע במקום אחר, כגון שגוי רדף אחריו, וכאשר הגוי היה במרחק מסוים נפל עליו הקיר וכך ניצל ממות, צריך לברך על ראיית המקום שהניצול עמד בו ולא במקום שהנס אירע. ואם במקום שנעשה הנס חפרו בור עמוק, או שהוסיפו שכבות עפר, אם העמיקו או שהגביהו את המקום פחות משלושה טפחים, יברך על ראיית המקום בשם ומלכות, ואם יותר משלושה טפחים, מברך בלי שם ומלכות.

'החזר דמי הנסיעה למירון'

השלמה לגליון קודם: בהמשך לדעות הפוסקים שהובאו בגיליון 311 האם חברות האוטובוסים צריכות להשיב את דמי הנסיעה, לנוסעים שלא הגיעו למירון. בספר 'גם אני אודך' חלק חו"מ להג"ר גמליאל רבינוביץ שליט"א, מביא בשם הג"ר חיים אליעזר שיינברגר שליט"א כיון שיש כמה ספקות וצדדים, לכן מספק אם כבר נתן השכר, לא צריך להחזיר, והמוציא מחבירו עליו הראיה. ובשם הג"ר עובדיה יוסף טולידאנו שליט"א כשחברת הניסיעה מוחזקת בכסף, אם כבר יצאו לדרך וחזרו, יכולים ליטול כל שכרם. ואם עדיין לא יצאו לדרך, יכולים להחזיק בתשלומים שבידם, בניכוי דמי פועל בטל. ואם תהיה הוראה חוקית אחרת, יש להוראות אלו דין והלכה. ובשם הג"ר אברהם שולטי שליט"א, אדם שהזמין נסיעה ולא שילם ובסוף לא הגיע למירון, לא צריך לשלם אף שנסע חלק מהנסיעה. ואם כבר שילם, היות והחברה מוחזקת בכסף ידם על העליונה, וראוי לעשות פשרה. ובאופן שהחברה לא מוכנה להחזיר את כסף, אם יש לנוסע אפשרות, הוא יכול לנסוע פעם אחרת בלי תשלום, ובכך לתפוס את הממון. ובשם הג"ר יוסף אביטבול שליט"א שהביא מהג"ר בנימין חותה שליט"א, שעיקוב הנסיעות נחשב מכת מדינה ואונס.

היה שרוי בסכנה, או שברח רגע לפי האסון אינו מברך כלל. **קרליו:** ולפי הפוסקים הנ"ל, לגבי 'אסון קרלין' המציאות היא שההרוגים והפצועים באופן קשה עד כדי סכנת מוות היו מתחת לפרנצ'עס (ומהם שנכנסו לתקן את הפרנצ'עס, כאשר ראו שהם במצב לא יציב), ואילו הנופלים ששהו על הפרנצ'עס לא נהרגו ולא הגיעו ממש עד שערי מוות. ולכן אדם שהיה על הפרנצ'עס ונפל, אם היה בסכנת חיים צריך לברך 'הגומל' ואינו מברך 'שעשה לי נס', ויכול לברך 'שעשה לי נס' בלי שם ומלכות. אדם שהיה מתחת לפרנצ'עס והיה בסכנת חיים כאשר נלכד תחת המפולת של אנשים וברזלים וחיוו ניצלו בנס, הורה **אחד מגדולי הוראה שליט"א** שצריך לברך 'הגומל' וגם 'שעשה לי נס'. ובכל זה יעשה שאלת חכם.

עוטף עזה: ולגבי פצצות בעוטף עזה, יש להביא מה ששאלו את הגרי"ש **אלישיב זצ"ל** (וישמע משה עמוד פז), לגבי פצצה שנפלה בחדרו וניצול, האם מברך 'שעשה לי נס'. והשיב, אם הנס היה שהפצצה לא התפוצצה, אינו מברך, אולם אם היא התפוצצה וחלק מהאנשים נפגעו והוא ניצל, יש לו לברך. ואם כן לגבי תושבי 'עוטף עזה' שהותקפו באלפי טילים, צריכים לעשות שאלת חכם מתי נחשב במקום סכנה, שצריך לברך 'הגומל', ומתי נחשב נס שלא כמנהג העולם, שצריך לברך גם 'שעשה לי נס'.

5. כל כמה זמן מברך

פעם בשלושים יום: מבואר **בשו"ע** (סימן ריח סעיף ג) שכל פעם שרואה את המקום צריך לברך 'שעשה לי נס', אם עברו שלשים יום שלא ראה את המקום. וביאר **בערוך השולחן** (סעיף ה), שכל שלשים יום נחשב כדבר חדש, וחודש מלשון חדש שהלבנה מתחדשת בו, וישראל נמשלו ללבנה. והוסיף **המשנ"ב** (ס"ק יא-יב וביאור הלכה ד"ה במקום) ששלושים יום סופרים חוץ מהיום שראה וחוץ מהיום שעומד בו עכשיו, אבל לפני שעברו שלשים יום אסור לברך וברכתו לבטלה. ואם ראה ולא בירך עד שכבר לא רואה, הפסיד את הברכה, וגם אם לא בירך בראיה הראשונה, אפשר שלא יברך בפעם הבאה רק אם עברו שלשים יום, וכתב בספר **שער העין** (פרק א הערה לא) שלמעשה מספק לא יברך.

ולגבי אדם שבירך 'הגומל' תכף אחר הנס, והזדמן למקום הנס תוך שלשים יום לברכת הגומל, נחלקו הפוסקים האם ברכת הגומל הוא במקום 'שעשה לי נס', ולא יוכל לברך 'שעשה לי נס' עד שיעברו שלשים יום מברכת הגומל. ומדייקים בזה מלשון **השו"ע הרב** שאין יכול לברך מיד. ואילו מלשון **המשנ"ב** (סימן ריח ס"ק טו) משמע שיכול לברך מיד. והורה הגרש"ז **אוערבאך זצ"ל** (חשוקי חמד

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **הגומל:** ארבעה צריכים להודות בברכת הגומל, ומברך על חסדי השם שניצל ממות לחיים למרות שניצל בדרך הטבע. ונחלקו הפוסקים על ניסים שאינם מארבעה שצריכים להודות האם צריך לברך הגומל, והכרעת השו"ע וכן מנהג בני ספרד לברך בלי שם ומלכות, וכתבו האחרונים שהמנהג לברך בשם ומלכות גם על שאר ניסים.
- ב. **שעשה לי נס:** ברכת 'שעשה לי נס' הוא רק כאשר ניצל בדרך נס. מקום שנעשו ניסים לכל או רוב ישראל מברך 'שעשה לי נס' לאבותינו'. נס שאירע עם היחיד מברך 'שעשה לי נס'. ואם אירעו לו כמה ניסים, יזכיר בכל מקום את כל הניסים.
- ג. **צאצאיו:** בנו מברך 'שעשה לי נס' לאבי במקום הזה'. שני בניו מברכים 'שעשה לי נס' לאבינו'. בן בנו מברך 'שעשה לי נס' לאביו / לאביו / לזקני. שני נכדים מברכים 'שעשה לי נס' לאבותינו'. בנו ובן בנו, מברכים גם אם נולדו קודם הנס, מניין ואילך אין מברכים אלא אם נולדו אבותיהם אחר הנס. תלמיד מובהק מברך 'שעשה לי נס' לרבי במקום הזה'. אשה על בעלה ובעל על אשתו ואב על בנו אין מברכים.
- ד. **יוצא ממנהג העולם:** מברכים שעשה לי נס רק על נס ש'יוצא ממנהג העולם', ועל נס שאינו יוצא ממנהג העולם מברכים בלי שם ומלכות. ונחלקו הפוסקים האם צריך 'הסכנה' היא שלא כמנהג העולם, או ש'הצלה' אינה כמנהג העולם. ובמקום סכנה גמורה שהיה אמור למות לכל הדעות מברך.
- ה. **מירון:** ב'אסון מירון' הוראת הפוסקים, שכל אדם שהיה במסדרון ובמדרגות המות והיה שרוי בסכנת חיים יברך 'הגומל', ומי שהיה בתוך ערימת האנשים כאשר אנשים מסביבו מתו ואף הוא היה אמור למות בדרך הטבע וחיוו ניצלו יברך גם 'ברוך שעשה לי נס'. ואם לא היה בסכנה ודאית יברך בלי שם ומלכות. אם ברח שניה אחת לפני הדוחק, או שעמד במקום הדחק ולא הרגיש קושי בנשימה, אינו מברך הגומל ולא שעשה לי נס.
- ו. **קרליו:** לפי זה ב'אסון קרלין' מי שהיה מעל לפרנצ'עס ונפל, אם היה בסכנת חיים מברך הגומל ואינו מברך שעשה לי נס. מי שהיה מתחת לפרנצ'עס ששם היו ההרוגים והפצועים קשה יברך שעשה לי נס, ויעשה שאלת חכם. וביישובי עוטף עזה, יעשה שאלת חכם מתי נחשב הצלה ממות לחיים לברך הגומל, ומתי נחשב נס שלא כמנהג העולם לברך גם שעשה לי נס.
- ז. **זמן הברכה:** מברך אחת לשלושים יום, ובתנאי שלא ראה את המקום מהפעם הקודמת שבירך.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: מה שיעור הבגד לטלית קטן?

מהו שיעור אורך טלית קטן (אמה או אמה ומחצה), מהו שיעור רוחב טלית קטן, וכמה הוא בס"מ לפי שיעור הגר"ח נאה ולפי שיעור החזו"א, האם יש שיעור שונה לקטנים. האם החתך עולה מן המניין, והאם צריך 'תיק תק' או כפתור בתחילת החתך?

מקורות: שו"ע (סימן טז), ומשנ"ב (שם, וסימן ח ס"ק יז), ביאור הלכה (סימן טז ד"ה ואז, ד"ה לשוק); חזו"א (או"ח סימן ג, אגרות חזו"א חלק א סימן י); הגר"ר יעקב צבי גאלדשטיין שליט"א (קונטרס שיעורי טלית קטן, 10 עמודים); הגר"ר יהודה וייס שליט"א (קונטרס בירור שיעור טלית קטן, 44 עמודים, ניתן להשיג במייל eroov2000@gmail.com).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולחה 4
2. בעמדות 'גדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 1 ו 3 בסך 100 שקל מזומן האברך המופלג הר"ר משה יחיאל הרסקין שליט"א בעל ה'לענין הלכה' מודיעין עילית

הוקדש לעילוי נשמת הגה"ק רבי חיים ב"ר יצחק מוואלוז'ין זיע"א במלאות 200 שנה להסתלקותו י"ד סיון תקפ"א ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

סקר להצלת חיים

שאלה: בגיליון עומק הפשט מספר 310 מדור 'בית הוראה' הובא החקירה אם מותר לישראל פצוע, לשקר ולומר שהוא כהן, בכדי שיצילוהו קודם שאר הפצועים?

תשובה: השיב אחי הג"ר ראובן נתן נטע לוי שליט"א בעל מחבר ספר **יע רענון** (ניתן להאזין לתשובה בקו הילכתא 02-5377085 שולחה 1), ראה בזה אחר בירור עם **חכמי הוראה שליט"א**, אם יש במקום גם פצוע זן אסור לישראל לשקר ולגזול את זכות הכהן, ואילו שני אנשים במדבר ק' לאחד יש מים, הרי ודאי שאסור לגזול מחבירו את המים ששייכים לו דין 'חייך קודמים', כי המים של חבירו שייך לו, ומה שלוקח ממנו לוקח את זייס, ואין לו זכות לכך. אבל כשאין כהן פצוע ואין לאף אחד קדימה, יתכן מותר לישראל לשקר ולומר שהוא כהן, בכדי להקדים את חבירו ישראל, בלאו הכי אין עדיפות ביניהם ולא גזל זכות של אחר.

בגיליון **השגחה פרטית** (שבועות תשפ"א), פורסם מעשה שהיה מפי הג"ר **למה מילר שליט"א**, ביהודי בעל תפקיד במחנות ההשמדה שביקש לנאצי זוציא את בתו מתאי הגזים והסכים, וקרא לה בשמה ולא יצאה, ויצאה אשה זרת במקומה. מי שנגזר עליו לחיות יחיה.

והשאלה, האם היה מותר לה לשקר שהיא הבת. והנה אם הבת האמיתית ננה, ודאי שמותר לשקר, אבל אם הבת האמיתית נמצאת יש לחקור אם תר לשקר. וכן היה מעשה בשואה שחטפו ילדים, וידעו שאם יחזיר את בנו נפסו ילד אחר, והורו שאסור להחזיר. והוא הדין כאן כשיש כהן אחר אסור, כל אם אין כהן אחר מותר.

קדימה בקבורה

עוד חקירה נפלאה העלה **בנטע רענון** (כתב יד), וכבר עמד בזה **באילת שחר** (ויקרא פרק כא פסוק ח); כאשר צריך לקבור שני מתים, ואחד מהם זן, האם צריך להקדים את קבורת הכהן מדין 'וקדשתו?' וצדדי החקירה; האם שייך 'כיבוד' בקבורה, שמצינו דין קדימה לפתוח ראשון בסעודה 'ברך ראשון על התורה, ולא מצינו קדימה בקבורה. ב. האם יש 'וקדשתו' אחר מיתה, שכבר אינו בכלל **הפסוק** (ויקרא פרק כא פסוק ח) וְקַדְשֵׁתוּ כִּי תִלָּחֵם אֶלְקֵיךָ הוּא מְקַרֵּב.

והשיב **תלמיד חכם שליט"א מחברה קדישא**, שבמציאות נוגע למעשה, ועולם לא שמע במסגרת תפקידו על קדימה כזו, ורק מבואר **ברמב"ם** יש קדימה לאדם שמת ראשון מדין אין מעבירין על המצוות. וכן יש דימה לאשה על איש, שבושתה מרובה משל איש, וצ"ע. והגר"ח **קנייבסקי ליט"א** (טעמא דקרא פרשת אמור אות ח), מוכיח **מהזהר** (סוף פרשת זוקותי), שכהונה בטלה לאחר מיתה, ולכן אין דין להקדים את קבורת כהן.

יהי רצון שהשאלות הללו לא יהיו נוגעים למעשה, כי אם בבחינת 'דרוש ובל שכר'.

נושא הגיליון הבא:

'שיעור בגד לטלית קטן'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

מקרב לב נשגר ברכה לידידנו האברך המופלג מחשובי הלומדים בישיבת מיר הג"ר **נתנאל רוטמן שליט"א** לרגל לידת בנו שיחי' יתן ד' שיזכה להכניסו בביתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו ולגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים שמעון כהן בשם בני החבורה

הילכתא

לדעת לחתום כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

תוכן הגיליון:

- א. יהדר במצוות שיהיה תמיד מהטוב והיפה
- ב. בקרבן מנחה יביא מהטוב שנא' כל חלב לה'
- ג. המפריש מעשר כראוי, הרבש"ע יחזיר לו כראוי

שולחן ערוך יורה דעה
סימן רמח סעי' ח
הלכות צדקה
מי חייב בה, ומי ראוי
לקבלה' וכו' ח סעיפים

כל דבר שהוא לשם שמים יהיה מהטוב ומהיפה

כתב השולחן ערוך (סעיף ח) הרוצה לזכות לעצמו, יכוף יצרו הרע וירחיב ידו וכל דבר שהוא לשם שמים יהיה מהטוב והיפה. אם בנה בית תפלה, יהיה נאה מבית ישיבתו. האכיל רעב, יאכיל מהטוב והמתוק שבשולחנו. כיסה ערום, יכסה מהיפה שבכסותו. הקדיש דבר, יקדיש מהיפה שבנכסיו, וכן הוא אומר: כל חלב לה' (ויקרא ג, טז).

זה קלי ואנוהו

כתוב (שמות טו ב) "עזי וזמרת י-ה ויהיה לי לישועה, זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו". ותירגם האונקלוס 'ואבני ליה מקדש אלהא דאבהתי ואפלח קדמוהי'. ואמנם האונקלוס תרגם שמדובר בבית כנסת, אבל בגמרא (שבת דף קלג:) הובא, תניא: "זה אלי, ואנוהו" - התנאה לפניו במצות; עשה לפניו סוכה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה, בקולמוס נאה, בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין.

וכן תשמשי מצוה צריכים להיות נאים, כמבואר בספר מקור חיים (מבעל חות יאיר, סי' סח) וז"ל: כים הטלית והתפילין יהיו נאים והדורים שגם אלו בכלל התנאה לפניו במצות, ונ"ל ראה מגמ' פ"ב דסוטה דעל כלי שבו המנחה קרי הקריבהו נא לפחתך עכ"ל.

ואף מחזיקי המצוה כגון פמוטות ומנורה כתב האור לציון (שו"ת ח"ד הערות פרק מד אות ז) הנה ודאי שיש יותר הידור להדליק בכלי כסף מאשר להדליק בכלי זכוכית. וכן כתב בספר חסד לאברהם (מעין ב' נהר נ"ח), והובא בשדי חמד (אסיפת דינים מערכת חנוכה אות ז), וראה גם בכף החיים (סי' תרענ אות ס). ויש שרצו לומר שאם נותן בראשי הקנים של מנורת הכסף כוסות זכוכית להחזיק את השמן, כיון שהשמן ניתן בכלי זכוכית, נחשב שהדליק בכלי זכוכית שהוא פחות מהודר מכלי כסף.

אולם נראה שזה אינו, שכיון שעיקר המנורה היא של כסף, הרי קיים זה אלי ואנוהו בהדלקת נרות חנוכה בכלי כסף. והרי אדם המסתכל על מנורה זו בכללותה, רואה לפניו מנורה של כסף, לא של זכוכית. וגם מי שקנה מנורה זו שילם ממון בשביל מנורה של כסף, והראה חביבות המצוה שטרח וקנה מנורה של כסף, וא"כ יש כאן הידור מצוה של הדלקה בכלי כסף, עכ"ל.

אמנם הדבר אברהם (שו"ת ח"ב סי' כה) כתב וז"ל: ותמיה לי ברש"י (ב"ק ט:) שכתב וז"ל: בהידור מצוה עד שליש כו' דתניא זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לך ס' תנאה לולב נאה טלית נאה ציצית נאה עכ"ל, דמאי שייך הידור בטלית, אטו הטלית היא המצוה? והרי רק הציצית הם המצוה! ובאמת בברייתא דשבת לא תנין טלית נאה אלא ציצית נאה. ואפשר דדמי לכורכו בשיראין נאין דס"ת.

אמנם במכילתא (פ' בשלה) שהוא מקור המאמר לא נאמר אלא לולב נאה, סוכה נאה, ציצית נאה, תפלה נאה, אבל סיומא דכורכו בשיראין נאין ליתא, וכ"ה בירושלמי (פאה פ"א ה"א), אך במס' סופרים (פ"ג ה"ג) גרסינן גם לזה, עכ"ל.

ונראה שהסתפק האם יש זה קלי ואנוהו בתשמשי מצוה כמו מחזיק לאתרוג וכדו', ומ"מ נראה מרש"י שהביא שיש מצוה בטלית ולא רק בציצית, וכן בגרתיק של התפילין ומעיל לס"ת, כמבואר בגמרא (שבת קלג:), ומו"ר מרן הג"ר משה הלברשטם זצ"ל הורה שנכון לנהוג כן, ותיק וכיסוי נאה למצוה כגון אתרוג, ובודאי שיש בזה כבוד למצוה עצמה.

כל חלב לה'

כתוב בתורה (ויקרא ג טז) "והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה לריח ניחוח כל חלב לה". **ופסק הרמב"ם** (הל' איסורי מזבח פ"ז הי"א) שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו, הרי נאמר בתורה "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו", והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו וכן הוא אומר כל חלב לה' וגו'. וכן פסק כאן השולחן ערוך.

והביאור בזה שכאשר אדם משקיע מכספו וקונה חפץ מהודר של מצוה, או בונה בית מדרש מפואר וכדו' לכבוד ולתפארת, הרי כאן חפצא של מצוה, ובזה קיים "זה קלי ואנוהו", אמנם הרמב"ם כתב שאפילו אם הקריב קרבן מן המובחר שזה דבר שסופו להתאכל! אפילו הכי קיים "כל חלב לה", ומחדש הרמב"ם וכך נפסק בשולחן ערוך שכמו בקרבנות גם אם האכיל או הלביש עני קיים "כל חלב לה". וכן הובא באורחות צדיקים (שער הנדיבות) אך ידקדק להיות וותרן לעניים הטובים, להלבישם ולהאכילם מן מיטב, כדכתיב (ויקרא ג טז): "כל חלב לה".

הובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק כא) זו"ל: והביא קין מותר מאכלו קליות זרע פשתן, והביא הבל מבכורות צאנו ומחלביהן כבשים שלא נגזזו לצמר, ונתעבה מנחת קין ונתרצה מנחת הבל, שני וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ר' יהושע בן קרחא אומר אמר המדוש ברוד הוא חס ושלום שלא נתערבו מנחת הבל וקין לעולם. אפי' בארג בגד, שני לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו ואפילו היא מדובקת לא תעלה עליך, עכ"ל.

מתבאר כאן דבר נורא עד מאד! קין שהביא מנחה מהפשתן התלוע נחשב הדבר כתועבה!! ולכן הקב"ה אומר שאינו רוצה שיתערבו מנחת קין במנחת הבל לעולם! - איסור שעטנז! רואים מכאן כמה חשוב לכבד, להדר ולהחשיב את המצוות! וכמה יקר בעיני ה' מי שמקפיד ומקיים את הענין הנשגב של "זה קלי ואנוהו" ו"כל חלב לה"!

ומצינו גם לגבי מצוות חסד, והכנסת אורחים שצריך לעשותו בהידור ובדקדוק! כמבואר בחפץ חיים (אהבת חסד ח"ג פ"ב) זו"ל: ראינו שהתורה הרחיבה לספר בענין הכנסת אורחים של אברהם אבינו, איך היתה בכל פרטיו מה שלא מצינו כן בכל חלקי התורה שקיים אברהם אבינו, וכו' ש"מ שכוונת התורה להורות לנו ללמוד מאבינו הזקן איך להתנהג עם האורחים, וכו'.. כשיבואו אורחים לביתו של אדם יקבלם בסבר פנים יפות וישים מיד לפניהם לאכול, כי אולי העני רעב ומתבייש לשאול, ויתן להם בפנים צהובות, ולא בפנים זועפות, ואף אם יש בלבו דבר דאגה יכסנה בפניהם.. ואל יספר לפניהם תלאותיו, כי ישבר את רוחם בחשבם שבשבילם אומרו וכמעט שמאבד שכרו עבור זה.. איתא בזוהר על הפסוק "הלא פרום לרעב לחמך" שצריך בעה"ב לחתוך חתיכות לחם לפני האורח כדי שלא יבוש ולא יכלם, וכ"ש שלא יביט בפניו כשהוא אוכל כדי שלא יתבייש, עכ"ל.

המפריש כראוי יפתח ה' את אוצרו הטוב

הגר"א (ס"ק ז) זו"ל: וכמש"כ בספרי זוטא, משל לבע"ה שהיה מלוה לכל בני העיר חטין טובות והיו נותנין לו חטין טובות כו', ועי' בילקוט (סי' תתצ"ה). וכתב שם בילקוט שמעוני (ראה רמז תתצ"ה) "עשר תעשר" - עשר בשביל שתתעשר, משל לבעל הבית שהיה מלוה לכל בני העיר חטין טובות והיו נותנין לו חטין טובות בשעת הגורן, היה שם אחד עינו רעה וערב בהם תבן ועפר והוליד לו, ראה אותו בעל הבית שהיו רעות, אמר לבן ביתו הנח אותן לעצמן ואל תערבם עם התבואה שכשיבא ללוות ממנו מהן אני נותן לו. כך אמר משה לישראל אם הפרשתם מעשר מעין רעה עפר הוא נתנו לכם! שנאמר יתנו ה' את מטר ארצך אבק ועפר, ואם הפרשתם כראוי יפתח ה' לך את אוצרו הטוב עכ"ל.

מבואר כאן דבר נפלא, אדם הנותן לעניים, זה כמו לקחת הלוואה מהרבש"ע! ומחזיר כפי שנתנו לו, הנותן לעני מעידית, יקבל מהרבש"ע עידית! ומענין לענין באותו ענין, מעשה נפלא שסיפר הגאון הרב זיכרמן שליט"א רבה של ברכפלד, על עשיר מופלג מכריטיניה שאיבד את כל כספו, וביקר בהחבא אצל חבר שהיה ג"כ עשיר מופלג, וסיפר לו בסודי סודות על מצבו הכלכלי הקשה, וסיפר עוד, שיש לו השקעה גדולה שרק עוד חצי שנה תבוא לידי מימוש, וביקש הלוואה של סכום כסף גדול מאד למשך חצי שנה, כדי שיוכל לנסות להציל את עסקיו.. וכן התחנן שלא יספר לאף אדם בעולם על מצבו! החבר הררה בעניין והסכים, אבל ביקש ערב קבלן על ההלוואה. הלה בכה לו שאינו יכול לשתף איש בעולם במצבו כי אז הכל ירד לטמיון כשיתגלה מצבו, ולכן העלה רעיון מאחר וזה פיקוח נפש, ואין לו משהו אחר, שהרבש"ע יהיה הערב! הסכים החבר וחתמו על השטר בסופו 'הרבש"ע ערב'! חצי שנה עברה, חזר הלווה ואמר שהעסק מתעכב קצת, עוד חודש או חודשיים! המלוה הבין באותו רגע שכספו מוטל על קרן הצבי, פרש לפינת החדר ובה וביקש מהרבש"ע בתחנונים 'רבש"ע! אתה הערב, אני לא מאמין שהכסף עוד יחזור, אני מבקש פירעון, אבל לא בממון, יש לי בת מבוגרת בשידוכים הרבה שנים.. תן לי חתן עבורה! למחרת התקשר שדכן עם הצעה שעלתה לפני שש שנים, הם מאד רצו, אבל הבחור אז לא רצה.. אבל הסכים לנסות שוב! עברו כמה שבועות והם התארסו, ברוך הוא וברוך שמו! וחוז מזה היו לאבי הכלה כמה עסקים קטנים, שמעולם לא הצליחו להתרומם.. והוא ראה הצלחות מסחריות גדולות בזה אחר זה.. הערב פרע מכל הכיוונים! עברו כמה חודשים, הלווה דופק בדלת, ומספר בשמחה שהעסק הצליח! 'באתי להחזיר את החוב! אמר למלוה, 'בשום אופן לא אקח ממך פרוטה' מודעק המלוה, 'הערב שילם גם שילם', קיבלתי את כספי בתוספת ריבית, ועוד חתן לבתי! והלווה אומר 'מה פתאום?!' 'שאני אהיה לווה רשע ולא ישלם?!' לקחת הלוואה אני מוכרח להחזיר. והלכו יחד לדין תורה, (והרב זיכרמן היה אחד מהדיינים שדנו בזה) ולכסוף הסכימו שהכסף ילך לקרן השביעית לעזור לחקלאים שעמדו באותו זמן בניסיונות גדולים מאד בשמירת מצות השמיטה!

וכדברי הגר"א שהביא מהמדרש, מי שמלוה לבני העיר חטין טובות, יקבל בחזרה מהרבש"ע חטין טובות! הקב"ה הוא ערב טוב מאד!

להערות, הארות ותירומות בטל' 0527688072 או במייל: shiuryrgm@gmail.com

ברזמו של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בעניני תפילה | גליון ב'

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

פרשת בהעלתך תשפ"א

"וְצִוְנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם"

ברכת על נטילת ידים - ב'

פירוש הלשון "נטילת" ידים

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמ"ס ברזמו של עולם

עומק התפילה

כתב הרמב"ן (בפ' כי תשא ל, יט) שתקנו נט"י לתפלה, כטעם נשיאות כפים, ובסידור השל"ה ביאר, דנטילה היא כמו "וינטלם וינשאם", שהמים רומזים לרחמים ושפע, וע"ז נאמר (תהלים קי"ט) ואשא כפי אל מצותיך וכו', בסוד נשיאת כפים. ומשמע דהענין הוא, שבלילה הטומאה שורה על הידים וצריך לשפוך עליהם מימי החסד, כדי להגביהם מירידתם, ויהיו מתרוממים וראויים לעבודת ד'.
יש לבאר ענין עמוק זה ע"פ דברי המהר"ל (נתיבות עולם נתיב העבודה פט"ז) שכתב, כי הידים הם בחיצוניות יותר מכל הגוף לפי שהן מתפשטין לחוץ יותר, ולכן שולטת בהן הטומאה, וזהו אמרם שהידיים עסקניות הן (נר' דר"ל שהן האברים העוסקות יותר בעולם הזה בפועל). ואולי יש להוסיף דעוה"ז הוא עולם העשייה שבו יש בחירה בין טוב לרע, והידיים עושים כל המעשים, ולכן הן בסכנה גדולה מהבלי עוה"ז, ועפ"ז תקנו חז"ל נט"י בכל מיני אופנים, כמו שהאריך השו"ע (בסי' ד').

הרי שנטי"י מנשא ומרומם הידיים, וע"ז אנו חייבים להודות בלשון "נטילה", על החסד הרחוני הזה שהקב"ה מזכנו בכל יום ויום.

רמזי התפילה

כתב הרמב"ן (פרי' תשא ל' י"ט) שהעשר אצבעות נבראו כנגד העשר מדות (ספירות) שבהן הקב"ה מנהיג את עולמו (ולעומת זה האדם מנהיג את מעשיו ע"י ידיו עם עשר אצבעותיו דבצלם אלקים נברא האדם). והנה היד ימין היא כנגד ה' מדות שהן מצד הדין.

וידוע שהשם הוי"ה ב"ה היא במדת החסד, והשם אלקים במדת הדין. לכן פירש השל"ה הק' בסידורו, שהתיבות "על נטילת ידים" הן ר"ת ענ"י בגימ' ק"ל, שהוא ה' פעמים של שם הוי". והסופי תיבות של "על נטילת" הן ל"ת, בגימ' ב' פעמים אלקים.

יש להבין הלשון "נטילת ידים", דמן הראוי היה לתקן הנוסח "על נקיית ידים" ע"פ לשון הפסוק 'ארחץ בנקיון כפי' (תהילים כ"ו) שהובא בברכות (ט"ו א').

א. וביאר הרא"ש (שם פ"ט ס"י כ"ג) שהכלי לנטילה נקרא נטלא בלשון הגמי (חולין ק"ז א'), ותקנו בנט"י לאכילה לברך על נטילת ידים, לפי שצריך כלי. ונראה דכוונתו, דאף שאין צריך כלי לנט"י לתפלה, מ"מ תקנו נוסח הברכה עבור נט"י לסעודה שצריך כלי, ואגב זה תקנו כך גם לתפלה.

אמנם, האבודרהם כתב דגם בנט"י של שחרית שייכא הלשון "על נטילת", משום שצריך ליטול מן הכלי. ונראה שנקט כן ע"פ הטעם של הרשב"א, שתקנו נט"י בבקר ככהן שמקדש ידיו לפני העבודה, וכע"ז כתב הרמב"ן (בפרי' תשא ל, יט) שתקנו נט"י לתפלה כעין קידוש הידים של הכהנים במקדש, דלפ"ז ברור שמעיקר התקנה צריך ליטול מכלי כמו בביהמ"ק.

ב. ועוד ביאר האבודרהם דנטילה היא מלשון הגבהה, כדמתרגמינן ביחזקאל (ג' י"ד) ותשאני רוח - ונטלתני רוחא, וגם כתיב בישעיה (ס"ג ט') וינטלם וינשאם כל ימי עולם, והיינו דאמרי' בסוטה (ד' ב') שהנוטל ידיו צריך להגביהם למעלה. [וכן פסק המג"א סי' ד' סוס"ק ז' לענין נטילת ידים שחרית, והובא במ"ב סק"ט].

ובפ' עיון תפילה לר' יעקב צבי מקלנבורג זצ"ל [בסידור אוצר התפילות] האריך בזה, וכן כתב בספרו הכתב והקבלה (פרי' שמיני יא, מד), ונעתיק כאן סיום דבריו "הנה ע"י רחיצת ידים בשחרית יצאו הידים מן הטומאה אל הטהרה, וע"ש ביאתם ע"י רחיצה למעלה רמה כזו להיות טהור לישא את ש"ש על שפתיו ולברך בשמו, שפיר תקנו הנוסח על נטילת ידים, ר"ל רוממות הידים והתנשאותם למעלה רמה, ויש סמך לזה ממה שהצריכו חכמי האמת הגבהת הידים למעלה בין בנטילת ידים דשחרית בין בנטילת ידים דסעודה, והוא לרמז בהגבהה הגשמית אל התנשאות הרוחנית שבהן. הנה התבאר בלשון נטילה עצמו ענין התקדשות דקרא שהסמיכו עליו ענין נטילת ידים, וכוונה אחת לשניהם ענין רוממות והתנשאות, עכ"ל.

מהלכות נטילת ידים שחרית

נגיעה במאכלים לפני נטילה - לכתחילה ובדיעבד צריך להזהיר את הנשים [ופשוט שגם הנערות הצעירות בכלל] שיהיו בנטי"ג"פ בסירוגין כמו האנשים, וגם כי הם מתקנות המאכלים שלא יטמאום בידיהם, גם יש לזהר שהקטנים יטלו ידיהם בשחרית כיון שהם נוגעים במאכלים. ובנגיעת עכו"ם במאכלים בלא נטי"ג אין לחוש כיון שהמאכלים אינם מקבלים טומאה מן נגיעת העכו"ם.^א

ואף שלכתחילה מאוד יש לזהר שלא ליגע בשום מאכל לפני נטילה, אבל בדיעבד אם נגע במאכל אין לאסור המאכל עי"ז, אבל טוב להדיח את המאכל ג"פ^ב, ובמאכל שההדחה יפסיד אותו וכגון לחם אפשר לסמוך על השיטות שבדיעבד לא נאסר המאכל.

נגיעה בבגדים

המ"ב הביא בשם המג"א ז"ל "כתב בסדר היום שלא יגע במלבושיו עד שיטול, ובגמרא לא משמע כן".^א

מים מגולים

כתוב בשלמי ציבור שלנטי"ג שחרית אין להקפיד על מים מגולים אפי' במקום דשכיחי נחשים שלא נאסרו המים אלא לשתייה, אך הבאר היטב (וי"ד סימן קט"ז) הביא בשם הגאון מוהר"ר שעפ"ל ז"ל שאין לרחוץ אפילו הידים כי אם במים שהיו מכוסים כל הלילה וכ"ש הדחת פיו, וע"ש בהג"ה שכן משמע מסד"י שהובא בכנה"ג. אך במדינתנו אינם מקפידים על גלוי כלל אפילו להדחת פיו וכ"ש לנטילת ידיים. וכתב המ"ב "ומים שנתגלו בעלמא, אין חוששין האינדא לשמא שתה מהן נחש דאינם מצויים, ואף מי שנוהר מזה לשתייה לענין נטילה אין להתמיר".

נטילת לסירוגין האם מעכבת

ידקדק לערות עליהן מים ג"פ, להעביר רוח רעה ששורה עליהן. כי אין הרוח הולך אלא בג' פעמים, דהיינו פ"א על יד ימין ואח"כ על יד שמאל עד ג"פ בסירוגין, ובספר מעשה רב כתב ד' פעמים ג"פ להעביר רוח רעה ופעם הרביעית להעביר המים שנטמאו. ובדיעבד אפילו לא נטל רק יד אחת לבד [עכ"פ ג' פעמים] סר רוח רעה מאותו היד.^א ואלו הנוטלים לקטנים מאד ולפעמים קשה ליטול ידיהם בסירוגין [כיון דצריך לאותוזם בזמן האכילה], לכאורה אפשר להקל בזה, וגם דבלא"ה אינם צריכים נטילה מדינא.^א

ולענין הנטילה הרביעית דאינה אלא להעביר המים שנטמאו, מובא בשם הגר"ח"ק שליט"א שמתברר דמדינא אין צריך סירוגין, אולם העולם נוהגים גם בזה ליטול בסירוגין.

העברת רוח רע ע"י נטילת ידים

הרב אוריאל שונברג שליט"א בעמ"ס אור צפון

הב"י (סי' ד') מביא את דברי הזוה"ק שבלילה כל "בר נש" טועם טעם מיתה (ראה ברכות נו ע"ב), ולכן שורה רוח טומאה על כל הגוף. וכאשר חוזרת נשמתו, מסתלקת הרוח טומאה מן הגוף, ונשארת רק על הידים. ומבואר (שער טעמי המצוות פ' עקב) שרוח טומאה זו שורה על הידים והרגלים, ובמיוחד על הצפורניים [שהוא שארית ממעלת אדם הראשון קודם החטא]. וזהו לכאורה הטעם שנטי"ג של שחרית נקראת "ניגעל וואסר" - מי צפורניים.

רוח טומאה זו שנקראת "בת מלך" (חולין קז: שבת קט). מקפדת ומתנגדת לכת הטהרה שיש במים, לכן כאשר שופכים עליה מי הטהרה, היא מקפדת וקופצת ליד השניה. וכל פעם שהיא מדלגת ליד האחרת אחיזתה נחלשת, עד שאחרי ג' פעמים היא מסתלקת לגמרי (כ"מ בשער הכוונות תחילת ברכות השחר).

ושמעתי מהגאון רבי מאיר שמחה אורבאך שליט"א בשם אביו הגאון הגדול רש"ז אורבאך זצ"ל, שיש מסורת אצל תלמידי הגר"א, שאחר שנעקד הגראף פוטוצקי על קידוש השם נסתלק רוח רע זו מן העולם. אך אמר הגרש"ז אורבאך זצ"ל שלהלכה אין לסמוך על מסורת זו כלל [ואפילו כצרוף להיתר].

נטילה שניה

מי שאינו מברך אחר הנטילה בשעת הקימה, אלא לאחר שנוטל ידיו פעם שניה כשיוצא מבית הכסא וכדו' [עי' בגליון הקודם שנתבאר בארוכה]. לכאורה בנטילה שניה אי"צ ליטול כ"א פ"א ולא ג"פ [דג"פ היינו רק משום הרוח רעה, וכבר סר בנטילה הראשונה].

נטילה בשבת לתוך כלי

מותר ליטול ידים בשבת לתוך כלי אף שהם בודאי אינם ראויים לרחיצה ולא לשתיית בהמה, ולא חשיב מבטל כלי מהיכנו, משום דהמים לא מיקרו אינם ראויים, דאין עליהם שום איסור אלא מפני שרוח רעה שורה עליהן, ולא מקרי אינו ראוי רק אם הוא מעורב בטיט או שיש עליהם איסור אף אם הוא רק איסור מדרבנן.^א

לקרות ולברך נגד מי הנטילה

כתוב בברכי יוסף שמנהג החרדים אל דבר ה' שלא לקרות ולברך נגד המים שנטלו בהם שחרית וכן היה נוהג הגאון מופת הדור מוהר"ר חיים אבולעפיא ז"ל.^א והמהדיר בברכ"י מביא גם את דברי החיד"א במורה באצבע,^ב "יכסה הכלי שבו המים שרוץ ידיו כי הם טמאים יותר ממי רגלים", וכ"כ בקשר גודל. [ודוחה בזה את האומרים שחזר בו הברכ"י, שהרי שנה ושילש דבריו במורה באצבע ובקשר גודל].

אמנם מובא שהחת"ס ותלמידו המהר"ם שי"ק לא הקפידו בכך, וכן מובא מהחזו"א^א שלא נמנע מלדבר ד"ת נגד מי הנטי"ג דשחרית.^ב [ויש לעיין אם יש לדייק כן גם מלשון המ"ב^ב שהזהיר להרחיק בשעה שמברך רק מהעביט של מ"ר ולא מהכלי שנטל לתוכו נטי"ג.]

הישן ביום

הישן ביום יש להסתפק אם צריך לערות מים עליהם ג"פ, ויטלם בלא ברכה.^א ודוקא הישן שיתין נשמי אבל פחות מזה אין רו"ר שורה ואפי' בלילה.^ב ובביה"ל^ג מביא כמה דעות בשיעור שיתין נישמן, י"א דהוא ג' שעות, וי"א דהוא יותר מחצי שעה, וי"א דהוא מעט יותר מג' דקות. ומסיים הביה"ל ע"כ בעל נפש יחמיר לפי כחו. ומובא בשם פוסקי הדור, וכ"ה בקש"ע^ד וקצות השולחן^ה שהשעור הוא כחצי שעה. וא"כ הישן ביום חצי שעה, כשקום יטול ידיו ג"פ בסירוגין.

לקבלת הגליון

ניתן לשלוח בקשה למייל

BSO6307929@gmail.com

להנצחות ולתרומות

BSO6307929@gmail.com

USA 9179095612 | 02-6307929

א. מ"ב סי' ד ס"ק י. ב. שם ס"ק י. ג. שם ס"ק ב בשם מג"א. ד. שיע"ת שם ס"ק ז. ה. סימן קס ס"ק כג. ו. שו"ע סי' ד סעי' ב. ז. מ"ב שם ס"ק י. ח. ביה"ל שם בשם ארה"ח. ט. עיי שו"ע הרב מהדו"ב סעי' ב. י. ביה"ל ס"ס שלח, ובצירוף מה שכתוב בחי"א בדמקום צורך יש לסמוך על הטור דפסק שאפילו באינו ראוי מותר ליתן כלי תחתי. י"א. הובא בשע"ת ס"ק ח. י"ב. או' נו. י"ג. דינים והנהגות פ"א ו. י"ד. עיין כ"ז ועוד בפס"ת אות יג. ט"ו. סוס"ק ג. ט"ז. שו"ע ורמ"א סעי' טו. י"ז. מ"ב ס"ק לד. י"ח. סעי' טז. י"ט. ב. ח. כ'. ב' בדי"ש ס"ק א.

יתרו יריחו כח ההתפעלות ותורה שבעל פה

"ויאמר אל נא תעזוב אתנו כי על כן ידעת חנותנו במדבר והיית לנו לעינים" (במדבר פרק י פסוק לא) וברש"י: "כי נאה לך לעשות זאת על אשר ידעת חנותנו במדבר וראית נסים וגבורות שנעשו לנו". הדברים נשמעים כסתומים. ונראה לבאר:

עם ישראל חי במדבר במציאות על טבעית וכולו אפוף ניסים: מים מסלע, לחם משמים, ענני כבוד ושלוים בכל מקומות חנייתם. לכאורה אמורים היו לצאת מגדרם מרוב התפעלות. אבל כשם שאדם שחי בטבע היומיומי אינו מתפעל ואינו מתפעם ואינו אומר ברגש: "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית", לא מפני שאין מקום להתפעלות כזו אלא מפני שהתרגל ונעשה הדבר כמוכן מאליו, כך גם במדבר, בני ישראל אחרי כמה שבועות התרגלו למציאות הניסית וחדלו להתפעל. אז בא יתרו. הוא בא מהישוב למדבר. מהמקומות בהם פעל הטבע, למקום בו פעלה ההנהגה הניסית. עיניו היו קרועות לרווחה מרוב התפעלות ותדהמה. ושבעתים התפלא לראות כי איש אינו מתפלא... קרא להם יתרו ואמר: ראו את הנסים והגבורות שמסובבים אתכם.

מיתרו התעוררו בני ישראל להכיר בנס ולא להיות בבחינת בעל הנס שאינו מכיר בניסו. ועוד למדו כמה חשוב הרענון אחרי תקופה שבה מתרגלים לחיי נוחות ניסיים.

אומר משה ליתרו: אל תעזוב אותנו כי עצם מציאותך עמנו מזכירה כל הזמן את כוחה ההרסני של תרדמת ההרגל ומעוררת אותנו להתפעל ולהתפעם כל פעם מחדש.

ומוסיף משה ואומר ליתרו: "והיה כי תלך עמנו, והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך". וברש"י: "מה טובה הטיבו לו, אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דושנה של יריחו ת"ק אמה על ת"ק אמה והניחוהו מלחלוק. אמרו, מי שיבנה בהמ"ק בחלקו הוא יטלנו ובין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רכב שנאמר ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים".

יריחו קשורה למקום המקדש מי שמקבל את מקום המקדש מקבל את יריחו. ולכן בבוא הזמן קיבלו בני בנימין, שבחלקם נבנה המקדש, את יריחו.

מאז ומתמיד הייתה יריחו קשורה בקשרים רוחניים בלתי נראים לירושלים.

עכן בן כרמי בן זבדי מועל בחרם יריחו ונוטל מן החרם אדרת בבליה. מנין הגיעה אדרת בבליה ליריחו? אמרו חז"ל כי מלך בבל לטש את עיניו לירושלים ולכן בנה ארמון ביריחו. בבל מאז ומעולם עמדה כלעומת ירושלים. כבר בנית מגדל בבל היתה כלעומת בית המקדש. בית המקדש מכונה, במשל

הכרם שבישעיהו פרק ה', מגדל. מגדל בבל נבנה בבקעה בעוד בית המקדש נבנה בהר. מטרת המגדל שבבקעה הייתה לנתק את העולם מהקב"ה. ומטרת בית המקדש, המגדל שבהר, היתה לחבר את העולם לקב"ה. התפתחותה של התורה שבעל פה בבבל אף היא מקבילה לבית המקדש שהרי בלשכת הגזית שבמקום המקדש היה מקום מושב הסנהדרין, ומשם יצאו הוראות תורה שבעל פה, הגזרות והתקנות. וכמו כן נבוכדנצר מלך בבל הוא זה שהחריב את בית המקדש בירושלים.

כאמור יש קשר בין יריחו לבית המקדש המשנה במסכת תמיד אומרת שקולות וריחות מבית המקדש היו מגיעים עד יריחו. וכפי שראינו שמקום המקדש הוא מקום מושב הסנהדרין האחראים על תורה שבעל פה הרי טבעי הדבר שביריחו נראה את שורשי התורה שבעל פה. יריחו ניתנה לצאצאי יתרו שייסד את הסנהדרין הראשונה בישראל כמובא בפרשת יתרו. ועל בני קיני חותן משה נאמר שעלו מעיר התמרים ללמוד תורה עם יעבץ שהוא עתניאל בן קנז שהיה האדם הראשון שחידש חידושי תורה שבעל פה, שהרי שלש מאות הלכות השתכחו בימי אבלו של משה ועתניאל בן קנז החזירם בפלפולו. כמו כן מצינו שדבורה שישבה תחת תומר (עיר התמרים...) הובילה את סיסרא לאהל יעל אשת חבר הקיני, מצאצאי יתרו, ומביניהם יצא רבי עקיבא ככתוב "מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים" והרמ"ע פאנו לימד שהכוונה לרבי עקיבא. ורבי עקיבא הוא שורש ויסוד התורה שבעל פה...

אין לך מקום כמו בית המקדש בו יש אפשרות להתפעל כל הזמן מהנהגת הקב"ה שהרי עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, ואולם, גם במקום כזה עלולה לחול תרדמת ההרגל. עתה שמקום המקדש קשור ליריחו ויריחו קשורה ליתרו ויתרו הוא המעורר כנגד תרדמת ההרגל ומסייע לשמור על מפלס ההתפעלות מובן אפוא מדוע מסקנת משה שמציין את ייחודו של יתרו כמי שיסייע לעורר התפעלות היא לתת לו את יריחו.

וכפי שאמרנו יריחו ובניו ומקום המקדש קשורים לתורה שבעל פה (וגם בבל כנ"ל) בכוחה של תורה שבעל פה לשמר את הרגשת הרעננות ואת שמחת החידוש. שעליה נאמר שבכל יום יהיו בעיניך כחדשים והשוותה תורה שבעל פה לחלב אם שהתינוק תמיד מוצא בו טעם חדש. ובתורה זו, תורה שבעל פה יש כר נרחב לחידושי תורה וחידושים אלה משמחים את הלב כל פעם מחדש ומונעים את תרדמת ההרגל ומחדשים את שמחת התורה ואת כח ההתפעלות.

לעילוי נשמת
הר"ר משה יהודה
ב"ר שלמה ז"ל
מרמורשטיין
נלב"ע כ"ז אייר תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה

פניני פרשת השבוע

לעילוי נשמת
מרת שושנה ע"ה
ב"ר משה יהודה ז"ל
זילברשטיין
נלב"ע כ"ט כסלו תשס"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה

נושא השבוע: כח התפילה

פרשת בהעלותך

בס"ד | גיליון 332 'סו'

כיצד עץ רב פירות שבק חיים בפתע פתאום?

ויהי העם כמתאוננים (י"א, א)

נשא עיניהם השמימה נושעו, כי בכך ביטאו שהבינו את הרמז - שעליהם לשאת עיניים בתפילה לה', לשפוך שיח ולב בפני מלכו של עולם!

כי אבינו הטוב ואוהב, אינו חפץ ברעתנו, רק בטובתנו הוא רוצה. ואם אנו נתקלים בקושי, בימים שאינם קלים, בתקופה מרובת אסונות - זה אך ורק כי בורא עולם מייחל לשמוע את קולנו, מצפה להאזין לשוועת נפשנו! כל יהודי באשר הוא, צעיר כמבוגר, נער כזקן, בחור או אברך, עמל בתורה או עוסק לפרנסתו - אבא שבשמים מייחל לשמוע את קולו בתפילתו, ובצוק העתים, כשאיינו מתפללים מספיק חלילה - הוא מעמיד בפנינו קשיים כדי להזכירנו להתפלל אליו!

הבה נפנים את המסר העולה מפרשת השבוע ומקשיי התקופה, ונמקד כוחות בתפילה לה' מעומק הלב. כדי להתפלל כראוי, כמה נכון להתכונן לתפילה, להגיע בזמן, להתחיל במועד מתוך יישוב הדעת, לנתק את הסלולרי, לטלף כל מפריע אחר, ולהיות מרוכז בעמידה לפני מלך מלכי המלכים, ובתפילה אליו בכוונה ובדבוקה.

וככל שתפילתנו תהיה עילאית ונעלית יותר, ביותר כוונה וביותר ריכוז, מתוך הבנה בגודל המעמד ובקדושת הרגעים בהם אנו ניצבים מול מלכו של עולם ופוחתים בפניו את ליבנו - כך נזכה שבורא עולם ישוש וישמח לקבל תפילותנו, וימלא משאלותנו במידה טובה ישועה ורחמים!

חתך ומחלה מוזמנים משמים...

טלטלות ותלאות רבות עבר ר' יצחק א., עד שמצא את הקונדיטוריה בה החל לעבוד כשכיר, וממנה החל להתפרנס בכבוד. העבודה אינה קלה: מדי יום, במשך שעות ארוכות, הוא ניצב על משמרתו, מכניס מגשי עוגות ומאפים לתנור, מוציא אותם, נכווה מעת לעת, פורס את הטעון פריסה, מצנן את הטעון צינון, מזלף קרם כשהדבר נדרש, וגם עומד בקופה לפי הצורך. הוא התרגל למקום העבודה ולמנהל האחראי עליו, אבל בכל זאת היה משהו שהציק לו.

אחמד, אחמד הוא הישמעאלי שעבד בקונדיטוריה עוד לפניו, וכל העת ניסה להצר את צעדיו. כלפי חוץ הם עבדו בשיתוף פעולה מלא, אולם מתחת לפני השטח שררה ביניהם מתוחות של ממש. אחמד ניסה להבליט את מקצועיותו ונסיונו הרב, כדי להבטיח שהעובד החדש לא ימצא יותר מדי חן בעיני המנהל. חמור מכל, בכל פעם שהתרחשה תקלה, שומשים התפזר, מגש נשרף, קרם נמרח, וכיוצא באלה - טרח אחמד להדגיש כי זו אשמתו של העובד החדש, שאינו מנוסה מספיק...

יתכן שלעתים היה צודק, ובאמת ר' יצחק לא היה מנוסה די הצורך, כדרכו של עובד חדש. ובכל זאת - הוא ניסה להשיקיע את מיטב כוחותיו ומרצו כדי להצליח בעבודה החדשה, והפריעה לו מאוד התנהגות של שותפו לעבודה. מעת לעת גם הבחין כי המנהל האחראי מקבל את דבריו של אחמד ומאמין למעשיותיו, והוא חשש לעתיד העסקתו.

ימים לא קלים עוברים על העם היהודי באשר הוא, צרות אחרונות משכחות את הראשונות לא עלינו. טרם נדמו הדי האבל מאסון אחד והנה מתרגש ובא אסון נוסף, ובתוך - כלנו מצויים בחיי שגרה לא קלים. העם היושב בציון מנסה להתאווש מימי מלחמה, תלאות החיים גוברות והולכות, והשאלה הבודעת היא אחת:

כשקורה משהו בעולם, כלנו יודעים שאין זה מקרה, יש לכך תכלית, יש לכך מכוון. אז מה ה' מצפה מאיתנו? מה אנחנו יכולים לעשות כדי לעורר את רחמינו? כיצד נוכל לקדם את פני הרעה ולמונעה? איך ניתן לקרוע את רוע הגזירות? מהי דרך הפעולה שתהפוך את המציאות, ותעניק לנו חיי אושר בטוחים?!

כדי לענות על השאלות הללו, נשוב לראשית ימי ההיסטוריה היהודית, חכמינו ז"ל עוסקים בשאלה למה נגזר על אבותינו אברהם יצחק להמתין שנים ארוכות לילדים, ומאירים שסיבת הדבר היא כי הקדוש ברוך מצפה לתפילתם של צדיקים. הואיל ובורא עולם ציפה וייחל לשמוע את תפילתם, לפיכך הקשה עליהם מתנת הילדים, כדי שיתפללו אליו.

האמת ניתנת להיאמר, שגילוי זה הוא 'דעידת אדמה' של ממש. הרי כל קיום העם היהודי, היה תלוי בכך שלאבותינו ייוולד הדור הבא. הלא אם יצחק לא היה נולד לאברהם, אם יעקב לא היה נולד ליצחק - עם ישראל לא היה נולד בכלל, כל קיום העם היהודי היה בטל ומבוטל! ובכל זאת, הקדוש ברוך הוא 'סיכן' כביכול את כל הסיכוי של עם ישראל, רק מתוך רצון וצפייה לשמוע את קול אבותינו מתפללים אליו!

ומעשי אבות סימן לבנים, כי לא רק בצדיקים עסקינו. כל יהודי, באשר הוא שם, אבא שבשמים מצפה לשמוע את קולו, מייחל לתפילתו. פעמים רבות, כל סיבת הצרות והקשיים שלנו, היא רק בגלל שבורא עולם כמיה וכוסף לשמוע את קולנו המתפלל אליו, וכשנעשה זאת - הוא ימהר להרעיף עלינו שפע טובה וברכה!

גילוי זה נחשף בפרשת השבוע, המתארת את בני ישראל המתלוננים על טורח הדרך, תלונותיהם מתוארות במילים 'רע באוזני השם', והם נענשו על כך. הרה"ק בעל ה'חתם סופר' זי"ע מאיר משמעות עמוקה וכבירה במילים הללו:

הרי בני ישראל המתלוננים, יכולים היו להתפלל לה', לשאת אליו את עיניהם ולבקש את ישועתו. אבל הם לא עשו כך, הם בחרו להתלונן. בתלונתם הם העבירו מסר, כאילו אין להם מה לעשות לנוכח הצרה העוברת עליהם, כביכול אוזני ה' אינן כרויות להקשיב לשוועתם, זו המשמעות של המילים 'רע באוזני השם', כביכול אוזניו אינן פעילות להקשיב לשוועתם.

זה היה עיקר כובד חטאם, ועל כך הם נענשו. בורא עולם הוכיח להם שהוא שומע גם שומע, מאזין לתלונתם - ועל אחת כמה וכמה שיאזין לתפילתם, הרי לכך הוא מצפה. כי כשיהודי נתקל בקושי, זה לא בגלל שה' אינו מאזין לו, אלא ההיפך - כי ה' מאזין לו כל כך, ומייחל לשמוע את קולו מתפלל אליו! ואכן כן, כשהמתאוננים

כמה שניות ליום שלם!

בכל יום ובכל רגע, נדרשים אנו לשמירה והגנה מירבית ומיטבית. מוקוים אנו להישמר ולהינצל מכל איום רוחני, מכל מראה שאינו ראוי או הררור אסור, ומייחלים לנהל את היום מתוך רוגע ושלווה, בלי פחדים וחרדות, בלי איומים גלויים או סמויים, בלי שהיצר יחולל לנו נזקים מיותרים... זה כמויבן לא קל, כי הדרכים כולן בחזקת סכנה, גשמית ורוחנית גם יחד...

בספר 'קב הישר', פרק א, נחשפת סגולה יקרה שכדאי להכירה: מדי יום, עם היציאה מהבית, להניח את היד על המזוזה, ופשוט להתפלל, לבקש מה' במילים הבאות: 'רבונו של עולם, חוסה נא עלי מולטני מיצר הרע וכל כת דיליה, אמן!' או לקרוא את קריאת שמע פרשה ראשונה, מ'שמע ישראל עד 'ובשעריך'.

כמה טוב, כמה פשוט, כמה קל לביצוע וכמה כדאי: כמה שניות של תפילה כל יום, בעת היציאה מהבית, על יד המזוזה. בעל 'קב הישר' מבטיח שזו סגולה להינצל מכל פגע ונזק, מכל יצר ומשטין. אחים יקרים, כמה שניות של תפילה ונקבל יום רגוע, איזו סגולה נפלאה!

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי פתחיה סעלישער בן הר"ר יוסף יונה הי"ד חזנברג
מזקני חסידי בעלזא, נעקה"ש בשנות הזעם - י"ג בסיון תש"ד

לעילוי נשמת

ר שלמה פרץ ז"ל בר מאיר הלוי גולדשמיט (אראלי)
ת.נ.צ.ב.ה.

ר' יצחק הוא יהודי טוב, טוב מאוד אפילו. הוא יודע מה יהודי צריך לעשות, וזה מה שעשה. הוא החל להתפלל לה' שימצא את הדרך לסלק את אחמד מהעבודה, פשוט כך. אם הוא לא מסתדר אתו - שיסתלק לו אחמד למקום אחר, ויניח לו לנפשו.

בעיצומו של יום בהיר, נערכו בקונדיטוריה לאירוע יוקרתי במיוחד, והכנה עוגת ענק שיועדה להיחתך לפטיפורים קטנים. בקול גבוה ותובעני, כשהוא מוודא שהמנהל ישמע גם יאזין, ביקש אחמד מר' יצחק שלא יבצע את החיתוך בעצמו כדי שלא יטעה ויהרוס את העוגה היפהפיה... ויניח לו - לאחמד, לבצע את המשימה המורכבת והרגישה כל כך...

ר' יצחק כבר הורגל ב'עקיצות' מעין אלה, והניח לאחמד את המלאכה. וכשהניח אחמד את הסכין על העוגה - - -

לפתע חש כאב עז מפלח את ידיו. הסכין חתכה את אגודלו. דם רב החל לזוב ממנו, והוא נאלץ לעזוב את העוגה ולפנות לטיפול רפואי. באותו היום לא חזר לעבודה, ומעתה - הכנת האירוע היוקרתי והנכבד הזה, הוטלה על כתפיו של ר' יצחק, שביצע את המלאכה בדייקנות מושלמת וללא תקלות!

לא רק באותו יום. גם ביום המחר וגם ביום שאחרי, אחמד לא יכול היה לשוב לעבודה, הוא עסוק בתחבשותיו ובאגודלו. בינתיים ר' יצחק מופקד על המלאכה, מגשים מרהיבי עיניים יוצאים משערי הקונדיטוריה באפס תקלות בסייעתא דשמיא, והמנהל עומד מהצד, מביט ומבין כי העובד החדש מקצוען לא פחות מקודמו, בניגוד לכל הטיפורים שאחמד הלעיט אותו בהם.

עברו כמה ימים, כשהתפרים באגודלו של אחמד כבר קרמו עור והוא תכנן לחזור לעבודה - היה זה בדיקת בימים בהם הנגיף התפרץ במגזר הערבי, וגם אחמד נדבק... כעת, היו לר' יצחק שבועיים וחצי נוספים להוכיח עד כמה הוא מוכשר ומנוסה, מצליח להפיק תחת ידיו עבודה מושלמת ולנהל את כל ביצועי הקונדיטוריה בצורה יוצאת מן הכלל, וזה השתלם לו היטב...

כי המנהל, בראותו את הצלחת ר' יצחק, וכעבור כמעט חודש בו הוא היחיד שניצב לצידו בעוד אחמד איננו, היטיב את משכורתו, העניק לו יותר שעות ומשמרות, וגם האציל לו סמכויות - כולל סמכויות ניהול על ראשו של אחמד השפוף שחזר לעבודה אבל וחפוי ראש.

וכשר' יצחק מספר את הסיפור, הוא מוסיף כי אחמד זה מעולם לא נחתך בסכין, בקושי נכוה כוויית קלות. הוא גם נהג להגיע לעבודה גם כשלא חש בטוב, הכל כדי להוכיח כי אין עובד מסור כמוהו, ואיש לא יקח ממנו את כתר העובד המצטיין. אולם ברגע אחד, כשר' יצחק נשא תפילה מקדונית לבן לבורא עולם - אחמד גם נחתך, גם חלה, גם הוכרח לשהות בבדידה, ולר' יצחק היתה הרווחה!

סיפור מופלא זה, המובא בספר 'טיב הקהילה', מאיר את עיניו של כל יהודי הנתון בצרה או במצוקה: אחים יקרים, יש לנו כתובת. כשיהודי נתון בצרה, כל הנדרש ממנו הוא - להתפלל, לשאת לה' עיניים ולבקש מעומק הלב. לעולם לא נדע מתי וכיצד יחיש לנו ה' את ישועתו, אולם דבר אחד בטוח:

אם יש לנו קושי בחיים - זה כדי שנתפלל. הבה נתפלל מעומק הלב, נשקיע כוחות, נתרכז בתפילה, נקדיש לה זמן וכוונה ראויה. ככל שתפילתנו תינשא מעומק הלב בצורה טובה ונעלית יותר - כך שומע תפילת כל פה יאזין לשוועתנו ויחיש את פדות נפשנו!

הענפים שנעלמו מעצמם?

היה זה בחודש ניסן תש"פ, עת התקיים בכולנו הפסוק 'לך עמי בוא בחדריך', גזירת הריחוק החברתי בעקבות התפרצות הנגיף הלכה והחמירה, וכולנו התכנסנו, כל אחד בביתו, ממותנים עד יעבור זעם. על אחת כמה וכמה, אלו הנמנים על קבוצות הסיכון והמבוגרים מבינינו, אשר הסתגרו בבתיהם לבדם, תוך בדידות לא קלה.

ברחוב חבקוק בני ברק, מתגוררת אשה מבוגרת, אשר נאלצה אף היא להסתגר בבית לבדה. זה לא היה נעים עבורה, והיא ביקשה ליהנות לכל הפחות מחלון פתוח לרווחה, שיאפשר לה לשבת בנוחות בספה בסלון, ולהביט במתרחש ברחוב. אלא שכאן נתקלה בקושי לא שגרתי: מול חלונה ניצב עץ דקל מרובה ענפים, אשר הסתיר את כל הנוף. גם בעבר הדבר הפריע לה, אבל עכשיו ביתר שאת, הרי בגלל העץ וענפיו - איננה יכולה לראות מה קורה בחוץ, והיא כלואה בבית לחלוטין!

בימים כתיקונם, גיזום ענפים הוא באחריות העירייה, והיא פנתה לעירייה. אלא שאין אלו ימים כתיקונם, רק עובדים חיוניים יצאו לעבודה, וגוזמי עצים במקרים שאינם דחופים - אינם כאלה. כך שהעץ הוסיף להסתיר את הנוף שבחלון, ואין לה מושע...

מה עשתה האשה? פשוט! החליטה להתפלל. איך וכיצד זה יעזור? - היא איננה יודעת. ובכל זאת, היא יהודיה, והיא במצוקה. נכון, זו מצוקה קלה עד בינונית, לא מעבר לכך. לא מדובר במחלה קשה או בקושי כלכלי חמור, לא בטרזידיה נוראית ולא באסון קודר לב. ובכל זאת - העץ מפריע לה, והיא מתפללת לה' שיתפור את הבעיה, בדרך שלו...

עברו שבועיים, ולפתע פתאום קרה משהו: ללא שום התראה מראש ובלי שום סימן מקדים, החלו ענפי העץ להתייבש בזה אחר זה. ללא מגע יד אדם, החל העץ להידבק עוד ועוד, וענפיו פרשו ממנו, נשרו ממנו עוד ועוד. לא חלפו ימים ארוכים, והעץ נותר חף מכל ענף, נקי מכל חריית דקל, והנוף מהרחוב נפרש בהדרגה מול החלון של האשה המתפללת...

אכן, לא יאומן כי יסופר: העד שסיפר לנו את הסיפור, הכיר את העץ בשיא תפארתו ובמלא הזדון, והתפלל לראות כי עברה עליו רוח רעה, ולפתע פתאום כל ענפיו 'התנדפו' ממנו. מעץ גדול ורב פארות נותר גזע קטן ומצומק, והחלון הפתוח שיעליו - הפך חשוף לכל המתרחש ברחוב. הוא תמה לפרש העניין, ואז האשה סיפרה את הסיפור בפשטות ובענווה, ומסתבר שתפילה מקדונית ליבה - פשוט העלימה את ענפי העץ מהנוף...

אחים יקרים, את הכח הזה יש לכולנו. כח התפילה אינו רק של צדיקים מופלגים, ואינו מיעד רק למצוקות ענק. כשיש ליהודי בעיה - כל הדרוש ממנו הוא להתפלל, הא ותו לא. בורא עולם ממתין לתפילה שלנו, מייחל לשמוע אותנו. הבה נתפלל אליו מעומק הלב בכל עת צרה וצוקה, נכיר בגודל הרגע בו ניתנת לנו הזכות לפנות אליו ולבקש ממנו, והוא ישמע את שוועתנו וימלא משאלות ליבנו לטובה!

עצה לשמחה, ולחיים!

את הסיפור הבא קיבלנו מהגה"צ רבי יחזקאל בינג שליט"א, ראש ישיבת המקובלים 'דברי שלום', אשר בדיוו הוה עובדא, ומעשה שהיה כך היה:

ערב אחד התקשר אליו יהודי מחו"ל, ובקול בוכים תיאר בפניו כי בביתו יושב בחור מבוגר, אשר הגיע מזה זמן לפרק 'האיש מקדש', אולם טרם נמצא זיווגו הראוי. השנים עוברות חולפות, הבן הולך ומתבגר, הוא ניסה כל סגולה ופנה לקבל ברכות מצדיקים רבים, אולם דבר לא הועיל. כעת, הוא מבקש כי הרב בינג יברך אותו, אולי תגיע עת ישועתו...

הרב בינג הקשיב ונאנח, אולם נענה ואמר: 'דגע, לפני שאני מברך אותך, אמור לי בבקשה: האם פנית אל בורא עולם המזווג זיווגים? אתה מספר שערכת סגולות וביקשת ברכות מצדיקים בשר ודם, אולם האם גם נשאת עיניך השמימה והתפללת מעומק הלב? הרי המצוקה הזו היא שלך, ויש לך אבא גדול וטוב שבידו לעזור לך. פנית אליו כבר? ביקשת את עזרתו?'

הלה התבלבל לרגע, נבוך קמעא, והשיב כי אינו רב ולא צדיק, הוא איש פשוט למדי, ולכן אינו מייחס חשיבות כה גדולה לתפילתו... הרב בינג נחרד: 'הרי המצוקה היא שלך, הבעיה היא שלך, אתה זה שחפץ לראות את בנך עומד תחת החופה ומקים את ביתו בשעה טובה. אתה סומך רק על אחרים? לתפילה שלך יש כוחות! למה שלא תדבר עם אבא שבשמים, תשפוך בפניו את לבך, תספר לו מה מעיק עליך?! - הרי בידו לעזור!'

האיש התקשה להבין ולקבל, ותהה האם אכן כך, כל יהודי יכול לפעול בתפילתו. לתומו חשב כי אמנם התפילה היא חובה על כולם, אבל רק צדיקים גדולים יכולים לפעול בתפילתם... בעוד הרב בינג מעמידו על טעותו, מברך אותו בהתרגשות ומוסיף: 'תבקש בעצמך! לתפילה שלך יש כח! אבא שבשמים הוא אבא של כולנו, והוא מייחל לשמוע אותנו! תפנה אליו בעצמך, תבקש ממנו שבמהרה תזכה לשמוח בשמחת בנך!'

היהודי הקשיב, נרגש לגלות משהו שלא הכיר עד אז, והבטיח כי אכן יתפלל בעצמו. כעבור תקופה קצרה התקשר כששמחה בקולו, וסיפר כי אכן כך - הוא החל להתפלל לישועת בנו, ולא ארכו הימים עד שזכה לישועה, ובנו בא בברית האירוסין! ויותר משהודה על העצה שהובילה לישועה, הודה על הגילוי שהאיר את חיו, אשר לכולנו כדאי להכיר:

התפילה היא של כולנו, של כולנו ממש. כל יהודי, בכל מצב, בכל מצוקה, רשאי וזכאי לפנות לאבא שבשמים, לספר מה מעיק עליו, לבקש להישועה. לפעמים, כל סיבת הקושי היא כי אבא שבשמים מצפה שנועשה זאת, אז הבה נתפלל מעומק הלב ונזכה לישועה!

וככל שתפילותינו יהיו כהלכה, מעומק הלב, בריכוז מוחלט, תוך כיבו וסילוק כל מפריע, רק תפילה לה' מעומק הלב - כך נזכה שבוורא עולם יאזין לקול תפילתנו, יקשיב לתחינת ליבנו, ויחון אותנו בישועות וברכות במידה טובה ישועה ורחמים!

משיעוריו של מגיד השיעור הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

לשמיעת השיעורים בדף היומי ובנושאים נוספים חייגו: 073-2951342 | לקבלת העלון במייל: 6778160@gmail.com
לתרומות והנצחות (גם בכ. אש"מ) למען הפצת העלון חייגו: 055-677-8160 | ניתן לתרום גם בעמדות נדדים מלוי

{ אז נדברו }

פרשת בהעלותך תשפ"א | לסדר: "היד ד' תקצר" | גליון מספר: 514

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

ברכת מזל טוב מיוחדת מעומק לב לרואה ואיט נראה, הרוח החיה העומדת מאחורי כל הפצת גיליון זה, שחפץ הוא תמיד בעילום שמו, לרגל השמחה השרויה במעונו, בנישואי בנו הבה"ח המופלג בתורה עב"ג בשעטו"מ ברוך המשלם שכר טוב ליראי הוא ישלם שכרו ותהי משכורתו שלימה מעם ה', ולא נותר אלא לברכה יהי רצון שכל פירות שטטעים ממך יהיו כמותך אמן.

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בבנק:

חשבון 705284

בנק פאג"י

סניף 187

באשראי:

"נדרים פלוס"

"קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

בדואר:

פולק- רח' גאולה 15,

חיפה

תודה מראש!!!

לקבל באהבה מומלץ... לא מפחיד... לא מסוכן... טעמו וראו.

מגיע לי מזל טוב... אודה ה' מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו. נולדה לי בת בחסדי ה' כי גדול עלי... אנא. תברך אותי שאזכה לגדל אותה (בן) תורה. לחופה ולמעשים טובים...

משהו בנימה אישית: זכיתי ברחמי וכעת ויש לי בן ובת!!! זכיתי והבן הגיע אלי לאחר שטייגן בתפילה... היה צריך תפילות וזכיתי ליצור קשר עם ה'... ובאמת לאחר לידתו הוצאתי את ספר "אהבת" (כי ישמע ה' את קולי תחנוני)!!! עברו שנה שנתיים ואז כפי שהזכרתי בגיליון זה... זכיתי להכיר את ר' עזריאל טאובר זצ"ל והתחלתי לעשות שטייגן בנושא חדש!!! בנושא של קבלת יסורים באהבה... להמליך את ה'... גם אם אתה רוצה משהו וממתין לישועה ולא מקבל מה שביקשת... אנחנו פה בשביל להמליך את ה' ולתת לו כתר מלוכה על כל יום נוסף של המתנה...

וב"ה מהמקום הזה זכיתי להוציא ספר נוסף!!! היה זה לפני שנה בדיוק!! זכיתי להוציא את הספר "ואהבת"!!! שהוא החלק ב' ואולי הקונטרס של ספר "אהבת"!! בספר הזה כתוב שיש שני חלקים ושתי גישות בעבודת ה'... מצד אחד להיות התינוק של ה' וכגומל עלי אמו ולהתפלל ולבקש... ומצד שני במקביל לדעת להיות הילד הגדול והבוגר של ה' ולדעת לקבל באהבה ולהפגין נאמנות לה' ולתת לו כתר מלוכה בזה שאני מקבל אותו בכל מצב...

עכשיו ככה: מניסיון אישי שלי... ושל כל מי שנחשף לתכנים מהסוג הזה... תמיד קינן בי פחד כזה!! רגע... אני מפחד לקבל באהבה... כי אם אני באמת מקבל באהבה ולא מתלונן ולא מתרעם (רק מבקש בהכנעה) אני מפחד שה' יגיד לי... אה... אתה מסכים לקבל באהבה?? אז יופי... עכשיו אתה יכול באמת לחכות לישועה... אם היכית לילד חמש שנים כי התפללת... עכשיו שלמדת במקביל לשלב ידיים ולחכות בסבלנות ולא להתלונן... עכשיו אתה באמת יכול לחכות...

אז זהו שלא!!! אני לא צריך להגיד לך שהמחשבה הזו היא מחשבה רעה ומנוכרת ואפילו אכזרית... זה הרהור אמנם מוכר... אבל הרהור רע שמנותק מכל הפנימיות של הדברים...

אז זהו!!! שהתפללתי לה' מעומק לב... אנא: "אל יבושו בי קוויך ה' אלוקים צבקות. אל יכלמו בי מבקשך אלוקי ישראל." אני כעת מוציא ספר ואהבת!!! שאנשים לא יחשבו את המחשבות זרות האלו שאם יהודי מוכן לקבל באהבה... אז הקב"ה נותן לו שימשך לחכות... והנה ברוך ה' לפקודת השנה נושעת... ואני פה בשביל להכריז את זה והרבה מעבר לזה!!! זה בסייידר... זה לא מפחיד לקבל באהבה... אם אתה מוכן לקבל באהבה... זה לא אומר שאתה כעת נדחה לסוף התור... ממש ממש לא!!! ולמה לא?? האמת היא שקצת מיותר להסביר למה... אבל אני בכל זאת אסביר למה... סו"ס יש לי תינוקת בבית אז אני אסביר את זה כמו שמסבירים לתינוקת... (סו"ס גילית שגם אצלי יש תינוק בתוך הלב שצריך לדבר איתו כמו תינוק)

יש רבש"ע ויש להבדיל ביטוח לאומי!!! מה ההבדל בין ביטוח לאומי לרבש"ע???

שביטוח לאומי מאוד אוהב את עצמו!!! מאוד אוהב שאני משלם לו כסף... ומאוד לא אוהב לתת לי כסף... האויב הכי גדול של ביטוח לאומי זה החברה למימוש זכויות!!! הביטוח לאומי הכי אוהב את האזרח התמים והנוח הזה שמקבל באהבה... לא מתלונן... לא עומד על שלו... משלם כל החיים ביטוח לאומי ואף פעם לא מבקש לקבל מהם...

אז זהו!!! שאצל הרבש"ע זה משהו קצת... קצת שונה... קצת הרבה מאוד שונה...

הרבש"ע מאוד מאוד אוהב אותי!!! ובגלל שהוא אוהב אותי... הוא רוצה לכרות אותי מערכת יחסים של נישואין... ומערכת נישואין אידיאלית מורכבת מהדדיות שכל אחד חושב רק על השני!!! אם אני חושב רק על הרבש"ע... אז הרבש"ע חושב רק עלי... אבל באותה מידה יש מערכת נישואין חולנית... שמה זה?? כל אחד חושב רק על עצמו!!! זה קיים!!! זה מוכר לדאבונו הרב... אבל זו מערכת נישואין מאוד צולעת ולא סימפטית... אם אני מגיע לרבש"ע עם רשימת בקשות ואני חושב רק על עצמי... תן לי ותתן לי... אז הרבש"ע כביכול גם חושב רק על עצמו... רגע... אתה רוצה בני חיי מזוני... אז מה איתך?? אני רוצה תורה ועבודה וגמילות חסדים... וככה כל אחד מושך לכיוון שלו... אני חושב רק על עצמי... והקב"ה כביכול כביכול חושב רק על עצמו... ונראה מי יותר חזק... בחור שחושב ככה לבנות את חיי הנישואין אני מאחל לו מכל הלב לטובתו האישית שישאר רווק עד... עד... עד שהוא יבין שזה אמור להיראות אחרת... אז זהו!!! שמערכת נישואין בריאה ואידיאלית בנויה על הדדיות!!! אם אני אחשוב רק על הרבש"ע... אז הרבש"ע יחשוב רק עלי... מי שמביע נכונות לקבל באהבה הוא בחיים לא יפסיד מזה!! מי שלא מבין את זה... הוא לא התחיל לקלוט את העניין... אז כמובן שאנחנו לא אווזים שם... סו"ס יש לכלונו משאלות לב ובשביל זה יש תפילה וצריך להתפלל... וב"ה זכיתי לחבר ספר "אהבת" ולהתפלל... אבל לכה"פ לדעת שיש גם לקבל באהבה!! ולא מפסידים מזה!!! זה לא דוחק אותנו לסוף הרשימה... בביטוח לאומי כן!! בפירוש!! מי שלא יגיש תביעה... מי שלא יתלונן הוא יכול להמשיך לחכות... לא כן במערכת היחסים של קודשא בריך הוא ושכנתיה... אם אני מביע נכונות לתת לקב"ה כתר מלוכה ולקבל אותו... להפסיד מזה לא מפסידים!!! האם מרויחים?? אני מעדיף לא לענות... רק זה חסר לי... שגם זה יכנס לרשימת הסגולות וההגדרות... בא תקבל באהבה ואז תקבל כפליים... לא!!! לפחות את זה נשאיר מוחץ לתעשיית ה-תן וקח של דורנו... דבר אחד אני יכול להגיד: יענקי שכל הזמן מבקש איגלו... אחרי הרבה בכיות הוא מקבל איזה איגלו... אבל אמא שהבינה עניין ולא התלוננה... בסוף היום אבא קונה לה ארטיק מגנום!! לא איגלו!! משהו פה לא מובן??

האם כעת זה עידו ריתחא או לא...??

שבוע שעבר... בתחילת הגיליון כתבתי מאמר שהכותרת שלו היתה "עייפה נפשי להורגים" אודות האסונות התכופים שאירעו בתקופה האחרונה... שזועק מהם שה' נוזף בנו הרוצה לעורר אותנו...

ובכן: היו כמה מהקוראים שהעירו הערה על עצם הצגת הכותרת... איך אתה כותב "עייפה נפשי להורגים" בו בזמן שמורעפים עלינו כאלו חסדים וישועות... שהעם היושב בציון כבר כמעט שלשה חודשים ללא נפטר אחד מקורונו בו בזמן שהעולם לא מפסיק לדמם וידין בגוים מלא מלא גוויות ואנחנו כבר שכחנו מהי ההודים בימים אלו זונחים את עצביהם ויחפרו עם פסיליהם לאחר שהם רואים שהיא לא מושיעה אותם... ואילו העם היושב בארץ ישראל נשוא עוון ויצאנו מהנגיף הזה ראשונים מכל העולם... אז איך אתה מבעט בחסדי המקום ואומר "עייפה נפשי להורגים" ?? נכון!!! נכון שקרו כמה אסונות וזה איום ונורא... אבל מה יכול להיות יותר גרוע משני הרוגים במפולת בקרלין?? ארבעים וחמשה הרוגים של מידון!!! ומה יכול להיות יותר גרוע מ-45 הרוגים בל"ג בעומר?? 45 הרוגים כל יום כל יום!!! כן... אל תשכח שלפני ארבעה חודשים היינו שם... כן בימים הקשים של סוף החורף זה היה המספר היומי של נפטרי הקורונה פחות או יותר רח"ל... ואנחנו כעת לא במקום הזה... בכלל בכלל לא!!! כל העולם כן ואנחנו לא!!! אז איך אפשר בדיוק עכשיו לומר שה' כועס עלינו יותר מתמיד... וה' שולח לנו איתותים ועייפה נפשי להורגים??

אז ככה: אני מוכרח לומר שאני באופו אישי ממש

מזדהה עם הטענה הזו! והיא באה במקום והיא נכונה!!! כי אי אפשר להמעיט בחסדי המקום ב"ה... ברור שעדיין... אחרי האסונות הגדולים... ואחרי ההשלמה הלא פשוטה שהייתה לנו בדרום... עדיין אנחנו בגדר "בואי בשלום עטרת בעלה... תוך אמוני עם סגולה..." אנחנו עטופים בצמר גפן של אינסוף רחמים וחסדי ה' שמשום מה אנחנו לא מספיק מדברים על זה ולא שמים לב לזה... יש פה בחינה של "אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו?? אז הנה!!! תראו איך שאני אוהב אתכם יותר מכולם... הוצאתי אתכם ראשונים מנגיף הקורונה... אתם מסתובבים בלי מסכות... בלי סגרים ובלי שום דבר... כן... מדובר במגיפה עולמית שה' הוציא אותנו ראשונים ממנה... האם חשבנו על זה?? האם התבוננו בזה?? האם נתלו מודעות ורודת בנושא הזה... לכה"פ כמו המודעות השחורות של אסון מידון? (אני לוקח בחשבון שיש כאלו ששכחו... אבל השבוע הייתי בבית חולים והייתי צריך ללבוש מסכה... כן... המסכה הזו על האף ועל הפה... ואז פתאום נזכרתי שהיה פעם קורונה... אז זהו שברוב העולם עדיין נמצאים בתוך החלום ביעותים הזה)

אבל בכל זאת!!! עדיין!!!

גם אחרי שאני מזדהה עם הטענה הזו... אני עדיין חושב שיש משהו באסונות האחרונים שחולק מקום לעצמו!!! למרות שמספרית... גם אם ניקח את כל האסונות האחרונים ביחד, אנחנו זה בטל בשישים ובמאתיים לחסדים האינסופיים... **אבל עדיין!!!**

עדיין יש משהו באסונות האחרונים שיש בו נזיפה חריפה... שאנחנו צריכים לראות את זה במבט של מידת הדין מתוחה בעולם!!!

ההמשך בעמודה השמאלית.....

המשך מעמודה ימנית: האם מידת הדין כעת מתוחה... או אדרבה...??

ובכן: אחזור בקצרה ואציג את השאלה שנכתבה בעמוד ראשון... מצד אחד: היו כמה אסונות קשים ומרים בתקופה האחרונה... אסונות שנתנו תחושה שמידת הדין מתוחה כעת בעולם... ומאידך גיסא, אם נסתכל על מה שקורה בעולם ביחס לנגיף הקורונה... שהעם היושב בציון נשוא עוון וה' מילט אותנו מהנגיף הזה... אז הדין בטל בשישים של רחמים??

יש לי להז דוגמא מאוד מוחשית מתקופתו של דוד המלך:

כתוב בנביא שכשדוד המלך העלה את ארון ברית ה' מקרית יערים לעיר דוד... הוא הזמין את כל ישראל והעלה את הארון בשמחה גדולה עם תזמורת ועם 90.000 מורה הוראה שהוא הסמיך באותו יום... **ואז קרה אסון! עוזה שלח את ידו לארונו ומת!** ברגע שעוזא מת לפני הארון דוד המלך לקח את זה מאוד מאוד מאוד קשה... הנביא מתבטא ביטוים יוצאי דופן על הזעזוע שתקף את דוד המלך!!! וירא דוד את ה' ביים ההוא... ויקרא למקום פרץ עוזה עד היום הזה... כתוב שדוד בבת אחת שינה את כל המהלך... הוא הסב את הארון לבית עובד אדום הגתי... בקיצור: במשך שלוש חודשים דוד המלך לא יכל להתאושש מהמהלומה שקרתה שם... מה קרה?? עוזה נהרג לפני הארון!!!

ותמיד התקשיתי בזה: כי... מי שקצת עוקב אחרי קורות חייו של דוד המלך... דוד ספג וראה במשך חייו המון המון אסונות ואבדות בנפש... ממילא היה לו לב של אריה!!! דוד המלך זה לא כמוני וכמוך... שראינו שתי החייתות במירון... והוא... עכשיו אל תדבר איתי חודשים... אני מסויט... דוד המלך זה "דוב שכול" (כהגדרתו של חושי הארכי...) מלך מואב רצח לו את כל המשפחה... אל תשכח שגם בתקופה של דוד המלך היתה מגיפה ואתה יודע כמה מתו במגיפה הזו?? לא ששת אלפים אנשים... אלא קצת יותר מפי עשר!!! **שבעים אלף!!!** שבעים אלף יהודים מתו במגיפה!! נו... ודוד המלך נבהל?? דוד המלך נסוג לאחור?? חזר בו?? לא!!! כי דוד הוא מלך במהותו! הוא יודע לשלוט בכל מצב ולקחת אחריות ולהמשיך הלאה... כמו כן: הו"ל אומרים שבזמן דוד המלך היו מתים כל יום מאה אנשים עד שדוד המלך תיקן את מהא ברכות... זאת אומרת: גם כשכל יום מתו מאה אנשים דוד המלך לא איבד שליטה... הוא אמנם תיקן מאה ברכות לצורך העניין אבל הוא לא נסוג אחורה...

ואילו כאן מדובר בהרוג אחד בלבד!!!! רק עוזה מת מול הארון!!! ודוד המלך לוקח את זה כ"כ קשה... פתאום הוא ירא... פתאום לא יודע מה לעשות... אני לא מבין: מדובר פה במלך שראה מאה אנשים מתים ביים ולא נבהל... ראה שבעים אלף הרוגים במגיפה ולא נרתע... וכאן יש הרוג אחד... וכבר דוד המלך נרתע ובמשך שלושה חודשים הוא כביכול "לא חוזר לעצמו"?? מה קרה?? נו... איך אתה מסביר את זה??

אני חושב שההסבר הוא פשוט מאוד:

אצל דוד המלך זה לא עניין של מספרים!!! לא תמיד מודדים היקף של אסון לפי המספרים שלו... (הרבה פעמים כן אבל לא תמיד...) השאלה היא באיזו סיטואציה זה נעשה ומה האמירה שעומדת מאחורי זה... יכול להיות מגיפה שמתים בה שבעים אלף יהודים ודוד המלך יודע "כל מה זה יושב..." הוא יודע שיש פה הנהגת היחוד או על איזה נקודה זה יושב בהנהגת המשפט ובסדר... זה מתנוחם!!! אבל כשעושים את הדבר הטוב ביותר שיכול להיות... כשדוד המלך נותן כבוד לתורה וממנה 90.000 מצ"ם ביום אחד שדוד המלך יודע שזה הדבר הכי נעלה שצריך כעת לעשות ואכמ"ל... **ובדיוק פה קורה כזה אסון!** יש פה נזיפה! יש פה פרץ!!! פרץ עוזה!!! יש פה התפרצות של עוזה!!! התפרצות זה לא חייב להיות משהו גדול... התפרצות זה משהו מפתיע... זה משהו שמבטא שיש פה טעות במהלך... דוד המלך לא נבהל מהחייה... דוד לא נבהל שיש פה אדם שנהרג... דוד נבהל מהיעיני הכ"כ לא מתאים שמראה לנו שיש פה נזיפה חריפה... התאספנו כאן לשמחה... גייסתי את כל כלל ישראל... הצלחתי לאחד את כולם סביב התורה הקדושה ולעשות את זה בשמחה הכי גדולה... ובדיוק את השמחה הזו ה' משבית?? פה יש אמירה!!! הקב"ה מאותת פה שהוא לא מרוצה!!! מזה דוד המלך נבהל כ"כ... מהנזיפה הכואבת.

על אותו משל: אנחנו כעת אחרי קורונה... הקורונה הייתה צרה צרורה שהטריפה את דעתנו במשך שנה תמימה וגיבתה 6000 קרבנות... אבל לאורך כל הדרך היה די ברור שיש פה הנהגת היחוד!!! עכ"פ לטעמי... יש כאלו שראו בקורונה שה' כועס עלינו וזרק אותנו מבתי הכנסת... אני משום מה הרגשתי אחרת... כל האופי והסגנון של נגיף הקורונה נתן לנו להבין שהקב"ה כעת רוצה לגלגל איזה משהו לקראת התיקון השלם... ואנחנו צריכים להיות אחד איתנו... לקבל את המסכות... לקבל את הסגרים... לקבל את ההגבלות וההנחיות... לקבל אותה יתברך באהבה ולא להרהר אחר מדותיו... גם דוד המלך לא נרתע מהמגיפה של שבעים אלף יהודים שמתו... כי הוא ידע על זה יושב... וזה היה מתנוחם!!! אבל ברגע שהיה מגיעים לשמוח אצל רשב"י... אצל הצדיק הגדול ביותר... וברגעי ההתעלות ביותר... ובדיוק שם הקב"ה משבית בבת אחת את השמחה ועושה פרץ עוזה!!! כאן זה שונה! יש פה אמירה!!! הקב"ה אומר פה: אני לא מרוצה... גם דוד המלך שלא נבהל משבעים אלף הרוגים... ברגע שיש כאן "וימת שם עם ארון האלוקים"!!! דוד המלך מאוד לוקח את זה קשה... הסיטואציה והצורה ממחישה שיש פה איזה ביטוי!!!

כשקהילת קודש קרלין מתאספת בגילת רגן על הנוכת הבית ופתאום קורה כזה אסון יש פה אמירה... זה לא משנה אם זה שני אנשים שנהרגו או ארבעים וחמש... זה גם לא משנה אם זה קרה לקרלין או לכל כלל ישראל... מה שבטוח יש פה אמירה!!! ומהאמירה הזו אנחנו אמורים להיחרד... להבין שהקב"ה מדבר כאן! הוא אומר לנו כאן משהו!!!

ולכן אני עכ"פ חושב שצריך להפריד רשויות... זה שאנחנו צריכים להודות ולהלל לה' על זה ש"רצית ה' ארצך שבת שבית יעקב..." ומילט אותנו מנגיף הקורונה... על זה צריך להגיד מזמור לתודה ולהודות ולהלל לה'... אבל!!! עדיין... עדיין ה' רוצה מאיתנו שינוי... עכשיו מה בדיוק השינוי?? אז שוב... כאן זה כבר פתוח... לב יודע מרת נפשו... איש איש נגעו ומכאוב... אני יכול להגיד לך דבר אחד... שבוע שעבר כתבתי מאמר בלהקפה עצמית שאנחנו צריכים להפסיק **לראות** איך אנשים דורכים אחד על השני! לא להפסיק לדרוך... אלא להפסיק ליהנות לראות איך אחרים דורכים אחד על השני ועוד להאשים אותם בזה... קבלתי על זה משוב לא הם אלא רותח!!! זה נראה שהעולם מזדהה עם זה... וזה... מרגש... כי בדרך כלל אנחנו מזדהים יותר כשמאשימים את אחרים... וכאן האשמת את עצמי ואותך... ואם אנחנו בכל זאת מזדהים עם זה... אז ניכרים דברי אמת!!! אז קדימה... בא נחליט שאנחנו פותחים קבוצה מוזרה של אנשים שמחליטים להתנתק מכל מידע שיש בו יהודי שדורך על יהודי... כן. בימים אלו יש הרבה שעוזבים את סלקום על זה שהעיוז להביע הזדהות עם הערבים... אז אנחנו גם החלטנו לעזוב כל מידע שמביע הזדהות וסדיסטיות להנות מיהודי אחד שדורך על יהודי... לא מעוניינים... לא רוצים לאהוב את זה... לא לחוות דעה ולא לנקוט בשום צד...

אוי למי שבטנו נקבות...

היות ולא היה לי זמן לכתוב עקב טירדת השמחה בחסד ה' בסוגיה החדשה בשבילי שנקראת "בת"!!! אשר על כן, לא נותר לי אלא להוציא קטע טיוטה שאני באמצע לכתוב בספר על "ב שבטים... אמנם כבר כתבתי לפני כמה חודשים בנושא זה... אבל לפי התגובות היה נראה שזה נושא מבוקש... אז הנה... זה מה שהספקתי להוציא כעת...

ובכן: רקע קצר... יש שבט בנימין ויש שבט אשר!!! שבט בנימין מייצג את התפקיד של **הבן**!!! ואילו שבט אשר מייצג את התפקיד של **הבת**!!! זאת אומרת: בת זה לא רק שם של גיל או שם של ילדה... זה גם סוג של תפקיד בעבודת ה'!!! זה שם של שבט- "באשרי כי אשרוני בנות..."

ובכן: איפה אנחנו פוגשים את התפקיד הזה בעבודת ה'? יותר נכון... איפה אני הגבר... הבן... איפה אני פוגש את **הבת** שבי... בעבודת ה'???

אז בקצרה ממש: בדורנו הנושא הזה די היטשטש... כי בדורנו הבנות לומדות בדיוק כמו הבנים... רק קצת פחות... עובדות קשה בדיוק כמו הבנים... רק קצת יותר... אז שוב מתקבלת התפיסה שכן ובת זה פחות או יותר אותה 'אותה גברת' רק הבת היא קצת פחות... קצת פחות צריכה ללמוד... וקצת 'יותר' צריכה לעבוד... וז לא נכון!!!

נו... אז מה כן נכון? **ובכן: מה התפקיד של 'בת'?** בת היא פסגת **המקבל**!! **מקבל גמור**!! מה הכוונה 'מקבל גמור'??

הרי באופן כללי האיש הוא משפיע... ואשה היא מקבל... דא עקא, שהאשה המדוברת הזו היא כבר ממוזמן לא ככזה 'מקבל', כי היא כבר 'אם הבנים'... וברגע שהיא נהייתה אמא היא כבר משפיעה... אוהו משפיעה... כבר לא הרבה פחות מהאיש... (אם כבר נשאר איזשהו הבדל בינה לבין בעלה, זה שהאיש משפיע לה, וממנו היא משפיעה לילדים... זה כמו שהבעל מביא פרנסה הבייתה ומזה האשה מאכילה את הילדים) אבל בסופו של דבר שניהם נמצאים על תקן של משפיעים!!! לכן אמא בישראל כבר לא כ"כ מייצגת את ה"מקבל" בהרתו... אלא היא כבר מסוגלת לעמדה של משפיע... (כמובן שזה שינוי רק למעילותא) נו... אז מי נשאר המקבל האוטנטי והנאמן למקור?? בת!!! **בת זה ההמקבל בה"א הידיעה**!! הפירמה המקורית של המקבל!!! מקבל גמור!!! מאה אחוז מקבל!!!

כעת מתעוררת בעיה... הרי במושכל ראשון. מה זה 'מקבל'??

מקבל לכאורה זה סוג של פריזיט... שידוע רק לקבל ולא לתת מעצמו... מי שרק עסוק בלקבל הוא ע"פ רוב יצור אנוכי ואגואיסט ואנחנו לא אמורים לעודד את התכונה השלילית הזו... אם ככה... אז אם אתה אומר ש'בת' זה מקבל גמור, זה לא נשמע טוב... זאת אומרת שאנחנו מצמיחים כאן אישיות פריזיטית ועוד בשיטיות? מה הפשט בזה? (אדרבה... עד כמה שאני יודע... ההורים דווקא בעד שה'בת' היקרה שלנו תיז את עצמה ותעשה משהו בבית ולא תשב כל היום ותחכה

לקבל הכל על מגש של כסף... לא כן...?)

אז הנה!! כאן הגענו לנקודה!!! נכון... הבת היא באמת מקבל!!! לגמרי לגמרי מקבל!!! אבל ה'מקבל' שבה זה לא מגיע ממקום שלא מוכן לעשות כלום ורק מחכה שישרתו אותו... לא!! (זהו... זה אולי מתחיל משם כמו כל דבר מרומם שנקודת ההתחלה שלו היא אנוכית וילדותית...) **אלא מאי??**

אני בת!! וכפי שסיכמנו המשבצת שלי כ-בת זה להיות פה בשביל לקבל מה'!! לפתוח את שני הידיים ולקבל מה' את כל הטוב שבעולם... חן חסד ורחמים ריווח הצלה והצלחה ברכה וישועה נחמה פרנסה וכלכלה וכל טוב ומכל טוב... הכל בכל מכל... אני פה בשביל זה!! **בשביל לקבל!!!**

כעת למה?? - שואלת את עצמה אותה בת- למה ה' כ"כ רוצה שאני אקבל ממנו?? מה הוא מרויח מזה שכ"כ טוב לי...?

כי ה' הוא טוב... ודרך הטוב להיטיב... והיות וה' כ"כ רוצה להטיב, לכן הוא ברא אותי... כדי לעשות לי טוב וטוב ורק טוב... **זה מה שעושה לה' הכי טוב... כשהוא רואה כמה טוב לי!!!** אם ככה... בשביל מה באתי לעולם? בשביל לעשות טוב לה'... איך אני עושה טוב לה'?? **בזה שטוב לי!!!** שהרי הוא כ"כ רוצה להטיב... והנה... הוא הצליח! טוב לי... אבא שבשמים, **הצלחת!!!** תראה כמה טוב לי... תראה כמה אני מאושרת.

זה התפקיד של שבט אשר!! 'הוא יתן-- מעדני מלך'!!! שבט אשר מייצג את התפקיד של הבת... שבט אשר חי חיי עושר... שמינה לחמו... טובל בשמן רגלו... בקיצור: טוב לו!!! וככה הוא פונה לרבש"ע ואומר: אבא שבשמים, רצית להיטיב? אז הנה!! אני פה בשביל להופיע מולך במיטב... עם מדושי עונג... אנחנו פה בשביל להגיש קבלה ולהגיד לך תודה!! הצלחת בורא עולם, רצית להיטיב... והנה... באמת טוב לנו...

הבת היא אמנם מקבלת... אבל הרבה יותר ממה שהיא מקבלת, היא נותנת!! היא נותנת לאבא שבשמים את הדבר הכי יקר וחשוב שבשביל זה הוא ברא את כל העולם... דרך הטוב להיטיב, אתה רצית להיטיב??

הנה, איפשרתי לך... קבלתי!! אכן אני מאושרת... 'באשרי כי אשרוני בנות- ותקרא שמו אשר'!!! אם אשרוני בנות... אם לבתו של הקב"ה טוב והיא מאושרת... אם עם ישראל נמצאים בארץ זבת חלב ודבש ארץ הרים ובקעות ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה וקעת כל העולם מודה שישראל היא אור לגוים... אם טוב לבתו של הקב"ה כאן אנחנו נוגעים בתכלית הבריאה... אם גבר עלינו חסדו... בזה אנחנו נותנים לה' את האפשרות לתת!!!

זה שבט אשר!! שבט אשר נוגע בנקודה הכי הכי עמוקה בשורש הבריאה... אם תשאל יהודי בשביל מה ה' ברא את העולם?? כל אחד יענה לך תשובה אחרת... וכולם יהיו צודקים... תשאל את שבט ראובן

שמעון ולוי הם יגידו לך 'ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו...' ה' רוצה שנכבד אותו... שנעשה רצונו... תשאל את שבט יהודה מה רצון ה'?? ה' רוצה שנמליך אותו... שנהיה הכלה שלו ונלך אחריו בנאמנות בלי להרהר אחריו... תשאל את שבט יששכר וזבולון הם יענו לך ש'נתאוהו הקב"ה שיהיה לו מדור ושכינה בתחתונים' ואנו פה בשביל שזה יעשה בפועל ע"י הרבצת תורה... וכולם צודקים... כל התשובות נכונות... כל אחד מסביר את רצון ה' לפי התפקיד המסוים שיש לו איך להניע את זה קדימה... אבל שבט אשר מגיע אחרי הכל... אחרי כולם... והוא שואל את השאלה הסופית... כן... הכל נכון... ה' רוצה שיכבדו אותו... שימליכו אותו... ה' רוצה שיהיה לו מדור ושכינה בתחתונים... הכל אמת ויציב... **אבל תכל"ס... למה הוא רוצה את זה מאיתנו??** הרי ה' יודע 'להסתדר לבד', וכל מה שהוא רוצה מאיתנו בשית אלפי שנים הוא יכול לעשות את זה בעצמו בעשרה מאמרות וגם בפחות מכך... הוא תמיד יעשה את זה יותר מוצלח מאיתנו... אז למה הוא מבקש את זה דווקא מאיתנו???

נו... כאן מגיע הנקודה העמוקה ביותר ברצון ה' שאנחנו כמעט ולא מתעסקים איתה (כי היא לא כ"כ רלוונטית בשבילנו בחלק המעשי)

כי האדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו'!!!

ה' רצה לעשות טוב!! ה' רצה להעניק, לתת, להרעיף... ובאופן הכי עוצמתי, והכי מושלם... ובשביל זה הוא ברא את כל המערכת הזו שיש טוב ורע כדי שלא יהיה נהמא דכיסופא וכו' וכו' כפי שכולנו יודעים... זאת אומרת: בסופו של דבר... בשורה התחתונה, ה' ברא את העולם כדי ש-לי יהיה טוב!!! ורק כש-לי יהיה טוב- **אז לה' יהיה טוב!!**

כלומר: לו יצויר שכעת חודש סיון התשפ"א... כלל כלל ישראל תופסים את עצמנו לדיים... כולנו חוזרים בתשובה ועושים אגודה אחת לעשות רצונו יתברך בלבב שלם... זהו!! כולנו צדיקים גמורים... ואז אחרי כל האמת והדין והשלום והתורה והעבודה וגמ"ח שאנחנו עושים... כעת נבא ונשאל את הרבש"ע: נו רבש"ע... כעת טוב לך?? כעת אתה יתברך כבר מרוצה?

ה' יענה לנו חד משמעית: לא!!! לא טוב לי!!!

ואנחנו ממש נעלב... למה רבש"ע? מה... עדיין אנחנו לא מספיק עושים רצונך? מה לא עשינו למענך... הכל עשינו... מה עדיין לא בסדר??

נו... מה ה' יענה לנו? לא!! דווקא אתם בסדר גמור!! אתם צדיקים גמורים... אתם כבר עושים את רצוני באופן הכי מושלם... אבל זה עדיין לא התכלית הסופית!!! סו"ס מה המטרה הסופית שבשבילה בראתי את כל העולם?? כי דרך הטוב להיטיב!! ואני אטיב איתכם ויהיה לכם הכי הכי טוב... ממילא כל זמן ש-לכם לא טוב... כל זמן שיש כן וכך אלמנות וכך וכך הורים שכולים מאסון מירון וכך וכך יהודים שסובלים בבתי חולים אז גם אם אתם עושים את רצוני... אבל אני?? אני בורא עולם... אני

עדיין לא עשיתי את רצוני!!! כל זמן שעדיין לא הגיע קץ הגאולה וקץ הישועה עדיין שכינה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי...

זאת אומרת: בסופו של דבר אנחנו צריכים לבין שמה שמפריד בינינו לבין התיקון השלם זה שני חלקים: דבר ראשון **שאנחנו נהיה צדיקים** ונעשה רצון ה'!! אבל זה לא מספיק!! זה רק חלק אחד... כי בסופו של דבר התיקון השלם באמת זה כשגלה כבוד מלכותך עלינו מהרה והופע והנשא עלינו לעיני כל חי... כשיגיע הזמן שה' ירעיף את כל האינסוף טובה שהוא כ"כ רוצה להרעיף עלינו... שם!!!! שם תתקיים הנקודה הסופית של תכלית רצונו יתברך!!! ואת הרצון ה' מהסוג הזה... את זה מייצג שבט אשר ב"ב שבטים ואת זה מייצג השם והתפקיד שנקרא "בת"!!

בת מייצגת את הה"א האחרונה שבשם... את התכלית הסופית... אני פה על תקן של מקבל כדי להגשים לה' את הרצון הכי סופי שבשבילו הוא ברא את העולם... לתת לי!!!!!!

עד כאן בהיבט הרעיוני... כעת צריך להוריד את זה למישור המעשי... איפה זה מגיע לידי ביטוי בעבודת ה'... תכל"ס, נניח שאני שייך לשבט אשר... נניח שאני בת... מה כעת התפקיד שלי? לשבת כל היום וליהנות מהחיים ולהתענג בתענוגים בברבורים ושלי ודגים בשביל שה' יהיה שמח שטוב לי? הרי תכל"ס... בא נהיה ריאליים... אם אני אתענג כל היום בתענוגים, אני רק אשקע בחומריות ורק אתרחק מה', לא לחיים חז"ל הורו לנו 'קדש עצמך במותר לך', ולהתרחק מתענוגות העוה"ז, נו... אז מה יעשה שבט אשר, שיעקר התפקיד שלו זה אדרבה, 'שמינה לחמו', ויטובל בשמן רגלו', כל עבודת ה' של אשר זה דווקא ממקום של עונג והנאה, אין הוא יצליח לקחת את זה רק לעבודת ה' ולהישאר קדוש לה' ולא לשקוע בחומריות? אין בת ישראל בריאה בנפשה שדווקא יודעת את תפקידה ומחוברת לעצמה ממקום של בת (לא כמו בן שמתנתק מעצמו), אין היא תמשיך תמיד לעשות את זה ממקום של עבודת ה'?

כאן טמונה נקודה מאוד חשובה ויסודית שכמעט כולנו טועים בה:

לקבל מה' זה אמנם עונג גדול!!! **אבל יש פה גם עבודה מאוד גדולה...** שאת הנושא הזה כבר הזכרתי (כמדומני) בקצרה לפני כמה חודשים...

יש לקבל!!! ויש לקחת!!! מי שרוצה לקבל... יש לו ניסיון תמידי לעשות עקיפה ולקחת!!! סו"ס בשביל לקבל אני צריך לחכות שיתנו לי... זאת אומרת: אני תלוי באחרים!!! וגבר משתגע מזה!!! היום אני קולט מה כ"כ הפריע לי בחדר אוכל של הישיבה... ברגע שיש חדר אוכל ואני תלוי בהנהלה של המטבח... יש פה בחינה של "המצפה לשלחן אחרים עולם חשך בעדו"!! לגבר מאוד קשה לחכות לקבל!!! הוא רוצה לקחת... זו הסיבה שגבר מרגיש צורך נואש להיות עצמאי... זו הסיבה שיש לבחורים יצר הרע מיוחד לגנוב מהמטבח... לא

רוצה לקבל!!! רוצה לקחת!!! (אגב: הקושי הזה לא מתיר לבחורים לגנוב... זה רק מסביר מה עומד מאחורי הקושי הזה) אבל בת כן בנויה לזה!! ולא רק בנויה לזה... אלא זה עיקר הניסיון והעבודה שנדרשת ממנה... לחכות לקבל --- ולא לעקוף ולקחת!!!

כי נכון... ה' רוצה לתת ובשביל זה היא מקבלת!! אבל ברגע שלוקחים בלי רשות המשמעות היא שה' לא נתן... אלא לקחנו בלי רשות!!! גזלנו מה' את תענוג הנתינה... זו העבודה שנדרשת מבת!!! לא לקחת בלי רשות... לקבל!!! אוהנו... זו עבודה עבודה... עבודה מייגעת...

רוצה שאני אתרגם את זה למילים פשוטות שגברים מבינים??

האבות הקדושים מאוד אוהבים כסף... אצל יעקב אבינו כתוב שממונו חביב עליו יותר מגופו... למה הם כ"כ אוהבים כסף?? כי הם קיבלו את זה מה'!!! זו מתנה מה'!! יש פה מטען רגשי!! יש פה נכסים שה' נתן לי... אבל בדיוק מהסיבה הזו האבות כ"כ נוהרים מחשש הכי קטן של גזל... כי... כי אם זה גזל המשמעות היא שאני לקחתי ולא קבלתי... לקחת זה לא שווה... אברהם יכול להתעשר תוך רגע ממלך סדום... אבל הרימותי ידי לה' אם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני אעשיתי את אברהם... הנה לך עבודה של מקבל!!! יש לך פה את יעקב אבינו שמתמוגג מאושר וחביבות על כל נכס נוסף שה' נותן לו... וזה חביב עליו יותר מגופו... ולמה? כי קבלתי את זה מה'!!! קדם לזה עבודה של התאפקות... לא חטפתי כמו עשיו... לא לקחתי בלי רשות... חיכיתי בסבלנות עד שה' נתן לי... וזו עבודה!!! ובפרט בדורנו... יש לנו המון המון ניסיון בלקבל מה'!!! תקבל מה'... תהנה מה'... אבל תן לו את חוויית הנתינה... אל תקח בלי רשות... אל תקח בדרכים עקלקלות... אל תקח את זה ממחוזות לא כשרים ולא ראויים... והמבין יבין...

אני מקווה שאתה מבין שיותר ממה שכתבתי לפניכם אמור כאן...

חוץ מזה יש עוד כמה וכמה דוגמאות שאין כאן המקום להאריך...

אגב: זו הסיבה שהתפקיד שנקרא 'בת', הוא **תפקיד זמני!** כי אותה בת... כולנו מברכים אותה ברבות הימים תזכה להפסיק להיות בת ותיהפך להיות אמא... ולמה? כי סו"ס כעת, אנחנו נמצאים בעוה"ז שעליו נאמר 'היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם...' ולכן המעמד הזה של נטו מקבל... מקבל טהור!!! זה לא יכול להיות מצב אידיאלי... עכ"פ לא פה בעולם הזה... כי פה בעוה"ז אנחנו כן על תקן של נתינה... של עבודה... ובפרט שסו"ס רצון ה' שנהיה בעלי ההטבה ושלא נקבל נהמא דכיסופא, לכן התפקיד שנקרא בת הוא תפקיד זמני, **ובעיקר מדגמי!!!** ה'בת' הזו שגדלה בכל בית יהודי עד שתיגע לפרקה... היא מייצגת ומזכירה לנו את היעד הסופי הזה שה' חותר אליו... את היום שכולו שבת ומנוחה!!! את היעד של השם השלם והכסא השלם שיהיה רק טוב וכל ה"לכה דודי" פונה לאותה בתו של הקב"ה הלא היא כנסת ישראל ומבטיח שעורי עורי שיר דברי כבוד ה' עליך נגלה... והכל הכל יהיה טוב... שזה יהיה רק כשאז ימלא שחוק

פינו ולשונו רנה, כשהגדיל ה' לעשות עם אלה, וההטבה תהיה שלימה שלימה...

לכן, כמה שאוהב בת מייצגת את ה"לכה דודי" שיהיה בתכלית הסופי של הבריאה, מאידך גיסא היא הראשונה שמזדרזת ומשתוקקת להינשא ולהיות כבר אם הבנים, כי סו"ס כאן בעוה"ז זה לא עיקר המשימה... זה אמנם כן עיקר **התכלית!!!** אבל לא זו **המשימה!!**

--- אגב: זו הסיבה שהגמ' בפסחים אומרת: 'אי אפשר לעולם בלא בנים ובנות, אשרי מי שבניו זכרים, אוי למי שבניו נקבות',

שיים לב: לא כתוב אוי למי **שבנותיו** נקבות, אלא אוי למי **שבניו** נקבות... מי **שהבנים** שלו נקבות... זה אוי... כתוב כאן דבר מאוד מעניין... שיש כאלו שיש להם בנים- נקבות!!! והשאלה במה זה מתבטא???

זו שאלה מאוד מאוד נחוצה ומחשידה כי... כי יש סיכוי מאוד גדול שמדברים פה עלינו... **ובכן העניין הוא כך:** כפי שסיכמנו, בת זה תפקיד הכי מרומם שנוגע בתכלית הבריאה ומייצג את ה'סוף מעשה' שיגיע לאחר העוה"ז... אבל סו"ס פה בעוה"ז זה לא יכול להיות תפקיד סופי!!! **אלא רק זמני!!!** ולכן: מי שיש לו בת, אשרי חלקו... הוא זכה בבת שיש לה באופן זמני תפקיד מאוד מרומם ובעיקר יצוי ומדגמי!!! היא מזכירה לו שבסופו של דבר דרך הטוב להיטיב והרבש"ע רוצה להרעיף עלינו רק טוב... אבל בעוה"ז שיום אחד הבת הזו תינשא לאיש ואז היא תפסיק להיות בת, ותתחיל להיות אם הבנים ואז היא תכנס לתלם של עיקר התפקיד בעוה"ז... עד כאן זה נפלא!! כל זמן שמדובר בבת הכל בסדר... אבל מי שהבן שלו בחר לעצמו את התפקיד של בת...???

כאן זה כבר אוי למי שבניו נקבות... למה?? כי בן שהחליט להיות בת זה כבר לא תפקיד זמני... כי בשלמא בת... יום אחד היא רוצה להיות אמא... אבל הבן שבחר להיות מקבל... זה כבר מהלך סופי!! זה כבר אוי... בת מייצגת תפקיד מאוד מרומם... וכל זמן שהתפקיד הזה הוא זמני זה ממש תפקיד מלכותי!!! היא בת מלך!! אבל ברגע שזה נהפך להיות יעד סופי... שאני פה בשביל לדאוג לעצמי... שיהיה לי כסף... שיהיה לי תמיד נעים וטוב... הההלו... אוי למי שבניו נקבות... להיות מקבל זה טוב בערבון מוגבל!!! יום אחד צריך לצאת מהבועה... וזו נקודה מאוד מאוד נחוצה בדורנו!!! היום הנושא של נהנתנות מאוד מפותח... תפסנו מאוד חזק את הדגל והאומנות של שבט אשר ולא כ"כ מהזוית הבריאה והמקודשת... אנחנו מאוד מקדשים את הטיפוח העצמי והמיצוי עצמי... וצריך לדעת שיש כזה דבר!!! יש לזה מקום ביהדות!!! אלא כאמצעי... רק כאמצעי ל-הוא יתן מעדני מלך... דווקא על שבט אשר כתוב בחז"ל שהם היו אנשים מאוד חרוצים ותובעניים וברמה האישית הם היו חיים חיי פשוטות... כי אצלם העושר והפינוק בא בתור עבודת ה' ולא ממקום של חומריות וחבל שאין עוד מקום ביריעה...

משוחזר) להתראות לחקלאי מבית הגרנות... נפגש אי"ה בביכורים בירושלים

משפחת קאהן בכל החודש האחרון על גלגלים... מה יש??? זמן המשמרה שלנו לעלות לירושלים הוא בדיוק שלוש שבועות לאחר חג השבועות... נו... אז מה נעשה?? נוותר על חג השבועות בירושלים ונעלה רק בעוד שלוש שבועות...?? חס ושלום!!! הס מלהזכיר... שלוש רגלים תחוג לי בשנה... אנחנו לא מוותרים על חג השבועות בירושלים בשום הון שבועות... טוב... אז יש לי רעיון: בא ניסע לחג השבועות לירושלים ונעשה גשר... ונשאר שלוש שבועות סחג השבועות עד זמן המשמרה שלנו...?? נכון!! זה רעיון!!! אבל לא... זה לא בא בחשבון... תנחש למה??? השבוע הזה שאחרי חג השבועות... הוא שבוע קריטי בשביל הכהנים והלוויים... מה יש?? כעת זה שיא העונה של תרומות ומעשרות!!! בשבועיים האחרונים כל בעלי השדות כבר העבירו את כל התבואה לגורן... ומסילא!!! בימים האחרונים נשלמים ההכנות האחרונות לקראת פתיחת מעמד תרומות ומעשרות... זה לא פשוט... בימים הקרובים הולכים להגיע מאות כהנים ולוויים מצוידים עם שקים ומכרות... ומכחים ישראל קדושים יתנו להם תרומות ומעשרות!!! זה מעמד מרגש מאוד... בעלי השדות מגיעים עם בגדי שבת... הפאות רטובות מהמקווה... ודמעות בעיניים... ובית הגרנות לפתע מקבל צורה של כובד ראש... כן... זה לא פשוט... מדובר באחת המצוות החביבות ביותר... ובאותה מידה גם אחת המצוות הקשות ביותר!!! אני רוצה שתבין: זה לא התרומות ומעשרות שאנחנו מכירים מהבית שלנו... איזה רבע עגבניה או שני זיתים... מדובר פה בתרומה שמסכמת אלפי קילו!! מדובר פה במעשר ראשון שמסתכל בעשרות אלפי שקלים... זה הוצאה!!! הוצאה כספית אמיתית!! שיש בה ניסיון... ו... ויש בה גם "בחנוני נא בזאת אמר ה' אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די..."

בקיצור: את המעמד הזה אי אפשר להפסיד!!! זה גם מעמד מאוד מרומם ומרגש... וגם... גם מעמד שבו נכנס סוכם יפה מאוד לכיסם של הכהנים והלוויים... (תבין אותנו: אתה חושב שאנחנו סילונירים?? כי לו הזמן נותנים לנו מתנות כהונה... אבל אל תשכח שאין לנו חלק בארץ... אין לנו את השדות והכרמים שלכם... אין לנו צימרים להשכיר כמו שיש לכם... אנחנו שייכים לשבט לוי שאין לו חלק ונחלה והוא יושב ולומד כל היום... ומסילא: ההכנסה השנתית הזו של הפשרת תרומות מידי שנה זה סוג של איור לנשימה מאוד קריטי בשבילנו...) מרנין לראות חקלאי פשוט שתמיד לובש מגפיים וכובע סומבררו... והנה לרגל המעמד הוא הגיע במיטב הסחלצות... חליפה בורדו ועניבה כתומה... והוא עומד בעיניים קורנות ומגיש לר' ירמיהו כהן ארבע משטחים של 100 סאה חיטה בתור תרומה גדולה... (חכה... זה עוד לפני המעשר ראשון... אם התרומה גדולה שהיא אחד מחמישים זה 100 סאה אז כמה זה יהיה המעשר ראשון שהוא אחד מעשרה)

הוי... איזה שמחה זה בשבילי לראות שר' ירמיהו קיבל את זה... אנחנו מכירים את ר' ירמיהו... כזה אברך מרומם... אבל יש לו הרבה ילדים והמצב שלו כ"כ דחוק... אבל מרוב שהוא צנוע ונחבא אל הכלים... אז הוא לא יודע לצעוק ולבקש ולדחוף... ומסילא כל שנה... כשהוא מגיע פה לבית הגרנות... הוא נדחה לפינה ואף אחד מבעלי השדות כמעט ולא שם לב אליו... והוא יוצא בקושי עם כמה סאה חיטין... אבל כנראה שהפעם הוא התפלל... והנה... הקב"ה הזמין לו כזה מנה גדולה של תרומה גדולה... אבל כנראה שגם החקלאי התפלל טוב שיזכה לתת לכהן הגון... ר' ירמיהו הניח את שתי ידיו על ראשו של החקלאי וביקר אותו ברכת כהנים... והבטיח לו שבזכות קיום מצוות תרומות ומעשרות בעין יפה (הוא נתן אחד מארבעים)... הוא יזכה שבשנה הבאה השדה שלו תעשה כפלי כפלים... החקלאי נישק את ידו של ר' ירמיהו ופרץ בבכיה... לאחר סיום המעמד... הציבור כולו פצה בריקוד נלהב והריקותי לכם ברכה עד בלי די... השמש קפחה... אבל אף אחד לא רצה לעזוב... אנשים נשאבו למעמד הנשגב... אגב: כמה שהיה חם שמה בבית הגרנות אף אחד לא כיבד אותנו בשתייה קלה!! (וגם לא כבדה)... מה יש?? למה לא?? נו... תנחש למה??? כי... כי המעמד הזה של בית הגרנות הוא מעמד מאוד רגיש... זה מעמד של הפרשת תרומה!!! ואם תרומה נטמאת הלך הכל... אז בשביל זה הנס שלנו שהתבואה זה אוכל!!! ואוכל לא מקבל תומאה עד שהוא מוכשר במים... ולכן אנחנו נזהרים מאוד מאוד שלא יהיה שום מגע מים בכל הזירה... אף אחד לא נכנס עם שבעה משקין...

תבין: החקלאי הזה שנתן לר' ירמיהו את התבואה... הוא אמנם יהודי מאוד חם ואוהב מצוות אבל הוא עם הארץ!!! ר' ירמיהו הפרוש ממש לא סומך עליו שהוא בקי בטומאה וטהרה... אז למה ר' ירמיהו לא חשש לקבל מסונו תרומה?? למה הוא לא חשש שהתרומה מסומן כבר טמאה??? כי... כי בשביל שהתבואה תטמא צריך שהיא תבא במגע עם מים **לרצונו** של הבעלים... ובנקודה הספציפית הזו אנחנו סומכים על החקלאי הזה... אנחנו סומכים עליו שהוא שמר על התבואה שלא תבא במים... אבל מה אתה חושב... עכשיו... כשמדובר בתבואה זה באמת עובר חלק... אבל לחקלאי הזה יש גם כרם... ובעוד חודשיים הוא שוב פעם יקרא לר' ירמיהו שיבא לקחת מסונו את התרומה של הענבים... ו... וזו ר' ירמיהו יתחיל לעשות לו רשימה של תנאים מאוד מחמירים... כי... כי ב"ש גזרו שענבים מקבלים טומאה אפילו בלי הכשר (וב"ה נכנעו להם באותו יום ש"ח דבר דברו בו)... שם העסק נהיה הרבה הרבה יותר מורכב...

ע"כ... המעמד הנשגב של הפרשת תרומה הסתיימה!!! חזרנו הביתה... בקושי הפסקנו לנשום... ו... ושוב מתארגנים לצאת לירושלים... הגיע זמן המשמר לעלות... ואכן הגענו... יש חן מיוחד לשבוע הזה... כי בשבוע הזה בדיוק מתחילה עונה של מביאי הביכורים... זה מעמד מרגש מאין כמוהו!!! כן... אותם חקלאים שלפני שבוע פגשנו אותם בשדה... השלב הבא הוא: שא"כ אותם חקלאים בעצמם מגיעים לבית המקדש גם להביא ביכורים (אמנם את הביכורים צריך **להפריש** קודם תרומה גדולה... אבל להביא אותם בפועל אפשר להביא גם א"כ... קודם מסיימים לתת לכהנים וללוויים בעונה של בית הגרנות ואז עולים לירושלים...) והתפקיד שלנו זה לעמוד כאן בבית המקדש... ולחכות למביאי הביכורים... זה מחזה שאף פעם לא מתרגלים אליו... לראות יהודי מגיע עם סל על הכתף וכולו רוטט מהתרגשות... ואז מגיע תור... ואני נישק אליו ואז הוא מגיש לי את הטנא... אני אוזח את הטנא ביד... והוא מניח את ידו מתחת... ואז אני מתחיל להקריא לי: ארמי אובד אבי... והוא מתחיל לבכות... ולהודות לה' על כל החסדים שעשה איתו במשך כל השנה כולה... הוא מונה ומפרט את כל הניסים הפרטיים שאירעו איתו בשדה... יש כאלו שאומרים בשקל... ויש כאלו שאומרים בקול... ואז הוא מסיים... אני לוקח את הטנא ומניח בצד... ובלילה זה יחולק לאנשי משמר... אגב: השבוע קרה משהו מעניין!!! היה מחסור בכהנים שיקבלו את הסלים מהחקלאים... למה??? בא תקשיב סיפור מעניין: אנשי המשמר שלנו... יש כאלו שמגיעים ממש ביום ששי... ואילו הזרירים שמגיעים ביום חמישי... אני הייתי מהעצלנים שהגיעו ביום ששי... אבל אח שלי ועוד כמה מאות מהמשמר שלנו הגיעו ביום חמישי... אלא שביום חמישי היה מעמד כבד בבית המקדש!!!! לפתע השערים ננעלו מבפנים!! ועבר כרוז שכולם חייבים להופיע... מה יש??? סוטה!!!! עמד שם הכהן והישקה את האשה מי סוטה... במעמד הזה כולם חייבים להיות נכוחים... אין רשות לברוח!!! זה סדר מוסר שהשגחה מהגלגל שכל מי שנמצא שם נכראה צריך להתחזק... ואכן כמה מאות מאנשי המשמר שלנו היו נכוחים במעמד הקשה הזה... והתוצאה הישירה הייתה שבאותו מעמד הם קיבלו על עצמם נזירות... כי הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן חיין... ואז נוצר מצב שכל מי שהגיע עם ביכורים של ענבים... הנזירים התרחקו!!! כי "סחור סחור אמרי לנזירא לכרמא לא תקרב"... מסילא נהיה מחסור בכהנים שכן יש להם רשות לגעת בטנא שיש בו ביכורי ענבים... מסילא זיתית והיה לי השבוע הרבה עבודה... הייתי מבוקש... הייתי מהעצלנים שלא היו צריכים לקבל נזירות...

לכל דור יש את המנגינה שלו...

עשה לך שתי הצוצרות כסף... דורשים חז"ל: עשה לך!!! לך ולא לדורות... כל הכלים שעשה משה רבינו שירתו את כלל ישראל עוד רבות בשנים... חוץ!!!! חוץ... **מהצוצרות!!!** בהצוצרות היה דין מיוחד: עשה לך!! רק לך ולא לדורות!!!! מה שלא לאו ימינו של משה רבינו הוא פשוט גנז את הצוצרות... **מה? מה יש דווקא בהצוצרות??** מה שונה בין כל כלי אחר שיכול היה לשרת את עם ישראל עוד רבות בשנים... לעומת הצוצרה של משה רבינו שצריכה להיגנז עם סילוקו של משה??

שמעתי תשובה בשם גדול בישראל:

לכל דור יש את השפה שלו!! לכל דור יש את הצוצרה שנכנסת לאזניים שלנו!! ולכל דור יש את המנגינה שלו- שהוא מבין!!! והצוצרה שהייתה נכנסת לתוך האזניים של עם ישראל בדורו של משה רבינו... היא כבר לא מתאימה להצוצרה של דורו של יהושע!!!

ובאמת יש מדרש פליאה שאומר: יהושע כבר לא השתמש בהצוצרה אלא בשופר!! ואילו דוד המלך כבר לא השתמש לא עם הצוצרה ולא עם שופר... אלא עם מה??

עם כינור!!!

רבש"ע: בשלמא שופר... נו... סוף סוף שופר זה משהו שדומה להצוצרה... וכמו שהצוצרה יש קול בסגנון של כרוז שיש בה מין ההכרזה... אני מבין שגם לשופר יש קול דומה שמתאים להכרזה... אבל כינור? מה הקשר כינור?? איך אפשר להשתמש בכינור בתור כרוז?? מי שידע כינור זה אחד הכלים הכי עדינים... שבכל תזמורת פילהרמונית בשביל שהקול של הכינור ישמע צריך להביא עשר או עשרים כנרים... (ככה גם היה בבית המקדש שלכינורות לא היה נביל... כי... כי כמה שתבאי יצרכו אותם... כי הנעימות והעדינות של הכינור גורמת שלא שומעים אותו ליד תופים וצוצרות עם הקול החזק...) אז מה הפשט בזה שדוד המלך היה מכריז באמצעות כינור???

התשובה היא: היא היא!!! לכל דור היה מנגינה משלו!!!

בדור של משה רבינו היה אפשר להשתמש עם קול חזק!!! קול של צוצרה!!!! אבל דורו של יהושע היה כבר צריך לשמוע קול יותר קל... פחות נוקשה... אז יהושע כבר השתמש עם קול שופר... קול חזק אמנם... אבל קצת שבור... גנוחי גניח... ילולי יליל... אבל דורו של דוד?? ביחס לדורות הקודמים... הם כבר היו צריכים נימה של כינור... הם היו צריכים לשמוע נימה הרבה יותר רכה... הרבה פחות תקיפה... ו... ומה אתה חושב?? שדוד דיבר ברכות?? לא!! רק ביחס לדורות שלפניו זה היה ברכות... אבל בשבילנו... הכינור של דוד עוד נחשב לתקין... הדורות

לכל דור יש את המנגינה שלו!! יש את השפה שלו!!!

וזה לא בושה להבין את זה... ואסור לטמון את הראש באדמה...

הדור הקודם היה דור חושב!! דור אדיאולוגי... לטוב ולמוטב... רוב הבחורי ישיבות של פעם היו כאלו שמיוזמתם ומבחירתם האישית באו ללמוד בישיבה... אותם בחורים ידעו בדיוק בשביל מה הם פה... וממילא את עיקר כונד המשקל... היה צריך להשקיע בהשקפת חיים ברורה!! למה אני פה... ולא הולך לעבוד... למה אני פה ואני לא הולך לצבא... זה היה החזית!! זה היה הנושא!! אבל היום?? היום אנחנו נמצאים בדור שכל הנושא מתחיל ונגמר ב"בא לי"!! את אף אחד לא מעניין באמת למה אני נמצא בישיבה ולא הולך לאוניברסיטה... כל הנושא הוא האם "בא לי" ללמוד בישיבה או "בא לי" לצאת מהישיבה... זה כל הנושא!! וכשהו הנושא המנגינה היא אחרת לגמרי!!!!

אתה יכול לשבת עם בחור שעתיים ולנמק לו למה צריך להיות בישיבה... ו... וזה לא נוגע לו בנקודה... הוא מעולם לא התעניין אדיאולוגית בנושא... עשה לך חצוצרות... כל דור צריך למצוא את הצוצרות שלו... את השופרות שלו... ואת הנימין העדינים של הכינור שלו... שמתאים לדור שלו... ויהיו דבריו נשמעים לעבודתך...

גמ"ח צרכי רבינו!!!! כשכח הודאה לה'

ישנה נקודה למחשבה מעניינת ששמעתי מפי מורי ורבי שליט"א לאחר האסון במירון... כשרבי שמעון יצא מהמערה לאחר י"ג שנים הוא אמר: הואיל ואתרחישי ניסא איזיל אתקין מילתא, כלומר: אם קרה לי נס וניצלתי... כעת אני רוצה לעשות משהו מועיל לטובת הכלל... מיד הלך רבי שמעון לטבריה... נכנס לבנין העיריה (מעניין אם גם אז זה היה ברחוב טבור הארץ) ושאל את ז' טובי העיר... מה... מה אני יכול להועיל?? איך אני יכול לתרום בענייני גשמיות דייקא למען תושבי העיר... שהרי מצינו ביעקב אבינו ש"ויבא יעקב שלם שלם בגופו שלם בממונו... ואז כתוב: "ויחן את פני העיר", ונחלקו חז"ל, רב אמר: מטבע תיקן להם... שמואל אמר: שווקים תיקן להם. ורבי יוחנן אמר: מרחצאות תיקן להם.

שים לב: אנחנו לא מדברים פה על הרבצת תורה... לא על הקמת כולל חדש או מקווה חדש... לא!!! ר' שמעון כעת רוצה לעשות משהו טוב בענייני החומרות של העיר!! אמר מו"ר שליט"א: הגענו למירון בל"ג בעומר האחרון... ורשב"י שאל אותנו: איפה הייתם שנה שעברה?? למה אף אחד לא הגיע אליי??

ענינו לו: מה... הרבי לא יודע ששנה שעברה היתה פה מגיפה? התחבאנו במערה ובסגרים מפני הגזירה?? נו... אז עכשיו למה אתם כן מגיעים אליי? כי ב"ה פקד ה' את עמו... ויצאנו מהמגיפה ואנחנו שוב יכולים להיפגש...

אם ככה אמר לנו רשב"י: נו... מה עשיתם אחרי שיצאתם מהקורונה?? הרי אני לימדתי לדורות ש"הואיל ואתרחישי ניסא איזיל אתקין מילתא" נו... אז איפה המילתא שלכם?? כשיעקב אבינו התרפא כתוב ויחן את פני העיר... מטבע תיקן להם, שווקים תיקן להם... הוא הבין שאם קרה נס והוא חזר לישבו של עולם... אז צריך לעשות לעולם איזה 'קידוש' כזה... לתת פראנפן ולעקר לעולם... לעשות משהו טוב למען ישובו של העולם... נו... איזה דבר טוב עשיתם לעולם אחרי הקורונה?? (לא שהאסון קרה בגלל זה אבל עכ"פ זו נקודה למחשבה בתורתו של רשב"י.)

יש פה נקודה מעניינת שצריך להתבונן בה:

שים לב!!! מדובר פה ביעקב אבינו או לחילופין ברשב"י... כשרשב"י יוצא מהמערה... הוא לא הולך לפתוח רשת של כוללים אוהל הרשב"י... הוא גם לא יוצא במסע חיזוק והתעוררות... רק מה כן??? הוא עסוק בלסלול כביש עוקף ונוח ללא... לסדר אמצעי גישה לנכים... משהו כזה עירוני כזה... תחשוב: יעקב אבינו מגיע שלם בתורתו... מה הוא עושה?? מתקן מרחצאות... שווקים... מטבעות... מה הקשר?? זה... זה סוג דברים ששייכים לראשי עיר... ראשי מועצות... לגופים ממשלתיים... שווקים שייכים למשרד התעסוקה ומטבעות שייכות לוועדת כספים... מה זה קשור ליעקב אבינו?? ומה שייך כבישים לרשב"י? האמת היא שסוג השאלה הזו מאוד סיקרנה אותי ביחס לכ"ק האדמו"ר מקלויזנבורג זיע"א שכידוע היה מלאך אלוקים שראשו בשמים וכשהוא הגיע לנתניה לאחר השואה האיומה הוא כמובן הקים עולה של תורה... ישיבה... כוללים... חינוך על תורת הקודש אבל במקביל!!! במקביל הוא היה נחוש לפתוח גם בית חולים!!! ותמיד סיקרן אותי: מה לרבי הקדוש מצאנו ולבית חולים? מה הקשר?? את מפעל הש"ס אני מבין... כזה מפעל שממריץ לידיעת התורה... זה בהחלט מתאים לרבי מצאנו... אבל בית חולים?? מה הקשר?? זה משהו שמתאים לחברי כנסת... לפרוייקטורים של משרד הבריאות... לא יודע... מצידי למכבי... או לחמודי של כללית... או לשיא של מאוחדת... אבל שהרבי מצאנו יפתח בית חולים?? מה ראה על ככה ומה הגיע לו??

אז כמובן... תמיד הבנתי כמו שמקובל להגיד (ובכל מיני דברים אחרים) שהרבי מצאנו בעיניו הצופיות ראה את הנחיצות שבדבר... כמה חשוב שיהיה בית חולים חרדי שיתנהל ע"פ תורה וכו' וכו'...

אבל בינינו... לא!!! לא זו הנקודה!! (חבל... חבל להשאיר את זה בעיניים הצופיות ובכל מיני משפטים רחוקים ונדושים כאלו שמקובל היום להגיד...) יש פה הרבה יותר פשוט וטהור שזו נקודה למחשבה בשבילנו גם בימים אלו... ישנה מצוה שנקראת "והלכת בדרכיו!!" מה הפירוש הפשוט של והלכת בדרכיו?

אנחנו צועדים אחרי ה'... איפה שאנחנו רואים שה' הולך אנחנו הולכים בעקבותיו... אם אנחנו רואים שה' הולך בדרך של רחמים... אז אף אתה יהיה רחום וכו' וכו'... והנה!!! רשב"י במשך י"ג שנה היה מנותק מישוּבו של עולם... לא היה לו שווקים... לא מרחצאות... לא גשרים... לא כלום!! ופתאום קרה נס וה' החזיר אותו בחזרה לארצות החיים... אומר רשב"י: יש פה והלכת בדרכיו!! אם ה' החזיר אותי לישוּבו של עולם... סימן שה' רוצה את ישובו של עולם... הביא אותי למרחצאות של טבריה... זה סימן שה' חפץ במרחצאות... אם לאחר י"ג שנים שלא ראיתי נפש חיה... פתאום אני מגיע ורואה אנשים חיים בהרמוניה ונפגשים ביחד וחיים חיי חברה תקינים... סימן שה' חפץ בחיי החברה האלו!!! אם ככה... אם ה' רוצה את זה... אז יש לי פה מצוות והלכת בדרכיו!!! מה הוא חפץ בישוּבו של עולם... אז כעת גם אני חפץ בישוּבו של עולם... (ושים לב: במי מדובר? ברשב"י שסלד שעד כה היה מנותק לגמרי מישוּבו של עולם... השיעור קומה העצום הזה לא הפריע לו להבין שבמקביל ה' רוצה את הנורמליות הזו)... אם ככה... אז בבקשה... תגידו לי מה אני יכול להועיל בנושא הזה... איך אני יכול גם להירתם ולתרום את עצמי למען ישובו של עולם??

תגידו לי איזה משהו שחסר... שטעון שיפור או תיקון שאני יכול להוסיף משהו לשווקים ולגשרים ולמטבע של ישובו של עולם??

על אותו משקל אצל הרבי מקלויזנבורג... אומר הרבי: הייתי בשואה... הבנתי שה' רוצה

לסגור את העולם... זהו... כולם מתים... כולם נשלחים למנוחות השמדה... אבל פתאום לא!!! פתאום ראיתי שהשתיימה המלחמה וה' העלה אותנו מגיא ההריגה והנה אנחנו נמצאים כאן בארצות החיים... יש פה אמירה שה' חפץ בחיים!! ה' רוצה שנמשיך לחיות... אם ככה: והלכת בדרכיו... גם אני חפץ בחיים ולכן אני פותח בית חולים!! בית חולים זה מקום שבו דואגים לאנשים שימשיכו לחיות... אומר הרבי מצאנו: היות וראיתי שה' חפץ בחיים... אז גם אני חפץ בזה ולכן אני פותח בית חולים...

כעת נעבור אלינו: עברנו שנה של סורונה!! שבת עובר אורח... נשמו מסילות... ה' פיזר אותנו... סגר את השווקים... נעל את המרחצאות... הכל נסגר!!! והנה... אחרי שנה שלימה של סגרים כעת ה' החזיר אותנו לגשרה... פתח לנו את הכל בחזרה... ברגע שזה נפתח בחזרה!! ה' אומר במילים אחרות: אני חפץ בישוּבו של עולם!!! ה' חפץ בשווקים... חפץ בחיי החברה שלנו... חפץ שיהיה פה טוב ושלא יחסר לנו כלום... נו... אם ככה... והלכת בדרכיו... כל אחד מאיתנו אמור כעת להפעיל מחשבה ויצירתיות... איך גם אני יכול ללכת בדרכיו של הבורא ולהועיל לישוּבו של עולם?? איך אני יכול לתרום ולרתום את עצמי לעשות טוב לעולם... לעיר... לטכונה... לתושבים... לעשות טוב לעם ישראל... שיהיה עוד יותר נעים וטוב אחד עם השני...

אתה קולט מה כ"כ מרגש אותי בתפיסה המחודשת הזו??

אנחנו בטוחים שיהודי צדיק זה איש דתי!!! זה אחד שדואג לענייני הדת והפולחן הדתי... ואילו לדאוג לישוּבו של עולם?? זה... זה כבר שייך לביבי... זה שייך לחברי כנסת... זה שייך לראש העיר ולחברי המועצה ולכל מי שרוצה בכל מחיר להיבחר לקדנציה נוספת... בקיצור: הפרדת דת ומדינה... דת זה שיעורי תורה... עירובין ומקואות... ואילו מדינה זה שווקים ומרחצאות... אז זהו שלא!!! ומי כמונו יודעים עד כמה שלא...

ומה הראיה שלא?? שהרי הרבש"ע הוא לא חבר כנסת ולא ראש הממשלה... ובכל זאת המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית!! זה לא סוד שבעלי אינטרסים הם האחרונים שידאגו לישוּבו של עולם... כי לדאוג לישוּבו של עולם זה ערך קדוש בפני עצמו שמשווה "והלכת בדרכיו!!" זה יעקב אבינו... זה רשב"י... זה משה רבינו שבפרשת השבוע הוא מתגלה כפרנסם של ישראל!!! שנושא אותם בחיקו כאשר ישא האומן את היונק... וממילא אם אנחנו כיום מסתובבים ברחובות... והחנינות פתוחות... ויהודים מתפרנסים לאחר שנה שלימה שזה לא היה מובן מאליו... כל זה קורה כעת רק בגלל שהוא יתברך אמר ויהי ה' הטוב חפץ באידי ורוצה שנשוב להתהלך בארצות החיים!!! וממילא זה אמור לעודד כל אחד ואחד מאיתנו ללכת בדרכי ה' ולהסתכל ימינה ושמאלה ולחשוב מה גם אני יכול להועיל לישוּבו של עולם?? אולי לפתוח איזה גמ"ח נחוץ כאן בשכונה... אם זה גמ"ח הלוואות אם זה גמ"ח של מידע בנושאים נחוצים... או להתמסר לענייני שידוכים... אין צורך להרחיב... לכל אחד יש את הכישורים שלו ולכל עיר ולכל רחוב יש את הצרכים שלה... שלא נותר לנו אלא להסתכל ימינה ושמאלה: מה שנקרא "ויחן את פני העיר!!" מה אני יכול להושיט יד בישוּבו של עולם... איך אני יכול ללכת בדרכיו של ה' שמגלה לנו שהוא חפץ בחיים ואני פה בשביל ללכת בדרכיו...

אם תשים לב: בכל קהילה ובכל בית כנסת... יש את הכמה יהודים טובים שאתה יודע מראש שאם יצטרכו הושטת יד והירתמות נקודתית בצרכי ציבור תמיד הם הכתובת... אפשר תמיד לפנות אליהם והם ירתמו ויושיטו יד... (גם בלי מודעות אח"כ בעיתון...) בכל ישיבה יש את הכמה נשמות טהורות שאתה יכול לבקש מהם שיושיטו יד והם יתמסרו ויעזרו עם כל הלב... (בלי חתירה להשתלטויות והחזקת מפתחות) דא עקא שהאנשים האלו לא מתחלפים!!! זה אנשים קבועים!!! שתמיד תראה אותם מושיטים יד... ומידי פעם צריך קצת לרענן את הקבוצה האידיאלית הזו... צריך להוסיף לה כח אדם... וזו ההזדמנות!!! חזרו לישוּבו של עולם... כנראה שה' חפץ בזה... אם ה' חפץ בזה... אז תירתם לזה... אל תזלזלו בזה... רשב"י לא זלזל בסלילת כביש... הוא ראה בזה והלכת בדרכיו... ואולי כאן ההזדמנות להאיר נקודה חשובה: יש לנו נטייה למנות ביקורת על נבחריו ציבור למה הם לא מספיק עובדים ופועלים למען הציבור... הם היו יכולים לעשות הרבה יותר?? סליחה אדוני היקר: ואתה?? מה איתך?? אתה לא יכול לעשות יותר?? למה אתה לא עושה יותר?? אוי... מה הקשר... אני לא מקבל משכורת... והם כן!!! בשביל מה בחרנו בהם אם לא בשביל שיעשו ויפעלו למען הציבור... אז זהו!!! שאני סומך על הנבחר ציבור הזה שאת מה שהוא חייב לעשות הוא כבר עושה... ואת מי שהוא צריך לרצות ולהצדיק את קיומו... מולו הוא כבר מתנהל ומשתדל להגיש היגשים... ומכאן ואילך הוא ואתה נמצאים באותו מקום!!! ואל תחכה לו שיזיז את עצמו כי שניכם נמצאים באותו מקום... (כן... זה בדוק ומנוסה... כל המתלוננים למיניהם זה אנשים שיושיבים על הקתדרה ונותנים משם הוראות... כל מי שיש לו הערות על מה שהיה צריך להיעשות בשעה 10 בבוקר... זה בדרך כלל אחד שקם ב-11 בבוקר... תבדוק את זה...) הגיע הזמן שנבין שאי אפשר להפקיד את המושג צרכי ציבור נטו למגרש הלא יציב של נבחריו ציבור ופוליטיקה... צרכי ציבור זה ערך תורני!!! ששייך ל"והלכת בדרכיו..." ואם אתה רואה שצריך להזיז משהו אל תחפש מי הוא האינטרסנט שריווח מזה או מי הפוליטיקאי שמקבל על זה משכורת... תקום ותעשה כי זה רצון ה'... אל תשכח שבהלכות שבת קיי"ל שכל מה ששייך לצרכי רבים הרי זה חפצי שמים ומותר לדבר בהם בשבת ולהחשיך עליהם את התחום!!! וכמובן!!! אין הדברים אמורים על מי שרוצה לעשות כל מיני דברים בשביל להשתלט או להחזיק מפתחות ולהתחיל לכונן את התנועה... כאלו יש לנו בשפע!!! זה לא חסר לנו... על הראשונים אנו מצטערים וכו'... אני מדבר על אנשים טובים שמוכן להושיט יד... לעזור כי צריך לעזור... לטהר את העיר טבריה ממקום טהור... להושיט יד ולעזור לגבאי ולא לחתור תחתיו... על זה אנחנו מדברים וכאלו אנשים חסדים!!! מאוד מאוד חסדים!!!

וזה הזמן להתרים להם... ויחן את פני העיר... והואיל ואתרחישי ניסא...

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת בהעלותך
ירושלים: 7:03 מוקדם: 6:53
בני ברק: 7:18 מוקדם: 7:08
מודיעין עילית: 7:11 מוקדם: 7:01

שיחות חיזוק מתוך דברי רבני של ישראל מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א
לחיזוק הלימוד בימי ששי ושבת קודש עקב ריבוי האסונות

וכן אמר בישיבת ארחות תורה ערב שבועות.

והנה יש זמנים שצריכים חיזוק, כגון יום ששי ושבת, שבכל השבוע יש סדרים קבועים עם מסגרת קבועה, ובששי ושבת יש רפיון, ואמנם לא כולם כך, אבל יש כאלה שיש אצלם רפיון, בששי אחרי הצהריים ולפני הצהריים, ובליל שבת ויום השבת, שיש סעודת שבת ועונג שבת, וגם במוצאי שבת, זה הרבה שעות שהזמן מתבזבז, ומה ההיתר? אין לכך שום היתר!

אבל כך הטבע, שאדם רוצה מנוחה, ואינו רוצה להתאמץ, ומצינו כן כבר בדור המדבר, שנאמר בהם (במדבר י, לג) ויסעו מהר השם, ואמרו חז"ל (שבת קטז, א, ובלקוט בהעלותך) שהייתה שם פורענות, שנסעו מהר סיני בשמחה "כתינוק הבורח מבית הספר", והיינו כמו תינוק הלומד בבית הספר, שכל זמן שהוא נמצא בבית הספר יש לו רבי והוא לומד, והלימוד מעניין וטוב לו מאד, אך כשנגמר הזמן והוא הולך לביתו, הוא רץ בשמחה רבה, כי כך טבע האדם ששמח להיות בלי שעבוד. וזה מדובר על דור המדבר, שהיו בהר סיני הרבה זמן לאחר מתן תורה, ועסקו שם בתורה והיה להם טוב מאד, אך כשהתחילו לנסוע שמחו ואמרו: אהה, כמה התאמצנו פה, ועכשיו אנו בשמחה שלא צריכים להתאמץ עוד, ונסעו בשמחה, וזו הייתה פורענות (עיין רמב"ן שם), והיינו משום שכך הטבע, אפילו בני דור המדבר מקבלי התורה, שראו את קריעת ים סוף, והגיעו למדרגה שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (מכילתא בשלח ג), כזו מדרגה של אמונה, ושירת הים, אף על פי כן טבע וכך המציאות, וצריכים בזה התגברות נגד הטבע.

וכאמור עתה זה נוגע לנו ליום ששי ושבת, וברוך השם יש רבים שהזמן אכן מנוצל אצלם, אך לא כולם כך, ואצל חלק מהציבור הזמן מתבזבז בימים אלו, והרי זה שני ימים בכל שבוע, שהם כמו שליש שבוע ושליש מהחיים שלא מנוצל, וזה יכול כל החיים להימשך כך, אבל וכי כך צריך להיות? ובפרט עכשיו לפני זמן מתן תורתנו, וגם שזו עת צרה שצריכים זכויות הרבה, בודאי זהו זמן שצריכים להתחזק.

ומי שלומד בזמנים אלו זכותו גדולה מאד, כמו שאמרו חז"ל (בירושלמי סוף ברכות) על הפסוק "עת לעשות להשם הפרו תורתך" אם ראית את הבריות שנתיאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם, והיינו שבזמן שיש ניסיון שרבים מתרפים מלימוד התורה, זהו העת לעשות להשם, ואז הזכויות יותר גדולות למי שמתחזק, מפני שזה נגד הטבע, וזוכה בזה לזכויות עצומות! וכל חיזוק שאדם מתחזק נותן לו כוחות להמשיך הלאה, כי על ידי החיזוק כבר אין זה ניסיון אצלו, ורק בתחילה זה ניסיון אבל אחר כך זה כבר לא ניסיון, כי ההרגל נעשה לו לטבע.

וכן אמרו חז"ל (אבות ה, ג) על אברהם אבינו, שהקב"ה ניסהו בעשרה ניסיונות, כמו שכתוב (בראשית כב, א) והאלוקים ניסה את אברהם, ולכאורה וכי בלי ניסיון לא ידע הקב"ה את דרגתו של אברהם, ולשם מה הוצרך לנסותו? וביאר הרמב"ן (בבראשית

על חובתנו בעת הזו - עקב ריבוי האסונות

הנה בזמן האחרון היו כמה אסונות, במירון בל"ג בעומר, ואחר כך מה שיש עכשיו בעזה, ומחלת הקורונה, שאמנם פה בארץ ב"ה כבר עברה המחלה, אך בחוץ לארץ היא עדיין נמשכת, וגם מה שהיה ביום טוב בקרלין. אסונות ופורענויות רחמנא ליצלן.

ואמרו חז"ל (יבמות סג, א) אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, היינו כשיש פורענות 'בעולם', לא בארץ, לא בעם ישראל, אלא בגויים, זהו בשביל ישראל, ולמדו כן מפסוק שנאמר (צפניה ג, ו-ז) הכרתי גויים נשמו פינותם החרבתי חוצותם וגו' אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר, דהיינו שהפורענות בעולם היא כדי ש'תיראי' - שיהיה יראת שמים, על ידי שיראו שיש דין ויש דיין, וזהו בשביל ישראל. אבל יש מקרים שהפורענות היא בישראל עצמם, ועל זה נאמר (ישעיה מב, כה) "ותלהטהו מסביב ולא ידע ותבער בו ולא ישים על לב", היינו שבתחילה יש פורענות 'מסביב', ולא ידע - האדם משים עצמו כמי שאינו יודע, ואחר כך ותבער בו - בתוכנו גם כן יש פורענות רחמנא ליצלן, ועדיין לא שמים על לב להתבונן מה זה, וכך טבע האדם.

עיקר התביעה היא מבני התורה

אמנם מחובתנו הוא להתבונן, כמו שנאמר (איכה ג, מ) נחפשה דרכינו ונחקורה, לדעת מה התביעה, ומי מהציבור אשם, מי הם השוגגים ומי המזידים שעליהם התביעה גדולה יותר...

ובפרט יש זמנים שצריכים חיזוק, כידוע שיש זמנים שיש בהם רפיון אצל חלק מהציבור, ואמנם ודאי שיש כאלה שאינם כן, אלא מנוצלים את כל הזמן בשלמותו, אבל לא כל הציבור כך, ויש בציבור בני התורה, שכל היום עוסקים בתורה, סדר א' וסדר ב' וסדר שלישי, אבל יש זמנים עם רפיון, שהזמן לא מנוצל בהם, וזה צריך חיזוק. ולמשל ערב שבת, יום ששי, זהו זמן ההכנה לשבת, וכיון שעוסקים בהכנה לשבת כבר יש שמזלזלים ומתרפים מלימוד תורה, ואמנם יש כאלה שאינם כן, אלא מיד לאחר מנחה גדולה כבר עושים את ההכנה לשבת, וכבר מתרחצים ומתלבשים בגדי שבת ויושבים וליומדים, אבל לא רבים עושים כן, ויש חלק מהציבור שערב שבת מתבזבז ולא מנוצל אצלם.

ואחר כך בליל שבת, צריכים שתהיה סעודת שבת, עם זמירות, אבל לאחר הסעודה יש זמן ללמוד, ובפרט בלילות החורף הארוכים. אמנם בקיץ זה קשה. ואחר כך ביום השבת גם כן יש סעודת שבת ועונג שבת, אבל יש שיעור לזה, ולאחר הסעודה יש זמן ללמוד, וזהו גם כן זמן שלא מנוצל, והם ימים כאלה שלא מנוצלים כמו שצריך בשביל עסק התורה.

וגם בסדר שלישי בכל השבוע, צריך להיות שבגמר הסדר הולכים לישון, ואם לא אזי ממשיכים ללמוד, אבל לדבר דברים בטלים אחר כך? אמנם כן צריך 'מיעוט' שיחה כידוע מהגר"א, אבל מהו השיעור של מיעוט וכמה צריך? רק מיעוט, ולא יותר ממיעוט שיחה...

וההתמדה בתורה אינה בשלמות. ובאמת הרי זה שני ימים בשבוע, שהם כמו שלישי מהחיים, והזמן לא מנוצל בהם כמו שצריך בשביל תורה, והרי כי הם חיינו ואורך ימינו! ובהם נהגה יומם ולילה! ומה ההבדל בין ששי ושבת לשאר ימים.

אך זה דבר הצריך חיזוק. ומעשה שהיה בילדים צעירים בגיל של ישיבה קטנה, שהיה להם רבי שידע האידך לתת חשק ללמוד, והם היו לומדים בששי ושבת ביחד שמונה עשרה שעות! בלי מאמץ מיוחד, רק הזמן היה מנוצל לפי כוחם, ולא יותר מהכוח, בלי מתח ובאווירה רגועה למדו שמונה עשרה שעות בששי ושבת. כך היה מעשה לפני הרבה שנים. ואם כן הרי זה שייך, ואפשר שיהיה כן, וזהו אשריך בעולם הזה!....(מתוך דרכי החיזוק)

מאוצרותיו וסיפוריו של המגיד רבי שלמה לווינשטיין שליט"א לרגל שבת מגבית לארגון "לב לאחים"

בשקט ומהרה לחפש מה מעוללת הקטנה. היא פתחה בתנופה את הדלת, ונדהמה לראות את בתה עומדת מול השלחן הקטן שעליו שני נרות נשמה מרצדים, מכסה את עיניה בידיה ולוחשת לעצמה תפלות. "מה קורה כאן?" - שאלה בסערת רוח. והילדה השיבה לתמה: "את לא רצית להדליק, הדלקתי אני במקומך. נר אחד בשביל אבא, ונר שני בשבילך, אמא!" נרות נשמה דוקא הכירה האם היטב... חרדה אחזה בה כששמעה שנר אחד מיעד לבעלה והנר השני - לה עצמה. הרעד התעצם והוביל ללילה של נדודי שנה, אשר הסתים למחרת בבקר, כשהלכה בעצמה לבית הכנסת. מני אז השתנו סדרי הבית. מדי שבוע בשבוע החלה להדליק נרות שבת, ועד מהרה הגיעה ההתקרבות, עד שהמשפחה כלה שבה בתשובה שלמה.

הדלקת נרות שבת - גם בעוד מאה שנה...

בשנות השמונים היה יהודי שרצה לחזק את המודעות לשמירת שבת קדש אצל היהודים שאינם מקפידים על כך די הצורך. לצורך כך חפש ומצא תורם שממן פרסום בעתון 'ניו יורק טיימס' בעמוד הראשון בכל ערב שבת מסגרת ובה היו כתובים זמני כניסת ויציאת השבת. עלות המודעה היתה כאלפים דולר לכל פרסום! ההסדר הזה נמשך כחמש שנים, כאשר בסיומן כנראה כבר לא היתה לו האפשרות להמשיך לממן זאת, ופרסום זמני כניסת השבת הפסק, למעט פעם אחת נוספת שבה התפרסמו זמני הדלקת נרות השבת... היה זה לקראת מה שהם קראו "המילניום" החדש - ביום הראשון של שנת אלפים [למנינם]. ה'ניו יורק טיימס' הוציא לאור מהדורה מיוחדת ובה היו שלשה עמודי שער: האחד לתאריך הראשון לראשון שנת אלפים, השני - צלום עמוד השער מתאריך הראשון לראשון שנת אלף תשע מאות [מאה שנה אחורה], והשלישי - עמוד השער העתידי לתאריך הראשון לראשון אלפים ומאה [מאה שנים קדימה]. כמוכן, עמוד זה, האחרון, היה רצוף דמיונות, כדגמת "הרובוטים דורשים זכות בחירה" וכדומה, אלא שבעמוד זה הופיעה גם המסגרת של "זמני הדלקת נרות שבת". כשנשאל העורך [נוצרי קתולי] לפרש הענין, תשובתו היתה, שבעצם כל מה שכתוב בעמוד הזה הוא פרי דמיונם של עורכי העתון, ובאמת אין לנו מושג מה יהיה בעוד מאה שנה. "אבל" - כך אמר - "בדבר אחד אין לי ספק: גם בעוד מאה שנים הנשים היהודיות תדלקנה נרות שבת! ולכן ראיתי לנכון לשלב זאת בעמוד העתידי". גם אותו גוי, הכיר בנצחיות העם היהודי ובנצחיותה של שמירת השבת.

שם) כי אמנם כן כבר היה בכוחו של אברהם לעמוד בניסיון, אך זה היה רק 'ככוח' ולא 'בפועל', ועל ידי העמידה בניסיון 'בפועל' קיבל דרגה אחרת והוסיף עוד מדרגה. וכך בכל דבר שצריך איזה מאמץ, שיש משהו קושי ומתאמצים, על ידי זה מקבלים מדרגה! ומכוח הקשיים האדם עולה ועולה, ואילו בלי קשיים אינו מתקדם, ולכן צריך את הקשיים, וזו דרך העלייה.

וכן אמר מרן גם בישיבת "עטרת שלמה"

והנה יש דברים הצריכים חיזוק, וכגון יום ששי ושבת, שידוע שהם ימים שיש בהם רפיון, וכך הטבע, מפני שאין סדרים קבועים על כל היום, וסדרי הישיבה אינם כמו באמצע השבוע, ויש עונג שבת וסעודת שבת, ומחמת זה יש שמורים היתר לעצמם קצת,

השבת מתנה טובה היא, אלא שלא תמיד נבונים האנשים מספיק כדי לקלט זאת. יש והיא נדמית להם כמשא כבד, והם חפצים להשליכה מעל גבם. יש והם סבורים שאכן הצליחו לעשות זאת, ואין כבר מאומה בינם ובין השבת - אלא שאז מזמן להם הקב"ה באהבתו מארע אחד, אשר בבת אחת מאיר את עיניהם והופך את המבט, ובן רגע נמס לב האבן שבהם והם שבים לשלחן אביהם ונהנים ממתנותיו.

רבי שלום שבדרון זצ"ל ספר על הזדמנות אחת כזו: משפחה חלונית - זוג הורים ובת - התגוררה באחת הערים הגדולות בארץ. כשבגרה הילדה והגיעה לגיל גן, התלבטו ההורים להיכן לשלח אותה. בקרבת הבית היה גן, אלא שהיה זה גן דתי שלא שקף את ארץ חייהם, ואלו הגן הממלכתי הרגיל, שהתאים להם יותר, היה מרחק בהרבה. לבסוף החליטו כי הקרבה עדיפה וחשובה יותר. רשמו אותה לגן הדתי וקוו להצלחתה. לא חלפו ימים רבים והם החלו לחוש ב'דתיותו' של הגן. באחד מימי ששי חזרה הילדה הביתה ואמרה לאמה: "הגננת אמרה שאת צריכה להדליק נרות שבת!". הנסוח 'צריכה להדליק', הרגיז את האם והיא הגיבה: "אנחנו לא מדליקים נרות." "אבל הגננת אמרה" - הפצירה בה הילדה. האם גערה וצעקה: "די. אינני רוצה לשמע על כך יותר. אצלנו לא מדליקים נרות וזהו!" אלא שהילדה התגלתה כעקשנית ביותר. היא הישירה מבט לאמה והודיעה לה: "אם את לא תדליקי נרות - אני אדליקי!" ההודעה הנחרצת הוציאה את האם מכליה. היא הזהירה את הילדה שאם תעז להמרות את פיה, היא תענש קשות, אבל הילדה החזירה לה מבט ולא ענתה, וכעבר דקות אחדות ראתה אותה יוצאת מן הבית כשהיא חופנת את ארנקה האישי, עם המטבעות הספורות שהיו בו. הילדה כלל לא הטרדה מן האיומים. היא היתה עסוקה בשאלה אחת - איך משיגים נרות, וכמה שיותר מהר? לבסוף הלכה אל המכלת ובקשה מן המוכר שני נרות. נרות? - הפתע המוכר. הוא הכיר את המשפחה, וידע כי אינם זקוקים לנרות עבור שבת. מה יכולה להיות הסבה לכך שהם שלחו את הילדה הקטנה לקנות נרות? מן הסתם יש במשפחה יום זכרון, והם זקוקים לנרות נשמה - הבין פתאם, ומהר לצייד את הילדה בשני נרות נשמה, כבקשתה.

כשהנרות בידה הפכו צעדיה של הילדה קלילים. היא מהרה להכנס הביתה והגניבה לחדרה את הנרות שקנתה. כשראתה את השמש עומדת לשקע, נכנסה אל תוך החדר, הסתגרה בו, הציבה את שני הנרות על השלחן הקטן שלה - והדליקה אותם. האם הבחינה

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלווחה 2040.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa
לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

דרישה וחקירה

לכל המשפחה

גליון קו

פרשת בהעלותך

תשפ"א

לקבלת הקובץ המלא [ח"י מדורים] במייל, יש לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com
הקובץ לעילוי נשמת הרב הגאון רבי עמנואל ב"ר יצחק מרדכי פילץ זצ"ל, נלב"ע ח' סיון תשפ"א. ת.נ.צ.ב.ה.

תשובות מרן שר התורה

מתוך סדרת הספרים 'מועדי הגר"ח', בעריכת הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א [באדיבות מכון ג'ם אני אודן']

הלכות שמיטה

פירות שביעית שנכנסו לבית הכסא

שאלה: פירות שביעית שנכנסו לבית הכסא מה יעשה עמם כשמקפיד לא לאוכלם.

תשובה: יגנזם.

יין שביעית שנתגלה

שאלה: יין של שביעית שהיה בגילוי אם מותר לזרוק ולהפסידו.

תשובה: יניחו בקרן זזית [וכתבתי בזה בדרך אמונה].

לא מצאתי בדרך אמונה ע"ז. ובס' שמירת נפש הל' גילוי משקין עמ' קמ"ח השיב מרן, צ"ע כיון שרוב הפוסקים מקילים עי"ש. ובס' גיבורי כח הנדמ"ח עמ' 492 השיב שיכול לשפוך המיץ שנתגלה. ויעו"ש בעמ' 505 דהשיב להשאירו בגניזה.

פירות שביעית תחת המיטה

שאלה: פירות שביעית שהיו תחת המיטה מה יעשה עמהם.

תשובה: לא יאכל.

ביטול פירות שביעית ברוב חולין

שאלה: אם מותר לבטל פירות שביעית ברוב חולין שמבטל הקדושה.

תשובה: אין ראוי.

קטן חילוני שנגע ביין שביעית

שאלה: קטן שאינו שומר תורה שנגע ביין שביעית אם צריך לשפוך היין.

תשובה: לא.

זריקת פירות שביעית

שאלה: אם מותר לזרוק על חתן פירות שביעית באופן שלא מתקלקל ונמאס.

תשובה: אין ראוי.

ליתן יין לעוגה ולמים

שאלה: אם מותר ליתן הרבה מים ליין שביעית, או ליתן יין שביעית לעוגה.

תשובה: מותר.

ת"ח להרים פירות שביעית ברחוב

שאלה: בדרך אמונה פ"ה משמיטה ויובל ה"ה, דאם רואה פירות שביעית ברחוב שהולכים להפסד צריך להרימם, אם זהו גם בת"ח שאינו לפי כבודו יהא חייב להרים.

תשובה: יכול להזיזו לפינה ברגליו.

סחיטת תפוזים בשביעית

שאלה: אם מותר לסחוט תפוזים בשביעית שמפסיד הפרי, ומה"ט ס"ל להגרי"ז זצ"ל דא"א להפריש תרו"מ אחר שסחט דל"ח כפרי, וה"ה יהא אסור עפי"ז להפסידם.

תשובה: סחיטת תפוז מרן התיר [וגם אפשר להפריש מעשרות לפי"ד מרן ז"ל].

להרדים תינוק ביין שביעית

שאלה: אם מותר להרדים תינוק וליתן לו יין שביעית שירדם.

תשובה: לא.

ליקח יין שביעית בעינים בהבדלה

שאלה: אם מותר ליתן יין הבדלה של שביעית בעינים אחר הבדלה כנהוג.

תשובה: לא.

קרא דלאכלה ולא להפסד

שאלה: מ"ט צריך קרא לאכלה ולא להפסד להפסיד פירות שביעית הא בל"ה אסור להפסיד אוכלין.

תשובה: לצורך מותר.

בורר פסולת מפסולת בשביעית

שאלה: אם יש איסור בורר פסולת מתוך פסולת, ליקח פסולת שביעית לפח שמיטה מפסולת אוכלין.

תשובה: כן.

מתיקות התורה

מאוצרותיו של הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א עניני חושן משפט

והבטיח לו את התנור אפיה, הצטער ראובן ואמר לו בא אחיך במרמה ונטל את תנורך. לראובן ברור שהראשון היה נוכל ומעולם לא הבטיח לו את התנור אלא שכנראה שיער, שראובן יתן לו אותו, אם יאמר לו שהוא צריך לו, ואילו השני הוא זה שהבטיח לו בטלפון שיקבל אותו. כעת מסתפק ראובן אם הוא חייב לתת לשני את שווי התנור שהוא אלפיים שקל כי הרי הבטיח לו?

תשובה. מסתבר שראובן פטור, שהרי לא אמר לעני 'הרי עלי' לתת לך תנור, אלא אמר לו הרי 'תנור זה' לך, ולא קיבל עליו אחריות, ולכן גם אם נאמר שבצדקה אמרין אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, בכל זאת לא נתחייב ראובן באחריות על צדקה זו, ומשום כך אם בא גנב והוציא את התנור מיד ראובן אין הוא חייב באחריות. ואם ראובן לא חקר את הראשון אם הוא זה

הבטיח תנור אפיה לעני, ובא אחר במרמה

וקיבל את התנור, האם בעל התנור חייב

לשלם לעני?

שאלה. ראובן קנה תנור חדש לרעותו, הוא הכניס מודעה לעיתון שהוא מוכן למכור את התנור הישן שהוא במצב טוב מאוד באלפיים שקל. טלפן אליו אחד ואמר שאין לו תנור וגם אין לו אלפיים שקל, וביקש שיתן לו את התנור חנינם אין כסף. ראובן חשב קצת, והשיב שיבא ויקבלו. כעבור שעה הופיע אדם וביקש את התנור, שאל אותו ראובן, אם הוא אותו אדם ששוחח עמו בטלפון? השיב לו האיש הן. נתן לו ראובן את התנור. והנה אך יצא האיש והנה בא עוד אחד ומבקש את התנור, הוא אמר שהוא שוחח עמו לפני כמה שעות

שהבטיח, והאם הוא דובר אמת אולי ראובן קצת פושע בנכסי העני, ואולי יש לו לפייסו בדיני שמים, וצ"ע.

ויעוין רש"י במסכת גיטין דף ל ע"א (ד"ה בחזקת עניי ישראל) וז"ל: דהואיל ותקנת עניים הוא, ניחא להו לכל עניי ישראל שתהא דת זו נוהגת בישראל, כדי שימצאו [עניים] מלויים להם כשיצטרכו וכו', גם אנו נאמר ניחא להו לעניים שתהא דת זו נוהגת, שהמבטיח תנור אפיה לעני אין הוא חייב באחריות, כדי שלא ימנעו אנשי חסד להבטיח לעניים תנור אפיה וכדומה (גיטין ל, א).

שליח בית דין שנכנס לבית והכלב נשכו, האם חייב לשלם?

שאלה. שליח בית דין שהיה בידו כתב תביעה מבית הדין ששלחוהו להעבירו לידיו של ראובן. השליח התקשר בטלפון לראובן והודיעו שהוא מבקש להכנס כי בידו כתב תביעה. ראובן השיב אל תכנס, ויש כלב בחצר. השליח נכנס והכלב נשכו, האם ראובן חייב?

תשובה. נאמר במסכת ב"ק דף לג ע"א ת"ר פועלים שבאו לתבוע שכון מבעל הבית, ונגח שורו של בעל הבית, או נשכן כלבו של בעה"ב ומת פטור, אחרים אומרים רשאין פועלים לתבוע שכון. היכי דמי, אי דשכיח במתא מ"ט דאחרים, אי דשכיח בבית מ"ט דת"ק, יעו"ש. משמע דאם יש לו רשות לבא לבעה"ב, כי מגיע לו שכו, ונשכו כלבו של בעה"ב חייב. ולפי"ז בענייננו מאחר ויש לו רשות מבית הדין להכנס לביתו של ראובן, חייב בעל הבית להרשות לו להיכנס,

ולשמור על הכלב, אך עדיין צ"ע דיתכן שעצם העובדא שאמר לבעה"ב שיש בידו תביעה, והוא שליח בית דין, אולי זה כבר מספיק ואין לו צורך למסרו לידיו של הנתבע, ואסור היה לו להכנס. אך אין הדעת נותנת כך כי צריך אחר"כ למסור לבית דין שמסר את המכתב אישית לראובן, ולכן יותר מסתבר שבעל הבית חייב (ב"ק לג, א).

הכניס בטעות תשלום עבור החניה של חברו וקנסוהו, מי ישלם את הקנס?

שאלה. ראובן ושמעון הגיעו להתפלל שחרית, והחנו את מכוניותיהם זה לצד זה במקומות המסומנים לחניה בתשלום, ע"י מכשיר שמכניסים בו מטבעות, ראובן הכניס כסף למכשיר, ושמעון לא הכניס, לכששאל ראובן את שמעון למה הוא לא מכניס כסף, אמר לו שמעון, בדרך כלל בשעות כאלה אין פיקוח, ואני משער שלא יתפסו אותי, בצאתם מהתפילה, ראו שעל מכונית של ראובן ששילם את מחיר החניה, יש קנס על אי תשלום החניה, ולאחר בדיקת המכשיר התגלה להם שאמנם ראובן הכניס מטבעות למכשיר, אך הכניס את המטבעות בטעות למכשיר הפונה לרכבו של שמעון. ועתה ראובן תובע את שמעון בדיון תורה שישלם את הקנס, משום שאם היה משלם כמוהו את החניה, היה הפקח מבחין שיש במדחן השני תשלום כפול, והיה מאמין לראובן שבטעות הכניס כסף למדחן של שמעון?

תשובה. נראה ששמעון פטור מלשלם לראובן את הקנס, שחייבו אותו לשלם, והטעם שכיון שרשום שמו על הקנס, אם כן הרשויות תובעות אותו, ועכשיו הוא תובע את שמעון, ובשעה ששמעון לא שילם את החניה, אין הוא מזיק בידיים את ראובן, אלא הוה גרמא רחוקה.

אבל את הכסף שראובן הכניס למכשיר, חייב שמעון להחזיר לו, מכיון שעל ידי הכסף הזה נחסך ממנו הקנס, אם כן הוה כיוור לשדה חבירו שלא ברשות והנהו, שחייב לשלם לו את ההוצאות. ואף על פי שיתכן לומר שהוא רק מבריה ארי מנכסי חבירו, מ"מ חייב, שהפטור של מבריה ארי, הוא רק כאשר הבריה מדעתו, או שלא היה לו הפסד, אבל אי איכא תרתי שלא הבריה מרצונו, וגם היה לו הפסד חייב לשלם לו, כמבואר בבבא קמא (דף נח ע"א ויעוין עוד שם בתוס' ד"ה אי נמי). ולא עוד, אלא אף אם שמעון לא היה משלם, וראובן בערמתו הצליח להציל את שמעון מן הקנס, חייב שמעון לשלם מה שהנהו, כמבואר בש"ך (ח"מ סימן קפג ס"ק טו) מי ששולח סחורה לחבירו ממקום אחר, והיו מחוייבים במכס, והשליח בערמתו ובחכמתו

הבריה מהמכס, אין זה מבריה ארי, כיון דהפסד המכס היה ברור, וצריך לשלם להשליח שכו ההנאה שהנהו.

ויש להמליץ על שמעון את הגמ' בבבא בתרא (דף נח ע"א) אנדיסקי סיעתא דשמיא, ופירש הרשב"ם, ממונין של מלך הרגילין לגבות מכל בית ובית, מכל איש ואיש עד שיעלה החשבון למס הקצוב, ושכחוהו לזה, או לא רצו לשאול לו כלום, בשביל שהוא אדם בטל דסבורין היו שאין לו ממון וגבו כל המס מכל השאר, אף על פי שהכביד עליהם המס כפי שהיה לו לזה ליתן פטור, דסייעתא דשמיא הוא שמחלו לו (מגילה יא, א).

הפקח קנס בטעות את רכבו של ראובן במקום של שמעון, מי ישלם את הקנס?

שאלה. ראובן ושמעון החנו את רכביהם במקום שצריך לשלם דמי חניה, ראובן שילם על החניה, ושמעון לא שילם, והנה עבר שם פקח, ובטעות רשם קנס לראובן ששילם, במקום לשמעון, ואי אפשר לעמוד על האמת ברשויות, כיון שהפקח אומר אם רשמתי את רכבו של ראובן מסתמא לא טעיתי, ועתה בא ראובן ותובע את שמעון שישלם את הקנס, כיון שבגללו טעה הפקח ורשם לו את הדו"ח, ושמעון טוען הוא סייעתא דשמיא שהפקח טעה, ומשמים חייבו אותו, הדין עם מי? תשובה. נראה ששמעון חייב לשלם את הקנס, כיון שאין משלמים את הקנס, למי שהפקח רושם את הקנס, אלא הרשויות מחייבות קנס, למי שלא שילם את החניה, ומה שהפקח טעה, אין הוא הבעל הבית להחליט למי לתת ולמי לא, והרשויות מחייבות את שמעון כיון שלא שילם.

ואין זה דומה לגמרא בבבא בתרא (הנ"ל), שאם המוכס פטור מהמס הוא סייעתא דשמיא, כיון שהתם המס מוטל על כל תושבי העיר לשלם למלך שכו קצוב, ואם היו גרים בעיר הזאת פחות אנשים, היו כולם משלמים יותר, ונמצא שכל החוב מוטל על כולם, אלא שהמוכס מחלק אותו בינם לבין עצמם, א"כ כאשר פטור אחד מהמס היא סייעתא דשמיא להנצל מהתשלום, ומה ששאר התושבים משלמים יותר זה חוב שלהם עצמם שהיה מוטל עליהם מתחילה. משא"כ כאשר הפקח טעה ברישום החניה וחייב את ראובן, אין זה חוב של ראובן, אלא חוב רק של שמעון שהטילוהו בטעות על ראובן, ואין הפקח בעל הבית להטיל את הקנס, על מי שלא חייב בו, וצ"ע (שם).

נתן לחבירו להשיב אבידה במקומו, והמאבד מחל על האבידה, למי שייך החפץ?

שאלה. מעשה בראובן שמצא אבידה, הוא הרים את האבידה על מנת להשיבה, אך לאחר מכן התחרט, כי לא היה לו זמן, מחמת שהיה טרוד בכמה עניינים. הוא פגש את חבירו שמעון, ושאלו, האם הוא רוצה לקיים מצוות השבת אבידה, והוא השיב הן בשמחה. שמעון לקח את האבידה, ואיתר את הבעלים, הוא התקשר אליהם, והמאבד אמר שהוא כבר לא זקוק לחפץ הנ"ל, והוא נותן לו אותו במתנה גמורה. ועתה שואל שמעון האם החפץ שייך לו, או שמא הבעלים התכוון להקנותו למוצא האבידה שהוא ראובן?

תשובה. נאמר בשו"ע (ח"מ סימן קפג ס"ו): היה השער קצוב וידוע, והוסיפו לשליח במנין או במשקל או במדה, כל שהוסיפו לו המוכרים הרי הוא של שניהם, וחולק התוספת השליח עם בעל המעות. ואם היה דבר שאין לו קצבה, הכל לבעל המעות, יעו"ש. ולפי זה אם היה ראובן שולח את שמעון לקנות חפץ והמוכר היה נותן לו מתנה, הוא היה צריך לחלוק את המתנה עם ראובן, ופעמים שהכל היה שייך לראובן. ולכאורה ה"ה בענייננו.

אולם יש לחלק דבענייננו, הרי בעל המעות הוא המאבד ולא ראובן, אלא שראובן התחייב בהשבה, וברגע שהוא נתן את האבידה לשמעון כדי שהוא ישיב את האבידה, הרי שכשם שהוא וויתר על חובותיו, כך וויתר גם על זכויותיו, והוא התכוון להקנותו לגמרי לשמעון, וממילא האבידה שייכת לו. ועוד שאנו מעריכים את דעת בעל החפץ, שהוא התכוון להקנותו למי שרצה לטרוח ולהשיב לו את החפץ (ב"ב קיד, ב).

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת בהעלותך

בברכה, אלא גם משום שאסור לעסוק או בדברים אחרים, ואכמ"ל בזה).

והנה אף אי נימא דמותר לכהן להרהר בד"ת בשעת העבודה, אך מ"מ אכתי צ"ע בזה, משום שבפשוט י"ל, שאהרן הכהן גם בירך את ברכת המצוות על הדלקת המנורה.

[כמבואר בראב"ד (הלי ברכות פ"א ה"ו) שבירכו על המנורה, וצינו בנחל איתן (סי' ה, סעיף ג, ס"ק ג, אות א), - ואע"פ שחובת ברכת המצוות היא מדרבנן, אך מ"מ כבר מימות אבותינו מצינו שנהגו להתפלל ולברך על כמה וכמה מצוות, ע"ע בהעמק שאלה (חיי שרה, שאילתא טו)].

וא"כ שוב צ"ע מדוע אהרן הדליק את המנורה בעצמו, ולא ציווה לאחד מבניו שידליקנה, **והרי לכאוף זה גרם לו לביטול תורה בזמן שבירך על המנורה, משום שבזמן הברכה אסור להרהר בד"ת**, - וא"כ שוב צ"ע בזה, דהא הו"א מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, שאין מבטלין תורה בעבורה, ומדוע לא ציווה לאחד מבניו שידליקנה.

[נתיב בטי"ו (אוי"ח סי' קצא, א) שאסור לעסוק בתורה בשעה שמברך ברהמ"ו, והובאו דבריו במשנ"ב (שם, ה), והוסיף שם המשנ"ב שגם כשעוסק בתפילה או בברכה אחרת הדבר אסור עיי"ש, ויעוי' ביערוך השולחן (שם, ה) שכתב, שאפי' לחשוב' בד"ת אסור בעת הברכה, וציין לדברי הט"ז הנ"ל].

- ג -

והנה יש מקום לפלפל ולומר, דאהרן הכהן יכל לעשות בזה תחבולה מעניינת, והיא, שהוא יכל להפוך את המעשה של ברכת המנורה, לקיום ב' מצוות בו זמנית, ולקיים בזה גם את מצות ברכת המנורה וגם את מצות ת"ת.

והיינו, שאהרן הכהן יכל לפני תחילת הדלקת המנורה, ללמוד ולומר בפה את ההלכה, **שמי שעומד להדליק את המנורה, 'ראוי לו לברך על מצותה** (שהרי בזמנו אכתי לא נקבעו הברכות בתורת חובה), **וכיצד מברך, אומר בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצוותיו וכו'**, - ואהרן יכל לכוין בזה גם לשם מצות ברכת המנורה, וגם לשם מצות ת"ת שלומד הלכה מהלכות בית המקדש ומהלכות ברכות, - **ועי"ז הי' לאהרן הכהן קיום מצות ת"ת גם בשעת ברכת המנורה.**

- ד -

ותחבולה דומה לזו מצינו במכתב מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שהובא בפתיחה לספר 'בר אלמוגים', וז"ל מרן שליט"א: **'בסי' י"ב נסתפק** (הגר"א גנחובסקי זצ"ל), **אם באמצע שמו"ע נזכר, שלא בירך ברהמ"ו או לא קרא ק"ש, איך יעשה**, (כלומר, בגוונא שאינו יכול להמתין עד לאחר שיסיים שמו"ע, כיון שיעבור אז זמן שיעור עיכול וזמן ק"ש, מה יעשה כעת, - וכתב עי"ז מרן שליט"א:), **ולכאוף יכול לכוללה בלשון בקשה, שיאמר: וחייבנו הז"ל לברך ברהמ"ו בלשון הזה (...), ולקרות ק"ש בלשון הזה (...), ובזכות זה שמע קולנו כו' ואחר התפילה יאמר בשכמל"ו, עכ"ל.**

והיינו, שאע"פ שבעצם יש איסור להפסיק באמצע שמו"ע בכדי לקיים מצוה אחרת, אך מ"מ כתב מרן שליט"א, שהוא יכול לעשות את הברהמ"ו בצורה של תפילה, ע"י שיאמר

וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרת אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות: ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרתיה כאשר צוה ה' את משה: (ח, א-ג).

ופירש רש"י 'ויעש כן אהרן - להגיד שבחו של אהרן שלא שינה' עכ"ל, - וידועה השאלה, מה הרבותא המיוחדת שאהרן קיים את ציווי ה' ולא שינה, עד כדי כך שבא הכתוב לשבחו ע"ז.

ובמושב זקנים ביאר בזה, שבעצם אהרן הכהן יכל לצוות לאחד מבניו שידליק את המנורה, שהרי כל הכהנים כשרים להדלקת המנורה, ומ"מ אהרן הכהן טרח והדליק את המנורה בעצמו, וזו הרבותא שבא הכתוב להגיד שבחו של אהרן, שלא שינה מדברי הקב"ה, (שהקב"ה אמר למשה, דבר אל אהרן וכו').

והיינו, שבעצם מעיקר הדין אהרן הכהן הי' רשאי לצוות לאחד מבניו שידליק את המנורה, כיון שבאמת ציווי הקב"ה לא הי' בדוקא לאהרן הכהן שרק הוא ידליק את המנורה, - ומ"מ זהו שבח לאהרן שלא שינה מדברי הקב"ה שאמר למשה דבר אל אהרן וכו', ואע"פ שמעיקר הדין באמת הי' רשאי לשנות, ע"כ.

ולכאוף צ"ע טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דלכאוף צ"ב טובא בזה, דעד שבא הכתוב לשבח את אהרן שלא שינה, צ"ע טובא מדוע באמת אהרן לא שינה, ומדוע לא ציווה לאחד מבניו שידליק את המנורה, - והרי אהרן הכהן הי' גדול הדור, ופשוט שלא פסק פומי מגירסא בכל עת שיכל ללמוד תורה.

ומעתה צ"ע טובא בזה, שהרי קי"ל שאין מבטלין תורה בעבור מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, ואם דברי הקב"ה לא נאמרו לאהרן הכהן בדוקא, שהוא בעצמו ידליק את המנורה, אלא מעיקר הדין הי' רשאי לצוות את אחד מבניו, אי"כ צ"ע טובא, מדוע באמת אהרן ביטל תורה בשביל הדלקת המנורה, והרי הו"א מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, שאין מבטלין תורה בעבורה.

- ב -

והנה יש מקום ליישב, שגם בשעה שאהרן הכהן הדליק את המנורה, מ"מ הוא היראה כל העת בדברי תורה, וא"כ הוא לא ביטל תורה בעבור מצות הדלקת המנורה, - אכן באמת יש לדון בזה, האם בשעה שכהן עובד עבודה במשכן ובביהמ"ק, הוא רשאי להרהר או בדברי תורה.

או"ד דבשעת העבודה הרי הוא כמשרת לפני המלך, ואינו רשאי לעסוק אז גם בדברים אחרים, ולכן גם אינו רשאי להרהר אז בד"ת, וכמו דבשעה שמברכים איזו ברכה, אסור להרהר אז בד"ת, (וטעם האיסור אינו רק משום שצריך לכוין

וחייבוננו חז"ל וכו', ובזכות זה שמע קולנו וכו', ונמצא שהברהמ"ז הוא חלק מהתפילה, ומקיים בזה גם את מצות ברהמ"ז וגם את מצות תפילה.

- ה -

אמנם לכאוף יל"ע טובא בעניין התחבולות האלו, משום דהנה קיי"ל (שו"ע או"ח תרפז, ב) **שמבטלים ת"ת לשמוע מקרא מגילה, - וידועה הקושיא, מדוע קריאת המגילה נחשבת כביטול תורה, והרי לכאוף מקיימים גם את מצות ת"ת בקריאת המגילה, - ונאמרו בזה הרבה תירוצים.**

ויעוי' במשי"כ בספר 'ארחות רבינו' (ח"ג עמ' לה) וז"ל, 'אמר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם מרן החזו"א זצוק"ל, כשמכוין למצות מגילה, אין לו מצות ת"ת, שהוא שם אחר' עכ"ל, - וכע"ז כתב ג"כ ב'חכמת שלמה' (שם).

- ו -

ומעתה יל"ע בתחבולות הנ"ל, דלכאוף לפי דברי החכמת שלמה והחזו"א הנ"ל, דה"ה דאין אפשרות לברך ברהמ"ז בדרך של תפילה, ולקיים בברהמ"ז גם את מצות תפילה, - משום דהמעשה של ברהמ"ז יכול להיקבע או למעשה של ברהמ"ז או למעשה של תפילה, - אך אין אפשרות לקבוע שהמעשה של הברכה יהי, גם מעשה של ברהמ"ז וגם מעשה של תפילה יחדיו.

ולפי"ז גם י"ל, דלא הייתה לאהרן הכהן אפשרות, לקיים את מצות ת"ת בשעה שברך את ברכת המנוחה כפי התחבולה שכתבנו לעיל, משום שאין אפשרות לקבוע שהמעשה של הברכה יהי, גם מעשה של ברכה וגם מעשה של ת"ת יחדיו וכנ"ל.

וא"כ שוב צ"ע מדוע אהרן הדליק את המנורה בעצמו, ולא ציווה לאחד מבניו שידליקנה, והרי לכאוף זה גרם לו לביטול תורה בזמן שברך על המנורה, ושוב צ"ע דהא מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, אין מבטלין תורה בעבורה, ומדוע לא ציווה לאחד מבניו שידליקנה.

- ז -

והנה יש מקום לדון ולומר בזה, שכל הדין שמצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים אין מבטלין תורה בעבורה, הוא רק כאשר המצוה בעצם אינה מוטלת עליו כלל, שאז אין לו לבטל תורה בעבורה.

ומשא"כ הכא שבעצם המצוה הייתה מוטלת על אהרן הכהן, (ורק מ"מ הוא לא היי חייב לעשותה בעצמו, כיון שציווי הקב"ה לא היי בדווקא עליו, אלא המצוה הייתה מוטלת על כל הכהנים), שיתכן שבכה"ג שהמצוה מוטלת עליו, אזי יש לו לבטל תורה גם כשהמצוה יכולה להתקיים ע"י אחרים, - ולכן אהרן הכהן הדליק את המנורה בעצמו, ואע"פ שזה גרם לו לביטול תורה.

- ח -

אכן באמת בנידון זה כבר הסתפק השעה"צ (סי' רנ, ט), וכתב שם שיש צד לומר, שגם במצוה שמוטלת עליו בעצמו, מ"מ אם אפשר לעשותה ע"י שלוחו, אין לו לבטל תורה בעבורה, ולכן לא יקיימה בעצמו אלא רק ע"י שלוחו.

דהנה ביביאור הלכה' (שם, בד"ה ישתדל) מבואר, **דההכנות לשבת של האמוראים, גרמו להם להתבטל מתורתם בעבור זה, ובגמ' (קידושין מא.)** מבואר, דהטעם דהאמוראים עסקו בעצמם בהכנות לשבת, הוא משום ד'מצוה בו יותר מבשלוחו, וכתב המג"א (שם, ב) דה"ה בכל המצוות, ד'מצוה בו יותר מבשלוחו, [וע"ע בשו"ע הגר"ז (שם, קו"א אות ב)].

והקשה בזה השעה"צ וז"ל, **'ונראה דלא שייך בזה לומר, מצוה שיוכל לעשות ע"י אחרים, אין מבטלין התלמוד אפי' לזמן מועט, והכא הלא יוכל לעשות ע"י שלוחו, דעדיף הוא**

ממי שהוא אחר לגמרי, (וממילא צ"ע כיצד מותר לבטל תורה, עבור קיום מצות כבוד שבת בעצמו).'

י"ל דדווקא מצוה שאין מוטלת על גופו, כגון שיפסיק באמצע הלימוד, לילך לגמול חסד עם איזה אדם, במקום שאחר יוכל לעשות עימו הטובה ההיא, (דדווקא בכע"ז אין מבטלין ת"ת, כיון שיכולה המצוה להיעשות בידי אחרים), משא"כ בזה שהכבוד שבת מוטלת על גופו, וממילא מצוה בו יותר מבשלוחו, (ולפי"ז גם בכל המצוות שמוטלות על גופו, מבטלין ת"ת בכדי לקיים את ההידור של 'מצוה בו').

ועוד תירץ השעה"צ 'אי נמי, דדווקא לעניין כבוד שבת אמרינן כן, (דמבטלין ת"ת עבור קיום המצוה בעצמו) דחמירא, משא"כ לעניין שאר מצוות, אם הוא ת"ח ונוגע לביטול תורה, (דיתכן דאין מבטלין ת"ת בשאר המצוות, עבור קיום ההידור של 'מצוה בו, (וסיים השעה"צ) וצריך עיון'.

- ט -

ומעתה מה שתיירצנו לעיל, שהטעם במה שאהרן הכהן הדליק את המנורה בעצמו, ואע"פ שזה גרם לו לביטול תורה, הוא משום ששאני התם שבעצם המצוה הייתה מוטלת על אהרן הכהן, ובכה"ג שהמצוה מוטלת עליו, אזי יש לו לבטל תורה גם כשהמצוה יכולה להתקיים ע"י אחרים, - הדבר יהי תלוי במה שהסתפק השעה"צ הנ"ל.

ולהתירוץ השני של השעה"צ שוב צ"ע, מדוע אהרן הדליק את המנורה בעצמו, והרי להצד הזה אין לבטל תורה בעבור מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, גם בכה"ג שהמצוה בעצם מוטלת עליו, דמ"מ יש לו לקיימה ע"י שלוחו, ולא לבטל תורה בכדי לקיימה בעצמו.

אכן באמת יש מקום לדון, שהכא גם להצד הבי' של השעה"צ, י"ל דאהרן היי צריך לקיים את המצוה בעצמו, - משום שהשעה"צ כתב בצד הבי', שיתכן שדווקא לעניין מצות כבוד שבת יש לו לקיימה בעצמו, משום דהויא מצוה חמירא, - והשעה"צ לא ביאר כוונתו בזה, - וא"כ אולי י"ל דגם מצות הדלקת המנורה היא מצוה חמירא, שיש לקיימה בעצמו גם במקום ביטול תורה.

- י -

ועוד י"ל, שכל הדין שמצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים אין מבטלין תורה בעבורה, הוא רק כאשר אדם מחוייב במצוה באופן כללי מחמת חיובי התורה, - אך גבי אהרן הכהן שנצטווה באופן פרטי ע"י הקב"ה במצות המנורה, בכה"ג י"ל שבדאי יש לו לקיימה בעצמו גם במקום ביטול תורה.

ואע"פ שבעצם הקב"ה לא ציווה שבדווקא אהרן ידליק את המנורה, וא"כ הויא מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, אך מ"מ כיון שאהרן נצטווה באופן פרטי ע"י הקב"ה, בכה"ג י"ל דלא נאמה בזה הדין שאין מבטלין תורה בעבור קיום מצוה כזו.

ומשום הכי טרח אהרן לקיים את המצוה בעצמו, - וע"ז בא הכתוב להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, שאע"פ שמעיקר הדין היי רשאי לצוות את בניו שהם ידליקו את המנורה, מ"מ לא שינה מדבריו של הקב"ה וטרח להדליקה בעצמו, ודו"ק ונפלא.

לתגובות: קו 'מים זכים' 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קן צרכי הרכים' - ולגלול למשבצת המציינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לזוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפוא"ש וכדו' (50%), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פידורים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה פרשת בהעלותך תשפ"א גליון 172

המפרשים מדוע עשה את הסעודה דוקא 'לחכמים', (ובפשטות המפרשים שם נראה שהיה ראש ישיבה, ועשה סעודה לכל תלמידי הישיבה אף למי שלא סיים). אלא הפשט שרק מי שעמל בתורה ויגע - הוא זה שיכול להבין את גודל ומעלת השמחה שיש בסיום המסכת. ואפשר שזהו כוונת הכתוב (ישעיה סו, י) "שמחו את ירושלים... שישו איתה משוש - כל המתאבלים עליה", ואמרו (תענית ל): "כל המתאבל על ירושלים - זוכה ורואה בשמחתה. ושאינו מתאבל על ירושלים - אינו רואה בשמחתה" [כמו שכתב המאירי "כל שנוהג ביום זה (תשעה באב), דרך מצות אנשים מלומדה, ואינו מעורר את לבו להתאבל - אינו רואה בשמחתה"]. כי דוקא מי שהתאבל וציער עצמו, והראה שהדבר חשוב לו באמת - הוא זה שיזכה לראות בבנין ירושלים בקרוב בימינו, אמן.

וכן אומרים חז"ל (עבודה זרה ג.) 'מי שטרח בערב שבת - הוא יאכל בשבת', ודבר זה רומז לעתיד לבוא, שרק מי שטרח בעולם הזה בעמל נפשו לקנות תורה ומצוות - הוא זה שיאכל בשבת שהיא העולם הבא. וכיוצא בזה אמרו חז"ל בכמה מקומות שהעולם הזה דומה ליבשה והעולם הבא לים, מי שטרח בהיותו ביבשה להכין לעצמו מזון וצידה - הוא יאכל בהיותו בים, כפי מה שהכין לעצמו צידה לדרך, ואמרו 'עולם הזה דומה לפרודור ועולם הבא לטרקלין' וכיוצא באלו.

ובאמת (להלן כג, י) אמר בלעם "תמות נפשי מות ישרים, ותהי אחריתי כמוהו", ופירש רש"י "תמות נפשי מות ישרים - שבהם", כלומר כמו הצדיקים שבישראל. בלעם אמר שהוא רוצה למות כיהודי, הוא רצה להיות כפי תאוותיו ורצונותיו, ולמות כמו צדיק (כדלעיל באות שגיאתי מקור התפניה לא נמצא). אבל דבר זה לא שייך, שכן לא שייך להיות כל החיים בהפקר, ואחר כך עוד לבא לתבוע שכר. [וכמו שאומרים לילדים, שרק מי שהיה בסעודה (שיש שם אוכל פחות חביב) - יקבל את המנה האחרונה המתוקה (שכולם רוצים בה)].

תשובה: כגודל הצער והמסירות שמשקיע האדם בלימודו ובעשותו שאר מצוות ומעשים טובים - כך גדל שכרו כנגד.

זהירות בכבוד הזולת

שאלה: כיצד צריך להזכיר את הזולת על מעשיו?

ב. במדבר יב, ה: "וירד ה' בעמוד ענן... ויקרא אהרן ובנים ויצאו ענניהם". פירש רש"י "ויצאו ענניהם - ומפני מה משכן והפרידן ממשוה? לפי שאומרים מקצת שבו של אדם בפניו, וכולו שלא בפניו (כדלעיל באות שגיאתי מקור התפניה לא נמצא). דבר אחר, שלא ישמע בניפתו של אהרן (תנחומא פרשת צו,

גודל השמחה לבסוף כגודל הצער בתחילה

שאלה: מהו גודל השמחה והשכר שיהיה לאדם שנצטער על עשיית דבר טוב?

א. במדבר יא, טז: "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו". פירש רש"י "אשר ידעת כי הם וגו' - אותם שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך, והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם שנאמר (שמות ה, יד) 'ויוכו שוטרי בני ישראל', עתה יתמנו בגדולתך, כדרך שנצטערו בצרתך". וכן פירש רש"י שם "ויוכו שוטרי בני ישראל - השוטרים ישראלים היו וחסים על חבריהם מלדחקם, וכשהיו משלימים הלבנים לנוגשים שהם מצריים והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה. לפיכך זכו אותם שוטרים להיות סנהדרין, ונאצל מן הרוח אשר על משה והושם עליהם, שנאמר (כאן) 'אספה לי שבעים איש מזקני ישראל', מאותן שידעת הטובה שעשו במצרים כי הם זקני העם ושוטריו". ומעין זה פירש רש"י לעיל (ו, ב) "הם נשיאי המטות - שהיו שוטרים עליהם במצרים, והיו מוכים עליהם, שנאמר 'ויוכו שוטרי בני ישראל' (ספרי)". ויש ללמוד מזה, שמלבד מה שמי שסבל למען כלל ישראל, גדול שכרו, כמו שהם נהיו נשיאים ויושבי הסנהדרין (וכמו שהבאנו בשמות שם 'סבל למען כלל ישראל'). עוד גם בכללות אין לאדם לתהות על מה שנצטער בדברים רוחניים, כי ידע שגדול שכרו, וכגודל צערו - כך יקבל את שכרו בשמחה רבה. ומעין בקשת דוד המלך (תהלים ז, ט) "שמחנו כימות עיניתנו, שנות ראינו רעה", ופירש רש"י "שמחנו לימות משיחנו, כמנין ימות שעניתנו בגלויות, וכמנין שנות אשר ראינו רעה". נמצא שכגודל מספר הימים שהתענינו - כך נקבל כנגדם את השכר לעתיד לבוא, וכגודל העינוי - כך יהיה גודל השמחה.

מעין זה מובא במדרש (פסיקתא דרב כהנא יב, טז. וילקוט שמעוני שמות יח, רעא) "אמר הקדוש ברוך הוא: בני ישראל היו משועבדים בטיט ובלבנים במצרים, ויתרו היה יושב בתוך ביתו השקט ובטח, ובא לראות בשמחת התורה עם בניו! לפיכך (שמות יח, כז) 'וישלח משה את חותנו', ואחר כך (יט, א) 'בחודש השלישי... באו מדבר סיני' (לקבל את התורה)". כלומר שרק מי שהיה בקושי הלבנים והטיט וסבל את קושי השעבוד (שהיה ככור ההיתוך לישראל לצורך קבלת התורה) - הוא זה שיכול לקבל את התורה. ועל פי זה פירשו את המובא בגמרא (שבת סוף קיח:) שאביי אמר שכשרואה תלמיד חכם שסיים מסכת, עושה יום טוב 'לרבנן'. ונתקשו

כל הזכויות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

ג). מבואר שהגם שהוצרך אהרן להינזף, מכל מקום נזהר הקדוש ברוך הוא שלא ישמעו זאת אחרים, וכדרך הכתוב (ויקרא יט, יז) "לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא". ומוכח שגם אם צריך להוכיח את חברו, יסב פניו אליו, כדי שהדברים יישמעו רק לאותו אדם ולא יתבייש, וכמו שהרחבנו שם (תוכחה ראיה).

ומעין זה נהג משה אחרי מות שני בני אהרן – נדב ואביהו, ככתוב (ויקרא י, טז) "ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמר", ופירש רש"י "בשביל כבודו של אהרן, הפך פניו כנגד הבנים וכעס", ומוכח שמשום כבודו של אהרן הוכיחו לאחר שהטה פניו (כמו שהבאנו שם 'תוכחה בדרך כבוד'). אלא שאצל הקדוש ברוך הוא – כבודו של אהרן היה להוכיחו דוקא בפניו, כדי שלא ישמעו זאת אחרים, ואילו אצל משה – כבודו של אהרן היה להוכיח דוקא בפני אחרים, כדי שלא יובן שאומר זאת לאהרן שהוא גדול ממנו, אלא שאהרן יבין זאת מעצמו שגם הוא נוגע בענין זה.

תשובה: הדרך הראויה להוכיח את הזולת על מעשיו הוא בדרך כבוד שלא יבוש החוטא.

עבד השם

שאלה: מהי עבודתו של האדם בעולם הזה?

ג. במדבר יב, ז-ח: "לא כן עבדי משה, בכל ביתי נאמן הוא... ובדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה". הרי לנו שמשם נקרא 'עבד השם', וכן העידה עליו התורה בשעת פטירתו (דברים לד, ה) "וימת שם משה עבד ה'". וכבר הרחבנו (דברים ח"ג שם 'עבד השם') שמוטל על האדם בעולם הזה להיות 'עבד השם' שלא יעשה שום דבר אלא לרצונו יתברך, וינצל את כל כוחותיו הקיימים רק לעמל התורה וקיום מצוותיה. וגם אם חושב שאין זה בכוחו, יעשה מה שיכול, ואז יוכח שיש לו כוחות מרובים, וישעבד כל רצונותיו ושיקוליו האישיים לרצון ה' יתברך, כעבד המשועבד לרצון עשיית אדונו.

תשובה: עבודת האדם בעולם הזה לבטל ולשעבד את רצונותיו לעשות את רצון ה' בלבד.

הודעת הקפדה לזולתו

שאלה: מהו הצורך להודיע לחבירו שמקפיד עליו?

ד. במדבר יב, ט: "ויזור אף ה' בם, וילך". פירש רש"י (ומקורו בתנחומא פרשת צו, ג) "ויחר אף ה' בם וילך – מאחר שהודיעם סרחונם, גזר עליהם נידוי, קל וחומר לבשר ודם שלא יכעוס על חברו עד שיודיענו סרחונו". וראה מה שכתבנו לעיל (ויקרא יט, יז 'התדברות בין ידידים') שכשקיימת התדברות הוגנת בין שני היריבים, ויש הבנה ביניהם – המריבה חודלת מלהתפתח, ולפעמים אף יחזור השלום לשרור ביניהם יותר ממה שהיה בתחילה.

תשובה: המקפיד על חברו ואינו מתפייס בכך, עליו להודיע זאת לחברו, כי פעמים רבות על ידי התדברות ביניהם, יובן הדבר וימנע המחלוקת.

השתדלות מעשית נצרכת

שאלה: מה מוטל לעשות בשעת סכנה גדולה?

ה. במדבר יב, יג: "אל זא רפא זא לה". פירש רש"י "מפני מה לא האריך משה בתפילה? (כדי) שלא יהיו ישראל

אומרים: אחותו עומדת בצרה, והוא עומד ומרבה בתפילה?". ורואים שלפעמים זה לא הזמן להאריך בתפילה, כמו שמצינו למשל (יומא ה, סוף א. ובגמרא נב) על הכהן הגדול ביום הכיפורים כשהתפלל בבית החיצון שיצא מבית קודש הקדשים, "ולא היה מאריך בתפילתו, שלא להבעית את ישראל". ומעין זה "תניא (ברכות לא), אמר רבי יהודה, כך היה מנהגו של רבי עקיבא, כשהיה מתפלל עם הציבור – היה מקצר ועולה מפני טורח ציבור, וכשהיה מתפלל בינו לבין עצמו – אדם מניחו בזווית זו ומוצאו בזווית אחרת, וכל כך למה? מפני כריעות והשתחויות", ומוכח שבדרך כלל האריך בתפילתו, אך כשהתפלל בציבור, קיצר מפני טורח ציבור. אמנם תמוה מה שאמר 'אחותו עומדת בצרה, והוא עומד ומרבה בתפילה?', הרי אדרבה עיקר זמן התפילה הוא בצרה, ומה יש לעשות אם לא להתפלל, [בפרט לדעת הרמב"ן (בהשגות על ספר המצוות מצות עשה ה) שאף שבסתם חיוב תפילה הוא רק מדרבנן, בעת צרה חובה להתפלל מדאורייתא].

אלא הפשט שבשעת סכנה, לפעמים לא חכמה רק להתפלל, אלא צריך לעשות פעולה מעשית ולהשתדל להציל כפי הצורך, שהרי הקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם בדרך הטבע (כמו שהרחבנו בויקרא א, ז 'הנהגת העולם בדרך טבע'). ומעין מה שאמר החזו"ן איש' זצ"ל שלפעמים דורשים מהאדם שיתפלל, ולפעמים להיפך – דורשים ממנו שיעשה מעשה. וכמו שאם אדם הולך על שפת הים ורואה את חברו הולך לטבוע בים, והוא יכול לרוץ ולהצילו מטיביעה, וכי יעמוד כעת ויתפלל על חברו שינצל מהטיביעה? בודאי שלא, בזמן כזה אסור לו להתפלל, אלא הוא חייב לרוץ מהר, לעשות מעשה ולהצילו מהטיביעה. אבל מה יהיה אם אדם רואה את חברו שעומד באמצע הים והולך לטבוע, והרואה אינו יודע לשחות במים כדי להגיע אל חברו ולהצילו, ואם יכנס במים, הוא עלול להסתכן בעצמו ולטבוע, ואין לו שום אפשרות אחרת לעשות מעשה כדי להצילו, בזה בודאי שחובת השתדלותו היא להתפלל לזכותו שינצל. וכך הוא בכל דבר, לפעמים החובה לעמוד ולהתפלל, ולפעמים צריך לקום ולעשות מעשה, וצריך לבחון בכל זמן וזמן מהי הפעולה הנכונה הנדרשת לעשות עתה. ועדיין צריך ביאור, כי אף שבודאי יש פעמים שאין לעמוד ולהתפלל אלא לקום ולעשות מעשה, אבל כאן אצל משה, כיצד היה יכול להציל את אחותו מן הצרה, הרי זה דומה לכאורה למי שאינו יודע לשחות כדי להציל את הטובע, והאפשרות היחידה שבידו להתפלל, ומה היה כאן למשה לעשות אם לא להתפלל.

תשובה: אף שעיקר החצלה בשעת סכנה גדולה היא התפילה והסיעתא דשמיא, אבל פעמים רבות צריך לעשות גם השתדלות מעשית להצלה.

ניתן לקבל במייל 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לחתנים), וכן 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (מעלת ארתו היום ושובל הילך אחר ההתחלה). וכן לרכוש: שלום רב (על שאילת שלום והארת פנים), הפרשה המחכימה (ושבעת חלקים, חכמה ומוסר אקטורליים על התורה), המושנה המחכימה (על פרקי אבות), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס), זמנים ומועדים (ביאורים ובידורים, ופילפולים בעניני מועדי השנה בחודשי כסלו עד אב, בהלכה ובדורות), בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס ככת"י מן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שתשובותיו במסכתות אחרות), אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל). ברורי הלכות – איסור והיתר' בשר וחלב ותערובות פז-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה עד הלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בהדים ומאידים, ובמפורט קצת שאלות ותורות 'למעשה'. בטלפון: 02-5864229. בפקס: 02-5861245 (לצייני: עבור בן-דוד ולברר נתקבל) ובדואר: BH5864229@GMAIL.COM

פרשת לפרשת בהעלותך

מתוך הספר "יש אם למקרא" שיצא זה עתה לאור

מאת הגאון רבי אליעזר מיכאל סודוצקין שליט"א

ראש כולל הדעה והדבור
קרית יערים

הפרשה הסתומה של "והאיש משה עניו מאד"

וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁהַ עַל אֲדֹת הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי אִשָּׁה כָּשִׁית לָקַח:
וַיֹּאמְרוּ הֲרָק אַךְ בְּמִשְׁהַ דְּבַר ה' הֲלֹא גַם בָּנוּ דְּבַר וַיִּשְׁמַע ה':
וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֲנִי מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה:
וַיֹּאמֶר ה' פְּתָאֵם אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וְאֶל מִרְיָם
צְאוּ שְׁלֹשְׁתֵּכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם
(במדבר יב, א-ד)

הנה בין הפסוק השלישי של "והאיש משה" לבין הפסוק שלאחריו "ויאמר ה' פתאם" איכא הפסק של פרשה סתומה וכל המשך הענין של אהרן ומרים נכתבו בפרשה השניה, וצ"ע בטעם חילוק הפרשיות והלא ענין אחד הוא מתחילת הפרק ועד סיום הענין, וצ"ע בזה.

והנה יעוין בברכות דף נד,א דאיתא: "ת"ר הרואה וכו' אבני אלגביש במורד בית חורון וכו' צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום, ובע"ב שם: "מאי אבני אלגביש, תנא אבנים שעמדו על גב איש וירדו על גב איש, עמדו על גב איש זה משה דכתיב 'והאיש משה עניו מאד' וכתיב 'ויחדלו הקולות והברד ומטר לא נתך ארצה', ירדו על גב איש זה יהושע דכתיב 'קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו', וכתיב 'ויהי בנוסם מפני בני ישראל הם במורד בית חורון וה' השליך עליהם אבנים גדולות'", עיי"ש. וצ"ע טובא בזה דהלא מקרא מלא דבר הכתוב בפרשת בא [שמות פי"א פ"ג] 'ויתן ה' את חן ה'עם ב'עניי מצרים גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעניי עבדי פרעה ובעניי העם', דנאמר בו דנקרא משה איש, וכמו"כ בפ' כי תשא [שמות פל"ב פ"א] נאמר: 'ויראה העם כי בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלקים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו', עיי"ש, והנך תרי מקראות מוקדמים הם בספר שמות להקרא של "והאיש משה עניו מאד" הנאמר בספר במדבר, ואמאי לא הביאה הגמ' ראייה מהנך מקראות דעל גב איש זה משה מהא דנקרא משה איש בהנך מקראות, וצ"ע.

וכמו"כ יעוין בהסוגיא דיומא דף עה,ב [בסופן] דאיתא: "לחם אבירים אכל איש - זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל כתיב הכא איש וכתיב התם קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו ואימא משה דכתיב והאיש משה עניו מאד דנין איש מאיש ואין דנין איש מוהאיש", עיי"ש, וצ"ע דכיון דבעי הגמ' לאתויי מקרא שנקרא בו משה "והאיש", אמאי לא מייתי הגמ' מהנך תרי מקראות קמאי שנאמרו בספר שמות, וכנ"ל.

ומצאתי בשאלתות דר"א בדרוש לחנוכה אות ל"א שהביא דברי הגמ' בברכות הנ"ל וז"ל: "מאי אבני אלגביש, תנא אבנים שעמדו על גב איש וירדו על גב איש, עמדו על גב איש זה משה דכתיב 'גם האיש משה גדול', עיי"ש, והיינו דגרס אחרת מהסוגיא דברכות הנ"ל והביא באמת קרא המוקדם, ובפ"י "שאלת שלום" להגר"י פיק הנדפס בשולי הגליון הביא להסוגיא דברכות הנ"ל והקשה מהא דהגירסא דידן היא מהקרא ד"והאיש משה עניו מאד", והיניח בצ"ע, עיי"ש.

והנראה לומר בזה דהנה בעיקר המקרא של "וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁהַ עַל אֲדֹת הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי אִשָּׁה כָּשִׁית לָקַח" נחלקו המדרשים, דרש"י כ' דדברו מה דפירש מציפורה שהיתה נאה או כעורה ככושית, וכ"ה סוגיית הגמ' במו"ק דף טז,ב. אכן יעוין בתרגום יונתן על אתר שכ' ז"ל: "ואשתעיו מרים ואהרן במשה פתגמין דלא מהגנין על עיסק

אתתא כושייתא דאסבוהי כושאי למשה במיערקיה מן קדם פרעה וריחקה ארום לאיתא אסבוהי ית מלכתא דכוש ורחיק מינה, עיי"ש, וברשב"ם שם ז"ל: "כי אשה כשית לקח - כדכתיב בדברי הימים דמשה רבינו מלך היה בארץ כוש ארבעים שנה ולקח מלכה אחת ולא שכב עמה כמ"ש שם. והם לא ידעו כשדברו בו שלא נזקק לה. זהו עיקר פשוט". שאם בשביל צפורה דברו מה צורך לפרש כי אשה כושית לקח וכי עד עתה לא ידענו כי צפורה מדינית היא. ועוד תשובה כי לא היתה כושית כי כוש מבני חם הוא ומדין מבני קטורה אשר ילדה לאברהם, וכ"ה בספר הישר לר"ת שהביא כן מדברי הקדמונים, עיי"ש.

והנה יעוי"ש דפירשו הראשונים אהא דכתיב: "וַיֹּאמְרוּ הָרֶק אֶךְ בְּמִשְׁה דְּכָר ה' הָלֵא גַם בְּנֵי דְבָר" דכוונתם היתה דהם נתנבאו טרם שמשה נתנבא, עיי"ש בדברי הרמב"ן והחזקוני שכ"ז ל: "אין מעוט אחר מעוט אלא לרבות והרבות הלא גם בנו דבר קודם שנדבר עם משה, כיצד במרים כמו שדרשו רז"ל שנתנבאה בעוד שהיתה אחות אהרן ולא אחות משה, ובאהרן הנגלה נגלית", עיי"ש.

וצ"ע טובא דבשלמא אי נפרש דקאי אפרישתו מצפורה, א"ש הא דנכתבה הפרשה בבואם לחצרות, דזה היה לאחר מ"ת ופירש ממנה בשעה שעלה להר סיני וכדמבואר בהסוגיא דשבת דף פז,א, אכן אי נפרש כהנך מדרשים וכספר דברי הימים דמה דדברו היה אודות האשה הכשית שהיתה מלכת כוש שלקחה בשעה שברח מפרעה מלך מצרים ומלך בכוש ארבעים שנה, אמאי דברו בו רק בחצרות שהיה בשעה שהיו במדבר כחמישים שנה לאחר המעשה, ומה טעם המתינו עד לבואם לחצרות לדבר עמו.

והנראה בזה דבאמת הנך תלת פסוקים בתחילת פי"ב "וַיִּתְּבַר מְרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁה עַל אֲדֹת הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי אִשָּׁה כְּשִׁית לָקַח: וַיֹּאמְרוּ הָרֶק אֶךְ בְּמִשְׁה דְּכָר ה' הָלֵא גַם בְּנֵי דְבָר וַיִּשְׁמַע ה': וְהָאִישׁ מִשְׁה עָנָו מְאֹד מְכַל הָאֲדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה", קרו באותו הזמן שהיה בארץ כוש ונשא את מלכת כוש, ובשעת מעשה דברו בו אודות הך מעשה, ורק דהעונש עבור המעשה לא היה עד בואם לחצרות, והטעם בזה הוא דהנה יעוין שם ברמב"ן שכ"ז ל: "וטעם צאו שלשתכם, ויקרא אהרן ומרים - כי רצה שיהיה משה שם ויראה בקנאת השם לכבודו, ויהיה מצוי להם, שלא ימחול השם להם רק על ידו כאשר יתחננו אליו ויתרצה להם", עיי"ש, והיינו דלא היתה שייכת מחילה רק בהיותם ביחד עם משה, ובעת היותו בארץ כוש לא היה עמם ולא היה יכול למחול להם, ועיין בספר פרשת דרכים בדרך האיתנים שכתב דכל הנך חטאים שעשו קודם מ"ת היו צריכין מחילה שוב לאחר שניתנה תורה ונתחדשה הלכה. והנה הך מעשה דחצרות היה תיכף לאחר מ"ת שהעם היה 'בכה למשפחותיו' על מה שנאסרו בעריות. ונראה דרק אז נזדמנו משה ואהרן ומרים לפנדק אחד, ומשו"ה כיון שהוצרכו שיהיו שלשתן ביחד בעת המחילה, משו"ה לא נאמרו הפסוקים המתחילים בהקרא ד"וַיֹּאמְרוּ ה' פְּתָאם אֶל מִשְׁה וְאֶל אַהֲרֹן וְאֶל מְרִים צְאוּ שְׁלֹשְׁתְּכֶם אֶל אֶהָל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם" עד שבאו לחצרות.

ונראה דמשו"ה איכא הפסק של פרשה סתומה בין שלשת הפסוקים הראשונים להמשך הפרשה, והיינו משום דהמעשה של הנך ג' פסוקים היה מקודם בעת שלקח משה את האשה הכושית בארץ כוש טרם מעשה דהסנה, ורק דכל הפרשה שנצטרעה מרים היה רק כשבאו לחצרות, וכמש"נ.

והא דלא נכתבו הנך פסוקים במקומם בפרשת שמות נראה דהנה יעוין בהסוגיא דשבת דף פז,ב דאיפליגו רבא ורב אחא בר יעקב ששי [פי' לגבי הקרא דששי בחודש הנאמר במ"ת] למאי, רבא אמר לחנייתן, ראב"י אמר למסען, וקמיפלגי בשבת דמרה דכתיב כאשר צוך ה"א ואר"י א"ר כאשר צוך במרה, מר סבר אשבת איפקוד אתחומין לא אפקוד, ויעו"ש עוד בתד"ה אתחומין לא איפקוד שה"ק ז"ל: "ואע"ג דבפרשת המן כתיב אל יצא איש ממקומו ודרש"י מיניה הוצאה בספ"ק דעירובין, איכא למימר שאחר מתן תורה נאמר אחר שנעשה המשכן וכו', ומשום דשייכי למילי דמן כתיבנהו התם, ולמ"ד איפקד, אע"ג במרה נאמר כתביה התם כדפרישית", עכ"ל. ומבואר דדרך התורה לכתוב הפרשיות במקום דשייכי למילי דהמעשה ואע"ג דסדר המאורעות לא היה כן, ואשר ע"כ כיון דכל הפרשה דצרת מרים היה בחצרות והיה עונש בשביל החטא שעשתה בשנים קדמוניות בשעה שמשה לקח להאשה הכושית, נכתבה פרשה זו בסדר בהעלותך, ודו"ק.

ומיושב הדבר כמין חומר אמאי הביאה הגמ' בהסוגיא דברכות ובהסוגיא דיומא להפסוק של "והאיש משה עניו מאד" לאוכוחי דמשה נקרא איש ולא הביאה הגמ' מהפסוק הנאמר בפרשת בא "גם האיש משה גדול מאד" דנאמר בו דנקרא משה איש, וכמו"כ מהפסוק הנאמר בפ' כי תשא "כי זה משה האיש", דבאמת הפסוק של "והאיש משה עניו מאד" נאמר מקודם, ואף דנקבע מקומו בפ' בהעלותך, וכמש"נ.

עלון מספר 12

בנתיבות המסורה

הוא – הוא – היא

נשא-בהעלותך תשפ"א

חסדי ה' כי לא תמנו, כי לא כלו רחמינו!

הפסוק הזה נמצא בפרק ג' של איכה (פסוק כ"ג), באמצע התיאור של קושי ואורך הגלות (ע"פ צ"פ מהר"י קלל), ודווקא בתוך החושך רואים יותר את החסד והרחמים של הקב"ה. ליל פסח שני כשהייתי באמצע כתיבת עלון הזה, נגנב המחשב שלי (עם חצי מעלון הזה). בחסדי שמים מרובים, המחשב הוחזר, אבל כל החומר נמחק, ולא הצלחנו לשחזר את הקבצים. החלטתי להמשיך לכתוב את החלק השני של העלון, וקיימי

כתוב בתורה 200 פעמים "הוא" באות וא"ו¹, והקרי שלו² כאילו כתוב באות יו"ד ("היא")³. ומאידך כתוב בתורה רק י"א פעמים "היא" באות יו"ד. ובנביאים וכתובים בכל מקום כתוב "היא" כקריאתו, חוץ מג' פעמים (מל"א ז טו, יקעיה ל ג, לויז לא יא) שכתובים באות ו"ו ("הוא"), ונקראים באות יו"ד (וראה עוד בענין זה בסוף העלון).

כתוב "הוא", וקרינו "היא"

ברוב המקרים ע"פ פירוש הפסוק אין מקום לטעות האם מדובר בלשון נקבה וקוראים "היא", או בלשון זכר וקריאתו ככתיבתו ("הוא"). אבל מכיון שיש מקומות שאינו ברור לגמרי (או מפני שלא מוכרח האם נושא הפסוק הוא זכר או נקבה⁴, או שלא ברור למה מתייחס ה"הוא"⁵, מסרו לנו בעלי המסורה רשימות כדי להכריע את הספיקות האלו. נביא כמה מקומות שנסתפק בהם במהלך הדורות, ואחר כך את דברי בעלי המסורה בזה, ושמתוך דבריהם יש לפשוט הספיקות.

מקומות שיש בהם ספק

מובא⁶ בשם רבו של המהרי"ל, ר' שלום ב"ר יצחק מנוישטט (מהר"ש), על הפסוק (סמות ט טז) "תָּבֵן אֵין נֶתֶן לְעַבְדֶּיךָ" – "שמלת יתבן" הם ראשי תיבות, תי"ו הוא לְרַבֵּעָה תִּקַּל הוא (ויקרא יח כג) בוא"ו או 'היא' ביו"ד⁷, ב"ית כְּרִית קָלַח עוֹלָם הוא (במלכ"י יט) בוא"ו או 'היא' ביו"ד, והנו"ן וְאִם פְּשָׁה תִּפְשָׁה קְעוֹר וְטָמְא הִפְקֵה אֹתוֹ נָגַע הוא (ויקרא יג כג) בוא"ו או 'היא' ביו"ד. כלומר **כאלו ה' תיבות לא נודע לנו על הברור**, אם 'הוא' או 'היא', והוא מסופק לנו, לכן אמר תבן אין ניתן לעבדיך, כלומר כאילו ישראל ("עבדיך") אומרים לפני הקב"ה כי 'היא' ו'הוא' שכתבת בתורתך הם מבוררים לנו היכן יש לומר הוא ביו"ד והיכן יש לומר היא ביו"ד⁸, אבל אלו הג' תיבות שיוצאים מתיבת 'תבן' לא נודע לנו על הביורר אם יש לקרות 'הוא' בוא"ו או 'היא' ביו"ד⁹. וכן העיד¹⁰ תלמידו של מהר"ש "אני ראיתי בקהלות קדושות של אשכנז, כשקורין בבית הכנסת בשבת הפרשה, כשיבא לקרות אחד מאלו התיבות, קורא השליח צבור יִקְבַּל היא הוא, 'בְּרִית מִלַּח עוֹלָם היא הוא', וכן נֶגַע היא הוא, ואינו אומר או [רק] הוא בוא"ו או [רק] היא ביו"ד, אלא שתיקה, בשביל הספק." וכן בחלק מן המקומות יש עדות מיה"ב¹¹ הנקדן על מחלוקת בין הספרים¹².

כמו כן יש דפוסים קדומים¹⁰ שבמקומות אלו מנוקד בניקוד כפול ("הוא"), וזה לכאורה מעיד על ספק בענין.

חידוש של הנחלת יעקב בספיקות אלו

כנראה שהדברים האלו של המהר"ש הם המקור לדברים המיוחדים של הנחלת יעקב, אבל הם השתנו באופן מחודש מאוד. כתב בספר נחלת יעקב¹¹ "קבלה היא מאבותינו בג' מקומות בתורה מצינו קרי וכתבי 'היא' ו'הוא', ונקראים באות בלשון זכר ונקבה. והא לך סימן יתב"ן אין ניתן לעבדיך, תב"ן ראשי תיבות 'תבל הוא' (בפרשת אחרי מות), 'ברית מלח עולם הוא' (בפרשת קרח), **צרעת נושנה היא** (בפרשת מצורע)¹². אלו השלשה נקראים 'היא' ו'הוא', **הש"ץ ימתין על הקהל**, אם הקהל קורין הו"א, קורא הש"ץ הו"א. ואם הקהל קורין הו"א, יקרא הש"ץ הו"א. וזהו הסימן תב"ן ר"ת תבל, ברית, נושנת, אלו ג' 'היא' לא ניתן לעבדיך, ר"ל לא ניתן רשות לעבדיך לקרוא בתורה כרצונם, ר"ל כרצון הקהל וכרצון הש"ץ, וע"י כן נקראים 'היא' ו'הוא', לשון זכר ולשון נקבה." ובהמשך שם כתב הסבר ע"פ פשוט וסוד

למה באלו דווקא יש ספק בקריאתם. בדברי הנחלת יעקב יש שתי הבדלים מדברי המהר"ש, א', הפסוק של אות "נ" הוא "נושנת הוא" (ויקרא יח כג), ואילו המהר"ש חשב ב"נגע הוא" (סס כג). ב', המהר"ש סבר שהש"ץ יקרא את שתי האופנים, והנחלת יעקב כתב¹³ שלמעשה הש"ץ קורא רק א' מהאופנים, והציבור קוראים אופן השני, וזה תמוה שלא מצינו שקריאת הציבור בעל פה יצטרף לקריאת הש"ץ מתוך ס"ת. מכיון שחידוש זה של הנחלת יעקב הועתק בכמה ספרים¹⁴ שנדפסו עבור בעלי קריאה¹⁵, מנהג זה התפשט בזמנו. משום כך התנגדו בתוקף כמה ספרים בעניני קריאת התורה ודקדוק. כתב ר' שלמה זלמן הענא (סערי תפילה אות טז ס"ז), נדפס תפ"ה; וכען זכר ניסוד התיקוף סערי המלכ"א אות ד', נדפס ת"ל "נשתקע הדבר ולא נאמר. גם במסורת לא נמצא מזה דבר שיש לסמוך עליו בזה, ואין זה אלא כחוכא ואטלולא בעלמא, כאלו הש"ץ מבקש להתריס כנגד הקהל לבלתי קרוא כאשר הם אומרים." ר' אליהו (בן ר' עזריאל) מוילנא האריך בענין "היא" ו"הוא" בליקוטים בסוף מהדורתו של האור תורה (המבוגר תל"ה). עס פירוש מכתב מאליו, והצטער¹⁶ על התפשטות המנהג בין

¹⁰ במק"ג דפוס ויניצה ש"ז מנוקד כך בכל ג' המקומות, ובמק"ג דפוס ראשון (ויניצה רפ"ד) מנוקד כך ב"תבל" (ויקרא יח כג). ומכיון שדפוס ש"ז היה לפני האות והמנח"ש, הם העירו על שלשתם וניקדם כבהמשך.

¹¹ לר' יעקב קופל זלכבר, נדפס באמשטרדם (תמ"ו). בספר יש הוראות לבעלי קריאה, וכן טעמה מסורה מוסברים ע"פ דרוש וסוד. נמצא בספר זה (נקטע סלחתי קטע זה) חידוש בענין קריאת "יששכר" (עי' עלון מספר 6).

¹² כ"כ בנחלת יעקב, וכ"כ בקיצור נחלת יעקב (הענא, תע"ח) בפנים הספר. אבל בהשמטות בסוף קיצור נ"י כתב "צריך להודיע מה שאתא בספר הזה בדף ד' ע"ב במסורה הסימן [תב"ן], ונרשם הפסוק 'נושנת הוא' בפרשת מצורע, טעה המדפיס, וצריך להיות בפרשת תוריע". ובאמת הטעות כבר במקור בנחלת יעקב. ובספר "סיומה הפרשיות מהתורה" (נדפס בשנת תפ"ב, בסופו) העתיק מקיצור נחלת יעקב עם התיקון. [מעניין שהמכתב מאליו שהעתיק את דברי הנחלת יעקב צייטט "פרשת מצורע", אצ"פ שהוא ציין לפרק יג פסוק יא.]

¹³ ובזה נחלקו גם בפירושו "אין ניתן לעבדיך". שלפי מהר"ש פירושו שאין לכלל ישראל ברירות בזה, ולפי הנחלת יעקב פירושו שהש"ץ והציבור אינם יכולים לקרוא כרצונם בלי השתתפות של השני.

¹⁴ קיצור נחלת יעקב (תע"ח), סיומה הפרשיות מהתורה (תפ"ג), טעמי תורה (תק"צ/תק"ל, תקכ"ה).

¹⁵ ספרים אלו נדפסו בפורמט קטן שאפשר לטלטלו ממקום למקום בקלות. כמו כן כמות קטנה מאוד מספרים אלו שרדו עד היום, והם מאוד בלויים וקרועים, דבר המעיד על שימוש רב בהם.

¹⁶ דברי הנחלת יעקב "הועתקו בקצת תיקונים שאינם מתוקנין, והחזונים בעירות וכפירים קבעו ענין זה חובה כמנהג ותיקין הקדמונים. ואני שמעתי ולא אבין ואמרתי אחריש אתאפק ותהי לי לחכמה, ורוחי הציתקני והיה בלבי כאש בוערת עצור בעצמותי (עי' ימיה כ ט) נלאתי לכלל ובעבור חושי כי סעיפי ישיביני לא עת לחשות

¹ והפירוט כדלהן 132 הוא, 11 והוא, 571 ההוא.

² רק שמכיון שכתוב כ"כ הרבה פעמים, והורגלו לזה, לא טרחו הסופרים לציין שהוא קרי וכתוב, וסמכו על הניקוד שהוא חיריק מתחת לאות ה', ולא "הוא" בשורוק. ודומה לשם הויה שהוא גם קרי וכתוב, שדרך כלל הקרי הוא אדנות, ולפעמים הוא "אלקים", וסמכו בזה על הניקוד, ולא ציינו על הקרי וכתוב עקב ריבויים והרגילות. וגם בשם אדנות מכיון שרוב הפעמים כתוב בהויה, יש רשימה במסורה (מסופה רבתי מע' ח"ד, זה הענן לה' 1) של קל"ד הפעמים במקרא שכתוב באל"ף דל"ת כקריאתו.

³ כתוב בזהוה (ה"י קפ"ג), מונח נ"ה צ' במלכ"י יח יט) ר' אבא אמר בכל אתר 'הוא' וקרינו 'היא', דבר ונוקבא כחדא בסופו, וכללא עלאה" (וע"ש עוד). ואין לנו עסק בנסתרות.

⁴ כמו לענין "ברית" (בנהמשך).

⁵ כמו לענין "נגע הוא" (פס' כג) שפירש ר"י שמתייחס ל"שאת" ו"בהרת" שהווכרו בפסוק י"ט, שהם לשון נקבה, ולא על "נגע" הכתוב לפניו, שהרי "נגע" הוא לשון זכר (עי' פס' ה').

⁶ ר' דוסא היווני, תלמיד המהר"ש ור' אברהם קלויזנר (בעל ספר המנהגים), כתב ספר על התורה (נגמר ב"ח סלוק ק"ץ), ובו הביא דברי תורה ששמע מרבתינו. הספר עדיין בכת"י (אוקספורד 203), אבל הדברי תורה ששמע ממהר"ש נדפסו במהדורות מכון ירושלים של מנהגי מהר"ש בסופו, ושם (עמ' קפ"ב אות ז) הביא את הדברים האלו.

⁷ הקריאה, אבל הכתיב אין בו ספק שהוא בוא"ו.

⁸ שורות אלו לא נדפסו בסוף מנהגי מהר"ש (כנראה מפני שאינם מפי המהר"ש), אבל נדפסו מהכת"י בכמה מאמרים, אחד מהם באור ישראל (וכך כג, עמ' קפג), ונדפס לראשונה באמשטרדם בסביבות שנת תר"מ.

⁹ כתב (ויקרא יג כג) "נגע הוא. בחציים נגע הוא, וכן במסרת. וכן פירשו מקצת ה[נ]מפרשים. ולמי מודעת האמת, בלתי לה' לבדו". ולקמן (יח כג) כתב "תבל הוא. במקצת הוא" (וע"פ בנספחות רו"ה). וב"ברית מלח" (במלכ"י יח יט) הביא רק "הוא".

נשמח לקבל הערות ושאלות במסורה במייל: mechon.hamesorah@gmail.com

אפשר גם אצל צבי סיימן, אוצר הספרים בית הכנסת אהל יוסף, רמות פולין, א-ה בסדר ב', וכן בעש"ק. אפשר להשאיר הודעה בטלפון 02-571-4659

בעלי הקריאה כדברי הנחלת יעקב, וכתב לענין הסימן ש"משבששתא היא, ומי יודע מבטן מי יצא הקרא הזה, והרי דבר זה כאחוזי ואטלולי בעיני חכמי הספרדים. ומפי חכם א' שמעתי שאמרו 'צרעת נושנת היא' פשתה הנגע בין חזני שאכזבים, וחכמים איך מוחין על ידם". וסיים "מעשה הנני מפיל תחינתי, מי יתן ותכוא שאלתי ובקשתי לפני רבותי, שכל מי שבידו למחות יגער במחזיקי מנהג גרוע זה".

אבל מנהג זה עדיין היה קיים בשנת תקכ"ה שהביאו בספר טעמי תורה (הגם שכתב שם לענין חידוש אחר של הנחלת יעקב של קריאת 'יששכר' עד פרשת פנחס, ש"כל האחרונים השיגו על זה" וש"כן נהגו). כמו כן בשנת תקע"ט בספר מאור אור (חלק ב' ע"ג, ע"ד) לר' אהרן וירמשי"ה העיר "איהו הערות בקריאת ס"ת אשר נהגו על פי חיבורים קטנים". וכתב ש"הם מטעין 'תבל הוא היא' חביריו, [וזה] מחזי כחוכא, וחכמים מופלגים מיחו, ושבו ואל תעשה עדיף". אבל מנהג זה נשכח לגמרי בימינו.

הכרעות מבעלי המסורה

המכתב מאליהו הכרעה הסיפיקות הנ"ל על פי המסורה ועוד מקורות, ונביא את דברי המסורה בענין זה, והכרעות הסיפיקות אלו.

אחד מהרשימות מבעלי המסורה בענין זה הוא לכל "הוא" ו"הוא" בספר ויקרא¹⁸, והוא נמצא בשלימות במסורה רבתי (מע' ה' 6), וחלקית (עד אמצע פרשת אחר מות) במסורה גדולה (ויקרא 3 טו). וד"ל המס"ר¹⁹ סימן "היא" ו"הוא" דתורת כהנים²⁰. מן ריש ויקרא עד ואם בהרת (וי' 7) – הוא²¹ ב"ר מ"ן ט"ו היא, וסימניהון פתוח אתה פתים [וגו'] מנקה הוא (כ' 1), [ונתת עליה שקמן [וגו'] מנקה הוא] (ס' טו)²², [ואם לא תשיג [וגו'] חטאת הוא] (ה' יא), [והביאה אל הפהן [וגו'] חטאת הוא] (ס' יב), [צו את אהרן [וגו'] הוא העלה] (ו' 3), לא תאפה חמין [וגו'] קדש קדשים הוא] (ס' י), [ובר אל אהרן דבנקום אשר תשחט העלה [וגו'] קדש קדשים הוא] (ס' יא), [כל זר בפנהים קדמיה [וגו'] קדש קדשים הוא] (ס' כב), [קחו את המנחה [וגו'] פי קדש קדשים הוא] (י' 3), [ואפלתם אתה בנקום [קדוש פי חקך וחקך בניד הוא] (ס' יג), [מדוע לא אפלתם [וגו'] פי קדש קדשים הוא] (ס' יד), [ואת הארבעת [פי מעלת גרה הוא] (יא 1), [ב' בפסוק [וגו'] טמאה הוא לקם] (ס' ט), [לפל הבהמה אשר היא²⁴ מפרסת (ס' לו), [פי זמות מן הבהמה [אשר היא²⁵ לקם לאפלה] (ס' לו). ומן "ואם בהרת" (וי' 7) עד "לא יסגירונו" (ס' יא זכ"ד) – היא (ה' 7), ה' 26 יא קמ"ד²⁷). ומן "לא יסגירונו" עד "ובשר כי יהיה" (וי' יח) – הוא (יא זכ"ד, יג טו, ס' יא). ומן "ובשר" עד "ואיש או אשה"²⁸ (וי' כט) – היא (כ"ג, כ"ד, כ"ה, כ"ו, כ"ז, כ"ח,

ס' ט, ומן "ואיש או אשה" עד "וכי יהיה בקרחת" (וי' מז) – הוא (ל' ס' ט, לו, לו, ס' ט, מ, ס' ט, מל, ס' ט). ומן "וכי יהיה בקרחת" עד "כי נפש הבשר בדם" (וי' יא) כלחהו³¹, ב"ר מ"ן³² היא, וסימניהון, פרתת היא (וי' מז, נז), פרתת היא (ס' ט), צרעת מנארת היא (ס' ט), יד מל, טמאהו היא (טו ג), אשר היא יששכר עזרי (ס' ט), ואשה פי יזוב לב דמה [וגו'] טמאהו היא (ס' ט), שבת שקתון היא³³ קדמיה³⁴ דסיפרא (כז לל), וכל³⁵ ערייתא (וח' ז, ח, ג, יב, יג, יד, טו, טז, יז, יח, כב)³⁶ "היא", ומן סוף סידרא דערייתא (יט א) עד סוף סיפרא "הוא", ב"ר מ"ן ט"ו "היא", וסימניהון והיא שפחה נתרפת (יט כ), זמה היא³⁷ (כ' יל), והיא³⁸ תראה את [ערוהו] (ס' י), [הוא] גלמה (ס' יח), נדה [הוא] (כ' לל), [את אביה היא³⁹ קחלת (כ' ט), היא בתרומת [הקדשים לא תאכל] (כ' יב), [עצרת היא (כ' לו), שבת היא (כ' ג), והאבדתי את הנפש [הוא] (ס' לו), [הוא] אחרתם (כ' לג), נקבה [הוא] (כ' ז), [יובל היא [תהיה לקם] (כ' י), ג' בענינא [יובל היא שנת החמשים] (ס' יא), [יובל היא קדש תהיה לקם] (ס' יב). וד' בענינא⁴¹ הוא ובתרא "היא", ותרין מציעאה "הוא", וסימניהון, פי נפש הכשר בדם הוא ויקלח י' יא, [וגו'] פי הדם הוא בנפש יפפר] (ס' ט), פי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא (ס' י), [וגו'] פי נפש כל בשר דמו הוא] (ס' ט), וסימניהון⁴² נקבה תסובב גבר (עי' ירמיה ל"א כ"א), עכ"ל.

כמה תיבות שלפעמים נקראים הוא ולפעמים הוא

יש כמה תיבות שמצורפות ל"הוא" שלפעמים⁴³ נקראות בלשון נקבה ("הוא") ולפעמים בלשון זכר ("הוא"), ונמסר עליהם במסורה. נמסר על "חטאת הוא" (שמות כ"ו י"ז) – "ד"ד", וסי' ואת בשר הפר [וגו] חטאת הוא] דבסדר ואתה תצוה (שמות כ"ו י"ז), והוציא את הפר [וגו] חטאת הקהל⁴⁴ הוא] (ויקרא ד' כ"א), וסמך ידו על ראש השעיר [וגו] חטאת הוא] דנשיא (ס' כ"ד, והיה מדם החטאת [וגו] חטאת הוא] (ס' ט). וכן נמסר על "צרעת הוא" (ויקרא י"ג א) – "ד"ד", וסי' צמק מעור בשרו [נגע צרעת הוא] קדמיה⁴⁵ ויקרא י"ג ג, וראה הפהן את הבשר החי [וגו] צרעת הוא] (ס' טו), צרעת הראש או [הזקן הוא]⁴⁶ (ס' לו), והיה הנגע ירקק [וגו] נגע צרעת הוא] (ס' מט). וכן נמסר על "קדש קדשים הוא" (שמות ל' ט) – "ו"י", וסי' ופך אהרן על קרנתיו [וגו] קדש קדשים הוא] (שמות ל' ט), ואת תורת האשם [קדש קדשים הוא] (ויקרא ז' א), [כל זר בפנהים יאכלנו בנקום קדוש יאכל קדש קדשים הוא] (ס' ו), ושחט את הכבש בנקום אשר ישחט [וגו] קדש קדשים הוא] (ס' יד), והיתה לאהרן ולבניו ואכלהו בנקום קדש פי קדש קדשים הוא] (ס' כד טו), אף כל חרם אשר יחרם [וגו] קדש קדשים הוא] (ס' כז ט).⁴⁷

31 י"ב פעמים (וי' מד, ס' ט, מו, מט, נא, נה, יד יג, ס' ט, כ"א, מל, טו, ז, כ"א).
32 באמת יש ט' פעמים, אבל "פרחת" ו"צרעת ממארת" כתובים פעמים, ונמנו רק ז' צירופים שונים של "היא", ובאדני פז הגיה המספר לח' והוסיף "ממארת הוא בבית". אבל א"כ קשה שלא התייחס ל"פרחת" השניה, ולפי מה שכתבנו ניהא (וכ"כ במסו"ק ויקלח 31).
33 כתוב ביו"ד (אלני פז ע"פ מס"ג בראשית ס' ט).
34 ובתרא (כ' לז) כתוב ונקרא בוא"ו ("הוא").
35 כל פרק יח. ולענין סוף פרק יז (מפסוק יא) נמסר בהמשך "ד' בענינא".
36 ע' בהמשך בענין דברי המסורה כאן.
37 יש "זמה הוא" נוספת (יח ז), אבל היא כלולה בכלל של "כל ערייתא היא".
38 כתוב ביו"ד (אלני פז ע"פ מס"ג בראשית ס' ט).
39 כתוב ביו"ד (אלני פז ע"פ מס"ג בראשית ס' ט).
40 צ"ב למה כאן נמנה "ההוא", שהרי עוד ג' פעמים בתוך זה (מפרק יט עד סוף ויקלח) קוראים בחיריק (יט ח, כ, כ' ג, א), וכן בכלל הראשון (פרק א' עד י' 7) יש ג' בחיריק (כ' א, כ' ב, כ' ג). בנוסף כל הסמוכים ל"נפש" מנוקדים בחיריק (הגם שלא נדפס בכלל של "ההוא" (מס"ג שמות כ"ט כח), אבל כבר הוסיפו המכתב מאליהו בקו"א, תק"ס ואדני פז שמות).
41 פרשת אחרי מות אחרי "כי נפש הבשר" עד פרשת עריות (לא כולל "ההוא", שכולם סמוכים ל"האיש" שבדאי לשון זכר).
42 דהיינו ש"הוא", שהיא לשון נקבה, כתוב לפני ואחרי "הוא", שהוא לשון זכר.
43 כל אלו נקראים יותר מפעם אחת בלשון זכר ובלשון נקבה. ויש כמה תיבות שכתובות רק פעם אחת בתור יוצא מן הכלל, והם מנויים בשמות (כ"ט כח), והבאנו מסירה זו בהמשך בענין "ברית מלח עולם הוא".
44 ויש ג' "חטאת הוא" (ויקלח ה' יא, יב, יט ט).
45 מכאן מוכח שרשימה זו אינה רק כש"חטאת" צמוד ל"הוא".
46 "וואריא ויקלח י' ה, יא, כ, כה, ס' ט, כז, מל, זכ, יד מל) 'היא' ("מס"ק).
47 בפסוק הבא מוזכר גם "עמלק" ו"עור בשרו" ("בעור בשרו וצמק").
48 בפסוק זה מבואר שהרשימה היא כל ש"הוא" מתייחס ל"צרעת" גם אם יש הפסק של כמה תיבות ביניהם.
49 וכן נמסר בויקרא (ז' א), רק ששם נמסר על כל התנ"ך, ולכן נסמך שם ז' (נוסף דה"א כג יג). אבל באמת אין כל כך צורך בהוספת פסוק זה בנ"ך, מפני שתועלת מסירה זו הוא להבחין בין הנקרא בלשון זכר ("הוא") להנקרא בלשון נקבה ("הוא"), ואין בזה צורך בני"ך שכל לשון נקבה כתוב ביו"ד (חוץ מג' מקומות שנמסרו עליהם להדיא – מס"ג תהלים עג טז).
50 וה' "קדש קדשים הוא" (ויקלח ו' י, יח, כ"ג, יב, יז). וצ"ב למה נמנו "הוא" שהוא גם הרוב, וגם הקריאה הפשוטה.
51 צ"ב למה לא נמנה כאן "קדש קדשים לך הוא" (נמלנל יח ט). ובאמת הממ"א נמנו בקו"א בסוף ספרו. ואולי מנה רק הסמוכים ממש בלי שום תיבה בין "קדשים"

אדברה ויריחי לי, זו רעה חולה מכה אשר לא כתוב לא זורה ולא חבושה, קשה הדבר לאמרה ואי אפשר לפה לפרשה".
17 תלמיד השאגת אריה, והיה ראש ישיבה במין בצרפת אחרי פטירת השאג"א. הרבה אחרונים (אורות חיים ספינקא חבר יהוסף הביאו אותו בהרבה מקומות, וכן הוא בעוד אחרונים כמו דרכי תושבה ומנחת אלעזר) העתיקו מספריו, והוזכר לשבח בשם הגדולים (מערכת ספרים אות מ' ס"ק י"ז). ועי' בספר זכר עשה (יוסלס' תשס"ז), עמ' סל"ח (הערה) שאסף מספרים רבים בענין הספר ומחברו. ועי' גם בירחון אור תורה (ניסן תשס"ט עמ' תשס"ו ומכתב ג').
18 לא מצאתי במפרשים הסבר למה יש פירוט דווקא לספר ויקרא. אבל נראה שזה מפני שבספר ויקרא כתוב (ו'1) "הוא" 60 פעמים, וזה יותר מכל ספר אחר (בבראשית יש 47, במדבר 19, דברים 10, ושמות 7), וקרוב לחצי מכל התורה (יש 143 בכל התורה). [החשובין כאן לא כולל "ההוא", שזהו פי מסירה אחרת כבהמשך].
לספר במדבר יש מס"ק (נמלנל יט ט). וכן לחייתו זכתי" צלנץ 1219 וזתי" מללד 1 נמלנל יח יט) שמוכר שיש כ"א פעמים "הוא" בספר (הוא – ה' יח, כה. ח' 7, ג' יח, יג, יט, כ, כ"ג, יד, ה, טו, כ"ח, יח, יט, יט, כ"א, כ"ב, כ"ג, כ"ד, ל' לו. והוא – ה' יג זכ"ד, יד קמ"א, יד מ"א. והיא – ה' יג קמ"א, יד זכ"ד), וזה כולל ב' פעמים שכתוב ביו"ד, ודומה לרשימה בויקרא (כבהמשך).
19 הצגנו כאן נוסח המס"ר אחרי תיקונו ע"פ המס"ג ויקרא שם, אדני פז (ויקלח 31), והמס"ר (ה' 89).
20 עיקר של רשימה זו הוא להבדיל ב"הוא" הכתוב בוא"ו, בין המנוקד בחיריק ונקרא "היא" (לשון נקבה), להמנוקד בשורוק ונקרא "הוא" (לשון זכר). אבל כולל ברשימה גם ד' פסוקים (כ' לט, טז ל"א, כ' יא, כ"א ט) שכתובים "היא" ביו"ד (הם מוזכרים בתוך "א הכתובים כן בתורה במס"ג בראשית ל"ח כה). הראשון העירו עליו בהגהה במס"ר דפוס שעה, ובאדני פז העיר על כולם].
21 קרוב 40 פעמים.
22 פסוק זה נשמט במס"ר רפ"ד, ונוסף בדפוס שעה, כנראה ע"פ המס"ג בויקרא.
23 ופעם השניה (ו' 1) נקרא בלשון זכר ("הוא").
24 בפסוק כתוב בוא"ו, אבל כאן במסירה כתוב כמו הקרי, וכן בהמשך (חוץ מג' פסוקים שהעירו עליהם שכתובים ביו"ד).
25 "בתרא כתיב ע' על פי המסורה" (הערה בדפוס שעה, וכעין זה באדני פז), והוא א' מי"א כתובים "היא" (מס"ג בראשית לח כה).
26 בנוסף יש אחת כתוב ביו"ד (פס"י).
27 הזכרנו שיש מספקים שכאן אולי קוראים "נושנת הוא". ויתכן שמקור הספק הוא מפני שפסוק זה תחילתו "היא" וסופו "הוא".
28 כתיב"ל בל 4445 נוסף "קדמיה", מפני שכתוב "איש או אשה" פעם שניה בפסוק לח. אבל י"ל שהמסורן כאן לא הקפיד לכתוב כן, מפני שמן הסתם הוא הראשון.
29 בנוסף יש אחת כתוב ביו"ד (פס"י כ"א).
30 פסוק זה "נגע הוא" שבו היה ספק, ועי' לקמן.

נגע הוא, נושנת הוא

מדברי המסורה יש הכרעה לענין "נגע הוא" (וג כז) שהסתפק הר"ש נושטט, שהא בתוך הטווח של "מן ויבשר" (כי יהיה) (יג יח) עד ו'איש או אשה' (יג כט) – היא". וכן "נושנת הוא" (סס יח), שהסתפק הנחלת יעקב, הוא בתוך הטווח של "מן ואם בהרת" (וג ז) עד מ'יא יסגירנו' (סס יח כז) – היא". שורה זו של המסורה היא היחידה במסורה ושמשתנה באמצע פסוק בין "היא" ל"הוא", שכתוב שם "צרעת נושנת הוא בעור בשרו וטמאו הפה לא יסגורו כי טמא הוא", ותחילת הפסוק הוא בכלל של "היא", וסופו בכלל של "הוא". ואולי עובדה זו גרמה לספק בקריאת פסוק זה.⁵²

ויש ראייה נוספת לזה מן המסורה, שהבאנו שהמסורה (ויקרא ג יג) מונה ד' "צרעת הוא" והשאר "הוא" בחיריק. והרשימה כוללת כל ש"הוא" מתייחס ל"צרעת", גם אם אינו צמוד אליו, וא"כ מבואר ש"צרעת נושנת הוא" נקרא בחיריק, שאינה אחד מהארבע.

תבל הוא

הפסוק "תבל הוא" (ויקרא יח כג) נראה שנחלקו אודותיו בעלי המסורה האם הוא נקרא בלשון זכר או בלשון נקבה, וממילא מובן שהיה כאן ספק. וז"ל המס"ג (שמות כט כח) ה' דמטעין דסבירין "היא", וסי' פי תרוקה הוא ותרוקה יהיה (שמות כט כח), והיתה לאהרן ולבניו ואלהו [וגו] פי קדש קדשים הוא (ויקרא כד טו), פי אצחנת עולם הוא להם (ויקרא כה לז), ובכל בקמה לא תפן שפכתך [וגו] תבל הוא (ויקרא יח כג), פי מנחת קנאת הוא (זמלכר ה טו), עכ"ל. דהיינו בחמשה מקומות אלו מכיון שהתיבה "הוא" שבפסוק מתייחסת לתיבה שהיא לשון נקבה, יש קוראים שטועים וחושבים שצריך לקרוא "היא", אבל במקומות אלו יש לנו קבלה שנקרא בלשון זכר "הוא" (ע"י מצ"ח שמות סס). והביא המנחת שי ממסירה זו ראייה שכאן צריך לקרוא "הוא" בלשון זכר, ושכן כתב בחזקוני⁵³ ובמאירי⁵⁴. וכ"כ במנהגי מהרי"ל (הל' יוה"כ אות כ"ה) שכן קרא במנחה ביוה"כ (ובזה הכריע הספק של רבו מהר"ש)⁵⁵.

מאדך גיסא, הפשטות⁵⁶ של המס"ר שהבאנו לעיל נראה שקוראים "תבל היא" מפני שכתובה בפרשת עריות. ובנוסף לכך זה שכתוב במס"ג (שמות סס) שיש חמשה מקומות שסוברים שיש לקרוא "היא" אינו דבר פשוט, מכיון שבמס"ג (צדפוס רפ"ז) כתוב פעמים (שמות כט כח, ויקרא כד טו) שיש רק ד' באמת מעובדה זו לבד לא היתה קושיא, שהרי בקל האות ה' ויכלה להתחלף באות ד', אבל בהרבה כת"ש⁵⁷ יש מס"ג עם רשימה של רק ד' פסוקים, והפסוק של "תבל הוא" חסר מהרשימה. ויש מקום לומר שמסירות אלו סוברים כמו הפשטות של מס"ר הנ"ל שקוראים "תבל היא".

אבל אין להוכיח שלפי המסירות שכתוב בהם שיש רק ד' שמטעין בהם שיש לקרוא "תבל היא", שהרי יש מקום לומר שפשוט ש"תבל" הוא לשון זכר⁵⁸, ואין מקום לטעות שיש לקרוא "היא" שיש צורך להעיר שזה טעות. ולכאורה יש סמך לזה, שבכת"ל מנוקד "תבל הוא", הגם שבמס"ג באותו כת"ש נמסר על רק ד' דמטעין.

ברית מלח עולם הוא

גם הספק השלישי ("ברית מלח עולם הוא/הוא" – במדבר יח ט) נראה שמבוסס על מחלוקת קדומה בניקוד הפסוק. במס"ג שם נמסר על "עולם" הוא – "לית ומטעין". ומצאתי במס"ג בכת"י ליסבון (ג.ל. 2626) שכתוב "ד' סבירין 'הוא' וקרינן 'היא'. ובעין זה כתב במסורת הקיאה "דמטעין בו

לקרות 'הוא' במלאפום, וטעות היא, כי הקבלה היא לקרות בלשון נקבה" (וכעין זה במבין חידות). יש נוסח במס"ג⁵⁹ "כל מלח" – הוא', בר מן דין 'היא". וכן מצאתי נמסר בכת"י ששון 507 (כת"י קדום מזמן הגאונים) כאן במס"ג "קרינן", וברור שלא נמסר כן על כל 2000 מקומות בתורה שכתוב "הוא" וקוראים "היא", אלא מפני שהיה כאן מקום לטעות שנקרא "הוא" מאידך, יש רשימה במס"ג (שמות כט כח) של תיבות שונות שיש מקום אחד בתורה שיש יוצא מן הכלל בקריאת "הוא"// "היא", וז"ל סימן כל תרומה "היא" ⁶¹, ב'ר מ'ן א' פי תרוקה הוא (שמות כט כח). כל שבת "היא" (שמות לא יח, ויקרא טו לא, כג ג), ב'ר מ'ן א' "הוא", שבת שבתון הוא תנינא⁶² (ויקרא כג לז), כל קדש "הוא" ⁶³ (שמות ג ה, כט לז, ו כז. זמלכר ו כ), ב'ר מ'ן א' "היא", פי קדש היא להם (שמות לא יח). כל דסמין לברית "היא", ב'ר מ'ן א', ברית מלח עולם הוא ⁶⁴ (זמלכר יח טו). וכל דסמין לאחזה "היא" (ע"י ויקרא כה לג), ב'ר מ'ן א' פי אצחנת עולם הוא להם (ויקרא כה לז). וכל דסמין למנחה "היא" (זמלכר לז יט, ויקרא ז ג טו. זמלכר ה יח), ב'ר מ'ן א' מנחת קנאת הוא קדמא⁶⁵ (זמלכר ה טו), עכ"ל.

וע"פ נוסח המס"ג הנ"ל אפשר להבין את דברי התיקוני זוהר (הקלמה ז): "נוקבא אתמר בה 'אות היא לעולם', דכורא 'ברית מלח עולם הוא'. ובגין דא אות תפלין נוקבא, אות ברית דכורא". הוזה"ק קורא לפסוק כאן לשון זכר, וג"כ מעתיק כאן "הוא", בניגוד ל"אות היא" שמעתיק ביו"ד, הגם ששתיים כתובים בוא"ו. ולכאורה העתיקו כפי הקרי (כדרך בספרים לא מנוקדים). ובאמת כבר הקשה הרמ"ק (אור יקר ח"ב עמ' ל"א) "ועוד כתיב הו"א, וקרינן הי"א". וראיתי בספר מאורי אור (חלק זכר עמ' ל"א) שסובר הוזהר שקוראים בלשון זכר "ברית מלח עולם הוא" (ושכן הוא בתרגום). ובאמת כמה מפרשים (כ"ל ז הגר"א ס"ק ל"א, זכר לחי רמ"ו ד"ה ברית מלח עולם) פירשו את דברי זוה"ק בלי להתייחס לשניו של "היא" ו"הוא", ויתכן שהתקשו בקושיית הרמ"ק, ויתכן שאם היו יודעים שיש מחלוקת בקריאת תיבה זו, שי"א שנקרא "הוא", היו מסבירים את דברי הוזהר"ק כדברי המאורי אור⁶⁶.

האריך האור תורה להוכיח ששורה זו במס"ג הנ"ל משובשת. קודם כל הביא שמשירה זו לא מופיעה בספרים מדויקים, אדרבא יש ספרים (כנ"ל) שכתוב להפך. בנוסף מלשון המסירה משמע שיש מקומות רבים שכתוב "הוא" סמוך ל"ברית", ובאמת אין שום מקום חוץ מכאן⁶⁷. בנוסף מן הראוי לקרוא "היא" מכיון ש"ברית" היא לשון נקבה, כמבואר במקרא ("ברית היתה" – מלאכי ב). כל גדולי האחרונים בנושאים אלו (מנח"ש, תק"ש, אינו פז, מוסה"ק) הסכימו עם הכרעת האור"ת להשמיט שורה זו מהמס"ג, בהתאם לנוסח שלנו בניקוד המקרא ("הוא"). אבל מעצם הדיון אפשר להבין את ספיקו של מהר"ש נושטט.

לסכם ראינו שבעלי המסורה נתנו לנו את הדרך להכריע בספיקות באופן ניקוד התורה, ויש מקומות בודדים שנחלקו הספרים ובעלי המסורה, ובהם הכריעו על פי רוב מקורות מוסמכים.

עוד הסבר לסימן "תבן אין ניתן"

בענין הסימן של "תבן אין ניתן לעבדיך" הבין המכתב מאליהו שמקור סימן זה הוא מבעלי המסורה, אבל הציע שמתייחס לניקוד של "תב"ל", ובטעות ייחסו אותו ל"הוא", וממילא טעו בפירושו. לתיבה "תבל" (הכתוב 400 פעמים במקרא) יש לו שתי אופנים שונים של ניקוד, ובמקביל שתי פירושים. ונמסר על זה סימן במסורה⁶⁸ (מונח צנמוקי כ'

⁵² פז ובמסוה"ק, שנמסר רק על "עולם הוא", וא"כ בא להבדיל בינו לבין "עולם הוא" (ויקרא כה לז), שגם בו מטעין (מכאן צמ"ג שמות כט כח, וע"פ צמ"ס ויקרא סס).

⁵³ מביא אותה בשם ספרי אשכנז, וכן מצאתי בכת"י פריז 1 (משנת רמ"ו), וכעין זה בתקון סופרים (שמות כט כח) בשם כת"י משנת רמ"ט [כל מלח' – הוא', ב'ר מ'ן א' ברית מלח עולם היא].

⁵⁴ לא כתוב "הוא" בשום מקום אחר לענין "תרומה", וע"י בהמשך.

⁵⁵ הראשון (סס טז לא) "שבת שבתון היא", והוא א' מ"א הכתובים "היא" ביו"ד. כג (בניגוד ל"שבת") הוא בלי תיבה אחרת לפני "הוא". אבל "קדש קדשים" חמשה פעמים "היא" (ויקרא ו י, יח, כז י י, יח) וששה "הוא" בתורה (שמות ל ג, ויקרא ז א, ו י, כד ט, כז כח), ונמסרו במס"ג (שמות ל ג, ויקרא ז א).

⁵⁶ כך הניקוד לפי מסירה זו, וראה בהמשך.

⁵⁷ ושם פסוק יח הקרי "היא". ונמסר במס"ג (פס"ט טו) "קדמא" (ה טו) מנחת קנאת הוא, ובקרא הוא, ונתנין הוא, ונתנין (שס יח) [מנחת קנאת] היא ובאנתהא, וסימן זקף לשון זכר, אתנתהא לשון נקבה. ובאדני פז שם נוסף "סימן הלא הוא אמר לי אחתי הוא".

⁵⁸ מבואר בשו"ת הרדב"ז (קו"פ ח"ד ס' אלף קע"ז, ע"י ס"ס ח"ג ס' אלף כ') שאין לכתוב ס"ת בנוסח הוזהר, אלא בנוסח מנהגינו. והיה ס"ת הכתוב כשיטת הוזהר, והגיה אותו הרדב"ז בעצמו על פי המסורה. וכן המעיין באור תורה ומנחת שי בהרבה מקומות ראה שהעירו שנוסח הוזהר בתורה אינו זהה לנוסח שלפנינו.

⁵⁹ על קושיא זו יש להעיר שהרי כתוב באותו מסירה "כל תרומה היא", ב'ר מ'ן א' פי תרוקה הוא (שמות כט כח), ולא מצינו שום מקום שכתוב "תרומה הוא" חוץ מפסוק הנ"ל. ויתכן שכונת המסורה ש"כל... היא". הוא שתיבה זו היא לשון נקבה (וכן הוא באמת ב"תרומה", כמו שכתוב "זאת התרומה" – שמות כה ג, יחוקא מה יג) וראוי לקרוא "היא", ולא שלמעשה קוראים "היא". ואם כנים הרברים, ראיית האור"ת ש"ברית" היא לשון נקבה באמת תומכת במסירה זו, ולא סותרת אותה.

⁶⁰ מובא בשם רא"ב בפי' אבי העזר לראב"ע (ויקרא יח כג), ולא ידע שרא"ב רק

ל"הוא" (הגם שאינו כן ב"צרעת" ו"הטאת"). ויתכן שהמספר ז' (במס"ג ויקרא ז א) במקור אינו גם לנין, אלא קלל גם פסוק זה, וצ"ע.

⁵² אבל יותר נראה כמ"ש לעיל שהנחלת יעקב ביסס את דבריו על הקבלה ממהר"ש נושטט, אבל השתבש א' מהפסוקים של הסימן "תבן" (אולי מפני שההסבר של "לא ניתן לעבדיך" הוסבר יותר טוב לפי דברי הנחלת יעקב). ובאמת יתכן שלעולם לא היה ספק אמיתי בפסוק זה (בפרט שבג' פסוקים אחרים מצאנו מחלוקת בספרים שנים, אבל בפסוק זה לא מצאנו שום מחלוקת).

⁵³ "בשורק, יגיד עליו רעו (ע"ע פסוק הקודם) שניהם בלשון זכר".

⁵⁴ "אמך הוא", כתוב בוא"ו ונקוד חיריק, וכן כל שבפרשה, מלבד 'תבל הוא'".

⁵⁵ "היה קורא מהר"י סג"ל בפסוק 'תבל הוא' מלאפום [שורוק]. ובאמת בלי ספיקו של רבו לא ברור מה דברים אלו באים לחדש.

⁵⁶ אבל המכתב מאליהו הציע לתרץ סתירה זו שמכיון שהפסוק מדבר שבכיבת בהמה, ואין נזות לבהמה (וציין לדברי התוס' ביו"ד ד"ה דא"כ), לא כולל פסוק זה בכלל ש"כל ערייתא היא".

אבל לכאורה דבריו צ"ע, שכלל הבאה מתחילה ב"סוף סידרא דערייתא", וזה לאחר פרשת אחרי מות, וא"כ נמצא שמסורה זו שפרטת את כל "הוא" ו"היא" בספר ויקרא חסר פסוק זה. בנוסף "ערייתא" כאן אינו "דין ערוה", אלא "סידרא" דערייתא (כבהמשך), וזה ודאי כולל "תבל הוא".

⁵⁷ ידידי ר' יעקב שונברג מצא כן 133 כת"י, ומהחשובים ביניהם אכלה ואכלה כת"י האלי (ח"צ סימן 225) וכת"י לנינגרד (ויקרא כה לז).

⁵⁸ הגם ש"תבל" (מקום הישבו) היא לשון נקבה (ע"י תהלים נ יב, וראב"ע יעניע יד ח).

⁵⁹ בנדרס יש יגולל בין "מלח" ל"עולם", ובין "עולם" ל"הוא", ובפשטות נראה שהמסירה נמסר על ג' תיבות "מלח עולם הוא". אבל זה קשה שמסירה של "לית" נמסר בדרך כלל כדי להבדיל בין תיבה זו לתיבה אחרת דומה לה, ואין מקום אחר בתנין דומה ל"מלח עולם הוא". ומצאתי במס"ג כת"י ברלין 1219, וכן הוא באדני

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פרשת בעלזות

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעורב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

- א. איסוף השלו, אכילתו ועונשו
 - א. תנופת הלווים
 - ד. דיבור אהרן ומרים במשה ועונש מרים
 - ה. ציווי טהרת הלווים
 - ה. דברי משה בעת הנסיעה והחניה
 - ו. ציווי הדלקת המנורה
 - ו. ציווי אסיפת 70 זקנים
 - י. פסח במדבר ופסח שני
 - מ. התנבאות אלדד ומידד
 - מ. ציווי עשיית חצוצרות כסף
 - נ. התאוות האספסוף לבשר וירקות
 - ע. עניין המתאוונגים בתבערה
 - ש. נסיעת וחנית בני" ע"פ הענן
 - ש. סדר נסיעת בני" במדבר
- -----

שאלה לשולחן שבת

"וייצעק משה אל ד' לאמר קל נא רפא נא לה"

כתב רש"י: 'לאמר: מה תלמוד לומר, אמר לו: השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו'.

ומסופר במשנה (ברכות לד:): 'אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת. אמרו לו: מנין אתה יודע? אמר להם: אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו יודע אני שהוא מטורף'.

ויש לבאר מדוע לא השתמש משה בסימן זה שאם שגורה תפילתו בפיו אזי צפויה מרים להירפא?

מטרת השאלה

הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצרוף מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחודש.

פנינים

"אל מול פני המנורה"

בפרשת המנורה בתחילת הפרשה מופיעה ארבע פעמים המילה 'מנורה', פעמיים בכתוב מלא ופעמיים בכתוב חסר. והנה, המנורה הראשונה שעשה משה רבינו היתה קיימת בבית ראשון (כמבואר במנחות צב.). כשנחרב הבית נלקחה לבלל, עד שהחזירה עם שאר כלי המקדש בימי עזרא כשעלו לבנות את בית המקדש השני, עד שכבשו היוונים את בית המקדש וטימאו את המנורה ובכך פסלוה מתפקידה במקדש (כמבואר בע"ז נב: לגבי המזבח). וכתוב בגמרא (מנחות כח:), שכשנצחו החשמונאים את היוונים לא היה בידם די כסף כדי להכין מגורת זהב חדשה, ולכן עשאוה משיפודים של מתכת (שכשרה בדיעבד), כשהעשירו קצת חזרו ועשאוה משל כסף. כשהעשירו יותר אז הכינו אותה מזהב כתיקונה, ומנורה זו נשארה עד לחורבן בית המקדש השני. נמצא אם כן, שבני ישראל עשו בסך הכל ארבע מגורות, שתים משל זהב כמצוותה, ושתים משאר מתכות שכשרה רק בדיעבד. לכן כתוב בפרשה 'מנורה' פעמיים בכתוב מלא כנגד מגורות הזהב שהיו כתיקונן, ופעמיים בכתוב חסר כנגד מגורות הברזל והכסף הכשרות בדיעבד. (טעמא דקרא)

"כל היום הוא וכל הלילה וכל יום המחרת ויאספו את השליו הממעיט אסף עשרה חמרים"

לפנינו פירוש נפלא לגבי החשבון של הממעיט אסף עשרה חמרים, שהרי השלו בא להם מסביב למחנה ישראל, והממעיט הוא זה שאהלו היה ממוקם במרכז המחנה והיה עליו ללכת את כל רוחב המחנה על מנת להגיע אל השלו. גדול מחנה ישראל היה ג' על ג' פרסאות, ולכן בכל פעם שהלך הממעיט לאסוף שלו היה עליו ללכת פרסה וחצי לכל צד, ושלוש פרסאות בסך הכל. מכיון שאספו במשך 36 שעות ("כל היום הוא וכל הלילה וכל יום המחרת"), ומהלך אדם בינוני הוא 10 פרסאות ביום (12 שעות), הרי שיכל ללכת שלוש פרסאות ולאסוף בדיוק עשרה חמרים. (דבר אליהו)

"דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות"

ישנה שיטה לחישוב גימטריא ע"פ מילוי האותיות, דהיינו שמילוי של האות למ"ך שווה ל44, ואילו אותיות כמו ו"ן (6) ומ"ם (40) יוותרו ללא שינוי במספרם. ע"פ שיטה זו ניקח את המילה 'מנורה': מ"ם=40, נו"ן=56, ו"ן=6, רי"ש=310, ה"ה=5, סך כל המילויים: 417 כמניין 'זית'. ולפי זה יוסבר היטב הפסוק: "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", "פני המנורה" הינו האותיות שבפנים המנורה, כלומר המילוי של האותיות "מנורה", שהוא שווה בגימטריא למלה "זית", על ידו "יאירו שבעת הנרות", שמצות הדלקת נרות המנורה נעשית בשמן זית זך. (הבן איש חי)

"ככל הקת הפסח יעשו אתו"

המשנה (ר"ה פ"א מ"ג) מפרטת מהם החודשים שבהם היו השלוחים יוצאים כדי להודיע מתי היה ראש חודש כדי שלא יתקלקלו המועדות. ומסיימת: 'וכשהיה בית המקדש קיים יוצאים אף על אייר מפני פסח קטן'. ויש לבאר מדוע נצרכו לשלוח שלוחים על פסח שני, והרי אף אם לא ישלחו שלוחים, כל מי שידוע שעליו לבוא לפסח שני יגיע בכל אופן ובוודאי שבמרחק של יומיים-שלושה מירושלים יודעים הכל האם נתעבר ניסן או לא ובמיוחד שכל עולי הרגלים מפסח מפיצים את הבשורה בחזרתם לביתם, ומפני מה שלחו שלוחים במיוחד באייר? א. בתחילה היו משיאין משואות על כל החדשים, ומשהתקינו שלוחים, שלחו על כל החדשים שיש בהם צורך כלשהו, אפילו פעוט כמו הקרבת פסח שני ליחידים. ב. כדי לזרז את מי שלא הגיע להקריב פסח ראשון שהרי יחידים הם ויתכן שישכחו. (אמרי ישראל) ג. כדי שמי שלא יוכל להספיק ולבוא לירושלים לפסח שני מכיון שהיה חודש ניסן חסר, לא יאלץ לטרוח, וכדי לעודד את מי שכן מספיק. (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א ל'שאלה לשולחן שבת' תשע"ט)

העלון מוקדש לע"ג אשר בן ירוחם מאיר ת.נ.צ.ב.ה

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם. זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום: 1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 911 חשבון 3787939, ע"ש 'ביין' 2. לשלוח שיק למערכת

חידון א' ת'

התשובה לכל שאלה מתחילה באות המופיעה בתחילת השורה

- א. יש להקריב את הפסח בתאריך ___ בניסן
- ב. העם ___ באזני ד' לאמר: "מי יאכילנו ___"
- ג. גם הוא מקריב, קרבן פסח באביב
- ד. מחנהו היה מאסף לכל המחנות
- ה. כשבג"י נפרדו מיתרו נסעו משם דרך 3 ימים
- ו. "קומה ד' ___ אויבך ___ מנשאיך מפניך"
- ז. בדגל מחנה יהודה היו יהודה, יששכר ו-'
- ח. בטהרת הלזים היו עליהם 'מי ___'
- ט. אחד מהחייבים בפסח שני: מי שהיה _ לנפש
- י. "עד ___ עד פרחו מקשה היא"
- כ. עונשו של המבטל קרבן פסח במזיד
- ל. אהרן הניף אותם תנופה
- מ. מאכלם של בני ישראל במדבר
- נ. משה התפלל על מרים: "קל ___ רפא ___ לה"
- ס. בג"י שטחו את השלו' ___ למחנה'
- ע. השי"ת ירד בעמוד של ___ ועמד בפתח האהל
- פ. אהרן הכהן הביא שניים כאלו לקרבן
- צ. עונשה של מרים הנביאה על שדיברה במשה
- ק. אחד מן המאכלים שבג"י התגעגעו אליהם
- ר. העם טחנו את המן ב-
- ש. אחד מן המאכלים שבג"י התגעגעו אליהם
- ת. אחת כזו הורתה על היאספות הנשיאים

חידון א' ת' הפוך

התשובה לכל שאלה מסתיימת באות המופיעה בתחילת השורה

- א. ד' אמר שיאכלו בשר חודש עד שיהיה להם ל-
- ב. שם נוסף ליתרו
- ג. גם לטעמו, בני ישראל כמהו
- ד. התנבאו במחנה, על מות משה
- ה. כמה נרות מדליק הכהן במנורת המשכן?
- ו. עוף מאכל
- ז. 'ויפריח' - (ע"פ רש"י)
- ח. נחה על שבעים הזקנים שהתנבאו
- ט. "הצאן ובקר ___ להם"
- י. "זאיך לא יראתם מלדבר ב ___ במשה"
- ך. בני ישראל נצטוו ___ את ידיהם על הלויים
- ל. המן ירד על גבי ה-
- ם. ערימות
- ן. המדבר בו שכן הענן אחרי המסע ממדבר סיני
- ס. כלי ששימש להכנת המנורה (ע"פ רש"י)
- ע. "ויהי ___ הארון ויאמר משה"
- ף. הם התאוו תאוה בתוך בג"י
- ץ. הנער ___ לספר למשה אודות אלדד ומידד
- ק. "ואביה ___ בפניה הלא תכלם שבעה ימים"
- ר. גם מקרבן פסח שני אסור להשאיר עד ה_
- ש. בערה בקצה המחנה
- ת. כלי נגינה שהצטווה משה לעשותם

ואלה שמות

"כי אשה כשיית לקח"

למשה רבינו ניתנה אשה (אך לא התחתן עמה) כשהיה מלך בכוש. מה היה שמה? (התשובה במדור התשובות)

מן המדרש

תוב: "כי אתה תאיר נרי". אמרו ישראל לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם, לנו אתה אומר שנאיר לפניך?! הלא אתה הוא אורו של עולם והאורה דרה אצלך, שכתוב: "ונהורא עמה שרא". ואתה אומר: "אל מול פני המנורה"? אמר להם הקב"ה: לא שאני צריך לכם, אלא שתאירו לי כדרך שהארתי לכם, למה, לעלות אתכם בפני האומות, שיאמרו ראו כיצד ישראל מאירים למי שמאיר לכל העולם. משל למה הדבר דומה? לפיקח וסומא שהלכו בדרך, אמר לו פיקח לסומא: כשניכנס לבית הדלק לי את הנר הזה והאר לי. אמר לו הסומא: בטובתך כשהיינו בדרך אתה סמכתני, עד שנכנסנו לבית לווייני, ועכשיו אתה אומר הדלק נר והאר לי?! אמר לו הפיקח: שלא תהא מחזיק לי טובה שהייתי מלווך בדרך, לכן אמרתי לך האר לי. הפיקח זה הקב"ה: "עיני ד' המה משוטטים בכל הארץ", והסומא אלו ישראל, שנאמר: "נגששה כעורים קיר". היה הקב"ה מנהיגם ומאיר להם בעמוד ענן ואש, כיון שעמד המשכן קרא הקב"ה למשה ואמר לו: תאירו לי, בשביל לעלות אתכם. יכן כתוב: "גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה". ולנו אומר: בהעלותך?! למה הדבר דומה? למלך שאמר לאוהבו: תדע שאצלך אני סועד, אלא לך ותקן לי! הלך אוהבו והתקין מיטה של הדיוט, מגורה של הדיוט ושולחן של הדיוט. כיון שבא המלך, באו עמו שמשיו, סיבבו מכאן ומכאן, מגורה של זהב לפניו, כיון שראה אוהבו את כל הכבוד, התבייש והטמין את כל מה שהתקין לו, שהיה הכל של הדיוטות (פשוט). אמר לו המלך: וכי לא אמרתי לך, שאצלך אני סועד, למה לא התקנת לי כלום? אמר לו אוהבו: ראיתי את כל הכבוד הזה, שבא עמך והתביישתי, והטמנתי כל מה שהתקנתי לך, שהיו כלי הדיוטות. אמר לו המלך: חייך! שאני פוסל את כל כלי שהבאתי, ובשביל אהבתך איני משתמש אלא בשלך. כן הקב"ה כולו אורה, שנאמר: "ונהורא עמיה שרא", והוא אמר לישראל: התקינו לי מגורה ונרות, שכתוב: "ועשית מנורת זהב טהור", כיון שעשו אה שכינה. שכתוב "ולא יכול משה לבא אל אהל מועד", מיד קרא למשה, "ובבא משה אל אהל יד לדבר אתו, וישמע את הקול מדבר". מה דיבר? בהעלותך את הנרות. (ע"פ מ"ר)

מילה בפרשה

**שפר עליו מזלו,
שמעבר לנהר גורלו,
וכשאכל את עיגולו,
זכר שזה הפך מאכלו.**

המונח המבוקש הינו מילה בת 2 אותיות המופיעה בפרשה. אשר כל שורה בחידה רומזת להקשר שונה שלה. (יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות בעלי הגיה דומה)

התשובה תתפרסם אי"ה בגליון הבא

ושפני טמוני חול

כמה טעמים היו יכולים לטעום במן? (מקור בראשונים)

"והאיש משה ענו מאד"

מעלת הענוה גדולה מאוד ועל ידה יכול האדם להגיע לכל המעלות, והם ראשי תיבות של 'ענוה': ע' שבעים פנים לתורה, ו' חמישים שערי בינה, ו' ששה סדרי משנה ו-ה' חמישה חומשי תורה. עוד, כתוב בפרקי אבות: 'ר' לויטס איש יבנה אומר מאוד מאוד הוי שפל רוח' הרי שיש להיות שני 'מאד' ענוים ומדוע על משה כתוב רק 'מאד' אחד? אלא, 'ענו מאד מכל האדם' - כל אדם צריך להיות פעמיים מאד ומשה היה מאד נוסף יותר מכל אדם. עוד פירשו, שהמילה 'מאד' רומזת למזון כמו בקריאת שמע: "ובכל מאדך", דהיינו שלמרות משה רבינו היה עשיר גדול כידוע, התורה כותבת שהיה ענו וזה חידוש יותר גדול. (פניני דניאל)

שעשועי דאורייתא

"מעין הבדלח"

מלבד בפרשתנו, באיזה מקום נוסף בתורה מוזכר הבדלח?

מצאו נא בפרשה:

- היכן מוזכרים: עיניים, אף, שיניים, פה, פנים, ראש, ירך, חיק, יד, רחם, רגליים, עצם, בשר?
- שלוש מילים שונות, מאותו השורש, אך במובנים שונים!
- אות המופיעה פעמיים ברצף. (13 תשובות)
- שם של אחד מ-14 ספרי הי"ד החזקה לרמב"ם.
- שלוש מילים רצופות שבכולן מופיעה רק התנועה 'חיריק'.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לזכירת מספר פסוקי הפרשה

בפרשת בהעלותך מסופר גם על תהליך הקדשת הלווים, "והלוים יסמכו את ידיהם". בפרשת בהעלותך ישנם 136 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילה:

"יסמכו" = בגימטריא = 136

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: כיצד יתכן שאדם נדר נזירות ליום אחד ויהיה נזיר לעולם? אם אמר הריני נזיר יום אחד לפני מיתתי. (רמב"ם פ"ד מגזירות) **לסדר את הפרשה** - "והאיש משה ענו מאד". **חידושי א' ת'** - ארבעה עשר, בכה בשר, גר, דן, הר סיני, ויפוצו ויגוסו, זבולון, חטאת, טמא, ירכה, כרת, לווים, מן, נא, סביב, ענן, פרים, צרעת, קישואים, ריחיים, שומים, תקיעה. **חידושי א' ת' הפוך** - זרא, חובב, דג, אלדד ומידד, שבעה, שלו, ויגזו, רוח, ישחט, עבדי, לסמוך, טל, חמרים, פארן, קורנס, בסוע, אספסוף, רץ, ירוק ירק, בוקר, אש, חצוצרות. **שעשועי דאורייתא** - בפרשת בראשית: "אשר שם הבדלח ואבן השהם". 1. "והיית לנו לעינים", "יצא מאפכם" ("יחיר אפר"), "בין שיניהם", "פה אל פה", "ירק ירק בפניה" (ופני המנורה), "על ראש הפרים", "מרחם אמר", "עד ירכה", "שאהו בחיקך", "רגלי העם", "ועצם לא ישברו", "יאכלנו בשר", "את ידיהם". 2. השורש ח.צ.ר. והמילים: חצרות, חצוצרות, וחציר. 3. לחבב, אלדד ומידד, ההמה, התאו, והיית, ככל, ללוים, ממנו, כמתאננים, בחצרות, הצר, שש, תתקעו. 4. "העבדה". 5. "לי: כי לי". **ואלה שמות** - אדוניה הכשית. (ספר הישר) **מילה בפרשה נשא** - שנה. "אחרי שלמד דקה" - ללמוד-לשנות ומכאן ש:למד=שנה, "שקע במנוחה עמוקה" - מנוחה=שנה, "אך לזמן ארוך הוא גדם" - שנה זה פרק זמן ארוך. "וכשקם, חזר שוב ונרדם" - חזר=שנה. **שמונות בפרשה** - 1. דג - "דגי הים" (יא,כב), "זכרנו את הדגה" (יא,ה), 2. "עד אשר יצא מאפכם" (יא,כ), 3. "דכו במדוכה" (יא,ח), 4. "הקישואים" (יא,ה), 5. איש שחור (כוש) "אשה כושית" (יב,א), 6. "ועשו אותו עוגות" (יא,ח), 7. "ונעלה הענן ויסעו" (ט,כא), 8. "את הנרות" (ח,ב), "לנר שמונה על גבי מנורה והכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום" (רש"י יא,יז), 9. "בדרך רחקה" -מירושלים. (טז), 10. 36 שעות - "כל היום הוא וכל הלילה וכל יום המחרת" (יא,לב), 11. חמישים הפוך מרמז על הנוגים הפוכים בפרשה (י, לה), 12. "חצוצרות" (יב), 13. "והיו צועקים מים מים" (רש"י יב,ז), 14. "ואת החציר" (יא,ה) **שמונות בהפטר** - 1. "תאנה" (גז), 2. עוד - "אוד" (גב), 3. "ושנים זיתים" (דג), 4. "מנורת זהב" (דב), **שאלה לשלחן השבת בהר** - שאלנו: "ולא תונו איש את עמיתו". לכאורה ציווי זה כבר מובא לפני מספר פסוקים, שכתוב: "אל תונו איש את אחיו". ויש לבאר מדוע חזרה התורה וכפלה דין זה למרות שעל פניו נדמה שמדובר באותו הציווי, וכן מדוע חילקה בלשונה וכתבה פעם 'עמיתך' ופעם 'אחיו'? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. בציווי השני מלמדת אותנו התורה שגם אם הוא הונה אותך, אל תחשוב שמתר לך להשיב לו כגמולו ולהונות אותו, וזהו "ולא תונו איש את עמיתו" - אף מי שהוא עמיתך בהונאה, כי כבר הונה אותך. וע"כ סיים הכתוב "זיראת מאלוקיך" - כי אמנם מאדם זה אינך ירא, כי אף שאם יתבע אותך לדין תצדק משום שהונה אותך, בכל זאת עליך לירא מאלוקיך! (ר' מנחם צבי טאקסין) 2. 'אחיו' - זה כל יהודי, 'ועמיתו' - זו אשתו. (ע"פ הריטב"א) 3. אחד על אונאת דברים ואחד על אונאת ממון. (ב"מ נח:). 4. יש הדגשה מיוחדת על אח למרות שלעיתים יש הרגשה שניתן להקל בכסף המשפחתי.

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת. **באתרים:** באתרים: 'לדעת', 'אידישער וינקל' (באידיש) 'תורת יוסף' ו'דרשו'. **בשכונת בית ישראל בירושלים:** בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

© כל הזכויות שמורות לאהרן בייך
ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת:
קויפמן 17, ירושלים
temunabaparashah@gmail.com

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.
מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

כל הכתוב לחיים

ניצוצי נוגה

ודברי הדרכה מיוחדים

ממשנתו והליכותיו של

רבן של בני הגולה

רבינו חיים מוולאזין זצלה"ה

לרגל מלאות מאתיים שנה להסתלקותו

י"ד סיון תקפ"א - תשפ"א

הקדושים, ולפיו לעיתים אין לו לאדם להתעקש עם יצרו ולהתגרות בו להדיא על ידי נדרים והבטחות, ודרך העבודה והיראה נקנית דווקא בהיסח הדעת.

במה דברים אמורים?

רבי יואל חסיד מאמציסלאב התייעץ עם רבו הגר"א על עניין הפרישות בה היה מיוחד, ואכן עודדו הגאון באומרו "העקשן יצליח". לאחר מכן סיפר לו רבי יואל "על דבר שניסוהו מן השמיים

בנסיונות רבים ויבהילוהו עד שראה אותיות לע"ז בספר שלמד". אמר לו הגר"א: "שבא לו על שדיבר זמן הרבה קודם הפרישות מענין הפרישות, והתקנא בו הסטרא אחרא מדיבורים אלה, ואפילו מחשבה מועלת בזה". והוסיף: "אבל כיון שעמד עד כה בפרישות מובטח שיעמוד בו". ואכן "מאז ניצול מרעת הסטרא אחרא" (כתר ראש מאמרים ומעשיות א).

מחשבה מועלת

בדבריו כיוון הגר"א לדברי הגמרא (סנהדרין כו:): "אמר עולא מחשבה מועלת אפילו בדברי תורה", ופירש רש"י בלישנא אחרינא: "מחשבה שאדם מחשב כך וכך אעשה כך וכך תעלה בידי מועלת להשביח הדבר, שאין מחשבתו מתקיימת אפילו לדבר תורה, כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא".

ניתן היה לפרש מימרא זו בכמה פנים, אך רבינו היה סבור שעצם הדיבור על העניין גורם לו שלא יתקיים. וכך ענה לתלמיד שהחליט והסכים בליבו להשאר בישיבה ולא לשוב לביתו, אבל חושש הוא שיתגבר עליו היצר ולא ינחיתו ללמוד - "לבקש רחמים מהקב"ה, ובלעדיו אין עוזר, והסכמה חזקה כל שכן שמזקת". ויש שציטטו בשמו בתוספת לשון " - וכל שכן דיבורים!" (שם קמו).

דווקא ההחלטה התקיפה והדיבורים עליה עלולים להזיק. העצה היא להשתמש במטבע התפילה, וכפי שנבאר להלן.

שמשו של רבינו חיים הפציעה בעיירה וולאזין, ב'ז' סיון תק"ט, בבית רבי יצחק פרנס העיר ורעייתו מרת רבקה למשפחת רפופרט המיוחסת.

איקלע מילתא, ואותו היום בו נולד נצרב בלבת-אש בקורותיה של יהדות ליטא - הוא היום בו נתעלה לשמי רום על קדושת השם גר הצדק אברהם בן אברהם הי"ד.

לימים הוכר רבי חיים כרבן של ישראל ומופת הדור, בכיר תלמידי אדונו הגר"א, מייסד וראש אם הישיבות וולאזין ואב"ד העיר.

מרנן הרב שך ובעל הקהילות יעקב כתבו במכתב משותף: "ואנן תלמידי תלמידיהם של גאון הגאונים רבן של כל ישראל רבי חיים וולאזינר זצקלה"ה שיסד הישיבה בוולאזין ע"פ הסכמת הגר"א זצקלה"ה הנחשב כאחד מן הראשונים המשמשים לפניו במרום".

מסכת חייו הייחודיים והמלאים של רבינו הסתיימה ב"ד סיון תקפ"א, הוא תאריך כניסתו לבריתו של אברהם אבינו, בכך השלים שבעים ושניים שנות חיים כמניין "מספר ימך אמלא" (וכבר עמד על נקודה זו בעל העמודי אור בהספדו); לאחר שהותיר לנו את מורשתו לדורות בקונטרסי נפש-החיים, במאות תשובות הלכתיות ובחידושי הרבים, ובפרט על ידי תלמידיו הרבים אשר צמחו והתעלו תחת שולי אדרתו בישיבת וולאזין, אשר מכוחם וכוח כוחם אנו חיים עד עצם היום הזה.

מתוך העושר הרב של תורתו והנהגתו של רבינו, נעסוק ברשימה הבאה בפנינים מתוך משנתו החינוכית והדרכתו לתלמידיו-אהוביו, ואילו שאר קורותיו, דרכיו והליכותיו הלא הם כתובים בספרי תולדותיו והנהגותיו.

"והתקנא בו הסט"א מדיבורים אלה"

יסוד מוסד היה נקוט ביד רבינו מרבו הגאון, ושורשו מחכמת חז"ל

בשיעוריו למסכת אבות על פרק ג משנה יג אמר: "וכן נדרים להמון עם הוא קלקול כמו שאמרו (נדרים כב.) כל הנודר כאלו בנה במה. אבל לפרישות הוא שומר ... והנה מחשבה מועלת לדברי תורה וכל שכן נדר ולבד שלא יועיל - זיק עוד. אך למי שהגיע למדריגת הפרישות טוב ויפה הוא".

שמירת העיניים - כיצד?

על דרך זו היה מייעץ לתלמידים שביקשו את עצתו בעניין הזהירות בשמירת העיניים, וכה אמר: "זה הכלל כל מה שיגדור את עצמו ויפרוש מראיה, אחר כך אם יראה ויביט, יבער בו היצר כאש. אלא כשדעתו לילך בשוק, יתפלל ויבקש רחמים לבל ישל ח"ו בשום נדנדו חטא והרהור עבירה" (שם קלה).

ובמקום אחר נכתב:

כשדעתו לילך בשוק קודם שיצא מביתו (וכן באלוקי נצור) יתפלל מקירות ליבו ויבקש רחמים לבל ישל ח"ו בשום נדנדו חטא והרהור עבירה רח"ל ויאמר:

"רבונו של עולם, הנני הולך בגיא צלמוות ומקום מסוכן, הושיעני מיצר הרע ומחטאים ומעוונות ובפרט מראיות אסורות" (עפ"י כתב ראש קצ"ה ושערי רחמים מ"ד)

די לו לאדם שמתפלל בנוסח זה שוב ושוב מנהמת ליבו, כדי לסלק מעצמו כל הרהור חטא ועוון.

היסח הדעת ממחשבה רעה

וכך היה מדריך את תלמידו ביחס למחשבות רעות. תחילה היה מנחמם שגם הקדמונים לא ניצלו מזה וכמאמר חז"ל בבבא בתרא קסד; ולעצם העניין אמר: "ואם מסיח דעתו מן המחשבה רעה - בזו כופה הסטרא אחרא. ואם מחשב בה - זו רעה חולה ח"ו" (שם קלו).

גם בנושא הזה העדיף רבינו את התפילה כמגן ליצר, מאשר הגדרים החזקים והפרישות המעושה - שאדרבא עלולים להזיק.

למעשה דעתו של רבינו לא הייתה נוחה בכלל מנדירת נדרים ושבועות, אפילו כשהמטרה היא לזירוז במצוות וכדומה, ולעולם העדיף את התפילה כפתרון לכל דבר, כפי שהביאו משמו במשפט קצר: "להיזהר מנדרים ושבועות, וטוב להקדים תפילה לצרה" (שם קמה).

אם יורשה לנו, נבקש להציע כי נוחה של התפילה במקרים אלו, אינה רק מכוח השפעתה לעורר שפע וחסדים מאתו יתברך, אלא עצם התפילה, אף אם לא תזכה ותיענה, מסוגלת היא להצלחה בדרך הטובה אותה רוצה האדם להשיג.

שהרי התפילה, כשנובעת כראוי מעומק הלב והפנימיות, מלמדת היא על הרצון והתקווה של האדם, להיכן שם הוא את מגמתו ומה הם שאיפותיו הכמוסות. בעוד שהנדר וההסכמה החזקה מעמידות את היצר למלחמה שערה וגורמת להתנגדות פנימית, דווקא התפילה חודרת עמוק לתוך הנפש ומפלטת בה נתיב שקט ובטוח אשר יניב פירות של קיימא ושינוי מהותי של המעשים.

וכל זאת כמוכן, כפי שכתבנו, לבד מהסייעתא דשמיא מעצם התפילה, וכפי שאמר רבינו "ובלעדיו אין עוזר".

נוחה של הסכמה וקבלה

על אף כל זאת, אנו מוצאים את רבינו בכתביו ובדבריו שבעל פה את המעלה הגדולה בקבלת עול תורה מתוך קבלה והסכמה החלטית.

וכה הובא בכתב ראש (עא): "עול תורה. אמר רבינו דבר מנוסה, כשישיכים אדם בבוקר ויקבל עליו ביום ההוא עול תורה באמת ובלב תמים, היינו שיגמור בלבו שלא ישמע לשום דבר ולא יבטלנו שום טירדא, אז יסורו ממנו הביטולים, ובוודאי יצליח ביום ההוא בתורה. וכפי תוקף קבלת עול התורה בבוקר וכפי חיזוק ההסכמה, כן יעזרהו ה' בו ביום וכן יסורו הטרדות ממנו".

ובנפש החיים (ש"ד פט"ז) כתב בתוך דבריו: "וכפי ערך הקיבול אשר יקבל עליו עול תורה באמת, ובכל כחו, כן לפי זה הערך יסירו ויעבירו ממנו טרדות עניני זה העולם, והשמירה עליונה חופפת עליו, והוא כבן המתחטא על אביו, ואביו עושה לו רצונו ומשלים לו כל חפצו, כמ"ש רז"ל (ע"ז יט, א) כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפצו".

נראה כי מלבד שקבלת עול תורה היא בעיקרה "עשה טוב" באופן כללי ולא קבלה מסוימת על ענין פרטי, רבינו במפורש דיבר על אדם שמקבל על עצמו בכל ליבו ונפשו באמת ובתמים, משכך אין הקבלה לעול תורה דבר המתנגד לטבע, וייתכן שבוה אין את החסרון של "מחשבה מועלת".

ומעבר לזה, יש לשים לב שסגולת הקבלה אינה בהצלחתו הוא, שכן השקיעות בתורה מסורה עדיין ללומד עצמו לפי עוצם החלטתו לעזוב את עניני העולם. הסייעתא דשמיא שתהיה לו היא מכך שלא יהיו לו מפריעים חיצוניים בלימודו. וסגולת התורה עצמה "כבן המתחטא על אביו" תועיל לו בכך.

בל תראה ובל תמצא

על יסוד נוסף ממשנת רבינו נעמוד במסגרת זו והוא - מידת הענווה. לדידו של רבינו הגאווה פסולה היא מכל וכל, בל תראה ובל תמצא, וכפי שכתב באגרתו לנכדו: "ושלא להתייחר נגד שום אדם בשום דבר, כי זולת אשר בעת גבהות הלב נקרא האדם תועבה ובמה, כי לא נתקבל מאן דיהיר (-אינו מקובל על הסובבים), יצילנו ה' ממנה ומקצתה".

היינו, הגאווה פסולה היא כלפי שמיא ונקראת תועבה, אך אף בארץ אין היא מועילה, ובעל-הגאווה לא מתקבל בציבור.

בספרו נפש החיים (פרקים א) היה נחרץ עוד יותר: "אף אם לא יתראה ההתנשאות לעיני בני אדם רק במחשבת הלב לבד בעיני עצמו היא תועבה ממש לפניו יתברך וכו' ואמרו שכל המתייחר כאילו בנה במה, ושכינה מיללת עליו, וכאילו דוחק רגליו יתברך שמו, שקובל עליו ואומר: 'אין אני והוא יכולין לדור כאחד' (סוטה ה, א), וקצר המצע מהשתרע. ואוי לו לבן המגרש את אביו בזרוע מבית פלטין של אביו. והפליגו בה ז"ל מאד עד שאמרו שם שהוא כאילו עובד ע"ז וכפר בעיקר וכאילו בא על כל העריות".

ואכן על מידת הענווה האריך רבינו רבות בכתביו ושיעוריו, עד שאמר "אי אפשר בשום אופן בעולם לזכות להשראת השכינה, אם לא שיהיה עניו ושפל גדול" (רו"ח פ"ד מ"א בנוסח כת"י).

מי הוא "עניו"

אלא שגם על המחזיקים במידת הענווה הייתה לרבינו משנת-הדרכה סדורה:

ונמצא למד, ורובי מוסריו היו להשפיל גבהות הלב".

ההתכתבות שלא היתה, שגרמה לסערה

נסיים עניין זה בתיאור פרשה נשכחת, שגרמה לעגמת נפש לכל הצדדים אך אנו למדנו ממנה לקח גדול על מידת ענוותנותו של רבינו זצוק"ל.

ומעשה שהיה כך היה:

שאלה נשאלה לרבי עקיבא אייגר מרבי מיכל גאב"ד האזינפוט (תשובה קכ"א בשו"ת הגרעק"א ח"א), שלקהילתו באה אשה הטוענת כי גיורת היא מפולין ועימה בתה בת החמש, אותה אשה נישאה לכפרי אחד ולאחר זמן נפטרה, ובהסתמכו על מו"ץ אחד שהתיר לו נשא הכפרי את הבת ההיא.

פקפוקים רבים היו על מעמדה של האשה אם גיורת היא או יהודייה וכן על דינה של הבת, והארץ געשה ורעשה בפרשיה סבוכה זו. רבי מיכל האריך בפרטי המעשה ובשיטתו בסוגיא, ופנה לרעק"א בלשון זו: "עכ"ז לא נח דעתי, וסמרו שערות בשרי שיהיה בימי כן, כי ירא אנכי אם אשקוט אזי תשקע הדבר, ויתערבו פסולים בישראל, כי לפי ענ"ד האיסור במקומו עומד ובניהם ממזרים, ועתה יורנו רבינו".

הגרעק"א האריך בתשובתו כי ה' הטובה עליו וסיים "כל זה כתבתי לצדד להיתר אבל לא למעשה, ואף לפי שעה שעת הדחק איני רוצה לסמוך עלי, ואנשי ק"ק ליבויא יפרידו את הזוג עד ישאלו לשני גדולים מפורסמים, ואם יסכימו להתיר אהיה סניף להם, ואם מעכ"ת נ"י יסכים עמי בהיתירא יצרף עמו עוד גדול אחד להתיר, כנלענ"ד וכו' ידידו דו"ש עקיבא במ"ו הרב ר' משה גינז".

מעשה זה הגיע עוד מכבר עד לוולאזין אל רבו של רבי מיכל, רבי חיים, ובשומעו כי יש תשובה בעניין מהגרעק"א נכסף הוא לראותה. רבי חיים השיג את התשובה [אולי מרבי מיכל עצמו], ולאחר שקיבלה כתב עליה את הערותיו, צירף את תשובתו שלו ששלחה שנה קודם לכן לתלמידו רבי מיכל מהאזינפוט ושלה הכל חזרה לרבי שלמה אייגר שיעיין בדבריו ויעבירם הלאה לאביו הגרעק"א.

בינתיים, תלמידו של הגאון מוולנא, רבי ישראל משקלוב, אשר הגיע לא מכבר לארה"ק, שב ויצא אל הגולה והפליג חזרה לליטא ורוסיה למען אחיו העניים יושבי ארץ הקודש.

תוך כדי נדודיו של ר' ישראל בערים הגדולות הגיע לזמן מה לוולאזין לבית גדול הדור רבי חיים. מסתבר שמטרתו הייתה למען שליחותו החשובה, אך חזקה על חבר שיעיין גם בחידושי תורתו וכתביו של מארחו רבי חיים, במיוחד שרבי ישראל עמד ערב הדפסת ספרו המפורסם 'תקלין חדתין' על ירושלמי שקלים אותו הוציא לאור בשנת תקע"ב במינסק.

תוך כדי עיונו בכתביו של רבי חיים צדה עינו של רבי ישראל את חלופת המכתבים הנ"ל, והחליט לכלול את הדברים הללו בספרו החדש 'תקלין חדתין'. וכך הקדים לתשובה: "ידוע המשל שמשלו חכמים לאחד שנכנס לחנותו של בשם כו', והנה בבואי מתמן זיכני השי"ת להסתופף באוהל קדשו של הבשם הגדול אדמו"ר הגאון אמיתי המפורסם מוהר"ר חיים הנ"ל, וכן כל ימי היותי לפני כבודו זכיתי להינות מאור תורתו בפרט אשר מאיתו תצא תורה ותשובה לכל השואל כעניין, שכל גדולי הדור מריצין אליו שאלותיהן, ולא יכלתי להתאפק מלהציג פה תשובה א' אשר השיב על דברי הגאון המפורסם מ' עקיבא איגר שכתב בעניין זה וז"ל הגאון מוהר"ע וכו'" ובהמשך הדברים כתב רבי ישראל: "זוה לשון הגאון מוהר"ח הנ"ל

"מי שאין לו מעלות, אף אם ישפיל עצמו, לא יתואר בשם 'עניו', כי במה נחשב הוא, שאין לו במה להתגאות וכו' ואם יש שני בני אדם, אשר להאחד יש לו שני מעלות, ולהשני שלשה מעלות, אף כי שניהם שפלי רוח בשווה, עם כל זה השני הוא יותר מהראשון. ואם יקבצו כל המעלות באיש אחד, ועם כל זה יחזיק בענותו התמימה, הוא העניו היותר גדול" (רו"ח פ"ד מ"א).

ועל אלו שנוקטים במידת הענווה רק כ"דין" ו"מצווה" אמר: "הענווה לא יחזיק למצוה, רק בטבע מוטבע, וירגיש שהוא באמת שפל ונבזה, ויהיה זה כלבוש שאי אפשר בלתו" (רו"ח פ"ו מ"א).

הדברים חשובים במיוחד לאור שיטתו של רבינו ללחום את מלחמתה של תורה בלי משוא פנים, ואף לחלוק על קדמונים כשנצרך הדבר להעמיד את אמיתתה של תורה. בשל כך הוסיף רבינו:

"ניתן לנו רשות להתאבק וללחום בדבריהם (של רבותינו הראשונים) ולתקן קושייתם, ולא לישא פני איש, רק לאהוב האמת. אבל עם כל זה יזהר בנפשו מלדבר בגאווה וגודל לבב, באשר מצא מקום לחלוק, וידמה כי גדול הוא כרבו, או כמחבר הספר אשר הוא משיג עליו, וידע בלבבו כי כמה פעמים לא יבין דבריו וכוונתו. ולכן יהיה אך בענווה יתירה, באמרו אם איני כדאי, אך תורה היא [וללמוד אני צריך]. וזהו שאמרו 'הוי מתאבק', אך בתנאי 'בעפר רגליהם' - רצה לומר בענווה והכנעה ולדון לפנייהם בקרקע" (רו"ח פ"א מ"ד).

נעלב ואינו עולב

נאה דורש ונאה מקיים היה רבינו, וכל ציר חייו היה סובב על מידת הענווה, וכפי שהאריך בנו רבי יצחק בהקדמת נפש החיים, וכתב: "וגדולה ענוה של כבוד מר אבא הגאון נ"ע, ונתלבש בכל דרכיה ונתיבותיה".

והנה האמוראים רב הונא ורב חסדא נחלקו מה דרך הענווה האם כאשר יושב הוא עם נדכאים ודלים או כאשר מרומם הוא אותם אליו (סוטה ה.), ועל כך כתב רבי יצחק: "הן שתי אלה ראתה בו עין כל יקר, שמעודו ועד שיבה נתן נפשו להחיות רוח שפלים במאדו וצדקת פזרונו, ולהיות את נדכאים. וגם עדיו כי באו אבינו אדם, ששו ושמחו כי קרבים ימין, והרחיב לבבם בפיסי דברים, ובדברי חן שהוצק בשפתותיו".

והמשיך: "הן כל מכירי כבוד מר אבא הגאון ז"ל, המה יעידו ויגידו מענוותנותו הגדולה, אשר אם היה נעלב לא העליב, והיה שפל רוח בפני כל אדם. ...

ומי שלא ראה דרכי כבוד אבא הגאון ז"ל בזה, לא יאומן כי יסופר, כל תחבולותיו ועלילותיו אשר שם שם לו בזה.

רגיל על לשונו היה, שכל חדושים שמחדש, הן בגפ"ת, או בשו"ת, ושיערה דעתו דחדי לביה מפלפוליה, הוא חושש לנהנה מד"ת. והיה קרוב בעיניו שהחדוש אולי אינו לאמתה של תורה, ממאמרם ז"ל (ר"פ אלו דברים) כל המתיהר חכמתו מסתלקת הימנו (ודרך בדיחותא היה אומר, שזהו נחשב אצלו לשוחד, שמשחד עצמו בחדותא דמסת"י). והיה מתיגע לסתור דברי עצמו ולחזור לשנות דבריו, ולשקול בפלס שכלו איך להעמיד על האמת בסברה ישרה, ובשקול דעת נכונה. והרואה יראה ויבין מחכמתו שנתקיימה לו, איך היה מקטין שכלו בעיניו ודעתו היה שפלה עליו. כמאמרם ז"ל (תענית ז' א') אין ד"ת מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה עליו.

היה אוהב תוכחת מוסר ... ומענוותנותיה לא מלאו לבו להוכיח לברייטא, והוכיח במישור לעצמו בכל דבריו. והיה כבא ללמד

תשובה לגאון מ' עקיבא אייגר וכו'.

הספר 'תקלין חדתי' התפרסם ברחבי ארץ, והיו רבים שראו את הספר והבינו מתוכו כי כוונת הכותב היתה שהגרעק"א שאל את רבי חיים מוולאזין את השאלה, והיטב חרה להם הדבר על כבוד תורת הגרעק"א כביכול נדרש הוא לשאלת חכם. בסוף תשובה קכ"א בשו"ת הגרעק"א כתב בנו רבי אברהם מראויטש (נפטר תרי"ד) כי לרבים היו טענות ח"ו על רבי חיים מוולאזין שכביכול התכבד בכך שרעק"א שולח אליו שאלות אף כי לא נכון הדבר. רבי אברהם מסביר למתלוננים כי אין ידו של רבי חיים בדבר, רק אשם הספר 'תקלין חדתי', אליו מתייחס שלא ממש בכבוד כנראה כיון שלא ידע את מעלת רום ערכו.

כאשר הסיפור האומלל הגיע גם לאזני רבי חיים, אף שלא היה אשם בדבר ואף שלא כתב רבי ישראל משקלוב בפירוש את הטעות בהצגת השאלה רק כך אולי היה אפשר להשתמע מדבריו, שלח שני מכתבים בענווה מופלאה, בתחנונים ויראת כבוד לרבי עקיבא אייגר ולבנו רבי שלמה אייגר שישלח שנית לאביו, ולא התקררה דעתו עד שכתב ש"לבו לא ינוח, רעיוניו בל ישקוטו כל הימים אשר יהי עוד בחיים" אם לא יקבל מכתב מהגרעק"א בו יודיע כי הוא סולח ומוחל לו.

וכך כתב רבי אברהם בסוף סימן קכ"א (מהדורא קמא) "אמר אברהם בן המחבר: שמעתי תלונות רבים אשר הם מלינים על הגאב"ד דק"ק וולאזין כבוד הרב המנוח מהר"ר חיים זצלה"ה על כי ראו ספר אחד, תקלין חדתי שמו, שם שם המחבר מקצת מתשובה זו שאלה כאלו שאלו שאל כבוד אבא מארי נ"י שאלה זו קדם הרב דוולאזין, והעמיד דברי הרב הנ"ל דרך תשובה על מה שנשאל מאאמ"ו נ"י, ורצה המחבר בזה להרבות כבוד דוולאזין, לאמר שגם אאמ"ו נ"י, מריץ אליו שאלותיו, והרואים האמינו שהי' יד הרב עצמו במעל הזה, להתכבד במילא דכזיבא, ובהסכמתו וידיעתו נעשה הדבר, והיות אנכי יודע ועד על הפכו, כי אך יצא יצא הספר הנ"ל העריך הרב זצ"ל אגרת ערוכה וארוכה לעומתו דמון אבא מ"ו נ"י, הרבה לדבר בענוה גדולה ונפלאה, בכה וצעק ככרוכיא על זה המחבר, וסיפר המעשה איך היה כי שמע שהשיג הגאב"ד

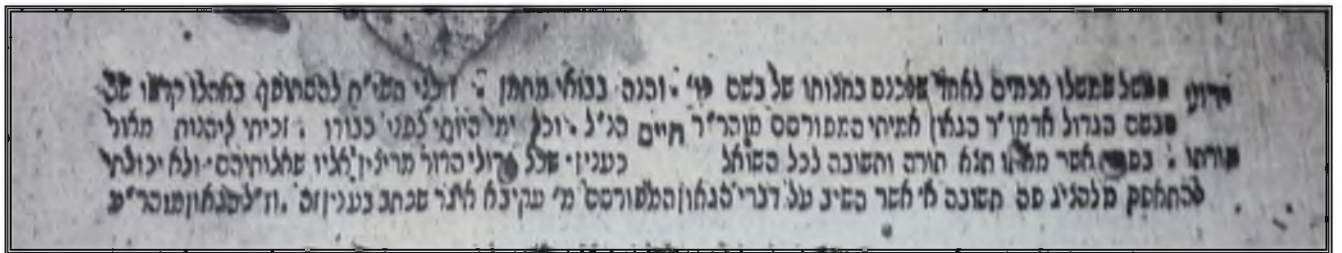
דהאזינפוט תשובה, ונכסף לראות דברי קדשו דמר אבא נ"י ע"כ דרשהו על ככה לשלוח לו העתק, והוא סידר על זה קונטרס, ושלח אותו ליד אחי הרב ר' שלמה נ"י אשר הי' לו הכרות עמו, ובקש לעיין בו ולשלחו אח"כ לאאמ"ו נ"י, ומיראתו כי יכבה בגחלתו דאבא מארי נ"י, כי נקט ליה בלבו עליו, הפציר גם באחי הרב המפורסם ר' שלמה נ"י לכתוב לאאמ"ו נ"י לבקש עבורו מטא ולהשתדל לו שיכתוב אאמ"ו נ"י אליו איזה שורות של שלום לתשובה על אגרתו, להגיד לו כי עוזב התרעומות מלבו, וכה היו דברו **כאש בויערת, שבאם לא ישיג מכתב כזה לבו לא ינוח, רעיוניו בל ישקוטו על כל הימים אשר יהי עוד בחיים.** ואאמ"ו נ"י כתב לו שלא פנה אל הדבר כלל, ובלבו אין תלונה ואין הקפדה. זה אני מעיד נאמנה להצדיק את הצדיק, כ"א המחבר ספרי תקלין חדתי מדעת עצמו עשה כן, שלא בדעת ושלא בהשכל".

למעשה כאשר אנו מביטים בלשון המדוייקת של רבי ישראל משקלוב (מתוך עותק נדיר של ה'תקלין חדתי', מצורף הצילום), תמהים אנו 'הכצעקתה'? הן לכאורה לא כתב רבי ישראל כלל שרעק"א שלח לשאול את רבי חיים מוולאזין, רק שאפשר אולי להבין כך מדבריו, ולכאורה אף זאת לא, ודאי אי אפשר להגיד עליו שעשה שלא בדעת ושלא בהשכל.

פרשה זו דעכה ברבות הימים. בספר חוט המשולש (סימנים ד' ה') העתיק מה'תקלין חדתי' את דברי רבינו בלי הקדמתו שרימזה כאילו הגרעק"א שלח את השאלה לרבי חיים. כמו כן בספרי התקלין חדתי ושו"ת רעק"א בחלק מההוצאות החדשות השמיטו את כל הציטוטים שהבאנו. מכל מקום אנו בחרנו להציג את הפרטים במלואם, ובזה בא לידנו רווח לקבל מושג כל שהוא על עוצם גדולתו וענותנותו של רבן של ישראל רבינו חיים מוולאזין זיע"א שחשש כל כך על כבוד תורתו של הגרעק"א אף שאין עליו כלל טענה.

ויהי רצון שנזכה להתהלך בדרך החיים, אותה התווה לנו רבינו בשקיעות בתורה ובמ"ח קנייניה.

ניישר כח להרהי"ג רבי משה גרודקה שליט"א, עורך הספר כתר ראש מהדורת מכון ירושלים, אשר הסתייעתי רבות בפירושו והערותיו לספר.

נכתב ע"י הרה"ג ר' ירחמיאל ישראל יצחק הלפרין שליט"א
מהדיר 'שו"ת רבינו חיים מוולאזין' שעתידי לראות אוד בקרוב

לקראת שנת מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

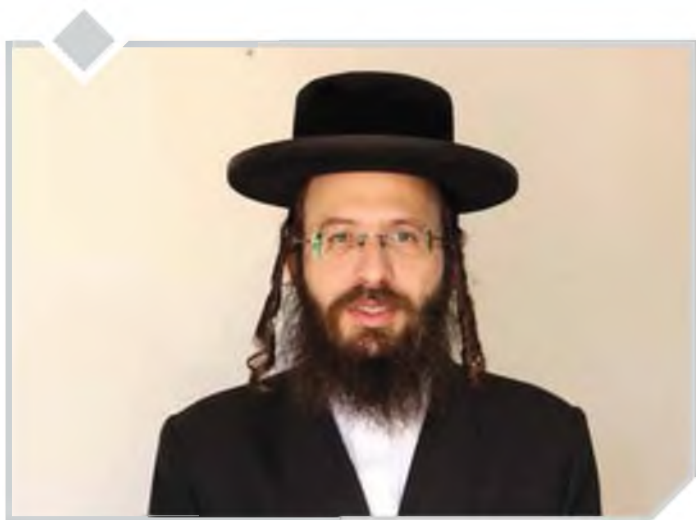
תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 277

פנינים לפרשת בהעלותך

בני הבחור הי"ו שנפל מכל הגובה העצום יצא ממש 'שלם בגופו שלם בממונו', עם הכובע לראשו והמשקפיים לעיניו, ממש כביכול מלאכים סוככו והגנו עליו בנפילתו. וכמוהו עוד מאות בחורים שב"ה לא נזקקו לשום טיפול רפואי

מגיד השיעור של 'דרשו' הג"ר אפרים סגל שליט"א,
בטור רשמים אישיים מהרגעים הנוראים בחצה"ק קרלין סטולין

להתווכח ובלי לנסות ולחלוק על הרופאים או המומחים בתחומים אלו.

זהירות הזאת עוד התגברה והתעצמה ביתר שאת אחרי אסון מירון. כולנו שמענו את השיחה הנוקבת והמפורסמת של מרן האדמו"ר שליט"א, שאת תחילת דבריו הקדיש לחשיבות של ההתעוררות לתשובה ומעשים טובים, מאידך בסיום השיחה עורר על כך שכפי שרואים בחז"ל, לאחר מקרה שקורה צריך לעשות גם השתדלות גשמית כדי שח"ו לא ישנו מקרים כאלו, וכגון מה שלמדנו ממש בימים אלו בדף היומי, על ביטול הריצה על הכבש כקביעה מי יזכה בעבודת תרומת הדשן - לאחר שכהן שבר את רגלו, ותיקון הפייס מאז ואילך, ועוד כמה וכמה מקומות בשי"ס כגון זה.

היה זה רגע נשגב ומרומם. הרגע לו ציפינו במשך שנים רבות, הרגע בו זכינו לחנוך לאחר ציפייה אינסופית ויגיעה רבה, את המבנה החדש שעתידי לשמש את קהל עדת חסידי קרלין, להתאספויות המרכזיות בצלו של מורנו ורבינו שליט"א.

אנשי החסידות, שילמו מכיסם כסף רב, כל אחד יותר מכפי יכולתו, למען בנייתו של המבנה הזה, שנמשכה שנים ארוכות. סוף סוף אנו זוכים לראות את הפירות, הנוכח הבית, אומנם חלקית, רק של אחד האגפים, גם הוא אינו מושלם, אבל בכל זאת, סוף סוף אנחנו כאן, בגבעת זאב, בהיכל ענק המתאים להתכנסות הגדולה של רוב מניין ובניין של חסידי קרלין, בצל הקודש בחג מתן תורה.

אני באופן אישי התרגשתי במיוחד גם מהעובדה שהגבאים במקום כיבדו אותי למסור את שיעור התורה הראשון בהתכנסות ההיסטורית. עוד מאות שנים יתכנסו כאן חסידי קרלין בחגים ובמועדים, רבבות שיעורים יתקיימו כאן בכל ימות השנה, ואת השיעור הראשון מכולם אזכה אני למסור בליל חג השבועות, בשעה 12:00 בלילה, במסכת יומא דף ל"ה ודף ל"ו...

כמדומני שרוב הציבור שהיה כמובן עסוק בהכנות לחג ברוחניות ובגשמיות, דאג להרבה מאוד דברים לאוכל שיספיק לכולם, לספרי הלימוד בוודאי יחסרו במבנה החדש, לסידורי תפילה, למקום ישיבה או עמידה, אבל נושא אחד לא הדאיג אף אחד. נושא הבטיחות...

הרי ידועה ומפורסמת היא זהירותו המופלגת של האדמו"ר מקרלין שליט"א בנושאים אלו של שמירת הגוף והנפש אשר נצטוינו עליהם בתורה באזהרות חמורות, והציות לתקנות הרפואה והבטיחות בלי

והנעדרים, אחרי כמה שעות התאסף חלק גדול מהציבור ברחוב שלפני בית הכנסת וכן בבית הכנסת הקטן הישן, ללמוד 'תיקון ליל שבועות' כבכל שנה ושנה, וראו בחוש את האמור 'לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי'.

היה מדהים גם לראות בחורים צעירים שפוגו לאמבולנסים כשהם שוכבים על אלונקות, ובידיהם - גמרות קטנות ושאר ספרי קודש. גם למחרת התנהלה התפילה בקול רעש גדול ובהתלהבות על אף כל המצב וכל ההרגשות...

אני כשלעצמי הרגשתי ווארט ששמעתי אחרי אסון מירון, על המשנה הידועה במס' סוכה על ירידת גשם בחג הסוכות שהוא משל לעבד שמזג כוס לרבו ושפך לו רבו קיתון על פניו, וכפשוטו הכוונה היא שרבו מראה לו שאינו מרוצה ממנו ואינו רוצה בשימושו. אך באמת כידוע שצדיקים ישבו בסוכה על אף ירידת הגשמים, ושמעתי לבאר כוונת המשנה שלפעמים האדון רוצה לנסות את עבדו האם הוא מסור לו באמת או שמא אינו אלא כעבד העובד למשכורתו, ולכן מנסה אותו איך יגיב לכך שישפוך לו קיתון על פניו - כדוחה את שימושו, האם ימשיך וינסה לרצותו ולעבוד את אדונו כבתחילה, או שמא יאמר - אם אינך רוצה אז לא! והנמשל מובן מאליו, וזו היתה ממש ההנהגה שהיתה בהנהגתו הישירה של כ"ק אדמו"ר שליט"א, בל ניפול ברוחנו כביכול ח"ו אין הקב"ה רוצה בנו, אלא אדרבה, נראה מסירותנו כאשר על אף כל זאת נמשיך לעבדו בתמימות ולעשות המוטל עלינו, וכמובן כפי שדיבר בקדשו, שצריך כל אחד להתעורר לשוב בתשובה שלמה....

גם בתפקידי בישיבה הק' בביתר עילית התפעמתי מכך, שלמחרת היום ישבנו עם אנשי מקצוע שהדריכו אותנו כיצד לסייע לבחורים לצאת מהטראומה הקשה, והכינו אותנו לשאלות קשות שיהיו לבחורים, כגון רגשי אשם, או חיפוש אשמים באירוע, שאלות באמונה ח"ו וכדו', ולמעשה רוב רובם של הבחורים, גם אלו שנפגעו ומאושפזים בביה"ח, חזקים בנפשם וברוחם, וברור להם שהכל משמים והכל לטובה.

התרגשנו גם מהשתתפות הציבור הרחב בצער הקהילה, אשר נתנו הרגשה שאין זה צער פרטי של הקהילה עצמה, אלא צער של כלל ישראל כולו, וסימן משמים לכולם כהמשך ישיר לאסון הנורא במירון.

ויהי רצון שנזכה להבין ולהתעורר ולא נזדקק חלילה וחלילה לתזכורות נוספות, ולא יישמע שוד ושבר בגבולנו, ומחה ה"א דמעה מעל כל פנים, ונאמר אמן.

ואכן גם בהתכנסות זו הושקע ממון רב לבטיחות המקום, כשרובה של ההשקעה היא זמנית בלבד ולא כהשקעה לאורך זמן כאשר המבנה יהיה מוכן בעז"ה, ובכל זאת לא חסכו ממון כדי שח"ו לא תצא שום תקלה. כמו כן מונו אברכים שיפקחו על כל הנושא של הבטיחות והזהירות בכניסות והיציאות.

אך כפי שאמר האדמו"ר שליט"א בקול בוכים, בליל החג לאחר תפילת ערבית, כבר אמר דוד המלך (תהלים קלט ז) 'ואנה מפניך אברח'.

גם אני בתוך הקהל הקדוש הזה זכיתי להשתתף במעמד יחד עם חמשת בני הי"ו, וגם בנותי עמדו בעזרת הנשים.

בני הנשוי עמד על הקומות הנמוכות של הפארנצ'עס, והשני עמד יחד על כלל הבחורים על הפארנצ'עס המיוחדות לבחורים, ורקד בכל עוז, ואני עם בני הקטנים יותר עמדנו ממש ליד הפארנצ'עס, ושמחנו יחד עם כולם.

דקה לפני האסון, אמרתי לגדול מבין ילדי שעמדו עמי, ראה הנה חבריך שלך עומדים על הפארנצ'עס, יחד עם הבחורים למרות שעדיין לא חגגו בר מצווה. אולי תעמוד לידם, ואח"כ תחזור להיות לצידי? תוך כדי שהוא מתחיל להתקדם לעבר הפארנצ'עס קרה לעינינו האסון המחריד, כאשר ראינו את כל הקומות העליונות קורסות תחתיהן.

הפאניקה היתה נוראית, והמחשבות כמובן איזמות ביותר, בפרט לאחר המקרה במירון בו מדחיפות בלבד קרה כזה אסון, קל וחומר לכזה מקרה של קריסה מוכזה גובה.

אין צורך לתאר את הפאניקה שאחזה בציבור, כאשר כל אחד מחפש אחרי בני ביתו לראות שהם שלמים ובריאים.

כל הורה מבין את ההרגשה הנוראית של הפחד על ילדיו שאולי נמצאים במצוקה, אמנם אני ברוך ה' תוך כמה דקות ממש נפגשתי עם כל בני משפחתי וראינו שכולנו בחיים ב"ה בריאים ושלמים. אך כמובן שהדאגה לכלל הציבור כאשר כל אחד ואחד הוא בשר מבשרינו היתה עצומה.

בני הבחור הי"ו שנפל מכל הגובה העצום של למעלה מ-6 מטר - יצא ממש 'שלם בגופו שלם בממונו', עם הכובע לראשו והמשקפיים לעיניו, ממש כביכול מלאכים סוככו והגנו עליו בנפילתו. וכמוהו עוד מאות בחורים שב"ה לא נזקקו לשום טיפול רפואי.

השבר הוא גדול, בפרט על אלו שנסתלקו מהעולם במיטב שנותיהם, והפצועים שצריכים רחמי שמים לרפואה שלמה בקרוב.

אכן למרבה הפלא, תוך כדי חוסר הבהירות במצב הפצועים

גליון 'לקראת שבת' יו"ל בחסות
'אמונה וחסד' דפוס וכריכיה בע"מ 02-6715501

זיכוי הרבים בהפצת גליון זה
לעיי"נ הרה"ח בנימין ב"ר דוד צבי רוזנטל זצ"ל
נלב"ע ר"ח אב תשע"ו

שנה מאוחר יותר פגשתי את המשגיח רבי דב יפה זצ"ל, ומיד קיבל אותי בהתלהבות, ואמר לי תודה רבה מכל הלב. התפלאתי מאוד, מה קרה שרבי דב יפה מודה לי? לא זכור לי שעשיתי לו טובה כלשהי שבגינה הוא צריך להודות לי. הפליאה שלי התגברה עוד יותר כשהגר"ד יפה אמר לי: "בגללך אני לומד כל שבת כמה שעות נוספות, יותר ממה שהורגלתי עד כה". איך אני גרמתי לרבי דב יפה שילמד יותר? זה היה ממש פלא, אבל הוא לא השאיר אותי כך בפליאה...

שיחה מיוחדת ורווית הוד, עם הגה"צ רבי בנימין רימור שליט"א, חדב"נ אצל מרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, ראש ישיבת 'קרית מלך' ומראשי ישיבת 'טשעבין', שמספר על אשר ראו עיניו ושמעו אוזניו אודות השקידה המופלאה והבלתי נתפסת של מרן זצ"ל • חלק ב

יעקב א. לוסטיגמן

בשבוע שעבר הבאנו את חלקה הראשון של השיחה שזכינו לקיים עם ראש ישיבת 'קריית מלך' והמשגיח ומראשי ישיבת טשעבין, הגה"צ רבי בנימין רימור שליט"א, חדב"נ אצל מרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב זצ"ל. באותה שיחה עסק הרב רימור בגודל שקידתו המופלאה של חמיו מרן הגרי"ש, אשר אין כל בריה יכולה להשיג ולהגיע, לדוגמה זו של שקדנות מופלאה ועמל התורה במשך 100 שנות חיים, ללא הפסקה וללא הפוגה.

השבוע נביא את חצייה השניה של השיחה, כפי ששמענו את הדברים מפיו של ראש הישיבה שליט"א.

"פגשתי פעם את אחד מחשובי ראשי הישיבות, תלמיד חכם בעל שיעור קומה. הוא ביקש לשמוע ממני כיצד נראית הנהגתו של מרן הגרי"ש, איך נראה סדר היום של גדול הדור, ובעיקר הוא רצה לדעת כיצד נראית שבת אצל מורי חמי זצ"ל.

"תיארת לי לו איך נראית שבת אצל השווער: ביום שישי כמו כל יום, הוא משכים קום בשעות הקטנות של הלילה, לומד עד ותיקין, מתפלל, סועד פת שחרית ושוב לומד עד שעות הבוקר המאוחרות, אז הוא מגיע הביתה להתכונן לשבת קודש. בשעה 12 בצהריים, הוא כבר מוכן לשבת, הולך לבית המדרש ומתיישב ללמוד ללא הפסקה, עד כחמש דקות לפני הצפצוף המבשר על בואו של זמן הדלקת נרות, כשבימות הקיץ מדובר על שעה שבע בערך, כלומר אחרי שבע שעות לימוד.

"באותה התקופה כבר התאלמן מרן הגרי"ש מהרבנית, חמותי ע"ה, ולכן היה חוזר הביתה, מדליק נרות שבת וממהר בחזרה לבית הכנסת, לומד, מתפלל עם הציבור כמובן, ולאחר תפילת ערבית שב הביתה לקידוש וסעודה שנמשכה כשעה עד שעה ורבע. אחרי הסעודה ישב ללמוד עוד, ובשעה עשר בלילה בערך, הלך לישון קצת.

"בשבתות היה מרן מומעט בשינה לעומת שאר ימות השבוע, ולכן

בשעה אחת וחצי בערך, הוא כבר התעורר. התיישב בסלון הבית, ולמד עד תפילת שחרית שהיתה בשעה שבע בבוקר.

"מה זה אומר למד? מי שלא היה שם לא יכול להבין. אדם נורמלי בדרך כלל מתעייף אחרי שעה של לימוד רצוף. הוא צריך להתחזק ולהמשיך ללמוד עוד שעה ועוד שעה. אצל השווער זה היה הפוך, ככל שהוא למד יותר, כך הוא התלהב והיה לומד עם גישמאק הרבה יותר גדול. אחרי שעתיים הוא היה לומד בקול גדול, לא יכולת לישון בבית כשהוא היה לומד בסלון. אחרי שלוש שעות כבר היה ממש... כארי יתנשא! ככה כל הלילה, הוא למד בהתלהבות גדלה והולכת, עד שהגיע זמן תפילת השחר.

"אחרי התפילה, בשעה תשע או תשע וחצי היה חוזר הביתה, יושב לסעודת יום השבת שנמשכה כשעה, ובשעה עשר וחצי הוא כבר היה אחרי הסעודה, והלך לישון למשך כשעה. בשעה אחת עשרה וחצי הוא היה מתעורר, יוצא לבית המדרש ולומד ברצף עד השעה חמש אחר הצהריים, אז היה מוסר את השיעור הקבוע שלו, ושוב לומד עד סעודה שלישית, כשבכל הזמן הזה היתה הפסקה רק לתפילת מנחה. אחרי שבת כזאת עמוסה בלימוד, כשרצו להכניס

אנשים במוצאי שבת, כדי להתברך או לשאול שאלות, הוא לא היה נותן, כי הוא לא הספיק ללמוד... הוא הרגיש שהוא עדיין חייב להשלים...

"את כל הדברים האלה סיפרתי אז לאותו ראש ישיבה, שכמוון התרגש מאוד מהדברים, ולאחר זמן מה נפרדנו לשלום.

"שנה מאוחר יותר פגשתי את המשגיח רבי דב יפה זצ"ל, הוא רק ראה אותי ומיד קידם אותי בהתלהבות ואמר לי תודה רבה מכל הלב. "התפלאתי מאוד, מה קרה שרבי דב יפה מודה לי? לא זכור לי שעשיתי לו טובה כלשהי שבגינה הוא צריך להודות לי.

"הפליאה שלי התגברה עוד יותר, כשהגר"ד יפה אמר לי: 'בגללך אני לומד כל שבת כמה שעות נוספות, יותר ממה שהורגלתי עד כה'.

"איך אני גרמתי לרבי דב יפה שילמד יותר? זה היה ממש פלא, אבל הוא לא השאיר אותי כך בפליאה שלי, ומיהר להסביר לי: 'אתה זוכר שדיברת עם אותו ראש ישיבה, וסיפרת לו איך נראית שבת אצל הרב אלישיב?... כן, אני זוכר... 'אז תדע שבאותה תקופה פגשתי את ראש הישיבה ההוא, והוא עוד היה תחת רושם הדברים ששמע ממך, וסיפר לי איך נראית שבת אצל גדול הדור.

"אמרתי לעצמי, סיפר לי רבי דב יפה, 'שם הרב אלישיב מצליח ללמוד כל כך הרבה שעות בשבת, אולי גם אני יכול ללמוד ממנו קצת, ולפחות להרבות את שעות הלימוד שלי. ואכן, מאז אני לומד כל שבת כמה שעות נוספות יותר מכדי הרגלי, בזכות התיאור שתוארת איך נראית שבת של מרן הגרי"ש אלישיב...!

"כמוון שהגר"ד יפה כבר לא היה יהודי צעיר באותם ימים, הוא היה צדיק וקדוש, וגם לפני כן לא ביטל רגע מזמנו... ובכל זאת, למרות גילו המופלג, ועל אף שגם לפני כן היה מנצל כל רגע מזמנו, הוא לא ויתר על הזדמנות להוסיף על עצמו עול תורה באופן יותר נעלה, וזה בפני עצמו כבר דרגה גדולה מאוד."

"בתוך השנה של מורי חמי זצ"ל, ביקרתי בביתר, ופגש אותי שם יהודי שלא הכרתי. 'אתה החתן של הרב אלישיב?', הוא שאל אותי והשבתי הן. הוא תיאר לי איך היה נראה הרב אלישיב שישים שנה קודם לכן, לפי החשבון שלי זה היה בערך בשנת תשט"ו מה שהוא סיפר, אבל זה נמשך על פני כמה שנים.

"הייתי אז ילד צעיר", הוא סיפר לי, "התגוררנו ב'שערי חסד', והסבתא שלי היתה גרה במאה שערים. בכל שבת, אחרי סעודת היום, אמא שלי היתה שולחת אותי לסבתא במאה שערים. הייתי מגיע לשם בערך בשעה 11 או 12 בצהרים.

"באותן שנים, כל המניינים במאה שערים היו בשעה שבע או שבע וחצי בבוקר. בשעה תשע או עשר לכל היותר כבר היו כולם בבתים, וסעדו את סעודת השבת, ובשעה עשר כבר שררה בחוץ דממה. כולם הלכו לישון שנת צהרים.

"כך הייתי צועד ברחובות הריקים מאדם, בדרך לסבתא... מול הבית שלה היה בית המדרש 'אוהל שרה', ומחלונותיו של בית המדרש היה בוקע קול יחידי, של אברך שיושב ולומד. סבתא היתה אומרת

לי: 'גש לבית הכנסת, כנס פנימה ותראה את היהודי הזה איך הוא לומד. תראה בעיניך! שתדע שיש אנשים כאלו, אולי תזכה גם אתה ללמוד ממנו, ולהגיע למעט מההתמדה שלו'. היו לו אז 12 ילדים בבית, הגדולים כבר התחתנו באותן שנים, אבל שום דבר לא הפריע לו ללמוד. הוא היה מתיישב בבית המדרש ולומד ולומד, והקול של הלימוד שלו היה יוצא והולך בכל השכונה...

"סיפור מעין זה שמעתי גם מיהודי בשם הרב אייזנבך (ברזילי), שהיה בעל קורא בהר צבי. הוא סיפר לי, שפעם אחת בשנות הילדות שלו, הוא צעד ברחובות 'מאה שערים' בערב פסח אחר הצהרים, וכשעבר ליד בית המדרש 'אוהל שרה' הוא שמע מישהו לומד בקול ובשקידה. 'אמרתי לעצמי שאני חייב להיכנס, להציץ פנימה ולראות מי זה הבחור המתמיד הזה, שאפילו בערב פסח יושב ולומד כשכולם עסוקים בהכנות לליל הסדר ולחג.

"הייתי בטוח שמדובר בבחור, כי הרי אברכים בוודאי לא יכולים ללמוד בזמן לחוץ שכזה. כשנכנסתי פנימה, נדהמתי! ישב שם הרב אלישיב, שהיה אז אברך, היה לו בית עם ילדים, היה לו ליל הסדר להכין, סידורים אחרונים לקראת החג. אבל הוא התנתק מהכל ולמד בשקידה, כאילו שכל מה שקורה מסביב בכלל לא נוגע לו ולא קשור אליו...!

"כשהיו משבחים את חמותי הרבנית הצדקנית ע"ה, על כך שהיא מסרה את נפשה על התורה, ונתנה לבעלה ללמוד בכל זמן ובכל עת ללא שום הפרעה, היתה מצטנעת ואומרת שהיא בסך הכל לא הפריעה לו, אבל החשק והרצון והדבקות בתורה, באו ממנו. ובאמת כשאדם רוצה משהו בכל מאודו הוא משיג אותו, והוא, הרב אלישיב, הדבר היחיד שהוא רצה זה היה ללמוד, והרצון הזה היה אצלו חזק יותר מכל דבר אחר בעולם.

אחד מבאי ביתו של מרן זצ"ל, היה יהודי עשיר מאוד, מחזיק תורה ידוע, שהגר"ש אלישיב זצ"ל היה מכבד אותו על תרומתו הגדולה לעולם התורה.

"ביום מן הימים פגשתי אותו ברחוב", מספר הגר"ב רימר, "ושאלתי אותו: 'נו... מתי היית פעם אחרונה אצל השווער?' אותו גביר אמר לי שהוא כבר לא מגיע לשווער, כי הוא מרגיש שזה מפריע לו ללמוד. 'מדי פעם הוא מזמין אותי לסעודת שבת, ואז אני מגיע בשמחה, ונהנה מאוד להיות בחברתו של גדול הדור ולהשתתף בשיחה עמו, יחד עם בני המשפחה', הוא אמר, 'אבל אני לא מגיע אליו באמצע השבוע, כי זה מבטל אותו מלימודו ואני מרגיש שזה מצער אותו.

"והאמת שאני מאוד מבין אותו, מספר לי הגביר, 'הרי אני כשאני עושה את העסקים שלי, אם אני בעיצומו של משא ומתן על עסקה של כמה מיליוני דולרים, ויבוא אלי מישהו לשוחח איתי, אני אפילו לא ארגיש בו, הראש מונח כולו בתוך העסקה, למי יש זמן לפטפט ולספר סיפורים בכאלו רגעים גורליים?

"אצל הרב אלישיב, העיסוק בתורה הוא כמו עסקה של מיליוני דולרים. כל מילה יקרה מפז, כל רגע של לימוד שווה יותר מכל ההון שבעולם. איך אני יכול להפריע לו באמצע העיסוקים החשובים כל כך?..."

(המשך השיחה אי"ה בשבוע הבא)

"בחור שרואה את אביו מתנהג שלא כשורה, הוא ירוץ לרב לשאול אותו אם מותר לו לספר על כך לכל החברים שלו בחדר האוכל?..."

יו"ר אגודת 'נוצרי לשון', הרב בצלאל טרוביץ, מספר על הימים הראשונים של האגודה הקטנטנה שהוקמה בירוחם הרחוקה, ועל התפנית החדה בפעילות בשנים האחרונות, עם סיפורי מופת וישועה, וגם הבטחה מיוחדת של הגרי"ז סגל זצ"ל, ויבלחט"א מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א

יעקב א. לוסטיגמן

"וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן" (במדבר י"ב, א')

זה התחיל בכולל אברכים בעיר ירוחם הרחוקה. אחד האברכים, הרב בצלאל טרוביץ, גיבש קבוצה של אברכים מהכולל שהחליטו פה אחד: מתחילים ללמוד בספר ה'חפץ חיים', ואפילו נבחנו על הלימוד.

זה היה קצת מוזר. מומתי אברכים לומדים את הלכות שמירת הלשון? ובכלל, לא רבים החזיקו בבעלותם ספר 'חפץ חיים', וכל הקיצורים והתקצירים של הלכות שמירת הלשון בשפה העכשווית, בכלל לא היו קיימים.

"כמה אנשים אתה מכיר שלמדו את הספר 'זכור למרים' מתחילתו ועד סופו", שואל הרב בצלאל טרוביץ, יו"ר אגודת נוצרי לשון, בשיחה שקיימנו עמו השבוע. "כמה אנשים שאתה מכיר למדו את 'מחנה ישראל'? או את 'תורת הבית'? כל אלו הם ספרים של מרנא החפץ חיים, ובכל זאת מספר האנשים שלמדו אותם מתחילה ועד סוף, קטן יחסית.

"כך היה גם ספר ה'חפץ חיים' לפני כ-30 שנה. כולם ידעו שיש ספר כזה, ואולי אפילו ראו אותו ב'אוצר הספרים' של בית הכנסת השכונתי, אבל מעטים באמת פתחו ולמדו בו כמו שצריך.

"אבל אני נמשכתי לעניין עוד מגיל צעיר, הודות לחינוך שהטמיע בנו אבי מורי הגאון הגדול רבי שמואל טרוביץ זצ"ל, שנושא שמירת הלשון ואהבת ישראל היה יקר מאוד ללבו. ולכן החלטתי לפעול קצת בעניין, לנסות להשפיע על עוד אברכים בכולל שלי, שילמדו יחד איתי בספר ה'חפץ חיים'. לשם כך התגייסתי לממן את המלגות עבור המבחנים שלהם", הוא מספר לנו את סיפורו.

"כשראינו את ההצלחה הגדולה של היוזמה, נכנסו לעניין והתחלנו בפעילות מקומית ונקודתית של קידום נושא שמירת הלשון. כך הלכנו והוספנו עוד ועוד פעילות, שהלכה והתרחבה ובתוך שנים אחדות כבר היתה אגודת נוצרי לשון - ארגון גדול ובעל תפוצה ארצית, ואפילו עולמית.

"באותה עת ישבנו וחשבנו, למה באמת אנשים לא לומדים בספר ה'חפץ חיים'? לאחר מחשבה רבה ומעין 'סקר שוק' שעשינו מול אנשים רבים, הגענו למסקנה שכנראה הצורך להחזיק לוח של חלוקת הלימוד היומי לצד הספר, מקשה על הלומדים ומסרבלת

את העניין.

"לא עברו ימים מרובים, והדפסנו ספר 'חפץ חיים' חדש, מנוקד, עם אותיות מאירות עיניים, וכמובן עם החלוקה של הרב סגל זצ"ל, מוטמעת בתוך הספר, שלא יהיה צורך להחזיק לוח ולבדוק כל יום מאיפה לומדים ואיפה מפסיקים.

"הדפסנו את המהדורה הראשונה והזמנו 3,000 עותקים, מכספים שלקחנו בהלוואה, בתקווה שנצליח למכור את כל הספרים ולכסות את ההלוואה.

"אחרי שסגרנו את העסקה מול בית הדפוס, נבהלנו מעצמנו. רעייתי שתחילי אמרה לי: 'מה זה? 3,000 עותקים? אין סיכוי שנצליח למכור את כל הכמות הזאת בעשר השנים הקרובות. איך נחזיר את ההלוואה... אנחנו עומדים לפשוט את הרגל!'.

"האמת שהסכמתי עם כל מילה שהיא אמרה. פתאום תפסתי את עצמי, אמרתי: 'בצלאל, מה עשית? מי מדפיס ספר בכל כך הרבה עותקים, בלי שבדק קודם שיש גם מי שיקנה אותם?...'. אבל זה כבר היה מאוחר מדי, לא יכולנו לבטל את העסקה, וההדפסה כבר היתה בעיצומה.

"וראה זה פלא, ברגע שהספר נכנס לשוק, הוא נחטף במהירות. בתוך זמן קצר מאוד אזלו כל 3,000 העותקים מחנויות הספרים, ונדרשנו להדפיס מהדורה נוספת. מאז אנחנו לא מפסיקים להדפיס עוד ועוד מהדורות. כבר עברו כשלושה עשורים מאז, ובמרוצת השנים הללו הדפסנו כבר יותר מ-400 אלף ספרים, והיד עוד נטויה בעזרת ה' יתברך".

אבל את המהפכה הגדולה עשתה אגודת 'נוצרי לשון' בעיקר בחינוך הציבור. האגודה הצליחה להחדיר למאות אלפי אנשים, שלא כל דבר מותר לדבר, לא הכל מותר לספר.

באותם ימים חילקה אגודת 'נוצרי לשון' מדבקות קטנות, שהודבקו על מכשירי הטלפון הביתיים, ועליהן נכתב "כאן שומרים על הלשון". מסרים מעין אלו הודפסו בדרכים שונות, והחדירו נושא שמירת הלשון בכל שדרות הציבור החרדי, וגם מחוצה לו.

"היה לנו סיפור של אשה שאינה דתייה, שראתה פרסומת שלנו, והחליטה שהיא מתחילה ללמוד את ספר ה'חפץ חיים'. עניין אותה לדעת מה ההלכה אומרת על זה. הלימוד הזה תפס אותה חזק, וכעבור תקופה לא ארוכה, היא חזרה בתשובה שלמה והפכה את ביתה לבית שומר מצוות", מספר הרב טרוביץ.

"יצאנו אז בקמפיין פרסומי נרחב, עם מודעות רחוב עליהן הודפסה הקביעה: "אין לך מושג".

"המודעות עוררו עניין רב, אנשים דיברו על זה ורצו לדעת מי עומד מאחורי הפרסום הזה. היו בטוחים שמדובר במשהו מסחרי, ולפתע הגענו עם השלב השני שאומר: "אין לך מושג מה שמירת הלשון תעשה לך". הציבור היה בהלם. זו היתה הפעם הראשונה שבה התנהל קמפיין שיווקי, של משהו שהוא לא גשמי. פעם ראשונה שמישהו בא והחליט לקדם מסע פרסום, לקיום מצווה חשובה מהתורה, בלי לבקש כסף ובלי להרוויח מזה כסף.

"זה חולל מהפכה. המטרה המרכזית להוציא את מצוות שמירת הלשון מגדר מצוות עשה שלא הזמן גרמא, שהיתה שייכת לנשים בלבד, ולהכניס אותה לעולם התורה והישיבות. בעקבות כך קיימנו שני כינוסים ענקיים לאברכי כולל ובני ישיבה, בראשות גדולי ישראל וראשי הישיבות מכל העדות והחוגים, בניסן תש"ס ובניסן תשס"א. אלפים רבים השתתפו, עמדו מבחוץ וצבאו על החלונות, בניסיון לראות את גדולי הדור שמתאספים יחדיו, כדי לדבר על חשיבות שמירת הלשון.

"אבל להצלחה הזאת יש אבות רבים", מדגיש הרב טרוביץ. "חוזי מ'אגודת נוצרי לשון' היו עוד ארגונים, ומאז הוקמו ארגונים חשובים, שעושים גדולות ונצורות. כל אחד תרם את חלקו, כל ארגון בא מזווית אחרת, ופנה לקהלים מגוונים, ובעז'ה מתחוללת מהפכה של ממש שב'ה תישאר לדורות.

"היום כל ילד חרדי או דתי, יודע מה זו שמירת הלשון. כל ילדה יודעת את הבסיס של הלכות לשון הרע, וכל נערה קובעת סדר לימוד קבוע בספר ה'חפץ חיים', או בספרי הלכה המבוססים על ה'חפץ חיים'.

"הדפסנו גם סדרה של ספרי סיפורים לילדים, וכן ספר של הלכות בשפה קלילה שמוותאמת לילדים. כמו כן יש חוברת 'אלוקי נצור לשונך' לגיל הרך, וספר הלכות לילדים גדולים יותר קומיקס 'אני ולשוני', ספר הלכות 'גם אני נוצר לשוני', יש עלונים של ארגונים אחרים שפונים גם לילדים, לנשים ולגברים. כולם יחד עושים את המהפכה הזאת, וב'ה היום הציבור יודע להזהר בלשונו. כולם יודעים עד כמה חמור הוא החטא של לשון הרע."

לפתע הגענו עם השלב השני שאומר: "אין לך מושג מה שמירת הלשון תעשה לך". הציבור היה בהלם. זו היתה הפעם הראשונה שבה התנהל קמפיין שיווקי, של משהו שהוא לא גשמי

התשובה המפתיעה של הגר"מ חדש זצ"ל

לפני מספר שנים, פתאום נרשמה התפתחות מפתיעה בפעילותה של אגודת 'נוצרי לשון'. אחרי שבמשך כחצי יובל שנים עסקה האגודה בעידוד לימוד 'חפץ חיים' ושמירת הלשון, ובהדפסת הספרים הללו לצד קמפיינים פרסומיים, ועידוד בדרכים שונות ומגוונות בנושא של שמירת הלשון, החלה האגודה להשיק קמפיין חדש... בתחום לימוד הספר 'אהבת חסד', וכן לימוד קונטרס 'אהבת ישראל' שגם הם נכתבו על ידי מרנא ה'חפץ חיים' זיע"א.

"אנחנו עושים את זה משתי סיבות: קודם כל כי בנושא של שמירת הלשון כבר התחוללה המהפכה. הנושא הזה כבר לא זרוק בשוליים. הוא נושא חשוב ומרכזי מאוד, המודעות גבוהה, ויש עוד כמה וכמה ארגונים שעושים עבודה נהדרת, וממשיכים את הפעילות במרץ רב, כדי שכל ילד וכל ילדה יידעו, מה החשיבות הגדולה של שמירת הלשון, וכמה חמור החטא של לשון הרע. אבל יש כאן עוד משהו, יותר עמוק, ואני רוצה להסביר אותו עם סיפור ששמעתי:

"מעשה בקבוצת בחורים בישיבת 'חברון', שהחליטו להקים שיעור ללימוד הלכות שמירת הלשון מתוך הספר 'חפץ חיים'. הם תלו מודעה, גיבשו קבוצה. כשכבר כמעט עמדו לצאת לדרך עם הלימוד, הם סיפרו למשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל, וביקשו את ברכתו להצלחת השיעור. הם היו בטוחים שהוא יצא מהתפעלות מהרעיון החדש לגמרי, של הקמת שיעור בנושאים של בין אדם לחבירו, נושא שהגר"מ זצ"ל היה מדבר אודותיו רבות. אבל להפתעתם הרבה רבי מאיר חדש הפגין חוסר שביעות רצון מהיוזמה.

"הבחורים חשבו שאולי המשגיח סבור שהם מתכננים ללמוד 'חפץ חיים' בזמן הסדרים, ולכן המשגיח לא מתלהב. הם מיהרו להסביר שחלילה וחלילה, לא עלתה כזאת על דעתם, כמובן שהם ילמדו 'חפץ חיים' רק בשעות בין הסדרים, ולא על חשבון סדרי הישיבה כלל וכלל.

"אבל הדברים האלו לא ריצו את המשגיח. הם הוסיפו שבחרו מגיד

"שנת השמיטה הקודמת היתה השנה הטובה בחיי... זוהי חוויה אדירה ומרגשת שאין לה אח ורע, ואני מחכה לזה כבר מאז מוצאי שביעית שעברה... קשה להסביר את זה. זו ההרגשה שאתה עטוף ומחובק בידי הרחומות של הקב"ה, יחד עם ההרגשה הזו שאתה מיחידי הסגולה בעם היהודי, שזוכה לקיים את המצווה המיוחדת הזו בהידור רב"

שיחה רווית אמונה עם אביחי קוך - חקלאי ממושב 'תקומה'
- שמפיץ את בשורת השמיטה בעולם כולו

הרב יהושע לייבזון

"וַיִּשְׂאוּ אֶתְּךָ בַּמָּשָׁא הָעָם" (במדבר י"א, י"ז)

כשמאחוריהם שנת קורונה קשה, ומעליהם גשם של קסאמים, עומדים מאות חקלאים ומתכוננים בסילודין לקבל את פניה של שבת הארץ, על אף כל הקשיים. איך הם עושים את זה? שיחה מטלטלת וורוויית אמונה זכה עם אביחי קוך - חקלאי ממושב תקומה, שמפיץ את בשורת השמיטה בעולם כולו.

אצל אביחי קוך, שנת השמיטה הבאה, תהיה הפעם השניה בה הוא עתיד לשמור שמיטה כהלכה.

"שנת השמיטה הקודמת היתה השנה הטובה בחיי...", אומר אביחי בהתרגשות אותה ניתן להרגיש אפילו דרך הטלפון. "זוהי חוויה אדירה ומרגשת שאין לה אח ורע, ואני מחכה לזה כבר מאז מוצאי שביעית שעברה...".

מה כל כך מרגש בלשמור שמיטה? ניסינו להבין.

"קשה להסביר את זה. זה מכלול של דברים שמצטרפים יחד. בראש ובראשונה - זו ההרגשה שאתה עטוף ומחובק בידי הרחומות של הקב"ה, שמעניק לך פסק זמן של שנה שלימה, שהוא רוצה אותך פנוי. יחד עם ההרגשה הזו שאתה מיחידי הסגולה בעם היהודי, שזוכה לקיים את המצווה המיוחדת הזו בהידור רב. ובעיקר ההרגשה שאני אישית חוויתי - החיבור העוצמתי עם אלפי יהודים ברחבי העולם, שהתחברו אליי דרך מצוות השמיטה, זוהי החוויה העוצמתית והמרגשת ביותר שחוויתי".

מתנה לבר מצוה

כדי להבין איך חקלאי פשוט מדרום הארץ, מצליח למלא אולמות שלמים ולהשפיע על אלפי יהודים מכל העולם, צריך להריץ את ציר הזמן שמיטה שלימה אחורה, ולהבין איך בכלל מתחיל חקלאי מסורתי לשמור שמיטה כהלכה. בו בזמן שהוא צפוי להפסידים של מיליוני שקלים, כאשר לרשותו עומדים מספיק היתרים מפוקפקים כדי להיתלות בהם.

"נולדתי לתוך בית, שהיה מחובר בקשר אמיץ לחקלאות ולאדמה.

אבי שיחי' גידל מטעי זיתים במושב 'חמד' הממוקם קרוב מאוד לבני ברק (כיום אני זה שמטפל במטעים האלו), ובמקביל הקמתי גם חממות לגידול ירקות במקום מגורי.

"בכל שנות השמיטה הסתמכתי על היתרים כאלו ואחרים, בכדי להימנע מלהשבית את השדה השבתה מלאה. בשנה השישית הקודמת עמדנו לחגוג בר-מצוה לבן שלי, ואז יום אחד הוא נתקל בחוברת כלשהי, שהסבירה את מעלת שמירת השמיטה כהלכה, והוא בא אליי ואומר לי: 'אבא, זה המתנה שאני רוצה לבר מצווה - תשבית את השדה לגמרי. בלי שטיקים בלי טריקים...".

"לקח לי זמן לעכל את זה. הלכתי לבדוק את הנושא, ואיכשהו הגעתי ל'קרן השביעית', יצרתי קשר עם הנציג שלהם, שעודד אותי והמריץ אותי ללכת על זה. וגם הבטיח לדאוג לצד הכלכלי. וכך קיבלנו את ההחלטה האמיצה הזו. כמובן, שאותו רב המשיך להדריך אותי לכל אורך הדרך, איך לעשות את זה באופן המהודר ביותר.

"אלא שעדיין חששתי שלא אצליח לעמוד בניסיון הזה. אנשים לא מבינים מה זה אומר עבור חקלאי, להשבית את השדה שנה שלימה. זה כמו לבוא ולשים שלט על העסק או החנות שלך - החנות סגורה למשך שנה שלימה...".

"זה אפילו יותר מזה - חקלאי משקיע את הנשמה שלו במטעים

"ארזנו את החפצים, נפרדנו בדמעות מהחממות המושקעות, ועלינו על המטוס לכיוון ניו יורק. רק כשהגעתי לעבודה, התברר לי ששיבצו אותי למשימת שמירה על הכבודה, כלומר מדובר אולי בפיקוח, אבל ממש לא בפיקוח נפש..."

שלימה, עסקתי במתן הרצאות בנושא של שמיטה, דילגתי מהרצאה אחת לשניה, ביקרתי בבתי ספר, בישיבות, בסמינרים ובכל מקום אפשרי. גיליתי שם את האהבה האדירה של הציבור לארץ ישראל, ואת הצימאון העצום לדעת ולהחכים, בנוגע לחקלאות ולמצוות התלויות בארץ, ובעיקר למצוות השמיטה.

"זו הייתה אחת החוויות העצומות ביותר שחוויתי בחיים. אלפי אנשים התחברו אלינו באופן אישי, ועד היום מאות מהם ממשיכים לשמור על קשר חם איתנו. חלקם הגדול שולח את הילדים שלהם, שבאים לשנת לימוד בארץ, לבקר ולהתארח אצלנו בשבתות, ואלו מביאים את החברים שלהם, ויוצרים שרשרת אינסופית, של אהבת התורה וחיבור לארץ הקודש".

אולם, את ההשפעה שלו לא שומר אביחי רק ליהודים מחו"ל. מעבר לעיסוק שלו כחקלאי הוא משמש גם כנציג מטעם חברת 'קנט' - הקרן לנזקי טבע, בו הוא מעריך את נזקי הטבע השונים, לצורך קבלת פיצויים מהמדינה ומחברות הביטוח. במסגרת המפגשים שלו עם מאות ואלפי חקלאים, הוא משתדל לשכנע את מי שהוא יכול - להצטרף לחוויה העצומה הזו, של שמירת שמיטה כהלכתה, ומקשר בינו לבין 'קרן השביעית'.

"אני מרגיש בזה שליחות גדולה", אומר לנו אביחי לסיום. "מי שמתבונן קצת בפסוקים מבין מיד, שמצוות השמיטה היא לא רק עניין פרטי של כל חקלאי בפני עצמו, מצוות שמיטה זה עניין כללי של כל עם ישראל, התורה מדברת במונחים של שביית הארץ, כי רצון הבורא שהארץ כולה תשבות בשמיטה.

"ומעבר לכך, מי שקרא את 'בחוקותי', מבין מיד שכל זכות קיומנו בארץ - היא רק באופן שהארץ שובתת, אם חלילה זה לא קורה, אומרת לנו התורה שהארץ תתבע את שבתותיה. קטונתי כמובן מלהיות מוכיח בשער, אבל מי יודע אם המצב הביטחוני והפוליטי המתמשך בארץ, לא בא לאותת לנו שמוטל עלינו כציבור, כעם שמעוניין לשבת בטח בארצו, לעשות את כל המאמצים האפשריים כדי שכל הארץ תשבות".

ובשדות. זה חלק ממנו. ופתאום הוא צריך לקום כל בוקר, להסתכל על מפעל חייו קמול מול העיניים שלו, לראות איך הכל מתמלא קוצים, איך חממות שלמות נהרסות, מתבלות, ולשבת מול זה בחיבוק ידיים...

"אני אישית לא הרגשתי חזק מספיק כדי לעשות את זה. הבנו שאם אנחנו רוצים להצליח במשימה, אנחנו חייבים לברוח מהניסיון. החלטנו לטוס לחו"ל ולגור שם במשך כל שנת השמיטה.

"כדי שלא ליפול להוצאות מיותרות, פנינו לסוכנות והצענו להם להיות שליחים למשך השנה הקרובה. אשתי - מורה במקצועה, שובצה כמורה בבית ספר בארה"ב. הבעיה הייתה - מה עושים אתי, לסוכנות אין משרות בעבודות חקלאות בארה"ב..."

"בסופו של דבר, הוחלט להעסיק אותי כמאבטח מטעם חברת 'אל על' בשדה"ת בניו יורק. לקחתי קורס מזורז, ונרשמתי לעבודה. אלא שאז התברר לי שהמשרה שקיבלתי כוללת גם משמרות בשבת. הלכתי לשאול רב, והוא הורה לי שרק אם יש בזה משום פיקוח נפש מותר לי לעבוד בשבת, אך אם לא, אין שום היתר לעבוד בשבת. פניתי לסוכנות, והם אישרו שאכן מדובר במשימות של פיקוח נפש".

משביעית לשביעי

"ארזנו את החפצים, נפרדנו בדמעות מהחממות המושקעות, ועלינו על המטוס לכיוון ניו יורק. רק כשהגעתי לעבודה, התברר לי ששיבצו אותי למשימת שמירה על הכבודה, כלומר מדובר אולי בפיקוח, אבל ממש לא בפיקוח נפש..."

"הבהרתי למנהל העבודה, שאין לי שום כוונה לעבוד בשבת. הוא כמובן, לא יכול להסכים לתנאי כזה, הם מקבלים תקציב לפי תקנים, ואין לו אפשרות להעסיק עובד נוסף רק לשבתות.

"סביר להניח, שהם מצידם היו מפטרים אותי לאלתר, אולם העובדה שהועסקתי מטעם הסוכנות, הקנתה לי מעמד של עובד בישראל, שם ע"פ חוק אין לפטר עובד בשל סירובו לעבוד בשבתות. לכן הגישו עלי תלונה שאני לא מספיק מקצועי..."

"עוד באותו יום, נשלחתי אחר כבוד בטיסה ישירה חזרה לישראל, לפגישה דחופה בסוכנות. שם הובהר לי, שאם לא אסכים לעבוד בשבתות - הוא יאלץ לפטר אותי בשל חוסר המקצועיות שלי..."

"לא התרגשתי יתר על המידה, ואמרתי לו שאם הוא צריך לפטר, שיפטר. הוא לא האמין שאני מקבל את זה באדישות כזו, והחל לשאול אם אני לא דואג לילדים שלי, לפרנסה שלי, ואיך אשלם שכירות וכו'. אבל אני לא התייחסתי לטענות הללו, ידעתי שמשמירת שבת לא מפסידים, וקיבלתי בשמחה את מכתב הפיטורין.

"משם יצאתי לשדה התעופה הישר לארה"ב. איך שאני נוחת, אני מקבל טלפון מהרב של 'קרן השביעית' שליווה אותי, והוא שואל אותי אם אני פנוי בימים אלו, משום ש'קרן השביעית' מחפשים חקלאי, שיוכל לספר לציבור האמריקאי בגוף ראשון מה זה להיות חקלאי, ומה זה אומר בשבילו להשביית את השדה לשנה שלימה..."

"אחרי גילוי כזה של יד ה' - לא הייתי צריך יותר. ואכן, במשך שנה

מֶרֶן הַגְּרִי"ז הַלּוֹי, גִּילָה מִי הִיא הַדְּמוּת הַפְּלֵאִית שֶׁעֲלֶיהָ סִיפֵר הַחֶפֶץ חַיִּים בְּסִיפּוֹרוֹ, שְׂאֵלִפִים רַבִּים הַמְתִּינוּ מִחוּץ לַמְּלוֹן בּוֹ הַשְּׂתַכְנָה כְּדֵי לַחְזוֹת וְלוֹ לַרְגֵעַ בְּזִיו פְּנִיהָ...

'רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות'

הרב בנימין בירנצוויג

״וַיִּסְעוּ מִהַר ה' דָּרָךְ: שְׁלֹשֶׁת יָמִים״ (במדבר י', ל"ג)

חז"ל דרשו מפסוק זה, שבאותו היום שנסעו מהר סיני, נסעו בשמחה, וברחו משם כתינוק הבורח מבית הספר, אמרו שמא יוסיף לנו עוד מצוות, ולכך ניתנה להם פורענות, שאלמלא זה היו נכנסים מיד לארץ ישראל.

מי שידע ערך כל מצוה ומצוה שאין לה סוף? הרי שהוא ירוץ על כל דבר מצוה! וישמח כמוצא שלל רב. שבחם של ישראל נאמר "לא הביט עוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל" בני ישראל מקיימים את המצוות בשמחה ובתענוג גדול, שלא נראה בהם שום עמל בקיימם המצוות.

ידוע מאמר חז"ל: 'רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות', ויש לתמוה, הרי אם רצה לזכות אותם, היה לו להוריד מהם תורה ומצוות כדי שיוכלו לעמוד בעשייתה וקיומה ויוכלו לקיימה בנקל?

וורט נפלא אמר בזה מרן רבי שלמה זלמן אוירבעך זצ"ל, הקב"ה רצה לזכות את ישראל במצוות, כדי שירבה שחרם וזכות קיומם, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות בכל הליכותיהן, בכל מעשה שעושים נתן להם מצוה, מקימתם בבוקר ועד השינה בערב, ריבה להם מצוות בכל דברים שאדם עושה ממילא לצרכיו, וכגון קשירת נעלים שאדם בין כך עושה, נתן בזה מצוה לקשור ימין תחילה, אח"כ אדם שוטף ידיו, נתן להם מצוה של נטילת ידים, וכן הלאה, נתן להם מצוות במעשים הפשוטים שעושים בין כך למילוי צרכיהם, ובזה ריבה להם תורה ומצוות, וזיכה אותם בריבוי שכר גדול.

אדם שמייקר כל מצוה בידוע ערכה וטובה, הרי שכל מעשה קטן שעושה ויש אפשרות לעשות ולקיים בו מצוה הרי הוא עושה זאת בשמחה גדולה, ותמיד מחפש עוד ועוד מעשים ומצוות לשעות רצון ה' ולזכות בשכר הגדול השמור לעושי מצותיו.

ענין זה של רצה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, נאמר גם על כל אחד ואחד מישראל, שכל הרוצה לזכות את הרבים, ירבה לעצמו תורה ומצוות ובזה יזכה את הרבים, ונביא בזה מעשה נפלא עד מאד על אחד מקברניטי האומה היהודית בדורות האחרונים, שהלך בדרך זו וזכה לזכות את ישראל באופן שכמעט

ולא היה לפניו:
הגה"צ רבי שלום צבי הכהן שפירא זצ"ל הביא מעשה שסיפר מרנא החפץ חיים זיע"א:

החפץ חיים סיפר על חסיד אחד שרצה לזכות את ישראל, וחישב מחשבות כדת מה לעשות למען זיכוי זה, חיפש ומצא שעליו לנסוע לעיר הבירה במדינה ידועה שישראל מרובים בה בריבוי אוכלסין, ושם ישפיע על ההמונים בדרשותיו.

אמר ועשה, טרח הרבה וחפש עד שהגיע לבסוף למחוז חפצו, נכנס לבית המדרש הגדול והחל נושא מדברותיו בין מנחה למעריב, מתפללי בית הכנסת החלו לרטון ולהתרעם מה רצונו של המגיד הזה כאן, הרי כל מטרתו וחפצו הוא שנשלשל לו כמה פרוטות בקערה למחייטו, כמנהג רבים מן המגידים בעת ההיא, הבה ניתן לו איפוא את הממון ויניחנו לנפשנו. שמע החסיד את דבריהם והתחיל לחשוב שכנראה קשה באמת להשפיע על אנשים הגרים בעיר הבירה אלך מכאן לעיר אחרת עיר מחוזית אמנם אך קטנה מן הראשונה שם אנשיה שקטים ונוחים יותר לשמוע דברי תורה ושם אעשה נפשות ואפעל גדולות ונצורות.

קם ונסע לעיר היותר קטנה, אולם לגודל צערו גם שם נכונה לו אכזבה מרה, לא מצא אוזן קשבת לדרשותיו, והחליט באין ברירה לנסות במקום שלישי קטן מקודמיו, אך גם הפעם לא עלתה בידו, וכך נדד וסבב החסיד ממקום למקום, כל פעם למקום קטן מקודמו וללא הצלחה.

כיון שראה שכך עלתה בידו, הרהר שכנראה טעה בחשבונו ועליו

**מסיים הרב שפירא בספרו,
כששמע מרן הגרי"ז הלוי
סולוביציק זצוק"ל עובדה זו
מפי הח"ח, אמר לתלמידיו:
כלל הוא בידי כשהח"ח מספר
מעשה מחסיד אחד, כוונתו
היא על עצמו! הוא היה
החסיד ובדידה הוי עובדא**

מספר מעשה מחסיד אחד, כוונתו היא על עצמו! הוא היה החסיד
ובדידה הוי עובדא.

בזה רצה החפץ חיים לסלול לנו דרך לחיים, למי שרוצה לפעול
למען זיכוי הרבים, שיתחיל מעצמו ובתוך ד' אמותיו, ומשהתמלא
הגביע שלו ויגלוש אז תהיה השפעה לאחרים. [מאיר עיני ישראל]

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו ל:
israel.layosh@gmail.com

לשוב לעירו ומקומו שאנשיה מעטים ומכירים אותו היטב, מהם
אתחיל לפרסם שם שמים בעולם. צירף מחשבה למעשה שב לעירו
ולמכריו משכבר הימים נכנס לבית הכנסת עלה על הבימה והתחיל
להטיף לבני המקום מוסר על דא ועל הא, עודו מדבר עמם והנה
מוגיע לאזניו קול מלחשים המהמהמים בקול רגז, מה רוצה מאתנו,
קודם שיטיף מוסר לחתנו הצעיר וכו', מוטב שיגיד מוסר למשפחתו
ובני ביתו וכו'.

הוא חזר לביתו ועשה כדבריהם, החל לחנך את ילדיו בקפדנות
לתורה ויראת שמים כרצונו ושאיפותיו, אולם אף הם לא טמנו ידם
בצלחת והשיבו לו לאמר, מה רצונך לעשותנו צדיקים גמורים, הלא
כתוב "אל תהיה צדיק הרבה", התיישב החסיד בדבר עם עצמו
והגיע למסקנה, א"כ אתחיל מעצמי, עלה לעליית ביתו, והסתגר
כמה עשרות שנים, עמל שם ויגע בתורה בש"ס ובפוסקים, חיבר
ספרים ושלחם על פני תבל, ואכן נתפרסמו לשם ותהילה במדינה
ובעולם כולו.

לאחר זמן הרבה החסיד הרי למדתי לעצמי תורה הרבה, אולי כעת
אלך לערי המדינה ללמד את עם ה' תורה ויראה, מיד החליט על
נסיעתו, שלח מכתב אל רב עיר הבירה שביום פלוני מתעתד הוא
לבקר בעירו, ויצא לדרך, כשהגיעה הרכבת למחוז חפצו, כבר עמדו
אלפי יהודים בתחנה, מהם במשך שעות רבות ממתנים בקוצר
רוח לתורם על מנת לתת שלום לחסיד הנודע והמפורסם, ולזכות
להתברך מפיו, משאך נכנס לבית מלונו התמלא כל הרחוב סביבו
בצאן אדם שמשאלתם היחידה לראותו ולשמוע מפיו דברי
תורה מוסר ותוכחה.

מסיים הרב שפירא בספרו, כששמע מרן הגרי"ז הלוי סולוביציק
זצוק"ל עובדה זו מפי הח"ח, אמר לתלמידיו: כלל הוא בידי כשהח"ח

*** שיעורים מקוצרים על הדף היומי**

*** דף היומי בהלכה - 5 דקות ביום**

*** ווארטים וסיפורים מיוחדים לפרשת השבוע**

*** סיפורי צדיקים ותוכניות מיוחדות**

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' *4992 או 077-2222-666

חסד'. אנחנו באגודת 'נוצרי לשון' עמלנו והתייגענו לעשות חלוקה מסודרת של ספר 'אהבת חסד', במקביל ללוח היומי שייסד הגרי"ז סגל זצ"ל, כך שהלומד מסיים את הספר שלוש פעמים בשנה, לאחר לימוד של דקות ספורות מדי יום.

"ועל כל אלו יש גם את ההבטחה של המהרי"ז סגל זצ"ל, שאמר שהוא לא ראה משפחה שקבעה לימוד בספר ה'חפץ חיים' ולא ראתה ישועה. אנחנו שאלנו את מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א, אם אפשר לומר שהסגולה הזאת קיימת גם בלימוד 'אהבת חסד', והוא ענה לנו תשובה חד משמעית שכן, ובאמת כבר זכינו לשמוע על לא מעט סיפורי מופתים וישועות, שאירעו עם אנשים שלמדו 'אהבת חסד'".

סיפורי מופתים וישועות, שאירעו עם אנשים שלמדו 'אהבת חסד'

"כמו שלפני שלושים שנה, כשעבדנו להחזיר את הלימוד של ה'חפץ חיים', זה לקח כמה שנים, ולאחר מכן היתה מהפכה אדירה, כך גם ב'אהבת חסד', המהפכה בעיצומה וב"ה נמכרו עשרות אלפי ספרים עד היום, ובמאות בתי כנסת ברחבי הארץ, מתקיימים שיעורים בשבת קודש אחרי התפילה, בספר 'אהבת חסד', אלפי בחורים ואברכים, מאות בנות סמינרים ועשרות תלמודי תורה בכיתות הגבוהות, לומדים יום יום בספר 'אהבת חסד'.

"אנחנו סמוכים ובטוחים, שבעוד תקופה לא ארוכה הילדים שלנו עוד ישאלו אותנו: 'האם באמת ייתכן שפעם למדו 'חפץ חיים' יותר מ'אהבת חסד'???"...

"בעקבות ההתעוררות העצומה, של רבבות יהודים מכל החוגים, ללימוד בספרי 'חפץ חיים' ו'אהבת חסד' באופן אינטנסיבי, פתחנו קו מיוחד להשתתפות במבחנים שבועיים וחודשיים, לקובעים לימוד יומי ב'חפץ חיים' או 'אהבת חסד', כאשר בין המשתתפים מוגרלים בעז"ה סכומי כסף גדולים כל שבוע. המבחנים נערכים בשיטה אמריקאית וקלילה, על ידי הארגון החשוב 'לדעת', לפרטים והצטרפות ניתן להתקשר ל- 073-728-9669. כמו כן ניתן לשמוע שיעורים בח"ה, 'אהבת חסד', ובכל נושאי בין אדם לחברו, בעברית ובאידיש, בטלפון 03-617-1132.

"ברצוני לסיים במשפט אחד, ששמענו ממרנן ורבנן גדולי הדור שליט"א מספר פעמים בשבועות האחרונים: יש הרבה מצוות והרבה דברים חשובים, חז"ל בתנא דביה אליהו, פרק כח, אומרים: 'כך אמר להם הקב"ה לישראל: בני אהובי! כלום חסרתי דבר שאבקש מכם. ומה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבים זה את זה, שתהיו מכבדים זה את זה ויראים זה מזה', אנחנו מאוד מקווים שבעז"ה מכאן תצא הקריאה לכבד איש את רעהו, ולאהוב אחד את השני, ואז נזכה שהקב"ה יקיים את מה שנאמר 'ויהי בישראל מלך' מתי? ב'התאסף ראשי עם', וכשאר כולנו נתאסף יחד, אז יהיה יחד שבטי ישראל, בגאולה השלמה במהרה.

שיעור משכמו ומעלה, אחד מהבחורים הכי טובים בישיבה, והלימוד יהיה בזהירות המתבקשת כראוי ללמוד כשלומדים הלכה. אבל כל זה לא ריצה את המשגיח, שהמשיך להפגין חוסר שביעות רצון.

"לאחר שכבר כלו כל הקיצין שאלו הבחורים את המשגיח: 'למדנו רבינו, מה רע בלימוד הלכות שמירת הלשון? וכי רוצה המשגיח שנמשיך לדבר לשון הרע חלילה וחלילה? על מה ולמה ההתנגדות הזאת?'

"השיב להם המשגיח: 'בחורים צדיקים ויקרים! חלילה וחלילה! לימוד הלכות שמירת הלשון זה דבר חשוב ויסודי מאין כמוהו. אבל טענה אחת יש לי אליכם: האם כדי לא לדבר לשון הרע, אתם צריכים ללמוד את הלכות האלו? וכי אם יהיה מותר לדבר בגנות הזולת, תדברו בגנותו?'

"שוו בנפשכם, בחור הרואה את אביו מתנהג שלא כשורה, האם הוא ירוץ לרב לשאול אותו אם מותר לו לספר על כך לכל החברים שלו בחדר האוכל? הייתכן כדבר הזה? בחור שידבר סרה באביו רק כי הרב פסק לו שהדבר מותר? הרי למדנו במסכת שבת, שהלל הזקן אמר לגוי שבא להתגייר, שהיסוד והשורש לכל מצוות התורה, הוא מה ששנוא עליך לא תעשה לחברך.

"יהודים הם אחים זה לזה!', המשיך המשגיח לייסרם בנועם לשונו, וציטט את לשון ה'מסילת ישרים' בסוף פרק י"ט: 'אין הקב"ה אוהב אלא למי שאוהב את בניו, וכל כמה שאדם אוהב את בניו של הקב"ה יותר, כך הקב"ה מגדיל אהבתו אליו'..."

הבטחה של מרן שר התורה שליט"א

"זה בעצם הרעיון שעומד מאחורי היוזמה שלנו, לעודד לימוד ב'אהבת חסד' וקונטרס 'אהבת ישראל'. כמובן שאנחנו לא בדרגה של רבי מאיר חדש, ובוודאי שהלכות שמירת הלשון הן מעשיות מאוד, למרבה הצער, כמעט לכל אחד מאתנו. אבל הרעיון הוא שאנחנו צריכים לעסוק יותר בכיוון של 'עשה טוב', שזה החלק של 'אהבת חסד'. זה לא רק לא לדבר רע על הזולת, אלא גם לא לחשוב עליו רע! זה לא רק לא לצער אותו ולהציק לו, אלא גם לפעול למענו ולגמול עמו חסד ולאהוב אותו, גם אם הוא לא מהחוג שלך, או שהרב שלו לא חושב מהרב שלך, במחילה..."

"הנביא זכריה אומר בנבואה שמנבא על הגאולה העתידה: 'הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא' הנה תבוא הגאולה... אבל יש שם תנאי אחד: 'ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם'. כלומר, לא רק שלא תדברו רע על הזולת, לא רק שלא תצער את החבר, אלא גם אל תחשבו עליו דברים רעים! וכמו שהוא מסיים שם: 'והשלום אהבו'.

"בספרים הקדושים כתוב, שמי שחושב מחשבות רעות על יחידים או על קבוצות ועדות שונות מעם ישראל, זה בבחינה של מחשבות אסורות, כמו מחשבת עבודה זרה רחמנא ליצלן. זה מה שמונע מאיתנו, לצערנו, את הגאולה השלמה, כמו שאומר זכריה הנביא. 'בימים אלו מתחיל מחזור חדש של לימוד 'חפץ חיים' ו'אהבת

"אם ניתן לכל יהודי תלמיד חכם להחזיק ביד שלו את כתב היד של הרמב"ם, הידיים שלו ירעדו מהתרגשות"

מתיקות התורה

הדרך שלך להצליח בלימוד תורתנו הקדושה

הרב מאיר קרסיאנסקי, אחראי תוכנית 'גישמאק בלימוד' בהיכלי הישיבות החסידיות, מטעם ארגון אחינו, סיפק לנו לבקשתנו מספר עצות ו'טיפים', שיאפשרו לחפץ בכך להרגיש מתיקות מיוחדת בלימוד התורה

ישראל וייס

במסגרת הפעילות שלי בישיבות לא ראיתי משהו יותר חזק ומצליח לגרום לשינוי מהקצה לקצה לטובה אצל הבחורים כמו, באותו רגע שהבחור מקבל 'מתיקות התורה' ומקבל 'גישמאק בלימוד'. קשה מאוד להסביר בכמה שורות מה עושים ואיך פועלים, אבל אנסה לתת כמה עצות.

הנני מוכן ומזומן

לפני שניגשים ללמוד את התורה הקדושה, חייבים להתבונן רגע אחד.

אם למשל ניתן ליהודי חסידי להחזיק בידיו את הגארטל של הבעל שם טוב הקדוש הוא יתרגש מאוד, נכון? אם ניתן לכל יהודי תלמיד חכם להחזיק ביד שלו את כתב היד של הרמב"ם, הידיים שלו ירעדו מהתרגשות. אז הנה, אנחנו כולנו מחזיקים בידיים שלנו את התורה הקדושה שנכתבה על ידי הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, בורא כל העולמים נתן לנו את התורה הקדושה. הרי העולם קיים כבר 5,781 שנה, והתורה נבראה אלפי שנים קודם לכן, וניתנה לעם ישראל כדי שנעסוק בה כל ימות עולם.

כשאתה חושב על זה ככה, יש לזה משמעות אחרת לגמרי! זה מעביר רעד בלב, הרגשה אחרת כשבאים ללמוד ככה את התורה הקדושה.

מסרים ואיתותים מאבות אבותינו

אנחנו תמיד אומרים לבחורים, תחשוב שייתנו לך עכשיו לכתוב מכתב לנכדים שלך, יפתחו אותו בעוד 60 שנה, אתה תכתוב אותו ככה בקלות ראש, כלאחר יד? לא! תשקיע הרבה מחשבה. ואם זה מכתב לנינים שיפתחו אותו בעוד 100 שנה? כמוכן שתשקיע יותר. עכשיו בוא נחשוב ביחד כמה השקיעו חז"ל כשכתבו לנו את הגמרא לפני אלפי שנה... כל מילה מדוקדקת, כל שאלה במקומה עומדת, הכל מתוכנן לפרטי פרטים, ברוח הקודש, ובמסירה מדור לדור. ולכן כשאנחנו לומדים אנחנו צריכים להתחבר לאווירה הזאת, ולהבין שכל מה שאנחנו רואים בגמרא, זה מסרים ואיתותים מאבות אבותינו, ויש הרבה מאוד עומק, מחשבה ותוכן בכל מילה ובכל אות.

המכתב האישי שלך

להבין שהתורה מדברת אלי, אליך, לשכן שלך, לכל יהודי ויהודי באופן אישי. הגמרא שאנו עוסקים בה, היא מכתב אישי שכתבו לנו התנאים והאמוראים, הם פנו אלינו וכתבו לנו, לכל אחד ואחד מאיתנו, מה מותר מה אסור, איפה צריכים הרחקות וסייגים, מתי העובר על דברי התורה חייב ומתי הוא פטור ועוד ועוד. לכל יהודי יש חלק בתורה, "בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה", בהתחלה זה 'תורת ה', אבל אחר כך היא הופכת להיות 'תורתו', התורה של כל אחד ואחד, וככל שעוסקים בה יותר זוכים להרגיש את ההרגשה הזאת ביתר שאת.

הכי חשוב, לסכם מה שלמדת

הכי חשוב, לסכם כל סוגיה. כשמסיימים ללמוד לסגור את הגמרא, ולחזור עליה בקיצור נמרץ על מה שלמדנו, שיהיה מסוכם בצורה ברורה. לא רק שזה עוזר לנו לזכור את הנלמד בהמשך הדרך, אלא שזה גם נותן לנו תחושת סיפוק. הנה, התייגעתי, השקעתי, התאמצתי במשך שלוש שעות של לימוד, ועכשיו כשסיימתי יש לי ביד עמוד או דף שלם של גמרא. היש לך הנאה גדולה מזאת? בחור שמתרגל לייצר לעצמו את הסיפוק הזה בכל פעם אחרי שהוא לומד, יש לו חשק ורצון ללמוד שוב גם בסדר הבא...

הגיע הזמן לספר

חלום שנטווה בין סלבודקא לוולוז'ין מביא את ממשיך שושלת משפחת רבנות מפוארת לצאת לדרך אל המשימה שתארוג את קורות חייו לתוך סיפורם המופלא של עולם התורה והישיבות בשנותיו הגדוליות באירופה ובתקומתו הניסית בארץ ישראל.

מסע רווי רגש, הנע בין יבשות ותקופות, בין היכלי הישיבות בליטא עד לחדרי השלטון בפולין ובארץ, תיעוד מרגש העובר בין חדריהם של גדולי ישראל ובצמתים המשמעותיים ליהדות החרדית.

ממינסק ומווילנא, מוורשה ומווינה, מארצות הברית ומרוסיה, מירושלים ומשנחאי, מבריטניה ומיפן.

סיפור משפחתי ואישי, לצד סיפורו של דור: המלחמות והמאבקים על הגוף והנפש, קרבות האימה וניצחונות הרוח, המשברים והניסים, רגעי המתח והדמעות, הישועות וההודאות - כל אלו בליווי תמונות ומסמכים נדירים הנחשפים לראשונה, מביאים את הסיפורים כפי שלא סופרו מעולם.

בין הדעה לדיבור
היסטוריה עוצרת נשימה המותירה
רושם עז, תוכנות חיים מעשירות ומושגי
גדלות מעצימים.

ספר

אהלי יעקב

תניינא

במדבר - דברים

בירורי הלכה ואגדה בענינים רבים על סדר פרשיות התורה,
פותר סוגיות ונידונים חדשים פעמים בקצרה ופעמים בארוכה,
ומבוסס היטב בפסוקים ודברי חז"ל ראשונים ואחרונים.

ספר המיועד ללומדי ושוחרי תורה והלכה,
גם אלו שזמנם מוגבל בלימוד פרשת השבוע לשבת בלבד

המחבר

הרה"ג ר' יעקב מאיר פרבשטיין שליט"א

ניתן להשיג בחנויות המובחרות **קולמוס**

הפצת ספרים שמרנית

ניתן להשיג באמריקא בטלפון 7183750140 | הפצה: לעוויתץ 7183770047

בשורה משמחת לעולם התורה

יצא לאור ספר

סולם יעקב

על כל מסכת יומא

מדישא ועד גמירא

הנושא ונותן בעומק העיון, כולל עניני קדשים ועבודת יוה"כ, הרכה עניני פרק יום הכיפורים, נכתב בלשון צה וכרור, תוכן ענינים מפורט בסוף הספר

מתוך הסכמת הגאון הגדול
רבי יוסף מערמעלשטיין שליט"א
ראש ישיבת נאזואמינסק

"מכירו הייתי לשעבר הרב המחבר הרב"ג ר' יעקב יהודה דאויד שליט"א, לת"ח מאוד נעלה הלן בעומקה של הלכה ברב עמל ויגיעה וכו', עת הראה לפני דברי תורתו אשר בכתובים, אשר ניכרים בהם רוב אהבתו לתורה והרגשת אחריות לפרש ולבאר הסוגיות לעומקה ולרוחבה של תורה כיד השם הטובה עליו, ומוכטחני אשר מי שעוסק בענינים אלו יהיו הדברים לתועלת רב"

מתוך מכתב ברכה של הגאון הגדול
רבי דוד כהן שליט"א
ראש ישיבת חברון כנסת ישראל

"ספר שלם על מסכת יומא ענינים מסודרים על סוגיא וסוגיא כסדר הדף במסכת יומא, ומקיף היטב כל נושא בכל היקפו לכל פרטיו, ודבריו בעומק העיון ובכל היקף הסוגיא בסברא ישרה ובבהירת הסוגיא, ונראה שיהיה תועלת רבה לכל לומדי מסכת יומא להכנס בשער מסכת זו"

בעקבות ההתעוררות העצומה לתיקון
חטא שנאת חינם ולשה"ר והתחזקות
במצוות אהבת ישראל

הננו להודיע כי

בע"ה נפתח **קו מיוחד**
להשתתפות במבחנים שבועיים
וחודשיים לקובעים לימוד יומי
בספרים

**'חפץ חיים' או
'אהבת חסד'**

בין המשתתפים
יוגרו סכומי כסף גדולים

"לדעת"

סיכומי 'תמצית'
ומבחנים

073-7289669

A0527692282@gmail.com

בין הדעה לדבר
מסעות חייו של יורב מלצק
מנחם מנחם זצ"ל

אמרי טל
על חמשה חומשי תורה ומעורב השנה
האנן זצ"ל אליעזר ווייס שלישי

חסד לאברהם
שיעורים בהלכות שבתיות
האנן זצ"ל אורי יצחקי שלישי

ספר ביאור הגר"א על היכלות
בראשית - פקודי
ז"ל ע"י הוצאה לאור צוף

◆ לזכות להיות ◆

מבני היכלא דרשב"י

עם הפירוש המקיף והיהודי
"היכל קדשו" על ביאור הגר"א
להיכלות הזוה"ק

- ◆ הערות והוספות
- ◆ ציונים והשלמות
- ◆ הקבלות משאר ספרי הגר"א
- ◆ מקורות מדברי האריז"ל
- ◆ כותרות והקדמות
- ◆ חלוקה לפרקים
- ◆ הצגת כלל דברי הזוה"ק במקומם
- ◆ מבוא רחב להיכלות

לראשונה
בהסטוריה
750 עמ'